

PROTESTANTSE THEOLOGISCHE
UNIVERSITEIT AMSTERDAM

Charismatisch gereformeerd

*Een systematisch-theologisch gesprek
tussen prof. dr. C. Graafland en de
gereformeerde traditie over de
bijzondere charismata.*

Gerco Guijt

17-6-2022

Thesisbegeleiders:

Prof. dr. W.H.Th. Moehn

Prof. dr. G. van den Brink

Ecclesia reformata quia semper reformanda.

Woord vooraf

Op de eerste pagina van mijn bachelorthesis, die ging over de onveranderlijkheid van God, schreef ik de woorden: *Deus semper maior*, God is altijd groter. Op de eerste pagina van dit huidige document schrijf ik opnieuw enkele Latijnse woorden: *Ecclesia reformata quia semper reformanda*, de kerk die gereformeerd is, moet altijd weer gereformeerd worden. Het zijn twee uitspraken die een beetje voelen als de eerste woordjes Latijn, die een theologiestudent leert. Dat is niet alleen het geval, omdat deze uitspraken al vanaf het begin af aan langskomen in de theologiestudie. Maar ook en vooral omdat deze beide uitspraken inhoudelijk toch wel wat corresponderen met de eerste twee woordjes die een pasgeboren kind leert in het gewone leven: “papa” (*Deus*), “mama” (*Ecclesia*).¹ Dit ‘tweede woordje’ Latijn heb ik echter niet zo maar geplaatst op de eerste pagina van deze masterthesis. Ik heb deze woorden gekozen omdat ze professor Graaflands wijze van kijken naar de kerk goed samenvatten. Op vele plekken alludeert hij op deze bekende quote.² Wie zijn werk leest, ziet dat dit een diepgevoelde overtuiging is voor Graafland. Het is hem er voortdurend om te doen om de kerk met al haar activiteit en spiritualiteit te reformeren naar Bijbelse principes. Niet in de laatste plaats wordt deze ‘reformatiedrang’ van Graafland zichtbaar in zijn visie op de bijzondere charismata, het onderwerp dat in deze masterthesis centraal zal staan.

Of Graafland er blij mee geweest zou zijn dat ik hem centraal stel in een scriptieonderzoek weet ik niet. Hoewel hij wel vaker in het middelpunt van de belangstelling stond, door zijn stevige standpunten over uiteenlopende onderwerpen, was hij een bescheiden, ietwat verlegen man.³ Niettemin ben ik wél erg blij dat ik Graafland centraal heb gesteld in dit onderzoek. Dat heeft in de eerste plaats te maken met het feit dat ik ontzettend veel van deze theoloog geleerd heb, veel meer dan ik in mijn conclusie heb kunnen verwoorden. Maar in de tweede plaats heeft dit ook te maken met het feit dat ik mij gaandeweg meer en meer in Graafland ben gaan herkennen. Allereerst herkende ik mij in zijn existentiële wijze van theologie bedrijven. Ik merkte dat Graaflands academische theologiebeoefening in sterke mate verbonden was met persoonlijke geloofsvragen en –opvattingen, en breder, met thema’s die in zijn eigen gereformeerde geloofstraditie een grote rol speelden. Ik herken mijzelf in het verlangen om met mijn theologiseren dienstbaar te zijn aan mijn eigen geloofsvragen, alsook aan de geloofsvragen van anderen. Theologie is voor mij, om het maar met een vierde ‘woordje Latijn’ te zeggen, *fides quaerens intellectum*, het geloof zoekt naar begrip. Met dit

---

¹ En deze zin is uiteraard weer geïnspireerd door het derde woordje Latijn dat de theologiestudent leert, toegeschreven aan de kerkvader Cyprianus: “*Habere non potest Deum patrem qui ecclesiam non habet matrem*”: wie de Kerk niet heeft als moeder, kan God niet als Vader hebben.

² Vgl. bijv. Graafland, “De Heilige Geest en de gemeente in de 20ste eeuw”, 58; Graafland, “De continuïteit en actualiteit van de gereformeerde theologie”, 20; Graafland, *Kinderen van één moeder*, 79; Graafland, “Een reformatoische visie op de kerk”, 14; Graafland, “Nog steeds gereformeerd?!”, 208; Graafland, *Waarom nog gereformeerd?*, 16; Graafland, “Bijbel en belijdenis over de kerk”, 103-106.

³ Dit is merkbaar in zijn boeken en artikelen, waarin hij zich voortdurend bewust is van de voorlopigheid en beperktheid van zijn eigen werk. Vgl. ook (H.B.) Graafland, “Bij mijn vader thuis”, 13.

masterthesisonderzoek hoop ik daarom ook, voor mijzelf én voor de lezer, enige verheldering te scheppen inzake één aspect van het werk van de Heilige Geest.

Ten tweede herkende ik mij ook in het kritische karakter van Graafland - iets wat Graafland zelf overigens als een “aanvechting” zag.⁴ Graafland stelde, wat mij betreft, de kritische vragen die gesteld *moesten* worden.⁵ Maar ook durfde hij zeer kritisch te zijn op de stand van zaken, op opvattingen en op ontwikkelingen in kerk of academie. In het artikel “Gods gemeente en Gods verduistering” vinden we een goede illustratie van Graaflands kritische pen. Hierin tekent Graafland onder andere een “ingebakken domineesmentaliteit”, die weinig perspectief biedt op vernieuwing en verandering: “Hoe verschrikkelijk het in de wereld en de kerk en ook in de gemeente toegaat, de dominees blijven dik tevreden. Soms denk ik: er is in de gemeente nog één enthousiast, en dat is de dominee zelf.”⁶ Ik herinner me dat ik mezelf tijdens het lezen van dit artikel enthousiast hoorde fluisteren: “Deze man durft álles te zeggen!” en: “Wat een dijken van artikelen!” Deze eerlijkheid van Graafland werd hem overigens niet altijd in dank afgenomen. In de archieven zijn talloze reacties te vinden op zijn schrijven, waaronder die van één mevrouw die, naar aanleiding van een interview met Graafland, opmerkt dat het geschrevene haar “diep schokte” waaruit ze vervolgens concludeerde dat “geleerdheid nog geen beschaving is”.⁷ Ook de verhoudingen binnen de Gereformeerde Bond waren niet altijd optimaal, vanwege de kritische uitlatingen van Graafland.⁸ Toch was Graafland niet alleen kritisch op anderen, maar ook op zichzelf, waarbij hij soms wel heel persoonlijk durfde te worden. Eens verscheen er een interview met Graafland in een niet-religieus huis-tuin-en-keuken-blad, waarin Graafland vertelt over één van zijn preekbeurten ergens in het land: “Het was hoogzomer en terwijl ik stond te preken, keek ik recht in de boezem van een vrouw uit de kerkenraad. Zo kan ze hier toch niet zitten, dacht ik. Laat nu net die vrouw naderhand het meest inhoudelijk op mijn preek ingaan. Jonge jonge, dacht ik bij mezelf, wat ben ik weer oppervlakkig geweest, het waren mijn mannenogen die me parten speelden.”⁹

Ik stelde mijzelf te herkennen in het kritische karakter van Graafland. Het voordeel daarvan is meteen ook het nadeel, namelijk dat ik niet zo snel tevreden ben met gegeven of gevonden

---

⁴ Boersma, *Tegendraads gereformeerd*, 19.

⁵ Tegelijkertijd gebiedt de eerlijkheid te zeggen dat de vragen die Graafland stelde af en toe ook zó scherp en kritisch waren dat ze amper nog te beantwoorden waren. Dat gevoel kreeg ik bijvoorbeeld bij het lezen van *Gereformeerden op zoek naar God*, waarin de problematiek uitermate sterk wordt geanalyseerd, maar de uitweg “nogal mager” is. (Vgl. Ouweneel, *Godsverlichting*, 139-140). Zo evalueert Graafland onder andere Runia’s opvattingen over een uitweg uit de Godsverduistering als “de al bekende opmerkingen, die op zich waar zijn, maar die geen stootkracht meer hebben” (pag. 73), terwijl hij later in zijn boek met vergelijkbare ‘uitwegen’ als Runia komt.

⁶ Graafland, “Gods gemeente en Gods verduistering”, 17. Vgl. Graafland, *Gereformeerden op zoek naar God*, 49: “Ik waag de overtuiging uit te spreken, dat de vervallen toestand waarin vele hervormde gemeenten verkeren, voor een groot deel te danken is aan het krachteloos en geesteloos functioneren van hun predikanten in prediking en/of pastoraat.” Zie ook Graafland, “Leven bij de Bron” (HDC doos 20), 4; Tichelaar, “Ik ben misschien een dwarsligger”, 15-16.

⁷ Om de anonimiteit zo goed mogelijk te waarborgen, laat ik hier na om naar het doosnummer in het HDC te verwijzen.

⁸ Vgl. Boersma, *Tegendraads gereformeerd*, 74-91, 204-205.

⁹ De Bok, “De Here is lankmoedig”, 43.

antwoorden. Daarmee maak ik het mijzelf soms wel heel moeilijk. Ook loop ik het risico het ‘mysteriekarakter’ van het christelijk geloof soms uit het oog te verliezen. Wat dat betreft hoop ik nog veel van de apostel Paulus te leren, die (bij wijze van spreken) na het schrijven van een diepgravende systematisch-theologische beschouwing zo maar ineens zijn pen neerlegt om in aanbidding uit te roepen: “O, diepte van rijkdom, zowel van wijsheid als van kennis van God, hoe ondoordringelijk zijn Zijn oordelen en onnaspeurlijk Zijn wegen!”¹⁰ In mijn interpretatie heeft ook Graafland een dergelijke ‘flexibiliteit’ gekend. Hoewel hij de zaken zeer kritisch doordacht, was hij zich ook bewust van de grenzen van zijn wetenschappelijke arbeid.¹¹ Voor Graafland bleef God écht God. Moge op eenzelfde manier ook dit scriptieonderzoek niet opgevat worden als een dichtgetimmerd huis, waarin ik de Geest en Zijn werk mooi heb kunnen inkaderen. God is immers altijd groter.

Verbonden met dit tweede, het kritische karakter van Graafland, is ook het derde, namelijk Graaflands ‘pessimisme’. Aan de aanhalingstekens kan de lezer zien dat ik getwijfeld heb dit woord op te schrijven. Zowel vanwege het feit dat pessimisten zichzelf liever als realisten zien, als vanwege het feit dat Graafland op zijn tijd ook heel hoopvolle uitlatingen kon doen, heb ik gearzeld om de term ‘pessimisme’ te gebruiken. Toch merkte ik in veel van Graaflands bijdragen een ‘sombere’ houding: de gereformeerde spiritualiteit is “verschraald”, jongeren lopen weg uit de kerk, en – het allerergste – God lijkt soms zo weinig een levende realiteit te zijn in de levens van hedendaagse gelovigen. Hoewel ik wellicht als een jonge en enthousiaste theoloog had moeten starten, herkende ik mij veelvuldig in de enigszins pessimistische analyses van Graafland. Misschien is deze thesis ook wel verweven met persoonlijke worstelingen over bredere vragen naar geestelijke doodsheid, secularisatie en Godsverduistering. Overigens betekenen de sombere analyses van Graafland niet dat hij automatisch ook een sombere theoloog genoemd kan worden. Uit de vele honderden bladzijdes die ik heb gelezen, heb ik Graafland juist ook leren kennen als een man met humor. Zo vertelt hij in een van zijn preken ineens over de “gezelschappen” die in een grijs verleden in zijn ouderlijk huis plaatsvonden. Hoewel hij aanvankelijk hoog opgeeft in zijn preek van deze samenkomsten, neemt hij deze gezelschappen enkele regels later ineens op de korrel als hij vertelt: “Het liep ook wel eens mis, hoor. Ik kan me herinneren, dat er bij ons thuis zo’n gezelschap helemaal in het honderd liep. Dat kwam, omdat iemand vertelde over zijn bekering, en dat een ander toen opmerkte: nou, ik weet niet of dat wel echt bij u is. Ik zou het nog maar eens een keer goed bekijken. Ja en toen waren de poppen aan het dansen.”¹² Ook zorgden Graaflands ‘pessimistische’ analyses niet voor verlamming.¹³ Hard werken heeft Graafland voortdurend gedaan. Het feit dat hij ooit gewoon zijn catechisanten in de pastorie ontvangen heeft, terwijl zijn vrouw lag te bevallen van hun oudste dochter, toont op zijn minst iets van

---

¹⁰ Rom. 11:33.

¹¹ Vgl. Boersma, *Tegendraads gereformeerd*, 240-241.

¹² Graafland, Preek over Hand. 5:12 (HDC doos 32), 17-18.

¹³ Vgl. bijv. Graafland, “Leven bij de Bron” (HDC doos 20), [3](#).

zijn ijverigheid en betrokkenheid op het werk in Gods Koninkrijk.¹⁴ Ook de vele publicaties die hij na zijn hoogleraarschap heeft gedaan, zijn getuige van zijn grote gedrevenheid.¹⁵

Hoewel ik nog vele zaken zou kunnen noemen, besluit ik met één laatste punt van herkenning. Het gaat om Graaflands ambivalente houding ten opzichte van de gereformeerde traditie. Het is een traditie die Graafland hard kon bekritisieren, bijvoorbeeld om haar systeemdrang, charismatisch tekort of (kerkelijke) verdeeldheid. Toch bleef hij altijd een diep liefhebber van het gereformeerd protestantisme. Het feit dat Calvijns *Institutie* en het vierdelige werk van Lampe over het “Genaade-Verbondt” in zijn boekenkast bleven staan, toen – aan het einde van zijn loopbaan – alle andere theologische werken moesten wijken, spreekt wat dat betreft – inderdaad – boekdelen.¹⁶ Ik herken me in deze liefde voor het gereformeerd protestantisme. Ik herken me ook in de kritische noten die Graafland af en toe kraakte ten aanzien van diezelfde traditie. Al met al zou ik in alle bescheidenheid en voorzichtigheid willen concluderen dat ik misschien wel net zo’n theoloog als Graafland zou willen worden. Realistisch en toch ook humoristisch, kritisch en toch ook liefdevol, academisch en toch ook persoonlijk, bescheiden en toch ook profetisch.

Wat dat laatste betreft, nog één ding. Op verschillende plaatsen geeft Graafland er blijk van te worstelen met het persoonlijk ontberen van bijzondere Geestesgaven. We komen die persoonlijke worsteling in dit onderzoek nog wel tegen. Maar als ik let op de wijze waarop Graafland de tijdsgeest kon duiden in het licht van Woord en kerkgeschiedenis, betwijfel ik of die worsteling terecht was. In mijn optiek – en ik ben niet de enige die daar zo over denkt¹⁷ – had Graafland wel degelijk een profetische gave, waarmee hij vele anderen, en nu ook mij, tot zegen is geweest. Wat is het nodig dat de kerk ook in onze tijd wordt gediend door profeten zoals Graafland. Ik hoop daarom dat deze scriptie een klein steentje bij mag dragen aan een werkelijk gevoeld gemis van het charismatische leven dat de Pinkstergeest ons geven wil. Het is namelijk precies zoals Graafland het ooit eens mooi heeft verwoord: “Alleen het bewust gaan missen van de Pinkstergeest maakt ons verlegen om de Geest. En door onze *verlegenheid* krijgt God zijn *gelegenheid*, om ons gemis rijkelijk te vervullen.”¹⁸ Voor de wereld, voor Europa, voor Nederland, voor de kerken, voor de theologische universiteiten én voor mijzelf bid ik daarom slechts één ding: *Veni Creator Spiritus*.

---

¹⁴ Boersma, *Tegendraads gereformeerd*, 40.

¹⁵ Boersma, *Tegendraads gereformeerd*, 160-169.

¹⁶ Boersma, *Tegendraads gereformeerd*, 162.

¹⁷ Vgl. Verboom, “Om het verbond”, 104.

¹⁸ Graafland, “Een late Pinksteren”, 74 (cursivering GG).

Inhoudsopgave

Woord vooraf	3
1. Inleiding	12
1.1 Probleemstelling en onderzoeksvraag	12
1.1.1 Onderzoeksveld, doel- en probleemstelling	12
1.1.2 Afbakening	13
1.1.3 Onderzoeksvraag	13
1.1.4 Begripsdefinities.....	14
1.1.5 Relevantie.....	14
1.2 Methodologie.....	15
1.2.1 Positionaliteit.....	15
1.2.2 Opbouw en deelvragen.....	16
1.2.3 Brongebruik.....	17
1.2.4 Typografie en annotatie.....	19
1.3 Status quaestionis	20
1.3.1 Het leven en werk van Graafland	20
1.3.2 De pneumatologie en ecclesiologie van Graafland	22
1.3.3 De charismata bij Graafland.....	24
2. De (bijzondere) charismata in de Bijbel.....	26
2.1 Terminologie: charismata en pneumatikos.....	26
2.1.1 Charisma.....	26
2.1.2 Pneumatikos	27
2.2 Context	28
2.2.1 Doelgroep	28
2.2.2 Doel	28
2.2.3 Karakter	29
2.2.4 Diversiteit	29
2.3 Dogmatische onderscheidingen.....	31
2.3.1 Vrucht en gaven.....	31

2.3.2 Classificatie van de gaven	31
2.4 Deelconclusie	33
3. De (bijzondere) charismata binnen de gereformeerde traditie	35
3.1 Calvinisme, het begin (16e-18 ^e eeuw).....	35
3.1.1 Johannes Calvijn.....	35
3.1.2 Wilhelmus à Brakel	36
3.2 Neocalvinisme (19 ^e - 20 ^e eeuw).....	38
3.2.1 Abraham Kuyper	38
3.2.2 Herman Bavinck.....	39
3.2.3 Johan Herman Bavinck.....	40
3.3 Recent calvinisme (20 ^e eeuw – heden).....	41
3.3.1 Dingeman Gerrit Molenaar.....	41
3.3.2 Overige theologen	42
3.4 Deelconclusie	42
4. De (bijzondere) charismata bij Graafland	44
4.1 Aanleiding, invloed, ontwikkeling	44
4.1.1 Aanleiding	44
4.1.2 Invloed.....	46
4.1.3 Ontwikkeling	47
4.2 De bijzondere charismata in het algemeen	48
4.2.1 Inleiding.....	48
4.2.2 De bijzondere charismata in de Bijbel.....	48
4.2.3 Relatie tot het bredere werk van de Geest	49
4.2.4 Wezen of welwezen?.....	50
4.3 De bijzondere charismata nader bezien.....	51
4.3.1 Genezingen en werkingen van krachten.....	51
4.3.2 Tongentaal en vertolking van tongen	53
4.3.3 Profetie en onderscheiding van de geesten.....	54
4.4 Deelconclusie	57

5. Charismatisch gereformeerd?.....	58
5.1 Contextualiteit	58
5.1.1 Inleiding.....	58
5.1.2 Context en Bijbeltekst	58
5.1.3 De contextuele factor in Graaflands eigen theologie.....	60
5.2 Schrift en openbaring	61
5.2.1 Inleiding.....	61
5.2.2 Sola scriptura vraagt om tota Scriptura	61
5.2.3 Andere openbaringsbronnen?.....	62
5.2.4 De verhouding tussen Woord en Geest	63
5.3 Ecclesiologie	63
5.3.1 Inleiding.....	63
5.3.2 Discontinuïteit en continuïteit	64
5.3.3 Ecclesiologische flexibiliteit	65
5.4 Soteriologie	67
5.4.1 Inleiding.....	67
5.4.2 Wedergeboorte	67
5.4.3 Het geestelijke karakter van het heil	68
5.4.4 De rol van de mens in het heil	68
5.5 Pneumatologie	70
5.5.1 Inleiding.....	70
5.5.2 De eenmaligheid van Pinksteren	70
5.5.3 Pneumatologie en psychologie	71
5.6 Deelconclusie	72
6. Conclusie	74
6.1 Samenvatting en conclusie	74
6.2 Handreikingen voor een gereformeerde visie op de bijzondere charismata.....	75
6.2.1 Eerste handreiking: een contextuele theologie	75
6.2.2 Tweede handreiking: een Bijbelse pneumatologie	75

6.2.3 Derde handreiking: een heroverwogen ecclesiologie	76
6.2.4 Vierde handreiking: een evenwichtige soteriologie	77
6.2.5 Vijfde handreiking: een profetisch getuigenis.....	77
6.3 Evaluatie.....	78
6.4 Aanbevelingen.....	79
6.4.1 Het ‘profetische gehalte’ van Graaflands theologie	79
6.4.2 Vrouw en ambt in relatie tot de bijzondere charismata bij Graafland.....	80
6.4.3 De ecclesiologie van Graafland.....	80
6.4.4 De bijzondere charismata en het sacrament van de doop bij Graafland.....	80
7. Dankwoord.....	82
8. Bibliografie.....	84
8.1 Primaire bronnen van Graafland	84
8.1.1 Gepubliceerd materiaal.....	84
8.1.2 Ongepubliceerd materiaal.....	86
8.1.3 Tabel oorspronkelijke publicaties.....	87
8.2 Secundaire literatuur over Graafland.....	87
8.3 Overige literatuur	88
9. Bijlagen	91
9.1 Ongepubliceerde fragmenten uit lezingen en preken van Graafland.....	91
Hand. 2:33 (HDC 1-6).....	91
Hand. 2:17-18 (HDC 1-22).....	92
1 Thess. 5:23 (HDC doos 2-40).....	93
Hand. 2:4a en 19:2 (HDC doos 3-63).....	94
Hand. 3:1-8 (HDC doos 3-83).....	94
Hand. 2:1-13 (HDC doos 5-49).....	97
Hand. 2:2a (HDC doos 6-50).....	98
Ezech. 47:1-12 (HDC doos 7-40).....	98
Leven met God in deze tijd (HDC doos 9-24).....	99
De H.G. in onze tijd (HDC doos 16).....	100

Heilige Geest en charisma in de reformatorische traditie van Nederland in verleden en heden (HDC doos 18)	100
Reformatorisch – Evangelisch (HDC doos 18)	104
Kinderen van één moeder (HDC doos 20)	106
Leven bij de Bron (HDC doos 20)	106
Openbaring en verkondiging (HDC doos 20).....	108
Pneumatische en psychische aspecten in de geloofsbeleving (HDC doos 20).....	109
De doop met de Heilige Geest (HDC doos 21)	111
De gave van profetie in deze tijd (HDC doos 24)	112
Hand. 2:3 (HDC doos 32).....	114
Hand. 2:4a en Ef. 5:18b (HDC doos 32)	116
Hand. 4:31 (HDC doos 32).....	118
Hand. 5:12 (HDC doos 32).....	119
Hand. 8:4-25 (HDC doos 32)	122
1 Kor. 12:1-4 (HDC doos 36).....	122
College over NGB art. 11 (HDC doos 47)	124
9.2 Verklaringenblad	127
9.3 Datamanagementplan	128

1. Inleiding

Mijn scriptie gaat over de visie van prof. dr. Cornelis Graafland op de bijzondere charismata.¹ Met dit onderzoek maak ik feitelijk met beide ‘elementen’ van dit onderzoeksonderwerp (Graafland, bijzondere charismata) voor het eerst kennis. In dit inleidende hoofdstuk licht ik allereerst mijn afgebakende probleemstelling en onderzoeksvraag toe (1.1). Vervolgens geef ik een beschrijving van mijn methodologie (1.2). Tot slot situeer ik mijn eigen onderzoek binnen het bredere veld van onderzoek naar Graafland (1.3).

1.1 Probleemstelling en onderzoeksvraag

1.1.1 Onderzoeksveld, doel- en probleemstelling

Mijn onderzoek valt primair binnen de systematische theologie, al bevat het onderzoek in zekere zin ook een historische component. Binnen de systematische theologie bevindt mijn onderzoek zich vooral op de gebieden van de pneumatologie en de ecclesiologie. De doelstelling van het onderzoek is om aan de hand van Graaflands gedachtegoed te zien of, en zo ja op welke manier, de bijzondere charismata een verantwoorde plek kunnen krijgen binnen de gereformeerde traditie. De probleemstelling die ten grondslag ligt aan dit onderzoek is gelaagd van karakter. Die gelaagdheid correspondeert met de drie fora ten dienste waarvan de theologie staat. Het eerste forum waarop de theologie betrekking heeft is die van de moderne, westerse *samenleving*. Macro-ontwikkelingen in die moderne samenleving stellen de bijzondere charismata op verschillende manieren ter discussie. Een eerste voorbeeld daarvan is de secularisatie, die vragen oproept naar de *presentia Dei* in deze wereld. Verhindert het moderne denken niet het geloof in een transcendente God die (bijvoorbeeld middels bijzondere charismata) iets van Zich laat horen in deze wereld? Een ander voorbeeld is de toegenomen technologisering, die vragen oproept over de mogelijkheid van bovennatuurlijke gebeurtenissen. Hoe kan de theologie bijvoorbeeld spreken over de bijzondere gave van genezing in een tijd waarin de geneeskundige techniek ongekeerde hoogten heeft bereikt? Kortom, het eerste forum van de theologie daagt inderdaad uit tot theologische bezinning over de bijzonder charismata.

Het tweede forum van de theologie is de *kerk*. Eén van de macro-ontwikkelingen binnen de Kerk is de wereldwijde opkomst van de charismatische beweging. Met haar aandacht voor de bijzondere Geestesgaven heeft deze beweging grote aantrekkingskracht (gehad) op veel gereformeerde jongeren, die met hun vragen over de bijzondere Geestesgaven feitelijk niet goed terecht konden en kunnen in de eigen klassiek-gereformeerde gemeentes. Mijns inziens dwingt deze binnenkerkelijke macro-ontwikkeling de gereformeerde theologie daarom tot herbezinning en reflectie over de bijzondere Geestesgaven. Aan die impuls wil ik in mijn onderzoek recht doen, door aan de hand van

---

¹ In het vervolg zal ik omwille van de leesbaarheid slechts de achternaam Graafland noemen en laat ik de titulatuur en voornaam weg.

een gereformeerde theoloog, Graafland, te zien op welke manier de bijzondere charismata ook een legitieme plek in de gereformeerde theologie kunnen krijgen. Dat brengt me tot slot bij het laatste forum van de theologie: de *academie*. In zijn werkzame jaren als theoloog heeft Graafland zeer veel geschreven en gesproken, onder andere over de charismata. De reflectie op zijn theologisch werk komt echter maar moeizaam op gang. Op de onlangs verschenen biografie van Graafland is van academische zijde veel kritiek gekomen, omdat het theologische gehalte van de biografie te wensen overlaat.² Daarom hoop ik de academie te dienen met deze theologische doordening van een specifiek element uit de theologie van Graafland binnen het bredere kader van de gereformeerde traditie. Zonder overigens te beweren dat ik de grote vragen die deze probleemstelling oproept allemaal kan beantwoorden in deze masterscriptie, meen ik dat de probleemstelling hiermee voldoende is verwoord.

1.1.2 Afbakening

Mijn onderzoek is zowel in tijd als plaats als personen beperkt. Allereerst is mijn onderzoek afgebakend in de *tijd*, doordat ik uit alle eeuwen van het gereformeerd protestantisme inzoom op de 20e eeuw. Mijns inziens is deze afbakening in tijd relevant, niet alleen omdat het me in staat stelt diepgaander onderzoek te doen naar één specifieke periode, maar ook omdat de periode waarin Graafland werkzaam was eigenlijk de overgang tussen de late moderniteit en de postmoderniteit behelst. Zeer zwart-wit geformuleerd zou je kunnen zeggen dat Graafland schrijft over charismata in een periode, waarin de seculiere opvatting “wonderen bestaan niet” verschuift naar “wonderen bestaan voor mij”. Verder wordt mijn onderzoek afgebakend in *plaats*. Het gereformeerd protestantisme begon in Zwitserland, maar heeft uiteindelijk ook Nederland bereikt. Met mijn focus op het gereformeerd protestantisme *in Nederland* beoog ik relevantie voor mijn eigen geografische en theologische context. Om die reden heb ik ook besloten de scriptie in het Nederlands te schrijven. Tot slot beperk ik mij voor mijn masterscriptie tot onderzoek naar één *persoon*, die langere tijd werkzaam is geweest in de theologisch-academische wereld en daarmee toonaangevend theoloog is geweest voor het gereformeerd protestantisme in Nederland. Het interessante aan Graafland vind ik dat hij duidelijk verder denkt binnen de gereformeerde traditie (vgl. alleen al veel titels van zijn boeken), maar daarbij ook buiten de lijnen durft te kleuren om de gereformeerde traditie verder te helpen (vgl. de titel van de recent verschenen biografie: “*Tegendraads gereformeerd*”). Mijns inziens is dat ook het geval als het gaat over de charismata, hetgeen in dit onderzoek verder duidelijk zal worden.

1.1.3 Onderzoeksvraag

Bovengenoemde afgebakende probleemstelling heb ik verwoord in de volgende onderzoeksvraag: *Op welke manier verhoudt Graafland zich tot belangrijke stemmen in de gereformeerde traditie over de*

---

² Vgl. bijv. A.J. Mensink, “Toch niet zo tegendraads”, *De Waarheidsvriend*, 5 augustus 2021, 12-13;

bijzondere charismata, in het kader van een gereformeerde visie op de bijzondere charismata in de context van vandaag?

1.1.4 Begripsdefinities

Hoewel mijn vraagstelling op het eerste gezicht geen bijzonder ingewikkelde terminologie bevat, definieer ik in deze paragraaf de belangrijkste kernconcepten om een helder en gezamenlijk vertrekpunt te creëren. Allereerst wil ik verwarring voorkomen rondom het begrip *charisma*, dat zowel een sociologische als Bijbels-theologische betekenis heeft. Gedurende de 17^e eeuw heeft het begrip *charisma* namelijk een betekenisontwikkeling doorgemaakt, waarbij het begrip meer en meer een individuele bekwaamheid is gaan aanduiden (de “sociologische betekenis”).³ In mijn onderzoek gebruik ik echter de Bijbels-theologische betekenis van deze term, hetgeen ik in het volgende hoofdstuk verder zal toelichten. Op die plek zal ook duidelijk worden waarom ik consistent het adjectief “bijzonder” zal hanteren in dit onderzoek.

Ten tweede wil ik een korte toelichting geven op het begrip *gereformeerde traditie* (als aanvulling op bovengenoemde afbakening). De term “gereformeerd” is in zekere zin nogal weids, maar in mijn masterscriptie doel ik specifiek op het *calvinisme* in Nederland, de theologische stroming die gedurende de zeventiende eeuw in Nederland het meest dominant is geworden. Hoewel Calvijn vaak wordt gezien als *de* grondlegger van het gereformeerd protestantisme (en daarmee de termen calvinistisch en gereformeerd veelal synoniem zijn geworden!), is de werkelijkheid veel gecompliceerder (of: rijker). Niettemin hebben Nederlandse gereformeerde christenen vaak wel een vertaling van Calvijns *Institutio Christianae Religionis* in huis staan, maar bijvoorbeeld geen exemplaar van Zwingli’s *Rechenschaft über den Glauben*. Feit is dat Calvijn relatief veel invloed heeft op het Nederlandse gereformeerde protestantisme. Vandaar dat ik, met bovengenoemde kanttekening in het achterhoofd, inderdaad de termen calvinistisch en gereformeerd als uitwisselbaar zal hanteren. Een andere implicatie van deze begripsdefinitie/afbakening is dat ik het historische hoofdstuk (hoofdstuk 3) zal aanvangen met Johannes Calvijn, terwijl ik andere Reformatoren buiten beschouwing zal laten. Overigens is Calvijn, als gevolg van mijn afbakening (par. 1.1.2), ook de enige *niet-Nederlandse* theoloog die ik in dat hoofdstuk zal bespreken.

1.1.5 Relevantie

De relevantie van mijn probleemstelling is mijns inziens samen te vatten in vier punten. Allereerst draag ik mijn steentje bij aan het onderzoek naar de theologie van Graafland. Dit onderzoek heeft de laatste tijd wat meer een impuls gekregen, maar verloopt nog wat moeizaam (zie par. 1.1.1). Met mijn onderzoek hoop ik bij te dragen aan wetenschappelijke reflectie op een onderdeel van zijn pneumatologie. Ten tweede is bezinning in orthodox-gereformeerde kerken op het werk van de Heilige Geest en in het bijzonder op de bijzondere Geestesgaven belangrijk, omdat de grote nadruk in

---

³ Van der Kooi, *Tegenwoordigheid van Geest*, 56.

het gereformeerd protestantisme op de soteriologie het risico loopt te weinig oog te hebben voor een zelfstandige dogmatische plek van de pneumatologie. Ten derde hoop ik met mijn onderzoek ook recht te doen aan de zoekende, gereformeerde, jonge christenen. Men kan hierbij denken aan de uitstroom van jonge gezinnen uit klassiek-gereformeerde kerken naar evangelische en/of charismatische gemeentes. Maar ikzelf denk ook aan jonge mensen uit mijn eigen vriendenkring, die erg geïnteresseerd zijn in de bijzondere gaven van de Geest. Mijns inziens is er in de klassiek-gereformeerde kerken momenteel nog te weinig aandacht voor deze interesse en te weinig reflectie op de onderliggende oorzaken ervan. Deze jongeren moeten daardoor op zoek naar antwoorden op hun vragen omtrent dit thema *buiten* de eigen kerkelijke gemeente. Het is mijns inziens de taak van de gevestigde kerken om zelf ook deze vraagstukken te doordenken en bespreekbaar te maken, mede met het oog op blijvende participatie van jongeren binnen de klassiek-gereformeerde gemeentes. Tot slot geloof ik dat mijn onderzoek oecumenische waarde heeft, doordat het bijdraagt aan het gesprek tussen de charismatische traditie enerzijds en de gereformeerde traditie anderzijds.

1.2 Methodologie

1.2.1 Positionaliteit

In deze paragraaf besteed ik kort aandacht aan de wijze waarop mijn positionaliteit van invloed is op dit onderzoek. Allereerst heeft mijn etniciteit invloed gehad op dit onderzoek. Dat blijkt al uit de keuze om een *Nederlandse* theoloog centraal te stellen. Deze invloed blijkt bovendien uit mijn bibliografie, waarin geen werken van BIPOC-wetenschappers zijn opgenomen. Gezien de beoogde relevantie voor mijn eigen geografische en theologische context alsook de nationaliteit van de bestudeerde theoloog (Graafland) acht ik deze keuze gerechtvaardigd. Ten tweede is mijn religieuze achtergrond van invloed geweest op dit onderzoek. Mijn klassiek-gereformeerde overtuiging aangaande de centraliteit van de Bijbel als het Woord van God voor de christelijke theologie praktijk levert bijvoorbeeld mijn belangrijkste norm, waaraan verschillende theologische opvattingen getoetst (moeten) worden. Daarmee is ook één van de redenen gegeven om een Bijbels-theologisch hoofdstuk in dit onderzoek op te nemen. Een derde beïnvloedende factor is mijn karakter. Ik zou mezelf onder andere willen karakteriseren als nuchter en kritisch. Dit aspect van mijn positionaliteit heeft invloed op mijn beoordeling en weging van bepaalde claims over manifestaties van de Geest in de praktijk. Precies om deze reden vind ik de sprong van academie naar praktijk een ingewikkelde. Hoewel ik misschien wel een goedlopend conceptueel betoog kan produceren, vind ik de toepassing van de implicaties ervan in de praktijk een stuk lastiger. Toch vind ik het belangrijk om deze stap naar de praktijk (in de conclusie) wél te zetten. Anders zou van mijn scriptie gelden wat een oude oom van Graafland ooit eens in een ander verband heeft gezegd: “Wij hebben de woorden der zaken wel, maar wij hebben de

zaken der woorden niet.”⁴ Tot slot is ook mijn visie op theologie een beïnvloedende factor. Theologie zie ik voornamelijk als een wetenschappelijke discipline die zoekt naar verheldering van het christelijk geloof. De aloude leus *fides quaerens intellectum* is mijns inziens een altijd actuele hoofdtaak voor de theologie. Het geloof zoekt naar begrip, mede in relatie tot de specifieke context van de gelovige. Zodoende is dit onderzoek voor mij dus ook niet alleen een wetenschappelijke interesse, maar lopen er veel verbindingslijnen naar persoonlijk geloof en spiritualiteit.

1.2.2 Opbouw en deelvragen

De hoofdvraag van mijn onderzoek wil ik in de volgende verschillende stappen beantwoorden. Het volgende hoofdstuk (2) is een Bijbels-theologische introductie aan de hand van de deelvraag: *Wat zijn bijzondere charismata?* In dit hoofdstuk ga ik op zoek naar de Bijbelse gegevens die ten grondslag liggen aan theologische opvattingen over de bijzondere charismata. Hier wil ik nader toelichten wat ik onder bijzondere charismata versta en welke gaven daar precies toe behoren. In het hierop volgende hoofdstuk (3) wil ik een vogelvlucht maken door de gereformeerde traditie aan de hand van de deelvraag: *Wat zeggen belangrijke stemmen binnen de gereformeerde traditie over de bijzondere charismata?* Graafland staat immers niet op zichzelf, maar beweegt zich binnen een traditie waarin er al eerder op verschillende manieren is geschreven over de bijzondere charismata. In zekere zin levert dit hoofdstuk belangrijke input om later het gesprek tussen Graafland en de gereformeerde traditie vorm te geven. Ik heb het grootste deel van dit derde hoofdstuk (m.u.v. de sectie over A Brakel) geschreven, vóórdat ik Graaflands werk ben gaan bestuderen om zodoende een enigszins (van Graafland) onafhankelijke interpretatie te bieden van de denkers die ik heb geselecteerd. De namen die aan bod komen zijn Johannes Calvijn, Wilhelmus à Brakel, Abraham Kuypers, Herman Bavinck, Johan Herman Bavinck en Dingeman Molenaar. Gezien het feit dat dit over het algemeen ‘de grote namen’ uit de gereformeerde traditie zijn (m.u.v. Molenaar), is het niet verwonderlijk dat Graafland uiteindelijk ook aan al deze namen refereert (óók aan Molenaar). Uiteraard kan ik onmogelijk de in dit hoofdstuk genoemde theologen volledig recht doen, door hun hele oeuvre en historische context te bestuderen. Ik wijs daarom hier alvast op het beperkte en globale karakter dat hoofdstuk 3 draagt.

In het volgende hoofdstuk (4) staat de volgende deelvraag centraal: *Wat zijn de opvattingen van Graafland inzake de bijzondere charismata?* Ik probeer hier dus om de opvattingen van Graafland in dit hoofdstuk zo systematisch mogelijk te beschrijven. Hoewel ik hierbij vertrek vanuit een historisch perspectief, zal de nadruk wel vooral liggen op zijn gedachtegoed, en minder op de historische, sociale en culturele context waarin deze ideeën zijn opgekomen (hetgeen meer een kerkhistorisch onderzoek zou zijn).⁵ Niettemin besteed ik wel kort aandacht aan de motivatie voor Graafland om hierover te schrijven. Bovendien stip ik kort de vraag aan naar een eventuele ontwikkeling in zijn denken. Al met al bestaat de oogst van de drie hierop volgende hoofdstukken uit

---

⁴ Graafland, “Leven bij de Bron” (HDC doos 20), 12.

⁵ Vgl. Wisse, “Kleine encyclopedie van de theologie”, 9.

drie enigszins losliggende lijnen, die we in het vijfde hoofdstuk echter allemaal bij elkaar willen brengen. Dit doe ik aan de hand van de deelvraag: *Op welke manier verhoudt Graafland zich tot belangrijke stemmen binnen de gereformeerde traditie over de bijzondere charismata?* Feitelijk breng ik Graaflands opvattingen uit hoofdstuk 4 hier in gesprek met zijn gereformeerde voorgangers uit hoofdstuk 3 over gespreksthemata's die wij in datzelfde derde hoofdstuk hebben aangereikt gekregen. Dit gesprek is de laatste stap in de richting van een beantwoording van mijn hoofdvraag (hoofdstuk 6), waarin ik eveneens de link wil leggen naar de kerkelijke praktijk vandaag de dag. Zodoende is mijn onderzoek niet slechts een wetenschappelijke exercitie, maar hoop ik eveneens de kerk ermee te dienen.

1.2.3 Brongebruik

In deze subparagraaf licht ik mijn brongebruik toe in vier stappen. Allereerst geef ik een korte toelichting over het *onderscheid* in de gebruikte bronnen. Ten tweede vertel ik kort iets over de *vindplaats* van bepaalde bronnen. Ten derde licht ik mijn *selectie* van bronnen toe. Tot slot maak ik nog enkele opmerkingen over mijn *lezing* van de bronnen.

1. Onderscheid in bronnen

Ten eerste maak ik in alle hoofdstukken gebruik van zowel primaire als secundaire bronnen. In principe ligt het primaat in ieder hoofdstuk bij de *primaire* bronnen, aangezien die de authentieke visie van een bepaalde theoloog weergeven. Secundaire literatuur gebruik ik voornamelijk om mijn interpretatie van bepaalde Bijbelteksten of theologische primaire literatuur (van de gereformeerde theologen uit hoofdstuk 3 en van Graafland in hoofdstuk 4) te controleren en aan te vullen. Om deze reden zal ik in voetnoten (indien van toepassing) vrijwel altijd eerst verwijzen naar de primaire bron(nen) en daarna pas naar de secundaire literatuur. Naast dit macro-onderscheid tussen primaire en secundaire bronnen, is er binnen de primaire literatuur nog een verdere onderverdeling mogelijk. Ik wil onderscheid maken tussen (a) Bijbelteksten, (b) systematisch-theologische werken, en (c) theologische teksten van meditatieve aard (preken, meditaties, toespraken). In het Bijbels-theologische hoofdstuk (2) zullen voornamelijk Bijbelteksten (a) worden gebruikt als primaire literatuur. In het hoofdstuk over diverse gereformeerde theologen (3) zal ik qua primaire literatuur met name gebruik maken van dogmatische verhandelingen over deze thematiek (b). In het onderzoek naar Graafland heb ik echter naast gepubliceerde dogmatische werken (b) óók gebruik gemaakt van bronnen die een meditatief karakter hebben (c).

Ik realiseer me dat systematisering op basis van meditatieve bronnen een risico is. Allereerst is de beoogde doelgroep van meditaties en preken anders dan die van systematisch-theologische werken. Dit uit zich (waarschijnlijk) in een verschil in precisie van formuleren. Ten tweede zijn bepaalde uitdrukkingen in een preek of meditatie ingegeven door de eigenheid van een specifieke tekst. Daarom zijn ze niet altijd zo maar te systematiseren tot een standpunt van dogmatische aard. Niettemin mag

van een academisch geschoolde predikant verwacht worden dat zijn meditatieve overwegingen in overeenstemming zijn met zijn dogmatische opvattingen. Bovendien stelt Graafland dat zijn preken kunnen worden gezien als “de meest authentieke documenten” van zijn denken.⁶ Om deze twee redenen geloof ik dat het toch mogelijk is om systematische conclusies te trekken uit het meditatieve werk van Graafland.

2. Vindplaats van bronnen

Dat meditatieve werk van Graafland heb ik op twee plaatsen gevonden. Het grootste deel van Graaflands meditatieve werk heb ik gevonden in het archief van het Historisch Documentatie Centrum (hierna: HDC).⁷ Veel van deze bronnen zijn niet expliciet gedateerd. Indien mogelijk heb ik deze bronnen (m.n. preken) daarom zelf heel globaal gedateerd. Dat heb ik gedaan op basis van bepaalde aanwijzingen in de tekst zelf. Soms noemt Graafland in zijn preek bijvoorbeeld de geografische naam van de gemeente waar hij de preek houdt, waardoor ik op basis van zijn biografie kon bepalen in welke periode de preek gehouden moet zijn.⁸ Elders refereert Graafland naar een in zijn tijd recent verschenen boek, waaruit ik kon opmaken dat die preek ná de verschijningsdatum van dat betreffende boek gedateerd moest worden. Indien datering niet (goed) mogelijk was, kan de lezer de daarvoor gebruikelijke notatie *s.d.* (sine dato) vinden in de bibliografie. Naast het archiefmateriaal heb ik ook een aantal preken en meditatieën van Graafland gevonden in gepubliceerde boeken. Gemakshalve verwijs ik vrijwel altijd naar die boeken, in plaats van naar de oorspronkelijke plaats van publicatie. Het voordeel daarvan is dat een lezer die Graafland zelf zou willen bestuderen bepaalde artikelen gemakkelijker kan terugvinden. Hij of zij hoeft geen bezoek te brengen aan het HDC, maar kan gewoon het genoemde boek raadplegen. Het nadeel is echter dat de oorspronkelijke datering hiermee is komen te vervallen in mijn bibliografie. Om deze reden heb ik in mijn bibliografie een tabel geplaatst waarin ik de oorspronkelijke datum en plaats van de publicatie noem (8.1.3).

3. Selectie van bronnen

Ten derde geef ik een korte toelichting op mijn selectie en de vindplaats van de gebruikte literatuur. Ik heb er in hoofdstuk 3 voor gekozen om vooral de ‘belangrijkste’ werken van de genoemde theologen te raadplegen. Voor Calvijn is dat bijvoorbeeld de *Institutie*, voor A Brakel de *Redelijke Godsdienst* en voor Bavinck de *Gereformeerde dogmatiek*. Hiermee loop ik het risico de bestudeerde theologen niet voldoende recht te doen, aangezien ze wellicht in meditatief werk (preken, meditatieën) meer hebben geschreven en gezegd dan in de dogmatische handboeken terecht is gekomen. Niettemin heb ik door

---

⁶ Vgl. Boersma, *Tegendraads gereformeerd*, 43.

⁷ De geraadpleegde doosnummers zijn 1 t/m 9, 15, 16, 18 t/m 21, 23, 24, 27, 29 t/m 36, 39 t/m 41, 43 t/m 47, 50. In verband met een embargo is mij de toegang tot doosnummers 10 t/m 12, 26, 42 geweigerd. Overige doosnummers (de lijst loopt t/m 51) heb ik niet gereserveerd omdat de inhoud ervan (blijkens de plaatsingslijst) mijns inziens niet relevant was voor mijn onderzoek.

⁸ Uit de context blijkt dan ook dat het niet gaat om een gastbeurt, maar dat het echt gaat om een preek in de ‘eigen gemeente’. Indien dit niet duidelijk wordt, heb ik de preek niet gedateerd.

middel van secundaire literatuur geprobeerd om mijn interpretaties indien nodig aan te vullen of te laten corrigeren, waardoor ik meen een redelijk betrouwbaar beeld te hebben geschetst van de verschillende opvattingen. Bij de bestudering van Graafland (hoofdstuk 4 en 5) heb ik mij primair gefocust op bronnen over de Heilige Geest, Pinksteren of bijzondere charismata. Daarnaast heb ik geprobeerd om een breder beeld te krijgen van zijn oeuvre en opvattingen door óók werken, die op het eerste gezicht niet meteen een raakvlak hadden met de bijzondere charismata, (volledig) te lezen. Verrassend genoeg bleken ook deze bronnen uiteindelijk vaak zeer waardevol bij de beschrijving en analyse van Graaflands opvattingen.⁹

4. Gebruik van bronnen

Tot slot plaats ik hier nog enkele opmerkingen over mijn hantering van de bronnen. Allereerst heb ik, indien van toepassing, de primaire bronnen voornamelijk *in vertaling* geraadpleegd. Ondanks dat heb ik in hoofdstuk 2 mijn lezingen wel gecontroleerd aan de hand van de grondtaal. In hoofdstuk 3 is deze opmerking alleen van toepassing op Calvijn, wiens bronnen ik niet in het Latijn, maar in de Nederlandse vertaling heb geraadpleegd. Voor beide hoofdstukken acht ik de keuze om deze bronnen in vertaling te raadplegen, gerechtvaardigd, omdat het zwaartepunt van mijn onderzoek niet ligt in de Bijbelse theologie of in het Calvijnonderzoek, maar in de bestudering van Graaflands opvattingen. Op alle andere in hoofdstuk 3 bestudeerde theologen alsook voor de bestudering van Graafland in hoofdstuk 4 en 5 is bovenstaande opmerking niet van toepassing. De tweede opmerking over mijn brongebruik gaat over een synchrone dan wel diachrone benadering van bronnen. Ik hanteer in hoofdstuk 3, bij de bestudering van de primaire literatuur van gereformeerde theologen, een *synchrone benadering*. Ik heb mij dus niet verdiept in een eventuele ontwikkeling bij deze theologen, omdat de doelstelling van dit hoofdstuk vooral bestaat in een globaal overzicht van wat er door gereformeerde theologen over de bijzonder charismata is gezegd. Deze synchrone benadering loopt echter wel het risico de genoemde theologen niet volledig recht te doen (vgl. 6.3). Bij de bestudering van Graafland heb ik wel getracht na te gaan of er sprake is van een ontwikkeling in zijn denken (4.1.3 en 4.2.4), al erken ik de complexiteit van een dergelijke exercitie en daarmee ook meteen de kwetsbaarheid en onvolkomenheid van mijn conclusies in deze.

1.2.4 Typografie en annotatie

In deze subparagraaf wil ik nog twee zaken verhelderen die verwarring zouden kunnen veroorzaken. Allereerst gebruik ik dubbele aanhalingstekens (“...”) indien ik letterlijk citeer uit een genoemde bron. Eventuele eigen toevoegsels ter verheldering plaats ik (meestal samen met mijn initialen) tussen vierkante haken ([..., GG]). Enkelvoudige aanhalingstekens (‘...’) gebruik ik niet voor letterlijke citaten, maar om eigen termen ófwel een bepaalde aarzeling bij gebruikte begrippen typografisch vorm

---

⁹ Te denken valt bijvoorbeeld aan boeken zoals *Gereformeerden op zoek naar God* en *Waarom nog gereformeerd?* of aan een artikel zoals “Gods gemeente en Gods verduistering”.

te geven. Als ik bijvoorbeeld spreek over de ‘gewone’ gaven, kan de lezer uit deze enkelvoudige aanhalingstekens opmaken dat ik meen dat gaven misschien nooit ‘gewoon’ genoemd zouden moeten worden. Mijn tweede opmerking gaat over het verwijzen naar ongepubliceerd materiaal. Naar het materiaal uit het HDC verwijs ik in voetnoten als volgt. Allereerst noem ik de auteur die in vrijwel alle gevallen Graafland is. Vervolgens noem ik de titel van het aangehaalde werk. Alle geraadpleegde lezingen of artikelen hebben een titel. Indien het echter een preek betreft, hanteer ik ‘Preek over [Bijbelgedeelte]’. Vervolgens plaats ik tussen haken het plaatsingsnummer van het HDC, die bestaat uit een doosnummer, en indien beschikbaar (slechts bij enkele dozen) ook een documentnummer. Tot slot plaats ik na de komma de betreffende paginanummers.

1.3 Status quaestionis

In deze paragraaf sta ik stil bij de wetenschappelijke reflectie die er al is geweest op Graafland om zodoende te schetsen welke plaats mijn onderzoek in het academische veld heeft. In onderstaande alinea’s vindt de lezer niet slechts een beschrijving van de stand van zaken, maar probeer ik ook te reflecteren op welke bijdrage mijn onderzoek kan leveren aan het Graaflandonderzoek. Welke vragen of discussiepunten roept de secundaire literatuur op die van belang zijn om verder op te pakken in mijn onderzoek? Methodisch bezien wil ik in dit onderdeel steeds nauwere cirkels trekken om de stand van het onderzoek te beschrijven. Daarbij begin ik in zijn algemeenheid met het onderzoek naar Graaflands leven en werk als geheel. Vervolgens zoom ik wat meer in op theologische thema’s die verwant zijn aan mijn scriptieonderwerp (ecclesiologie en pneumatologie). Tot slot kijk ik naar wetenschappelijke reflectie op de charismata bij Graafland.

1.3.1 Het leven en werk van Graafland

Als we nu eerst kijken naar het wetenschappelijk onderzoek naar Graafland in de meest ruime zin (leven en werk), is het van belang om de in 2021 verschenen biografie over Graafland van de hand van socioloog Arjan Boersma te noemen. Mijns inziens is deze biografie de meest prominente bron van wetenschappelijke (al dan niet theologische) reflectie op Graafland, waardoor ik in deze status quaestionis ook veelvuldig aan dit boek zal refereren. Het boek begint met een beknopte beschrijving van de jeugd van Graafland (hoofdstuk 1). Daarna volgen er zes hoofdstukken die het zwaartepunt van het boek vormen en een beschrijving geven van het werkzame leven van Graafland in de kerk en de theologie (hoofdstuk 2-7). Het boek besluit met een reflectie op belangrijke kernthema’s in het theologiseren van Graafland (hoofdstuk 8-9). Vanuit theologische hoek is er flink wat kritiek geuit op deze biografie. Zo noemde ds. Mensink in zijn recensie in *De Waarheidsvriend* de biografie wel vier keer “meer een inleiding dan een biografie”, waarin veel zaken “onhelder” blijven.¹⁰ Twee van die “onheldere zaken” acht ik van belang om hier te noemen. Allereerst stelt Mensink de vraag naar de

---

¹⁰ Mensink, “Toch niet zo tegendraads”, 12-13.

(theologische) vrienden en gesprekspartners van Graafland. Ten tweede stelt Mensink de vraag naar eventuele discontinuïteit in Graaflands denken. Als we deze vragen toespitsen op mijn onderzoek, is het van belang om ons af te vragen door wie Graaflands pneumatologische opvattingen beïnvloed zijn, én of er een ontwikkeling te bespeuren is in zijn denken over de Geest en Zijn gaven.

Afgezien van de mijns inziens terechte kritiek op de biografie van Boersma biedt het boek wel een goede introductie op het leven en werk van Graafland. Uit de biografie wordt duidelijk dat Graafland gestempeld is door de geloofsbeleving van zijn moeder, waarin de persoonlijke omgang met God centraal staat.¹¹ Dit piëtistische accent beïnvloedt later Graaflands homiletische stijl, die sterk persoonlijk (en dialogisch) van aard is.¹² Ook Graaflands wetenschappelijke output wordt beïnvloed door deze piëtistische opvoeding. Dat blijkt niet alleen uit de theologische thema's die Graafland ter hand neemt (zoals de zekerheid van het geloof), maar ook uit de wijze waarop Graafland theologie bedrijft. Boersma, maar ook anderen, typeren het karakter van Graaflands theologiseren voortdurend als “existentieel”.¹³ Zijn theologiebeoefening is diep verweven met zijn persoonlijke levensgeschiedenis en persoonlijke geloofsverhouding tot God. Mijns inziens is het van belang dit existentiële karakter van Graaflands theologiseren in het achterhoofd te houden bij het analyseren van zijn visie op de charismata, aangezien de charismata ook alles te maken hebben met (persoonlijke) geloofsbevinding. Is de thematiek van de charismata voor Graafland slechts een theologisch thema? Of is er ook op dit gebied een link te leggen met persoonlijke geloofsvragen van Graafland?

Naast dit piëtistische en existentiële karakter van Graaflands werk blijkt uit de secundaire literatuur ook dat Graafland voortdurend de actualiteit opzoekt.¹⁴ Wat dat betreft doet Graafland zijn woorden gestand, die hij uitsprak tijdens zijn inaugurele rede in 1972 onder de titel: “De continuïteit en actualiteit van de gereformeerde theologie”.¹⁵ Graafland blijkt zijn ogen namelijk goed open te houden voor wat er binnen en buiten de kerk speelt en hij verdisconteert die ontwikkelingen in zijn theologisch denken. Voorbeelden hiervan zijn zijn oproep tot bezinning binnen de Gereformeerde Bond op de vrouw in het ambt,¹⁶ zijn voortdurende polemiek tegen de moderne theologie,¹⁷ en zijn reactie op de Zuid-Afrika-kwestie.¹⁸ Het streven naar actualiteit heeft echter ook een keerzijde. Graafland kreeg namelijk nog wel eens de kritiek dat hij vooral een “reagerend theoloog en maar

---

¹¹ Boersma, *Tegendraads gereformeerd*, 16-23. Vgl. (H.B.) Graafland, “Bij mijn vader thuis”, 15.

¹² Boersma, *Tegendraads gereformeerd*, 42-45, 255.

¹³ Boersma, *Tegendraads gereformeerd*, o.a. 42-45, 54-57, 136, 141, 152, 175, 181-187, 242, 256; Op 't Hof, “Graafland als dogmenhistoricus”, 51-52; Kunz, “Cornelis Graafland: gereformeerd, op zoek naar God” (toespraak, zie bibliografie).

¹⁴ Zie naast de ondergenoemde voorbeelden ook de derde typering van Graafland door Kunz, “Cornelis Graafland: gereformeerd, op zoek naar God” (toespraak, zie bibliografie). Overigens zijn zelfs zijn dogmenhistorische en hermeneutische studies beïnvloed door de actualiteit, vgl. Boersma, *Tegendraads gereformeerd*, 174, 242.

¹⁵ Graafland, „De continuïteit en actualiteit van de gereformeerde theologie”, 1-25; Boersma, *Tegendraads gereformeerd*, 118.

¹⁶ Boersma, *Tegendraads gereformeerd*, 67.

¹⁷ Boersma, *Tegendraads gereformeerd*, 100-106.

¹⁸ Boersma, *Tegendraads gereformeerd*, 131-137.

zelden tot een volledig uitgewerkte theologie kwam”¹⁹. Ik denk dat dit reactieve karakter van Graaflands theologie verklaard kan worden door twee zaken. Allereerst meen ik dat het niet bij Graafland zou passen om een “volledig uitgewerkte theologie” te produceren, beducht als hij was voor systematisering, een risico dat de gereformeerde traditie voortdurend loopt.²⁰ Ten tweede meen ik dat het reactieve karakter van Graaflands theologie mede veroorzaakt is door zijn visie op de gereformeerde traditie, die zich altijd “heeft uitgekristalliseerd in de confrontatie met andersdenkenden”.²¹ In algemene zin stelt het actuele karakter van Graaflands theologie de vraag naar zijn motivatie om over de charismata te schrijven. Is zijn schrijven over dit thema slechts het gevolg van exegetische noodzaak of dogmatische interesse? Of speelt de actualiteit ook in dit onderdeel van Graaflands denken een rol?

Deze vraag naar het actualiteitskarakter hangt samen met de eerder genoemde vraag naar een eventuele ontwikkeling in Graaflands denken. Deze vragen worden niet slechts gevoed door wetenschappelijke interesse, maar kunnen, afhankelijk van de antwoorden, ook belangrijke implicaties hebben voor de evaluatie van Graaflands denken. Laat Graafland zich door de actualiteit misschien te veel meeslepen door (post)modern subjectivisme, waarin de individuele (geloofs)beleving tot het hoogste goed wordt verheven? Doet hij, door de toenemende invloed van de charismatische beweging, misschien niet te veel mee aan een pneumatologische overwaardering van de charismata, gezien de plaats die de charismata in het Bijbels getuigenis hebben? Hoewel deze vragen misschien suggestief klinken, wil ik die indruk zeker niet wekken. Ik noem ze slechts om aan te geven dat de vragen rondom het actualiteitskarakter en een eventuele ontwikkeling in Graaflands denken er wel degelijk toe doen in onze analyse van zijn opvattingen met het oog op de context van vandaag.

1.3.2 De pneumatologie en ecclesiologie van Graafland

Laten we nu onze tweede stap in deze status quaestionis zetten door kort weer te geven in hoeverre er al onderzoek is gedaan naar theologische thema's bij Graafland, die verwant zijn aan ons onderzoeksthema. In tegenstelling tot onze breedste cirkel in deze status quaestionis (zie 1.3.1), is er bij mijn weten nog geen expliciet onderzoek naar de pneumatologie of ecclesiologie van Graafland. Dat is misschien verklaarbaar, doordat Graafland vooral een “reagerend theoloog” was en niet echt een volledig uitgewerkte theologie heeft nagelaten (zoals hierboven reeds opgemerkt). Dat reagerende karakter vinden we namelijk ook terug in zijn denken over de *pneumatologie*. In zijn dogmatische werk over de pneumatologie haalt Ben Wentsel Graafland verschillende keren aan, en vrijwel iedere keer betreft het een referentie naar een reactie van Graafland op een andere theoloog of theologische stroming (bijv. het lutheranisme,²² Calvijn,²³ of de Nadere Reformatie²⁴). Uit mijn onderzoek zal

---

¹⁹ Boersma, *Tegendraads gereformeerd*, 11.

²⁰ Vgl. bijv. Boersma, *Tegendraads gereformeerd*, 78, 188, 250.

²¹ Boersma, *Tegendraads gereformeerd*, 109, 252.

²² Wentsel, *De Heilige Geest, de Kerk en de laatste dingen*, 195, 318, 744-745.

²³ Wentsel, *De Heilige Geest, de Kerk en de laatste dingen*, 522, 748-752, 796.

moeten blijken of het inderdaad klopt dat Graaflands pneumatologische opvattingen vooral reactief van aard zijn, of dat hij ook concrete aanzetten heeft gegeven voor een verantwoord gereformeerde visie op de pneumatologie.

Zoals gezegd is er bij mijn weten eveneens geen expliciet onderzoek naar de *ecclesiologie* van Graafland. Teleurstellend vond ik de paragrafen van Boersma over het ambt en de kerk bij Graafland. In de paragraaf over het ambt (en de charismata) zoomt Boersma voornamelijk in op de discussie over de vrouw in het ambt.²⁵ In de paragraaf over de kerk ligt het zwaartepunt bij de visie van Graafland op de Gereformeerde Bond en op het Samen-op-Weg-proces.²⁶ De ruimte die aan deze thematiek wordt besteed, gaat mijns inziens ten koste van (een uitvoeriger behandeling van) andere belangrijke ecclesiologische kwesties, zoals de vraag naar een functionele dan wel sacramentele opvatting van de ambten, het verband tussen de ambten en de charismata, en – nog fundamenteeler - de vraag naar wat de Kerk in essentie is. We moeten het ook in dit onderdeel van de status quaestionis dus doen met wat “snippers” aan secundaire literatuur (overigens net als in het volgende onderdeel), waarmee overigens ook meteen het belang van wetenschappelijke reflectie op deze gebieden gegeven is. Op ecclesiologisch gebied valt de oecumenegevoeligheid van Graafland op, die hij volgens Boersma geërfd heeft van zijn moeder.²⁷ “Daar waar hij geestelijke herkenning vindt, is hij thuis.”²⁸ Boersma’s typering van deze houding als “laag-kerkelijk bewustzijn”²⁹ is mijns inziens te normatief geladen, maar ook te eenzijdig. De eenzijdigheid bestaat daarin dat Graafland volgens zijn dochter niet alleen door zijn moeder, maar ook door zijn vader is beïnvloed wat betreft zijn opvattingen over de kerk, die veel meer “formeel-kerkelijk” dacht.³⁰ Vandaar ook dat Graafland niet onverdeeld positief was over de evangelische beweging, die zijns inziens uiteindelijk “te weinig katholiek-kerkelijk” was.³¹ De term “laag-kerkelijk” is daarom wat mij betreft niet de meest geschikte term om Graaflands ecclesiologie te typeren. Ik zou eerder opteren voor “oecumenegevoelig”. Ondanks het gebrek aan uitvoerige reflectie op Graaflands opvattingen over de kerk, kunnen we in elk geval wel de hypothese formuleren dat Graafland zich niet zo maar laat vangen in één specifiek gereformeerd ecclesiologisch stelsel. Vermoedelijk krijgt daarom ook zijn eigen werk over de ambten (1999) de titel “*Gedachten over het ambt*” (cursivering GG). Het boek bevat geen uitwerkte ambtsleer, maar alleen “gedachten” over het ambt.³² Het toont iets van Graaflands voorzichtigheid en zijn beduchtheid voor systematisering.

De oecumenegevoeligheid van Graafland speelt ook een rol in zijn visie op de evangelische en charismatische stromingen. Hoewel zojuist al even bleek dat hij niet onverdeeld positief is over deze stromingen, is zijn openheid voor die bewegingen opvallend. Hoewel Geuze een relatief constante

---

²⁴ Wentsel, *De Heilige Geest, de Kerk en de laatste dingen*, 328, 796.

²⁵ Boersma, *Tegendraads gereformeerd*, 187-203.

²⁶ Boersma, *Tegendraads gereformeerd*, 203-213.

²⁷ Boersma, *Tegendraads gereformeerd*, 24-25, vgl. 49.

²⁸ Boersma, *Tegendraads gereformeerd*, 26.

²⁹ Boersma, *Tegendraads gereformeerd*, 25.

³⁰ (H.B.) Graafland, “Bij mijn vader thuis”, 15-16.

³¹ Boot, “Kun je als gereformeerde nog wel „missionair” zijn?”, 120.

³² Boersma, *Tegendraads gereformeerd*, 188.

attitude bij Graafland schetst ten opzichte van de evangelische en charismatische bewegingen,³³ signaleert Boot een ‘parabolische’ ontwikkeling in deze houding van Graafland. Graaflands visie op de evangelische beweging zou zich hebben bewogen van “gematigd-kritisch” (1978), naar “aanmerkelijk positiever” (1987) naar “veel minder optimistisch” (1993).³⁴ Het is de vraag wie van de twee gelijk heeft. In mijn onderzoek zal daarom tussen de regels door ook aandacht gegeven worden aan Graaflands verhouding tot deze stromingen, toegespitst op het thema van de charismata. Wat in elk geval wel duidelijk is, is dat het Graafland er niet om te doen is om de gereformeerde traditie te laten *vervangen* door deze bewegingen. Het gaat hem erom om het goede van de evangelische stroming te *integreren* in zijn eigen traditie.³⁵ Vandaar ook dat Graafland, hoewel tegenstander van Samen op Weg,³⁶ een voorstander was van een fusie van de Hervormde Kerk met de piëtistische en evangelische kerken.³⁷ Die voorkeur heeft onder andere te maken met de evangelische en charismatische spiritualiteit, waar de bijzondere charismata onderdeel van zijn. Laten we daarom tot slot nog enige reflectie geven op de stand van het onderzoek aangaande de *charismata* bij Graafland, de nauwste cirkel die ik in deze status quaestionis rondom mijn onderzoeksthema trek.

1.3.3 De charismata bij Graafland

Wat is er al geschreven over de visie van Graafland op de charismata? Naar mijn weten en zoeken is er ook binnen deze meest nauwe cirkel nog geen uitgebreid en grondig theologisch onderzoek naar deze thematiek bij deze auteur. Graafland wordt hier en daar zeker wel genoemd, maar vaak blijft het slechts bij een korte verwijzing naar hem vanwege zijn openheid voor de charismata, of zijn verwijt van het “charismatisch manco” tegen de gereformeerde traditie.³⁸ Iets meer woorden wijdt ds. M.D. Geuze aan de charismata bij Graafland in zijn artikel “Samen met alle heiligen” ter ere van het afscheid van Graafland als hoogleraar aan de Universiteit van Utrecht.³⁹ Niettemin stelt Geuze, na een globale uiteenzetting van Graaflands opvattingen over de charismata,⁴⁰ vooral enkele kritische vragen aan Graafland omtrent dit punt,⁴¹ zonder uitgebreid verder te reflecteren op de theologische opvattingen van Graafland over de charismata (wat gezien het karakter van de bundel artikelen begrijpelijk is). Eén van de vragen die Geuze aan Graafland stelt is de vraag naar de plaats van de charismata binnen de gereformeerde theologie. Zijn de charismata “slechts” een verrijking voor het

---

³³ Geuze, “Samen met alle heiligen”, 146-156.

³⁴ Boot, “Kun je als gereformeerde nog wel „missionair” zijn?”, 122-123. Vgl. De Heer, *Spiegel & spanningsbron*, 157.

³⁵ De Heer, *Spiegel & spanningsbron*, 157.

³⁶ Boersma, *Tegendraads gereformeerd*, 210-213.

³⁷ Boersma, *Tegendraads gereformeerd*, 168-169.

³⁸ Vgl. de korte verwijzingen in Van der Kooi, *Tegenwoordigheid van Geest*, 11; Van den Brink, Van der Kooi, *Christelijke dogmatiek*, 479; Wentsel, *De Heilige Geest, de Kerk en de laatste dingen*, 328, 522, 745, 748-752, 796.

³⁹ Geuze, “Samen met alle heiligen”, 143-158.

⁴⁰ Geuze, “Samen met alle heiligen”, 150-156.

⁴¹ Geuze, “Samen met alle heiligen”, 156-157.

christenleven, of zijn ze er een *fundamenteel* onderdeel van?⁴² Het is mijns inziens een interessante vraag aan Graafland, die aan bod moet komen in mijn onderzoek.

Iemand die, tot slot, wel een begin van een reflectie op Graaflands visie op de charismata heeft gegeven is J.M.D. de Heer, al ruimt hij er slechts beperkte ruimte voor in binnen het kader van een breder onderzoek. In zijn proefschrift *Spiegel & spanningsbron* zoekt De Heer naar een waardering van de evangelische beweging en charismatische vernieuwing binnen reformatorische kerken. Graafland bespreekt hij als één van de hervormde theologen die hierover schreef. Uit de gegevens die De Heer over Graafland presenteert, blijkt dat Graafland al sinds zijn predikantschap in Veenendaal bezig is met de thematiek van de gaven van de Geest. Daar is hij niet mee opgehouden tot zijn dood in 2004.⁴³ Zeer regelmatig liet Graafland in die periode zijn overtuiging horen dat reformatorische kerken uiteindelijk niet zonder de evangelische christenen kunnen, en dat “wij dan op grond van de Schrift het spreken in tongen, de gave der genezing en andere Geestesgaven, wanneer zij vandaag zich voordoen, niet mogen afwijzen.”⁴⁴ Hoewel De Heer refereert naar verschillende publicaties over de gaven van de Geest door Graafland, is zijn beschrijving toch vooral een globale opsomming van publicaties, en niet zozeer een grondige analyse van Graaflands opvattingen. Zo wordt uit de bespreking van De Heer bijvoorbeeld niet duidelijk of er in Graaflands denken van een ontwikkeling sprake is. Concluderend zijn al deze bijdragen vooral ofwel een beschrijving van (aspecten van de) theologie van Graafland, ofwel een klein onderdeel van een breder onderzoek (zoals bij De Heer). In mijn onderzoek wil ik Graafland daarentegen wel centraal stellen, om zodoende ook de waarde van zijn theologiseren (aangaande de charismata) voor de kerk vandaag de dag aan het licht te brengen. Maar laten we nu eerst, in het volgende hoofdstuk, onderzoeken hoe er in de Bijbel over de bijzondere charismata gesproken wordt.

---

⁴² Geuze, “Samen met alle heiligen”, 156-157.

⁴³ De Heer, *Spiegel & spanningsbron*, 86, 131.

⁴⁴ De Heer, *Spiegel & spanningsbron*, 131.

2. De (bijzondere) charismata in de Bijbel

De term *charisma* (meervoud: *charismata*) wordt op verschillende manieren gebruikt, zowel in de tijd van de Bijbel als nu. Het is daarom goed om helder uiteen te zetten wat ik er binnen de kaders van dit onderzoek precies onder versta. Daarom bestuderen we in dit hoofdstuk de Bijbelse gegevens over de bijzondere charismata. Vooraf wil ik echter benadrukken dat dit een introductiehoofdstuk betreft, en dat de lezer dus geen volledige exegetische beschouwing van de ter zake doende passages hoeft te verwachten. Dit hoofdstuk dient slechts om auteur en lezer bekend te maken met de thematiek, om zodoende uiteindelijk ook beter in staat te zijn om Graaflands opvattingen te kunnen beschrijven en evalueren. Kort samengevat is onze deelvraag in dit hoofdstuk: *Wat zijn bijzondere charismata?* Ons vertrekpunt bestaat uit de generieke terminologie die Paulus gebruikt voor de genadegaven (2.1). Vervolgens proberen we op basis van de Bijbelse context, waarin deze generieke termen gebruikt worden, meer Bijbels-theologische data te vinden met betrekking tot de charismata (2.2). Deze eerste twee stappen stellen ons in staat om in paragraaf 2.3 systematisch-theologisch te reflecteren op de charismata.

2.1 Terminologie: *charismata en pneumatikos*

2.1.1 Charisma

Om antwoord te geven op onze deelvraag naar de bijzondere charismata is het van belang om erachter te komen welke begrippen Paulus precies gebruikt. Opvallend genoeg gebruikt Paulus namelijk geen Grieks begrippenpaar dat letterlijk vertaald kan worden als “gaven van de Geest”.¹ In plaats daarvan gebruikt Paulus twee losse begrippen, die we hier nu elk afzonderlijk kort zullen bespreken. Het eerste woord dat Paulus gebruikt, is - en gezien onze deelvraag is dat geen verrassing meer - *charisma* (χάρισμα). Het is een typisch paulinische term, omdat deze term *binnen* het Nieuwe Testament vrijwel alleen in zijn brieven voorkomt,² en *buiten* het Nieuwe Testament zeldzaam is.³ Omdat deze term het Griekse woord voor genade (χάρις) bevat, valt alle nadruk in de term *charismata* op het feit dat het om *genadegaven* gaat.⁴ Maar met dit specifieke accent in de term is het meeste wel gezegd. De term heeft in het nieuwtestamentisch Grieks namelijk geen nauw afgebakende betekenis. Zo wordt de term gebruikt in verband met de verlossing door Jezus Christus (Rom. 5:15), het eeuwige leven (Rom. 6:23), de bijzondere voorrechten van Israël (Rom. 11:29) en redding uit persoonlijke omstandigheden (2 Kor. 1:11). Runia brengt echter enige categorisering door te spreken over tweeërlei soorten gebruik,

---

¹ Fee, “Gifts of the Spirit”, 339.

² De enige uitzondering hierop is 1 Pet. 4:10, waarin de term χάρισμα ook wordt gebruikt: “Laat ieder de anderen dienen met de genadegave zoals hij die ontvangen heeft, als goede beheerders van de veelsoortige genade van God.”

³ Fee, “Gifts of the Spirit”, 340.

⁴ Runia, *Op zoek naar de Geest*, 118; vgl. ook de BDAG, die χάρισμα vertaalt met “that which is freely and graciously given, *favor bestowed, gift*”, Bauer, Danker, *A Greek-English Lexicon*, s.v. χάρισμα.

namelijk als aanduiding van een *algemene genadegave* (vergelijk bovengenoemde voorbeelden) en een *bijzondere genadegave*, dat wil zeggen een genadegave die aan specifieke individuen gegeven wordt.⁵ Een voorbeeld van dit op het individu toegespitste gebruik van de term vinden we in 1 Kor. 7:7, waarin Paulus stelt dat zowel het gehuwd als het ongehuwd zijn een genadegave van God kan zijn. In de pastorale brieven wordt de term *charisma* in verband gebracht met een ambt (1 Tim. 4:14, 2 Tim. 1:6).⁶ Tot slot wordt de term *charisma* ook in hoofdstukken gebruikt, die gaan over een heel scala aan speciale gaven die door Gods Geest zijn uitgedeeld aan gelovigen (Rom. 12:6, 1 Kor. 12:4, 9, 28, 30, 31).⁷ Uit al deze voorbeelden kunnen we concluderen dat de term *charisma* dus in meest algemene zin duidt op een gave van God.⁸ In ons onderzoek richten wij ons echter alleen op het laatstgenoemde voorbeeld van Runia, waarin de term *charismata* in verband wordt gebracht met speciale gaven van de Heilige Geest. Opmerkelijk genoeg heeft het begrip *charisma* echter geen specifiek linguïstisch verband met de Heilige Geest. Hoe komen wij er dan op om in ons taalgebruik deze genadegaven vaak te bestempelen als “gaven van de Geest”?

2.1.2 Pneumatikos

Dat heeft alles te maken met het tweede begrip dat Paulus gebruikt, namelijk *pneumatikos* (πνευματικός), een woord dat de Griekse term voor g/Geest (πνεῦμα) bevat. In buiten-Bijbelse bronnen verwijst het woord daarom nog wel eens naar het innerlijk leven van de mens (geest), maar in de Bijbel verwijst de term vrijwel altijd naar Gods Geest.⁹ Het woord is in eerste instantie een adjectief (geestelijk), maar komt ook voor in gesubstantiveerde betekenis (geestelijke zaken, een Geest-gevuld persoon).¹⁰ Met onze kennismaking van deze Griekse term kunnen we Fee’s bewering dat Paulus niet letterlijk spreekt over “de gaven van de Geest” (zie hierboven) enigszins relativiseren (hetgeen hijzelf ook doet).¹¹ Onder andere in Rom. 1 vers 11 komen we de genoemde termen (χάρισμα πνευματικὸν) namelijk *samen* tegen als woordgroep, die letterlijk vertaald kan worden met “geestelijke genadegave”, waarbij we in ons achterhoofd houden dat πνευματικὸν in het Nieuwe Testament vrijwel altijd verwijst naar de Goddelijke Pneuma. Ook in 1 Kor. 12:1 en 1 Kor. 12:4 komen de termen voor in de buurt van elkaar, naar het schijnt als inwisselbare begrippen.¹² Uit dit soort combinaties van Paulus kunnen we daarom legitimeren dat *charismata* in sommige teksten op de een of andere manier

⁵ Runia, *Op zoek naar de Geest*, 118.

⁶ Runia, *Op zoek naar de Geest*, 118.

⁷ Runia, *Op zoek naar de Geest*, 118.

⁸ Bauer, Danker, *A Greek-English Lexicon*, s.v. χάρισμα.

⁹ Bauer, Danker, *A Greek-English Lexicon*, s.v. πνευματικός.

¹⁰ Bauer, Danker, *A Greek-English Lexicon*, s.v. πνευματικός.

¹¹ Fee, “Gifts of the Spirit”, 339.

¹² “Naar het schijnt”, omdat het gesubstantiveerde gebruik van de term πνευματικός exegetische discussie oplevert in 1 Kor. 12:1, waarin het de vraag is of “Περὶ δὲ τῶν πνευματικῶν” vertaald moet worden als “met betrekking tot de geestelijke gaven” of “met betrekking tot de geestelijke mensen” (dat wil zeggen de mensen die veel met geestelijke gaven bezig zijn), vgl. Fee, “Gifts of the Spirit”, 341.

ook een connectie hebben met de Heilige Geest. Laten we daarom onze aandacht nu toespitsen op die teksten om te zien wat we daaruit verder kunnen leren over de charismata.

2.2 Context

Nu we de terminologie in het Nieuwe Testament hebben verkend, richten we ons vervolgens op de bredere context waarin deze termen gebruikt worden. We hebben het dan over Rom. 1:11, Rom. 12:6-8, 1 Kor. 12:4-11, 1 Kor. 12:28-31, Ef. 4:7-11, 1 Pet. 4:10. Deze teksten bespreek ik vanwege de ruimte en het doel van dit hoofdstuk niet allemaal afzonderlijk, maar tegelijkertijd.¹³ Op basis van deze teksten kunnen we enkele belangrijke conclusies trekken met betrekking tot de charismata (naast wat er in voorgaande paragraaf al is gevonden).

2.2.1 Doelgroep

Ten eerste wordt uit de teksten de *doelgroep* van de charismata duidelijk. De gaven worden verleend *binnen* de gemeente van Christus.¹⁴ Paulus schrijft in Ef. 4 aan “geroepenen” (τῆς κλήσεως ἧς ἐκλήθητε, 4:1, vgl. 4:4). In 1 Kor. 12:28 spreekt hij over “sommigen *in de gemeente*” (ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, 12:28, cursivering GG). Ook wordt deze doelgroep geïmpliceerd in de metafoor van het Lichaam, die “paradigmatisch” is voor hoe Paulus over de gemeente en de gaven schrijft.¹⁵ Het ontvangen van de charismata is dus voorbehouden aan gelovigen. Dat betekent echter niet dat *alle* gelovigen *alle* charismata ontvangen. De bron is altijd één en dezelfde Geest, die echter “aan ieder afzonderlijk uitdeelt zoals Hij wil” (1 Kor. 12:11). De retorische vragen aan het einde van datzelfde hoofdstuk maken hetzelfde punt: niet iedereen ontvangt alle gaven (1 Kor. 12:28-31).¹⁶ Niettemin hebben de charismata dus wel een *individueel* karakter. De Geest deelt uit aan specifieke gelovigen. Waarom doet Hij dat eigenlijk?

2.2.2 Doel

Dat brengt ons bij het tweede, het *doel* van de charismata. Op basis van bovengenoemde perikopen mogen we concluderen dat volgens Paulus het doel van de charismata de geestelijke opbouw van de gemeente is.¹⁷ Zo spreekt Paulus in Rom. 1 vers 11-12 bijvoorbeeld over de charismata tot “gemeenschappelijke versterking” (εἰς τὸ στηριχθῆναι ὑμᾶς). In 1 Kor. 14 valt geregeld het werkwoord “opbouwen” (οἰκοδομῶ) in relatie tot de charismata. Dat betekent dat de charismata dus dienen tot versterking van het gezamenlijke geloof, de gezamenlijke hoop en de gezamenlijke liefde. In dat licht is wel begrijpelijk dat Stuhlmacher concludeert: “Die wichtigste und allen anderen das

---

¹³ Zie voor een specifieke, uitgebreidere behandeling per tekstgedeelte: Fee, “Gifts of the Spirit”, 342-345.

¹⁴ Runia, *Op zoek naar de Geest*, 119.

¹⁵ Vgl. Van den Brink, Van der Kooi, *Christelijke dogmatiek*, 461.

¹⁶ Runia, *Op zoek naar de Geest*, 125.

¹⁷ Vgl. Runia, *Op zoek naar de Geest*, 128, 130.

Maß setzende Gnadengabe ist nach 1Kor 13 die ἀγάπη”.¹⁸ Toch wijs ik deze conclusie af, niet omdat de liefde onbelangrijk zou zijn, maar wel omdat ik de liefde niet in technische zin als een *charisma* (“Gnadengabe”) beschouw. Paulus ontvouwt in 1 Kor. 13 de liefde niet als een *charisma* van het hoogste soort, maar als een “weg” (ὁδός) die alles overtreft (1 Kor. 12:31). Bovendien is de liefde (in tegenstelling tot de bijzondere charismata) wel voor alle gelovigen. Met Runia zou ik de liefde daarom niet als *charisma*, maar eerder als het “regulatieve principe” van alle gaven willen noemen.¹⁹ Juist die inkadering van de charismata in de liefde dient hét doel van de charismata.

2.2.3 Karakter

Om dat doel te bereiken, dienen gelovigen ook te beseffen welk *karakter*, ten derde, de charismata hebben. Op dit punt kunnen we in het licht van bovengenoemde perikopen onderstrepen wat we in de voorgaande paragraaf al in de terminologie zelf hebben gevonden. Het gaat om *genadegaven*.²⁰ De charismata zijn niet de vaardigheden van iemand zelf, maar zijn het gevolg van “genade die ons is gegeven” (τὴν χάριν τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν, Rom. 12:6). En de Gever ervan is God.²¹ Het is overigens een interessante observatie dat Paulus in 1 Kor. 12:4-11 de charismata bewust in een trinitarisch kader plaatst.²² De bron van de charismata is “dezelfde Geest” (τὸ δὲ αὐτὸ πνεῦμα), “dezelfde Heere” (ὁ αὐτὸς κύριος), “dezelfde God” (ὁ δὲ αὐτὸς θεός). Die trinitarische inbedding moet mijns inziens voorkomen dat we een al te groot onderscheid gaan aanbrengen in gaven van de Geest en andere genadegaven, zoals sommigen doen.²³ Dergelijke onderscheidingen kunnen overigens ook al te gemakkelijk leiden tot een onbijbelse prioritering van de genadegaven, en dat zou contra de intenties van Paulus (en Petrus) zijn. Overigens gaat het mij hier vooral om een prioritering die leidt tot hoogmoed en/of minachting van anderen. Niet elke prioritering is echter onbijbels te noemen. In zekere zin brengt Paulus zelf een dergelijke prioritering aan in 1 Kor. 14:1-4, waarin hij de voorkeur geeft aan profetie ten opzichte van tongentaal. In deze paulinische prioritering is het doel de maatstaf: de gave die de opbouw van de gemeente het meest dient, is belangrijker.²⁴

2.2.4 Diversiteit

Dat brengt ons bij het vierde, namelijk de Nieuwtestamentische nadruk op de *diversiteit* van de gaven.²⁵ In 1 Kor. 12:4-6 gebruikt Paulus drie keer achter elkaar het woord “verscheidenheid”

¹⁸ Stuhlmacher, *Biblische Theologie des Neuen Testaments*, 356.

¹⁹ Runia, *Op zoek naar de Geest*, 131.

²⁰ Vgl. Runia, *Op zoek naar de Geest*, 127.

²¹ Vergelijk in deze verzen ook het gebruik van werkwoorden als “geven” (δίδωμι) en “uitdelen” (διαίρω).

²² Vgl. ook Runia, *Op zoek naar de Geest*, 119.

²³ Vgl. Fee, “Gifts of the Spirit”, die op pag. 341 stelt dat “one should probably, therefore, make a distinction between “Spirit charismata” and other expressions of *charismata* that do not necessarily imply visibly evident Spirit activity as such.” Deze conclusie doet hij op terminologische grond. Mijns inziens focust hij hier echter te veel op de terminologie an sich, zonder een beroep te doen op de bredere Bijbels-theologische context.

²⁴ Vgl. ook het tweede criterium van Runia, *Op zoek naar de Geest*, 130.

²⁵ Fee, “Gifts of the Spirit”, 342-344.

(διαρέσεις). Bovendien past zijn nadruk op de diversiteit aan gaven goed bij zijn metafoor voor de gemeente (het Lichaam van Christus) die hij in dat hoofdstuk uitwerkt. Net zoals de afzonderlijke lichaamsdelen in één lichaam, hebben de verschillende leden met hun verschillende gaven elkaar hard nodig (1 Kor. 12:12-31). De diversiteit uit zich ook in de verschillende lijstjes die Paulus noemt in de verschillende brieven. Als we echter alle lijstjes samen nemen, kunnen we in elk geval concluderen dat de volgende gaven in het Nieuwe Testament onder de noemer “charisma” kunnen worden geschaard:²⁶ met wijsheid spreken,²⁷ met kennis spreken,²⁸ geloof,²⁹ genezingen,³⁰ het werken van krachten,³¹ profetie,³² onderscheiding van de geesten,³³ allerlei talen,³⁴ vertolking van tongen,³⁵ gaven om te helpen of te dienen,³⁶ gaven om te besturen of leiding geven,³⁷ onderwijzen,³⁸ vermanen of bemoedigen,³⁹ uitdelen,⁴⁰ barmhartigheid bewijzen,⁴¹ en spreken.⁴² Uit deze opsomming blijkt dat sommige gaven slechts één keer en andere meerdere keren worden genoemd. Bepaalde charismata die in Rom. 12 worden genoemd, ontbreken bijvoorbeeld in de eerste Korinthebrief en andersom. Terecht stellen Van den Brink en Van der Kooi dat het in de opsommingen van de charismata gaat om “exemplarische lijstjes, geen normatieve”.⁴³ Ten dele is dit het gevolg van het feit dat veel apostolische geschriften een reactief en correctief karakter hebben.⁴⁴ Paulus schreef geen dogmatiek, maar wel persoonlijke brieven aan specifieke gemeentes, waarin hij voor elke situatie opschreef wat

²⁶ Bij ondergenoemde opsomming heb ik mij gebaseerd op de verschillende lijstjes van Runia, *Op zoek naar de Geest*, 119-121, welke ik in mijn betoog heb samengevoegd tot één geheel. Indien het onduidelijk is of bepaalde formuleringen dezelfde gaven aanduiden of dat er een verschil is, heb ik de gaven toch los van elkaar genoemd (bijv. “met wijsheid spreken” of “met kennis spreken”). Overigens noemt Runia in zijn opsommingen ook “apostelen, profeten, leraren” (en verderop nog “evangelisten, herders en leraars”), vermoedelijk omdat deze in één adem genoemd worden met “krachten, genadegaven van genezing, vormen van hulpverlening, bestuurlijke gaven, allerlei talen” (vgl. Runia, *Op zoek naar de Geest*, 120-121). Ik heb er echter voor gekozen om deze termen niet op te nemen in mijn opsomming. Mijns inziens duiden de termen “apostelen, profeten, leraars” namelijk niet op een genadegave. Mijn eerste argument hiervoor is dat de eerstgenoemde termen inhoudelijk gezien een “persoon” aanduiden (bijv. een leraar) en de laatstgenoemde termen niet. Ten tweede zit er een duidelijke “knip” in de opsomming die Paulus geeft in dit vers. Hij begint zijn opsomming namelijk met rangtelwoorden (πρῶτον, δεύτερον, τρίτον), maar gaat dan verder met de meer algemene term “”vervolgens” (ἔπειτα). Deze combinatie van een inhoudelijk en grammaticaal argument maakt dat ik “apostelen, profeten, leraren” beschouw als ambt of functie, waaraan uiteraard wel een specifieke gave (bijv. profetie) ten grondslag kan liggen.

²⁷ 1 Kor. 12:8

²⁸ 1 Kor. 12:8

²⁹ 1 Kor. 12:9

³⁰ 1 Kor. 12:9, 28, 30.

³¹ 1 Kor. 12:10, 28, 29

³² 1 Kor. 12:10, Rom. 12:7

³³ 1 Kor. 12:10

³⁴ 1 Kor. 12:10, 28, 30

³⁵ 1 Kor. 12:10, 30

³⁶ 1 Kor. 12:28, Rom. 12:7, 1 Pet. 4:11

³⁷ 1 Kor. 12:28, Rom. 12:8

³⁸ Rom. 12:7

³⁹ Rom. 12:8

⁴⁰ Rom. 12:8

⁴¹ Rom. 12:8

⁴² 1 Pet. 4:11

⁴³ Van den Brink, Van der Kooi, *Christelijke dogmatiek*, 461.

⁴⁴ Fee, “Gifts of the Spirit”, 342; Runia, *Op zoek naar de Geest*, 124.

relevant en passend was. Zo wil hij bijvoorbeeld de Korinthische “obsessie” met tongentaal wat relativeren, door juist het belang van profetie extra te onderstrepen (vgl. 1 Kor. 14:1-2). Dit responsieve karakter van Paulus’ brieven verklaart het gebrek aan systematiek in de opsommingen van de charismata. Niettemin is het goed om ten dienste van ons onderzoek enige systematiek aan te brengen, opdat er in elk geval een duidelijk beeld bestaat van waar we het over hebben. Een poging tot systematisering doen wij in de volgende paragraaf.

2.3 Dogmatische onderscheidingen

2.3.1 Vrucht en gaven

Hoewel dogmatische reflectie in de voorgaande paragrafen uiteraard niet geheel achterwege is gebleven, waren deze paragrafen voornamelijk bedoeld om Bijbels-theologische bouwstenen te verzamelen, op basis waarvan we nu enkele dogmatische onderscheidingen kunnen aanbrengen. Het is onze laatste stap in de richting van een antwoord op de vraag wat de charismata zijn. Allereerst stellen we duidelijk dat er een onderscheid bestaat tussen de vrucht van de Geest (enkelvoud) en de gaven van de Geest (meervoud).⁴⁵ In termen van Wentsel is dit het onderscheid tussen respectievelijk de heiligingsgave en de toerustingsgaven.⁴⁶ De *heilingsgave* volgt op de vernieuwing van de mens en bestaat bijvoorbeeld uit liefde, goedheid, zachtmoedigheid, zelfbeheersing, etc. (vgl. Galaten 5:22). Deze gave is kenmerkend voor ieder die is aangeraakt door de liefde van God. De *toerustingsgaven* daarentegen zijn specifieke gaven die de Geest aan bepaalde personen uitdeelt. Het is Bijbels-theologisch dus niet verantwoord om bepaalde gaven tot een exclusief kenmerk van het “ware geloof” te maken, zoals bijvoorbeeld in sommige (charismatische) kringen wordt beweerd dat je alleen “écht christen” bent als je in tongen kunt spreken.⁴⁷

2.3.2 Classificatie van de gaven

In de vorige Bijbels-theologische paragraaf hebben wij reeds een opsomming gegeven van gaven die tot de charismata gerekend kunnen worden. Het staat niet ten dienste van dit onderzoek om alle gaven hier afzonderlijk te definiëren. Wel is het goed om enige dogmatische classificatie in de gaven aan te brengen. Mijns inziens zijn de charismata op te delen in de volgende drie categorieën, namelijk die van hoofd, tong en handen.⁴⁸ Deze classificatie heb ik schematisch weergegeven in onderstaande tabel:

---

⁴⁵ Het enkelvoud van de “vrucht” van de Geest geeft aan dat “de desbetreffende deugden niet los verkrijgbaar zijn, maar innerlijk met elkaar samenhangen”, Van den Brink, Van der Kooi, *Christelijke dogmatiek*, 460.

⁴⁶ Wentsel, *De Heilige Geest, de Kerk en de laatste dingen*, 520.

⁴⁷ 1 Korinthe 12:30: “Spreken zij soms allen in talen?”; vgl. Biesbroek, “De gaven en de vrucht van de Geest”, 40, en Van de Beek, *Lichaam en Geest van Christus*, 483.

⁴⁸ Aangezien ik veel andere classificaties niet overtuigend genoeg vond, heb ik gemeend mijn eigen classificatie van de gaven op te moeten stellen, die is geïnspireerd op Paulus’ metafoor voor de gemeente: het Lichaam van Christus.

Hoofd	Tong	Handen
- onderscheiding van de geesten - vertolking van tongen - onderwijzen - geloof / trouw - besturen	- met wijsheid spreken - met kennis spreken - profetie - allerlei talen - spreken - vermanen of bemoedigen	- genezingen - het werken van krachten - gaven om te dienen - uitdelen - barmhartigheid bewijzen

Wat opvalt in mijn classificatie is dat er in principe geen onderscheid bestaat tussen gewone en bijzondere gaven: zowel bij de classificatie van Paulus als in de mijne staan alle gaven (van welke aard ook) door elkaar heen. Hoewel er dus geen exegetische of Bijbels-theologische basis bestaat voor een onderscheid tussen gewone en bijzondere gaven, is deze onderscheiding in het kader van dit systematisch-theologische onderzoek wel functioneel, en wel om twee redenen.

Ten eerste is het een feit dat deze tweedeling in de kerkelijke praktijk voortdurend op de achtergrond een rol speelt. Zo schrijft Berkhof mijns inziens terecht dat de “Pinkstergroepen” zich met name baseren op 1 Kor. 12 (waar de gaven vooral een *buitengewone* indruk maken), terwijl “de kerken” zich met name focussen op Rom. 12 (waarin veel ‘gewonere’ gaven worden genoemd).⁴⁹ Dat wil zeggen: niet de ‘gewone’ gaven zijn onderbelicht in traditionele kerken, maar wel de gaven van bijzondere aard. Deze kerkelijke status quo is mijns inziens een eerste reden om een dogmatisch onderscheid te hanteren binnen de kaders van dit onderzoek. Het tweede argument voor de functionaliteit van deze tweedeling heeft te maken met de verhouding van de charismata tot “gewone” menselijke talenten. Regelmatig wordt gesteld dat de charismata dikwijls aansluiten bij de natuurlijke talenten van een specifiek persoon.⁵⁰ Dat wil ik zeker niet geheel ontkennen, maar kunnen we inderdaad stellen dat sommige mensen een *natuurlijke* aanleg hebben om anderen te genezen? En komt tongentaal inderdaad vaker voor bij mensen met een talenknobbel dan bij mensen die geen natuurlijke begaafdheid hebben voor talen? Mijn hypothese is dat het onderscheid tussen gewoon en bijzonder hier wellicht enige verheldering zou kunnen bieden. Bij de gewone charismata is het inderdaad goed denkbaar dat de Geest aansluit bij natuurlijke talenten. Zo is het reëel om te veronderstellen dat iemand met de gave van onderwijs ook van nature al enige didactische aanleg in zich had. Bij bijzondere charismata ligt dit mijns inziens veel complexer. Overigens impliceert dit niet dat buitengewone genadegaven daarom een sterker genadekarakter hebben dan gewone gaven. Beide blijven genadegaven van de Geest.

⁴⁹ Berkhof, *Christelijk geloof*, 421. Overigens vind ik de termen “Pinkstergroepen” (cursivering GG) en “kerken” enigszins normatief en zou ik eerder spreken van “Pinksterkerken” en “traditionele kerken”.

⁵⁰ Vgl. Van den Brink, Van der Kooi, *Christelijke dogmatiek*, 461-462; Berkhof, *Christelijk geloof*, 419; Runia, *Op zoek naar de Geest*, 133-135.

Ondanks dat ik er dus van overtuigd ben dat de gaven niet *principieel* zijn te classificeren volgens de categorieën ‘gewoon’ dan wel ‘bijzonder’, geloof ik om bovengenoemde twee redenen wel dat deze dogmatische onderscheiding behulpzaam kan zijn in ons onderzoek. De focus van dit onderzoek zal met name liggen op die tweede categorie, de bijzondere genadegaven, waartoe ik de volgende gaven zou willen rekenen: de gaven van onderscheiding van de geesten, vertolking van tongen, profetie, tongentaal, genezingen en het werken van krachten.⁵¹ Om de overtuiging (aangaande een niet-principiële maar wel praktische onderscheiding van gewoon/bijzonder) te verdisconteren in mijn onderzoek zal ik consequent spreken van *bijzondere charismata*. Hiermee hoop ik zichtbaar te maken dat ik het, binnen de kaders van dit onderzoek, heb over heel specifieke gaven, die slechts een gedeelte (en dus niet het totaal) van het brede scala aan charismata vormen.

2.4 Deelconclusie

In dit hoofdstuk hebben we geprobeerd enkele Bijbels-theologische grondlijnen te trekken aangaande de bijzondere charismata aan de hand van de deelvraag: Wat zijn de bijzondere charismata? We hebben gezien dat de twee belangrijkste begrippen die de Nieuwtestamentische apostelen gebruiken, de termen *charisma* en *pneumatikos* betreffen. Uit het gebruik van deze termen concludeerden we dat het bij de charismata gaat om *genadegaven*, gegeven door de *Geest*. Uit de Bijbelse passages waarin de termen *charisma* en *pneumatikos* gebruikt worden, konden we vier extra conclusies trekken. Allereerst zagen we dat de charismata gegeven worden aan *gelovigen*, maar dat betekent niet dat *alle* gelovigen *alle* charismata ontvangen. De Geest deelt naar Zijn wil gaven uit “aan ieder afzonderlijk”. Het doel van die uitdeling, ten tweede, is de geestelijke opbouw van de gemeente. Wie een gave ontvangt, dient dus, ten derde, te beseffen dat het inderdaad gaat om een *gave*. De gaven kunnen alleen ter opbouw dienen, als gelovigen ze op de juiste manier gebruiken, namelijk in nederigheid en in liefde. Tot slot merkten we het gebrek aan systematiek op in de lijstjes van charismata die we in het Nieuwe Testament aantreffen. Met het samenlezen van alle lijstjes kwamen we uit op een lange, diverse lijst aan verschillende genadegaven, die we vervolgens hebben geclassificeerd in de drie categorieën van hoofd, tong en handen. Hoewel al die verschillende gaven Bijbels-theologisch bezien niet opgedeeld moeten worden in de categorieën gewoon of bijzonder, heb ik betoogd dat deze dogmatische onderscheiding *in de praktijk* wel behulpzaam is. In dit onderzoek zal ik mij met name richten op de tweede categorie, de buitengewone of bijzondere charismata, die ik op basis van het in

---

⁵¹ Hoewel van sommige gaven duidelijk is dat ze niet per definitie een bovennatuurlijk karakter hebben (bijv. de gave van vermanen of bemoedigen), valt er over veel andere keuzes die ik hier maak wel te twisten. In mijn opsomming is de gave van onderscheiding van de geesten misschien het meest discutabel. Is de term “onderscheidingsvermogen” niet gewoon een hedendaagse vertaling van wat Paulus hier bedoeld met *διακρίσεις πνευμάτων*, en behoort deze gave daarmee niet gewoon in de “natuurlijke categorie”? Toch heb ik gemeend deze gave in mijn lijst van bijzondere charismata op te moeten nemen. Waarschijnlijk is namelijk dat Paulus in 1 Korinthe 12:10 doelt op de gave om te onderscheiden of een profetie wel of niet van de Heilige Geest afkomstig is (vgl. bijv. NBV21). (Zelfs als Paulus overigens had gedoeld op onderscheidingsvermogen in algemenere zin, had ik argumenten gezien om deze gave in het bovennatuurlijke rijtje te plaatsen. Te meer in onze tijd, waarin *fake news* aan de orde van de dag is en waarheidsvinding steeds ingewikkelder is geworden.)

dit hoofdstuk gevondene als volgt zou willen definiëren. Bijzondere charismata zijn door de Heilige Geest aan de gemeente gegeven genadegaven met een divers maar bovennatuurlijk karakter, die ten dienste staan van de opbouw van de gemeente, en waarvan de volgende gaven Bijbelse voorbeelden zijn: de gaven van onderscheiding van de geesten, vertolking van tongen, profetie, tongentaal, genezingen en het werken van krachten. Voordat we willen onderzoeken wat Graafland hierover heeft geschreven, willen we nu eerst een heel globaal overzicht geven van hoe er in de gereformeerde traditie over deze bijzondere charismata is gedacht.

3. De (bijzondere) charismata binnen de gereformeerde traditie

Bezien vanuit charismatisch of evangelisch perspectief is er in de gereformeerde traditie altijd veel verlegenheid geweest met betrekking tot de bijzondere charismata. In dit hoofdstuk onderzoeken we waar deze verlegenheid (of: weerstand) vandaan komt. Dat doen we niet alleen uit historische interesse, maar om het Graaflandonderzoek reliëf te geven. Op welke manier zijn Graaflands bijdragen over de bijzondere charismata opvallend tegen de achtergrond van de gereformeerde traditie? En is zijn positie eigenlijk wel gereformeerd te noemen? Dit soort vragen kunnen we (in een later stadium) alleen beantwoorden als we een beter beeld krijgen van hoe er in de gereformeerde traditie is gedacht over de bijzondere charismata. Daarom maken wij in dit hoofdstuk een vogelvlucht door deze traditie aan de hand van de deelvraag: *Wat zeggen belangrijke stemmen in de gereformeerde traditie over de bijzondere charismata?* Achtereenvolgens zullen Johannes Calvijn, Wilhelmus à Brakel, Abraham Kuyper, Herman Bavinck, Johan Herman Bavinck en Dingeman Molenaar aan de orde komen. Het zijn theologen die (onder anderen) allemaal door Graafland worden genoemd op verschillende plekken.

3.1 Calvinisme, het begin (16e-18e eeuw)

3.1.1 Johannes Calvijn

De wortels van de verlegenheid met betrekking tot de bijzondere charismata liggen in de theologische opvattingen van *Johannes Calvijn* (1509-1564), die aangeduid kunnen worden met de term *cessationisme* – of meer pejoratief met de term *streeptheologie*.¹ Deze opvatting leert dat de bijzondere gaven van de Geest, waarover we in de Bijbel lezen, niet meer van toepassing zijn in de kerk vandaag. Calvijn stemt expliciet met deze opvatting in op verschillende plekken in zijn *Institutie*.² Tegelijkertijd sluit hij niet volledig uit dat God in later tijd de buitengewone ambten van apostel of evangelist kan doen herleven.³ Het lijkt bij Calvijn echter een hoogst uitzonderlijke situatie. Er zijn verschillende verklaringen mogelijk voor Calvijns opvatting over de bijzondere charismata. Allereerst moeten we de (theologische) context van Calvijn in ogenschouw nemen. In zijn *Institutie* strijdt Calvijn (met name in de sacramentsleer) voortdurend tegen de “betovering” die hij de Rooms Katholieke Kerk verwijt.⁴ Aan de andere kant strijdt Calvijn tegen de Anabaptisten en verschillende andere mystieke stromingen.⁵

---

¹ Runia, *Op zoek naar de Geest*, 37.

² In *Institutie* IV.3.4 schrijft Calvijn dat de ambten apostel en profeet alleen in “de eerste periode van Zijn rijk verwekt” zijn. In *Institutie* IV.19.6 stelt Calvijn expliciet dat de “wonderlijke krachten en kennelijke werkingen van de Geest” slechts voor een bepaalde tijd bestemd waren. In *Institutie* IV.19.18 schrijft Calvijn dat de genadegave van genezing verdwenen is: “Aan ons is de bediening van deze krachten niet gegeven.”

³ Calvijn, *Institutie* IV.3.4. Vgl. Van Vlastuin, *Profetie en tongentaal*, 69.

⁴ Termen verwant aan “toverij” of “betovering” zijn bijv. te vinden in Calvijn, *Institutie* IV.10.15, IV.14.4, IV.17.15, IV.17.23, IV.19.10, etc. Vgl. Molenaar, *De doop met de Heilige Geest*, 55.

⁵ Vgl. Wentsel, *De Heilige Geest, de Kerk en de laatste dingen*, 522; Molenaar, *De doop met de Heilige Geest*, 54-55.

Diverse zaken die hij bij de verschillende beide partijen kwalificeert als misstanden, maken zijn gevoeligheid voor het cessationisme enigszins begrijpelijk. Een tweede verklaring voor Calvijns cessationisme is de centraliteit van het Woord in Zijn openbaringsleer. De grote plaats die de Schrift inneemt in de openbaringsleer van Calvijn maakt dat er relatief minder ruimte is voor andere openbaringsbronnen van God.⁶ Vandaar Calvijns afkeer van wat hij noemt “vertoning”, “praal” en “toneelspel”.⁷ Een derde verklaring ligt in Calvijns onderscheiding tussen “het aardse en het geestelijke goed”, waarbij de bijzondere charismata tot de eerste categorie behoren.⁸ Daarmee wordt de waarde van de charismata sterk gerelativeerd. Tot slot is het ook van belang te wijzen op Calvijns hermeneutisch principe dat alleen de *oerkerk* deelde in de charismata. De bijzondere gaven dienden vooral om het Rijk van Christus “zu schmücken”, om het Evangelie aanzien te geven.⁹ Nu de Kerk niet meer in die beginfase verkeert, zijn die versieringen dus niet meer van toepassing. Al met al kunnen we met betrekking tot Calvijn concluderen dat er volgens hem in de kerk van zijn dagen geen ruimte is voor bijzondere genadegaven van de Geest.¹⁰

3.1.2 Wilhelmus à Brakel

Ongeveer anderhalve eeuw nadat Calvijns *Institutie* verschenen was, publiceert *Wilhelmus à Brakel* (1635-1711) zijn *Redelijke Godsdienst*. Hoewel hij een afzonderlijk hoofdstuk wijdt aan de verzegeling met de Heilige Geest schrijft A Brakel daar niets over de Geestesgaven.¹¹ De term “gaven des Heiligen Geestes” komen we wel tegen in het hoofdstuk over de Triniteit.¹² Het gaat hier om “geestelijke gaven”, waarvan A Brakel de volgende voorbeelden geeft: “geloof, wedergeboorte; maakt hun Christus en al zijner weldaden deelachtig, leert hen bidden, geleidt hen, troost hen, verzegelt hen, en blijft bij hen tot in eeuwigheid.”¹³ Hoewel A Brakel hier dus geen expliciet charismatische terminologie hanteert, schrijft hij in zijn toelichting op de uitwerking van die “geestelijke gaven” zaken die op zijn minst wel raakvlakken hebben met wat wij onder bijzondere charismata verstaan. Hiervan geef ik drie voorbeelden. Allereerst schenkt de Geest geloof. Om deze bewering te onderbouwen, refereert A Brakel, inderdaad, aan 1 Kor. 12:9: “Eenen anderen, wordt gegeven het

⁶ Vgl. in het verlengde hiervan ook wat Runia schrijft over “Calvijn en de ‘ervaring’” in Runia, “Spiritualiteit bij Calvijn”, 169-170: “Zijn theologisch uitgangspunt is en blijft Gods openbaring, zoals die tot ons komt in de Schrift. De Schrift en de ervaring staan nooit op één lijn.” (pag. 170).

⁷ Vgl. Calvijns commentaar op 1 Kor. 12:1. (Calvijn, *Uitlegging op den Eersten en Tweeden Zendbrief van Paulus aan de Corinthiërs*, 208). Zie ook Calvijn, *Institutie* IV.19.18.

⁸ Van Vlastuin, *Profetie en tongentaal*, 67-68.

⁹ Krusche, *Das Wirken des Heiligen Geistes nach Calvin*, 329-332. Vgl. Van Vlastuin, *Profetie en tongentaal*, 67.

¹⁰ In dit hoofdstuk ga ik voorbij aan de vraag in hoeverre de genoemde theologen beïnvloed zijn door andere theologen, omdat dit m.i. buiten mijn afgebakende onderzoeksveld valt. Met betrekking tot Calvijn zou het interessant zijn om na te gaan of zijn cessationisme is beïnvloed door Augustinus, wiens opvattingen over wonderen bijvoorbeeld gaandeweg veranderd zijn. Overigens is er in de Vroege Kerk weinig positieve reflectie op de bijzondere charismata. Vgl. Van de Beek, *Lichaam en Geest van Christus*, 478-479, 480^{n.503}.

¹¹ A Brakel, *Redelijke Godsdienst*, 948-961.

¹² A Brakel, *Redelijke Godsdienst*, 110-154 (term op: 144).

¹³ A Brakel, *Redelijke Godsdienst*, 146.

geloof door denzelfden Geest.”¹⁴ Hoewel A Brakel hier dus expliciet refereert naar één van dé hoofdstukken over de charismata (vgl. hoofdstuk 1), is dit voorbeeld niet erg overtuigend, omdat Calvijn, wiens opvattingen we als “cessationistisch” hebben bestempeld, eveneens stelt dat het geloof een gave van de Heilige Geest is.¹⁵

Dat brengt me bij het tweede voorbeeld, waarin A Brakel spreekt over de Heilige Geest die leert bidden. In zijn uitwerking hiervan schrijft hij dat de Geest de gelovigen “de woorden in den mond” kan leggen, maar als een gelovige op welke manier dan ook niet meer kan spreken, “zoo komt de Geest hunne zwakheden te hulp en doet hen hunne begeerten uiten met onuitsprekelijke zuchtingen, die meer zeggen, dan zij met woorden kunnen uiten.”¹⁶ Hoewel ik erken dat ik het gevaar loop hier te veel in te lezen, wil ik op zijn minst stellen dat de toelichting van A Brakel hier toch zeker enige raakvlakken heeft met het charisma van de tongentaal, als zijnde een van God gegeven taal, die méér zegt dan met gewone woorden geuit kan worden. Mijn derde voorbeeld is de volgende uitspraak van A Brakel: “De Heilige Geest verzegelt ook wel onmiddellijker door klare en krachtige inspraken.”¹⁷ Hoewel de voorbeelden die A Brakel van dergelijke “inspraken” geeft vooral soteriologisch gekleurd zijn, doet deze uitspraak mij denken aan het charisma van de profetie, met name vanwege het “onmiddellijke” karakter dat hij hier benadrukt.¹⁸

Mijn vermoeden dat A Brakel de actualiteit van charismata niet geheel ontkent (zoals Calvijn wel doet), wordt bevestigd als A Brakel een hoofdstuk wijdt aan het profetisch ambt van Christus.¹⁹ Daarin stelt hij dat de gelovigen profeten zijn, “niet om toekomstige dingen te voorspellen; *hoewel wij gelooven, dat de Geest der profetie, om toekomstige dingen te weten, niet geheel ophoudt in de kerk.*”²⁰ Sterker nog, A Brakel refereert in dit verband aan een ervaring in een van zijn gemeentes (Harlingen), waar “zes of acht dochteren” waren, “die zich als profetessen ten dienste des Heeren overgaven.”²¹ A Brakel is daarom geen cessationist. Tegelijkertijd vinden we toch duidelijke terughoudendheid bij A Brakel als hij stelt dat “een Christen zich [moet] wachten, én voor genegenheid om toekomstige dingen, buiten den Bijbel, te weten, én voor verlangen naar openbaringen, én voor acht te slaan op dromen en uitleggingen, of op andere voorvallen, alsof ze wat toekomstigs beduiden.”²² Diezelfde terughoudendheid vinden we ook terug in het later toegevoegde hoofdstuk, waarin A Brakel waarschuwt tegen de “Piëtisten, Quiëtisten, en dergelijke afdwalenden”.²³ In dit hoofdstuk waarschuwt

---

¹⁴ A Brakel, *Redelijke Godsdienst*, 146.

¹⁵ Calvijn, *Institutie* III.1.4, III.2.33-37.

¹⁶ A Brakel, *Redelijke Godsdienst*, 148.

¹⁷ A Brakel, *Redelijke Godsdienst*, 152.

¹⁸ Daarnaast is de term “profetie” Bijbels-theologisch gezien ook zeker niet alleen voorbehouden aan toekomstvoorspelling, maar juist ook aan woorden die dienen tot opbouw, vgl. Fee, “Gifts of the Spirit”, 346.

¹⁹ A Brakel, *Redelijke Godsdienst*, 428-446.

²⁰ A Brakel, *Redelijke Godsdienst*, 440 (cursivering GG).

²¹ A Brakel, *Redelijke Godsdienst*, 443.

²² A Brakel, *Redelijke Godsdienst*, 440. Vgl. ook pag. 441 waar A Brakel stelt: *בִּינָה bina*, wijsheid of voorzichtigheid is beter dan *נְבִיא nabi*, een profeet, die toekomstige dingen voorspelt.”

²³ A Brakel, *Redelijke Godsdienst*, 1091-1144. Blijkens het voorwoord van A Brakel kwam dit hoofdstuk in de twee eerdere drukken van zijn *Redelijke Godsdienst* nog niet voor (pag. ix).

A Brakel tegen “geestdrijverij” en “dweperijen”, die de schijn hebben “goddelijke dingen” te zijn, die echter uiteindelijk “afleiden tot de natuurlijke en geestelooze bevatting en werkzaamheid”.²⁴ We concluderen daarom dat er sprake is van ambivalentie bij A Brakel. Hij ontkent de actualiteit van bepaalde charismata in de kerk niet, maar is toch ook zeer terughoudend. Die terughoudendheid kunnen we op basis van het bovengenoemde vooral verklaren vanuit zijn angst voor “dweperij” die afleidt van waar het in heil daadwerkelijk om draait.²⁵

3.2 Neocalvinisme (19^e - 20^e eeuw)

3.2.1 Abraham Kuyper

In zijn uiteenzetting over het werk van de Heilige Geest besteedt *Abraham Kuyper* (1837-1920) van de zeshonderd pagina's slechts enkele pagina's aan de “geestelijke gaven”. In die pagina's brengt Kuyper tal van onderscheidingen aan. Zo onderscheidt hij bijvoorbeeld ambtelijke gaven, buitengewone gaven en gewone gaven van de Geest.²⁶ Een andere onderscheiding die hij maakt, heeft betrekking op de reikwijdte van de verschillende gaven. Zo zijn er gaven die zowel buiten als binnen het Koninkrijk van God vindbaar zijn, alsook gaven die *alleen maar* voorkomen binnen het Koninkrijk van God.²⁷ Al deze onderscheidingen maken het enigszins ingewikkeld om een eenduidig beeld te schetsen van Kuypers visie op de bijzondere charismata.²⁸ Zijn conclusie aan het einde van het hoofdstuk helpt echter enigszins verder: “Thans komen van deze charismata nog alleen voor: 1e. de ambtelijke charismata; 2e. de gewone charismata van versterkte geloofs- en liefdeswerking; 3e. de charismata van wijsheid, kennis en geestesonderscheiding; 4e. het charisma van zelfbedwang; en 5e. het charisma van ziektegenezing bij zenuw- en zielsziekte. De overige werken op dit oogenblik niet.”²⁹ Uit dit citaat kunnen we niet concluderen dat Kuyper de bijzondere charismata “van tafel veegt”, zoals Ouweneel beweert.³⁰ Tenminste de bijzondere gave van “geestesonderscheiding” en ten dele ook de gave van genezing worden immers erkend als actueel voorkomende gaven. Aan de andere kant moet worden toegegeven dat Kuyper van bepaalde bijzondere charismata de actuele betekenis sterk relativeert of zelfs ontkent. Zo blijkt genezing alleen nog voor te komen bij “zenuw- en zielsziekte” (dus niet bij lichamelijke aandoeningen) en is tongentaal helemaal verdwenen. Uit dit alles blijkt mijns inziens dat

---

²⁴ A Brakel, *Redelijke Godsdienst*, 1091-1095.

²⁵ Hoewel er veelvuldig geschreven is over A Brakel heb ik mijn interpretatie van zijn werk helaas niet kunnen controleren aan de hand van secundaire literatuur, aangezien er in de door mij geraadpleegde bronnen eigenlijk nergens gesproken werd over A Brakels visie op de bijzondere charismata. Wel ontdekte ik dat Graafland schreef over A Brakels visie hierop, maar in dit hoofdstuk willen we de verschillende visies zo onafhankelijk mogelijk van Graaflands interpretatie weergeven.

²⁶ Kuyper, *Het werk van den Heiligen Geest*, 247.

²⁷ Kuyper, *Het werk van den Heiligen Geest*, 249.

²⁸ Runia concludeert daarom o.a. dat Kuypers visie “niet geheel consistent” is, zie Runia, *Op zoek naar de Geest*, 45.

²⁹ Kuyper, *Het werk van den Heiligen Geest*, 250

³⁰ Ouweneel, *De Geest van God*, 49.

er bij Kuyper iets meer ambivalentie te vinden is dan bij Calvijn.³¹ Die indruk wordt alleen nog maar versterkt als we naast zijn dogmatische werk ook zijn meditatieve werk zouden bestuderen.³²

Deze ambivalentie bij Kuyper is mijns inziens te verklaren, doordat Kuyper twee paradoxale overtuigingen tegelijkertijd wil hooghouden. De eerste overtuiging is die van de *eenmaligheid* van de Pinksteruitstorting. Zo stelt Kuyper bijvoorbeeld dat een christen niet meer zou moeten bidden om de doop met de Heilige Geest, omdat hij of zij dan het “Pinksterwonder” zou loochenen, waarin het volk van God reeds gedoopt is met de Heilige Geest.³³ De tweede overtuiging is die van de *herhaalbaarheid* van de Pinksteruitstorting. In het Bijbelboek Handelingen zien wij de Geest immers ook op verschillende momenten uitgestort worden *na die eerste Pinksterdag*, al gaat het volgens Kuyper bij deze gebeurtenissen wel om uitstortingen “in zwakkere zin”. Om zowel de eenmaligheid als de herhaalbaarheid van Pinksteren tegelijkertijd te kunnen verdedigen, vergelijkt Kuyper de uitstorting van de Pinkstergeest met de bewatering van een nieuw stadsgedeelte: de bron van het water blijft hetzelfde, maar er worden nieuwe leidingen toegevoegd, zodat ook het nieuwere deel van de stad water toegevoerd krijgt. Evenzo is de uitstorting van de Geest op de eerste Pinksterdag de bron, waaruit alle latere uitstortingen voortvloeien.³⁴ Deze metafoor helpt goed om Kuypers ambivalentie met betrekking tot de charismata te begrijpen. Het water uit de oorspronkelijke bron (lees: de bijzondere Geestesgaven op de eerste Pinksterdag) zal slechts *ten dele* terecht komen in de “nieuwe leidingen” (lees: latere uitstortingen van de Geest).

3.2.2 Herman Bavinck

De eerste uitstorting van de Heilige Geest wordt bij *Herman Bavinck* (1854-1921) opmerkelijk genoeg besproken onder het kopje “de heilsorde”, die op zijn beurt weer valt binnen het hoofdstuk “Over de weldaden des verbonds”. Daarmee is mijns inziens de toon gezet. De pneumatologie krijgt geen expliciet zelfstandige plaats, maar wordt vooral besproken onder de noemer van de soteriologie.³⁵ Niettemin komt Bavinck kort te spreken over de charismata die op de eerste Pinksterdag tot uiting kwamen. Bavinck erkent het bijzondere karakter van deze Geestesgaven, maar merkt eveneens op: “De bedoeling met dit taalwonder was dan ook niet, om de discipelen blijvend toe te rusten met de kennis van vreemde talen, maar om op buitengewone wijze een machtigen indruk te geven van het groote feit, dat thans had plaats gehad.”³⁶ Deze en andere bijzondere gaven van de Geest zijn “gedurende den ganschen apostolischen tijd” blijven bestaan, want zowel Paulus als andere gelovigen hadden er deel aan.³⁷ Toch lag ook in die apostolische tijd het zwaartepunt niet bij deze bijzondere

---

³¹ Vgl. Runia, *Op zoek naar de Geest*, 45.

³² Vgl. Ouweneel, *De Geest van God*, 50; Molenaar, *De doop met de Heilige Geest*, 61-62.

³³ Kuyper, *Het werk van den Heiligen Geest*, 167-171.

³⁴ Kuyper, *Het werk van den Heiligen Geest*, 167-170.

³⁵ Hoofdstuk VIII “Over de weldaden des verbonds” is ingeklemd tussen hoofdstuk VII “Over den persoon en het werk van Christus” en hoofdstuk IX “Over de kerk”.

³⁶ Bavinck, *Gereformeerde Dogmatiek* III (sub 413), 497.

³⁷ Bavinck, *Gereformeerde Dogmatiek* III (sub 413), 498-499.

genadegaven. Het werk van de Geest draait niet om “tijdelijke en voorbijgaande openbaringen des Geestes”, maar Hij is primair de “werkmeester van alle waarachtig, geestelijk en zedelijk leven”.³⁸ Dat laatste moet niet zelfstandig-ethisch opgevat worden, maar het geestelijk en zedelijk leven hangt voor Bavinck nauw samen met de wedergeboorte, die door Gods Geest bewerkt wordt. De Heilige Geest is in alle tijden en plaatsen voornamelijk de auteur van het nieuwe, heilige leven na de wedergeboorte.³⁹ Deze relativisering van de plaats van de bijzondere charismata in het werk van de Heilige Geest leidt uiteindelijk tot een *ontkenning* van de actuele werkzaamheid van bijzondere charismata.⁴⁰ Zo schrijft Bavinck bijvoorbeeld ergens dat ten tijde van de apostolische vaders de “tijd van de profetie” voorbij was: “Het Montanisme en andere enthousiastische richtingen van vroeger of later tijd trachtten de profetie wel te doen herleven; Rome beweert, dat de profetische gave nog voortduurt. Zwingli en velen na hem voerden zogenaamde profetieën in, waarbij de Schrift voor het volk werd verklaard. Maar dat alles is wezenlijk onderscheiden van de profetie, gelijk die in de eerste Christelijke kerken bestond.”⁴¹ Kortom, bij Bavinck vinden we veel cessationistisch gedachtegoed terug, wat verklaarbaar is door zijn ineenschuiven van de soteriologie en de pneumatologie, waarbij de Heilige Geest vooral als “werkmeester” van de wedergeboorte wordt gezien.⁴²

3.2.3 Johan Herman Bavinck

Dat laatste doet zijn neef *Johan Herman Bavinck* (1895-1964) heel anders, als hij een boekje schrijft met de titel “Ik geloof in de Heilige Geest”. In dat boekje weidt Bavinck jr. een apart hoofdstukje aan de Geestesgaven, waarin hij de Bijbelse gegevens omtrent de charismata onderzoekt en beschrijft.⁴³ Twee hoofdstukken later waagt hij zich echter aan de vraag of wij hier en nu nog wat met die gegevens moeten in ons geloofsleven. “Is er ergens een geheimzinnige streep in de geschiedenis van de Kerk, een streep die maakt dat we voor de eerste periode van die geschiedenis een geheel andere maatstaf moeten aanleggen dan voor alle latere?”⁴⁴ In antwoord hierop stelt Bavinck jr. dat er in elk geval geen “principiële verandering” is tussen de apostolische kerk en de kerk van nu. Wel plaatst Bavinck jr. vervolgens enkele relativiserende opmerkingen, die getuigen van zijn worsteling met deze thematiek.⁴⁵ Allereerst wijst hij op de tijdelijkheid van de extatische ervaringen op en na het Pinksterfeest. Gelovigen toen leefden echt niet *altijd* in geestvervoering en we moeten daarom niet

---

³⁸ Bavinck, *Gereformeerde Dogmatiek* III (sub 413), 499.

³⁹ Bavinck, *Gereformeerde Dogmatiek* III (sub 413), 500.

⁴⁰ Vgl. Molenaar, *De doop met de Heilige Geest*, 55-56.

⁴¹ Bavinck, *Gereformeerde Dogmatiek* IV (sub. 498), 318

⁴² In mijn optiek is Runia's weergave van Bavincks positie over de bijzondere charismata iets te weinig stellig. Runia spreekt over “amvialentie” bij Bavinck (pag. 46), terwijl ik het toch meer met Molenaar en Ouweneel eens ben dat Bavinck de actuele werkzaamheid van bijzondere charismata ontkent. De openheid die volgens Runia wel enigszins te vinden is bij Bavinck heeft m.i. alleen betrekking op de vroegchristelijke periode, maar niet op de latere kerkgeschiedenis. Vgl. Runia, *Op zoek naar de Geest*, 45-46; Molenaar, *De doop met de Heilige Geest*, 55-56; Ouweneel, *De Geest van God*, 51.

⁴³ Bavinck jr., *Ik geloof in de Heilige Geest*, 53-69.

⁴⁴ Bavinck jr., *Ik geloof in de Heilige Geest*, 87.

⁴⁵ Vgl. Ouweneel, *De Geest van God*, 51-52.

denken dat “de extase van het Pinksterfeest in die vorm zich zou bestendigen”.⁴⁶ Daarom concludeert Bavinck jr. dat het niet zeker is of de bijzondere verschijnselen van het Pinksterfeest door God bestemd waren “om het normale, doorlopende bezit van de Kerk te zijn.”⁴⁷ Ten tweede wijst Bavinck jr. op het nauwe verband tussen de charismata en de door God geroepen apostelen. Met deze kanttekening lijkt Bavinck jr. te impliceren dat een kerk zonder apostelen dus ook een kerk zonder bijzondere genadegaven is. Dit is echter geen expliciete conclusie van Bavinck jr. Wel is het opvallend dat hij in zijn slothoofdstuk, waarin hij conclusies trekt over ons leven met de Geest hier en nu niet meer expliciet terugkomt op de *bijzondere* genadegaven.⁴⁸ De derde en laatste (relativerende) opmerking die ik in het betoog van Bavinck jr. heb opgemerkt, is zijn karakterisering van de charismata als eschatologisch gebeuren.⁴⁹ Daarmee verschuift hij ten opzichte van zijn voorgangers de aandacht van de geschiedenis naar de toekomst. De genadegaven waren niet (slechts) om het Evangelie kracht en aanzien te verlenen, maar schetsen “het uiteindelijke doel” waarnaar God de Kerk zou willen voeren.⁵⁰ Principieel behoren de bijzondere Geestesgaven dus niet tot *deze eeuw*, maar tot de toekomstige, waarmee het uitzonderlijke karakter meteen is gegeven. Ondanks de drie zojuist besproken opmerkingen, kunnen we mijns inziens concluderen dat de zelfstandige verhandeling over de Geest en Zijn gaven van Johan Herman Bavinck veel minder gestempeld is door het cessationisme. Meer dan zijn voorgangers erkent hij: “De Geest kan in onze dagen in haar [de Kerk, GG] dezelfde wonderen ten toon spreiden, die Hij in die dagen vertoond heeft.”⁵¹

3.3 Recent calvinisme (20^e eeuw – heden)

3.3.1 Dingeman Gerrit Molenaar

Waar de deur naar actuele manifestatie van de bijzondere Geestesgaven enigszins op een kier wordt gezet door Bavinck jr., zwaait die deur halverwege de twintigste eeuw nog verder open. Noemenswaardig in dit verband is de gereformeerde predikant *Dingeman Gerrit Molenaar* (1911-1961). Hoewel zijn naam niet voor iedereen bekend zal zijn, wordt hij zeer geregeld genoemd in historische overzichten van de bijzondere charismata in de gereformeerde traditie.⁵² Met recht noemt

---

⁴⁶ Bavinck jr., *Ik geloof in de Heilige Geest*, 90. In het kader van een transparante weergave van onderzochte bronnen voeg ik hier de volgende verantwoording in: Bavinck jr. hanteert op de geciteerde plaats een grammaticale constructie die we in de taalkunde als een dubbele negatie zijn gaan typeren. Hij schrijft: “Maar aan de andere kant moet ze [de kerk, GG] *ervoor waken niet te denken* alsof de extase van het Pinksterfeest in die vorm zich zou bestendigen” [cursivering GG]. Gezien de context waarin deze zin staat, interpreteer ik deze constructie als een stijlfout, die het tegenovergestelde beoogt te communiceren.

⁴⁷ Bavinck jr., *Ik geloof in de Heilige Geest*, 91.

⁴⁸ Vgl. Bavinck jr., *Ik geloof in de Heilige Geest*, 119-121. Voorbeelden die Bavinck jr. hier noemt, zijn o.a. “handigheid, organisatie-talent, scherp inzicht” (pag. 121).

⁴⁹ Bavinck jr., *Ik geloof in de Heilige Geest*, 88-89, 92-93.

⁵⁰ Bavinck jr., *Ik geloof in de Heilige Geest*, 92-93.

⁵¹ Bavinck jr., *Ik geloof in de Heilige Geest*, 92-93.

⁵² Vgl. bijv. Wentsel, *De Heilige Geest, de Kerk en de laatste dingen*, 523; Runia, *Op zoek naar de Geest*, 50-51; Ouweneel, *De Geest van God*, 52.

Ben Wentsel deze minder bekende predikant een “pneumatologisch koploper in de GKN”.⁵³ In zijn *De doop met de Heilige Geest* verwijt Molenaar de gereformeerde theologie dat zij de werking van de Heilige Geest “angstvallig beperkte tot het verleden”.⁵⁴ Hoewel hij met zijn gereformeerde voorgangers de uniciteit van Pinksteren erkent,⁵⁵ verhindert dat hem niet om toch ook in zekere zin van een “herhaling” van de uitstorting van de Heilige Geest te spreken,⁵⁶ die niet beperkt kan worden tot de apostolische kerk.⁵⁷ Voortredenerend vanuit dit herhaalbaarheidsprincipe komt Molenaar te spreken over een onderscheid tussen de wedergeboorte en de vervulling (de doop) met de Heilige Geest.⁵⁸ Die laatste is volgens Molenaar méér dan de bekering. In de doop met de Heilige Geest komen namelijk de *vruchten* van de Geest tot rijping en de *gaven* van de Geest (waartoe onder andere glossalie, profetie en genezing behoren) tot openbaring.⁵⁹ Concluderend kunnen we opmerken dat er bij Molenaar aanzienlijke verschuivingen plaatsvinden ten opzichte van de mainstream gereformeerde theologie inzake de charismata van de voorgaande periode (zoals zojuist besproken). Gaandeweg is er in de gereformeerde traditie stukje bij beetje meer openheid ontstaan voor bijzondere werkingen van de Heilige Geest.

3.3.2 Overige theologen

Er zijn veel meer Nederlandse, gereformeerde theologen uit de 20e eeuw te noemen, die hier genoemd zouden kunnen worden. Hierbij valt te denken aan K.J. Kraan (1912-1982), W.W. Verhoef (1928-?), W.C. van Dam (1926-1994), J.P. Versteeg (1938-1987) en L. Floor (1923-2020). Ik heb deze theologen (en de andere niet-gereformeerde theologen)⁶⁰ niet opgenomen in deze bespreking, omdat mijn doelstelling is om een *globale* schets te geven van de verschillende posities en motieven inzake de bijzondere charismata binnen de gereformeerde traditie in Nederland. Mijn bespreking is daarom allesbehalve volledig, maar geeft een kleine indicatie van de verschuiving die ik binnen de gereformeerde traditie meen te bespeuren naar meer openheid voor de bijzondere charismata.

3.4 Deelconclusie

Wat zeggen belangrijke stemmen binnen de gereformeerde traditie over de bijzondere charismata? Onze vogelvlucht in dit hoofdstuk zijn we begonnen bij een van de grondleggers van deze traditie, Johannes Calvijn, die de overtuiging heeft dat de bijzondere charismata alleen gegeven waren aan de Vroege Kerk. Deze overtuiging is te begrijpen vanuit zijn confrontatie met de Rooms-katholieken en de Anabaptisten (*context*), zijn nadruk op de Schrift als dé openbaringsbron van God

---

⁵³ Wentsel, *De Heilige Geest, de Kerk en de laatste dingen*, 523.

⁵⁴ Molenaar, *De doop met de Heilige Geest*, 61.

⁵⁵ Molenaar, *De doop met de Heilige Geest*, 17-22 (m.n. 21).

⁵⁶ Molenaar, *De doop met de Heilige Geest*, 22-31.

⁵⁷ Molenaar, *De doop met de Heilige Geest*, 31.

⁵⁸ Molenaar, *De doop met de Heilige Geest*, 34-37.

⁵⁹ Molenaar, *De doop met de Heilige Geest*, 41-47.

⁶⁰ Enkele voorbeelden hiervan worden genoemd in Van der Kooi, *Tegenwoordigheid van Geest*, 11.

(*openbaringsleer*), zijn visie op het karakter van het heil (*soteriologie*) en zijn visie op de uniciteit van de Vroege Kerk (*ecclesiologie*). Bij de tweede besproken theoloog, A Brakel, vinden we iets meer nuance, aangezien er bij hem zowel enige erkenning als grote terughoudendheid te vinden is ten opzichte van de bijzondere charismata (in elk geval van profetie). Die terughoudendheid is verklaarbaar door een zekere angst voor “dweperij”, die afleidt van de kern van het heil (*soteriologie*). Ten derde vonden we bij Abraham Kuyper een vergelijkbare ambivalentie met betrekking tot de bijzondere charismata, die verklaarbaar is vanuit zijn *pneumatologie*, waarin hij enerzijds de uniciteit van het oorspronkelijke Pinksterfeest wil erkennen, maar anderzijds ook recht wil doen aan de werkzaamheid van de Geest in het heden.

Herman Bavinck, ten vierde, is daarentegen weer iets stelliger dan A Brakel en Kuyper. Voor hem zijn de bijzondere charismata verleden tijd. De kern van het heilswerk van de Geest bestaat immers in het werken van de wedergeboorte (*soteriologie*). Ten vijfde vonden we dat Herman Bavincks neef Johan Herman Bavinck geen principieel verschil ziet tussen de Vroege Kerk en de Kerk van nu (*ecclesiologie*). Ondanks enkele relativerende opmerkingen stelt hij daarom dat ook de Kerk van nu bijzondere charismata ontvangen kan. Die overtuiging wordt onder andere uitgebreid uitgewerkt door de zesde bestudeerde theoloog, Dingeman Molenaar. Hij meent dat de uniciteit van het oorspronkelijke Pinkstergebeuren (*pneumatologie*) niet in tegenspraak is met de aanwezigheid van bijzondere charismata vandaag de dag. Voor hem betekent de doop met de Heilige Geest, die volgt op de wedergeboorte, dat een gelovige ook wordt toegerust met de gaven van die Geest. Concluderend stellen we dat er diversiteit bestaat in opvattingen over de bijzondere charismata binnen de gereformeerde traditie. In deze paragraaf heb ik met cursieve termen aangegeven op welke manier die diversiteit te verklaren is. Mijns inziens bieden deze termen relevante thema's voor een gesprek tussen deze belangrijke stemmen in de gereformeerde traditie en Graafland (hoofdstuk 5), op wie wij ons nu eerst afzonderlijk richten (hoofdstuk 4).

4. De (bijzondere) charismata bij Graafland

Zoals we in het vorige hoofdstuk hebben gezien, is positief schrijven over de bijzondere charismata geen vanzelfsprekendheid in de gereformeerde traditie. Des te opvallender is het dat Graafland hier wel op vele plekken aandacht voor vraagt. In dit hoofdstuk onderzoeken we zijn opvattingen aan de hand van de deelvraag: *Wat zijn de opvattingen van Graafland inzake de bijzondere charismata?* Om die opvattingen goed te kunnen plaatsen, willen we eerst stil staan bij de aanleiding *voor*, eventuele invloed *op* en een eventuele ontwikkeling *van* deze opvattingen (par 4.1). Vervolgens kijken we naar zijn eigenlijke opvattingen over de charismata (par. 4.2) in algemene zin. Tot slot kleuren we dit algemene beeld nader in door in te zoomen op de verschillende bijzondere charismata (par. 4.3).

4.1 Aanleiding, invloed, ontwikkeling

4.1.1 Aanleiding

Het is inmiddels bekend dat er in de gereformeerde traditie verlegenheid is met betrekking tot de bijzondere charismata. Graafland noemt enkele verklaringen voor die terughoudendheid, zoals de specifieke (theologische) context van gereformeerde theologen,¹ de gereformeerde nadruk op de eenmaligheid van Pinksteren,² angst voor “dweperij”,³ en de nadruk op het *begin* (of: de *kern*) van het heilswerk van de Geest (wedergeboorte).⁴ Daarnaast noemt Graafland ook nog de verstarring in de gereformeerde traditie door een hoge waardering van de Reformatie, waarin alles ontdekt zou zijn. Daardoor werd er niet veel gezocht naar nieuwe rijkdommen uit de Schrift die de Reformatoren wellicht (bewust of onbewust) over het hoofd hebben gezien.⁵ Voor een deel vloeit Graaflands aandacht voor charismata voort uit kritiek op sommige van deze aspecten en ontwikkelingen in de gereformeerde traditie.⁶ Maar er is meer te zeggen over de aanleiding.

---

¹ Graafland, *Gereformeerden op zoek naar God*, 185.

² Graafland, “Over God durven spreken”, 124; Graafland, “Pinksteren, een doorgaand gebeuren”, 60-61; Graafland, “De vervulling met de Heilige Geest”, 65-66; De Heer, “Spiegel & spanningsbron”, 134.

³ Graafland, “Bevinding en charisma”, 89-90. Graafland, *Gereformeerden op zoek naar God*, 185-186.

⁴ Graafland, *Gereformeerden op zoek naar God*, 169-172, 186-187; Graafland, “Gods gemeente en Gods verduistering”, 22-23; Graafland, “De Geest en Zijn gaven” (II), 8; Graafland, “Bevinding en charisma”, 89, 93-94. Vgl. De Heer, “Spiegel & spanningsbron”, 132. Zie ook ons vorige hoofdstuk waarin wij deze verklaringen ook zijn tegengekomen.

⁵ Graafland, “De Heilige Geest en de gemeente in de 20ste eeuw”, 64-67; De Heer, “Spiegel & spanningsbron”, 132.

⁶ Zijn kritiek op de verinnerlijking van het geloofsleven (76), zijn huiver voor de gereformeerde neiging tot systematisering (78-79, 188, 250) en zijn nadruk op de levensheiliging (94) zijn voorbeelden van kritiekpunten die in zekere zin ook een raakvlak hebben met aandacht voor de charismata. Met het eerste schept hij ruimte voor meer uiterlijk-gerichte geloofsbevinding. Het tweede schept o.a. ruimte voor kritiek op statische ecclesiologische structuren. Het derde verplaatst de aandacht van het begin naar het vervolg van het leven met de Geest. Alle drie de kritiekpunten vormen min of meer een zekere basis voor het spreken over Geestesgaven. (De drie genoemde voorbeelden van kritiekpunten in deze voetnoot haal ik uit Boersma, *Tegendraads gereformeerd*. De getallen tussen haakjes duiden op paginanummers uit deze biografie.)

Vooropgesteld staat het feit dat Graaflands aandacht voor de bijzondere charismata ook weer niet zó uniek is. Feitelijk beweegt Graafland mee met een veel breder vindbare, hernieuwde aandacht voor de pneumatologie. Deze nieuwe thematisering van de pneumatologie kan verklaard worden door een viertal factoren die een rol speelden in de tweede helft van de 20^e eeuw, namelijk een “hernieuwde aandacht voor transcendentie en zinervaring”, het werk van de oecumenische beweging, de opkomst van de Pinksterbeweging, en een hernieuwde lezing van de Bijbel, waarin werd ontdekt dat de Geest zelf “de eschatologische gave bij uitstek” was.⁷ Van de Beek stelt overigens dat binnen de klassieke kerken de Rooms-Katholieke Kerk voorop is gegaan in de hernieuwde thematisering van de bijzondere charismata.⁸ Niettemin volgden ook andere kerkgenootschappen, waaronder kerken in de gereformeerde traditie. Ook binnen die traditie is Graafland daarom niet geheel uniek. Eerder hebben wij reeds de namen genoemd van de predikanten Kraan, Verhoef en Van Dam, die elk op hun eigen wijze ook aandacht hebben gevraagd voor bijzondere werkingen van de Geest.⁹ Als we deze bredere theologische context in ogenschouw nemen is de aandacht van Graafland voor de bijzondere charismata dus niet geheel verwonderlijk, al blijft deze wel opvallend.

Als we de cirkel nu wat kleiner trekken rondom Graafland zelf, kunnen we een drietal factoren noemen, die ertoe hebben geleid dat Graafland veelvuldig over de bijzondere charismata heeft geschreven. Allereerst noem ik een *biografische factor*. Graafland is erg beïnvloed door de geloofsbeleving van zijn moeder, die gestempeld werd door een persoonlijke ervaringswerkelijkheid met God, waarin de Geest een duidelijke rol speelde.¹⁰ Ook ‘erfde’ hij haar oecumenegevoeligheid, en dus is het niet verwonderlijk dat Graafland over de muren van zijn eigen traditie durfde te kijken (in dit geval naar de charismatische beweging) om ook daar Bijbelse waarheden te (her)ontdekken.¹¹ Tot slot geeft hijzelf ook aan te zijn versterkt in zijn opvattingen over de bijzondere charismata door een tweetal ervaringen, namelijk zijn bezoek aan bepaalde presbyteriaanse kerken in Zuid-Korea, en zijn ontmoetingen met christen-zigeuners in Amsterdam. Beide ontmoetingen hebben Graafland de kracht van charismatische ontvankelijkheid en verkondiging doen ontdekken.¹² Er is dus onmiskenbaar sprake van biografische elementen in Graaflands aandacht voor de charismata.

Ten tweede noem ik een *pastorale factor*. Opvallend vond ik namelijk dat Graafland in veel van zijn bijdragen (ook die over de charismata) spreekt over de teleurstelling van kerkelijke jongeren.¹³ Zij missen onder andere de aandacht voor het volle leven met de Heilige Geest in de eigen

---

⁷ Deze vier factoren worden genoemd door Van der Kooi, Van den Brink, *Christelijke dogmatiek*, 474-481.

⁸ Van de Beek, *Lichaam en Geest van Christus*, 479.

⁹ Zie 3.3.2. Vgl. Van der Kooi, *Tegenwoordigheid van Geest*, 11.

¹⁰ Boersma, *Tegendraads gereformeerd*, 16-23. Vgl. (H.B.) Graafland, “Bij mijn vader thuis”, 15.

¹¹ Boersma, *Tegendraads gereformeerd*, 24-25, vgl. 49. Ds. M.D. Geuze schrijft dat Graaflands belangstelling inderdaad mede werd gewekt door “kennis te nemen van lectuur uit de kringen van de Pinkstergemeenten”, zie Geuze, “Ds. G. Boer en dr. C. Graafland”, 15; Geuze, “Samen met alle heiligen”, 150; vgl. Graafland, “De Heilige Geest en de kinderdoop”, 239.

¹² Graafland, *Gereformeerden op zoek naar God*, 191-192.

¹³ Graafland, “De Heilige Geest en de gemeente in de 20ste eeuw”, 61; Graafland, “Hoe staan wij als kerk tegenover de opwekkingsbeweging?”, 163-165; Graafland, *Gereformeerden op zoek naar God*, 87-89, 116, 185;

kerkelijke gemeentes. Als zij vervolgens in evangelische kring “tot een positief geloven komen” worden zij in de eigen gemeente echter als lastig ervaren, hetgeen “geruisloze kerkverlating” tot gevolg heeft.¹⁴ Graaflands aandacht voor de bijzondere charismata is mijns inziens daarom mede een gevolg van zijn pastorale betrokkenheid op de geloofsbeleving van jongeren.¹⁵ Ten derde noem ik een *missionaire factor*. Graafland signaleert op vele plaatsen “verschraling”, “geestelijke armoede” en “verstarring” in het gemeenschappelijke geloofsleven in gereformeerde kerken.¹⁶ Het gevolg ervan is dat de traditionele kerken maar weinig uitstralen naar de wereld om zich heen.¹⁷ Precies daarom is een “waarachtig *pneumatologische* oriëntatie en verdieping in de theologie (...) het pogen waard”.¹⁸ Als er namelijk op die manier meer levendigheid *binnen* de gemeente ontstaat, zal er ook een positieve indruk op de wereld *buiten* de kerk kunnen worden achtergelaten.¹⁹ Sterker nog, Graafland verbindt openheid voor de charismata zelfs met numerieke groei van een gemeente.²⁰

4.1.2 Invloed

Met het noemen van deze drie factoren is de vraag naar invloed van eventuele andere *theologen* op het denken van Graafland nog onbesproken gebleven. Het feit dat Graafland volgens zijn biografie gedurende zijn loopbaan nauwelijks consequent optrok met “een vaste kern theologische ‘vrienden’”, suggereert dat Graafland niet in grote mate beïnvloed is door contemporaine theologen.²¹ Wel geeft Graafland er op zijn minst blijk van dat hij de openheid voor bijzondere charismata bij anderen teruggevonden heeft. Voorbeelden van namen die hij noemt zijn ds. I. Kievit, W. à Brakel, J.H. Bavinck, ds. D.G. Molenaar, dr. K.J. Kraan en J. Veenhof.²² Vooral de derde en vierde naam (Bavinck jr. en Molenaar) noemt Graafland ergens als degenen die zijn ogen hebben geopend voor het

---

Graafland, “Gods gemeente en Gods verduistering”, 19, 23; Graafland, “Dan zullen zij weten...”, 97; Graafland, “Reformatorisch – Evangelisch” (HDC doos 18), [1](#); Graafland, Preek over Hand. 2:17-18 (HDC 1-22), [1](#), [11](#); Graafland, Preek over Hand. 5:12 (HDC doos 32), [21](#). Vgl. Geuze, “Samen met alle heiligen”, 146; De Heer, “Spiegel & spanningsbron”, 132-133.

¹⁴ Graafland, “Alleen synthese”, 18. Vgl. De Heer, “Spiegel & spanningsbron”, 133.

¹⁵ Deze zelfde pastorale motivatie zien we overigens ook terug in zijn zoektocht naar een gereformeerde hermeneutiek, vgl. Boersma, *Tegendraads gereformeerd*, 231-232.

¹⁶ Graafland, “Een rijke prediking en toch een arme prediking”, 78; Graafland, “Een late Pinksteren”, 74; Graafland, “De continuïteit en actualiteit van de gereformeerde theologie”, 23; Graafland, “De Heilige Geest en de gemeente in de 20ste eeuw”, 61; Graafland, “Nog steeds gereformeerd?!”, 201; Graafland, “De bediening van de Geest”, 165-166; Graafland, *Waarom nog gereformeerd?*, 87. Graafland, Preek over Hand. 2:33 (doos 1-6), [15](#). Graafland, “Leven bij de Bron” (HDC doos 20), [2-3](#). Vgl. De Heer, “Spiegel & spanningsbron”, 132.

¹⁷ Graafland, *Gereformeerden op zoek naar God*, 185; Graafland, “Nieuw zicht op gereformeerde spiritualiteit”, 12. Graafland, “Leven bij de Bron” (HDC doos 20), [8](#). Vgl. Geuze, “Samen met alle heiligen”, 155.

¹⁸ Graafland, “De continuïteit en actualiteit van de gereformeerde theologie”, 23 (cursivering GG).

¹⁹ Graafland, *Gereformeerden op zoek naar God*, 191. Vgl. Boersma, *Tegendraads gereformeerd*, 223-224.

²⁰ Graafland, *Gedachten over het ambt*, 315: “Zij delen in die overvloed aan gaven. Daarom groeien deze kerken, terwijl onze kerken al maar achteruit gaan” (cursivering GG); Graafland, *Gereformeerden op zoek naar God*, 191-192: hier schrijft Graafland over presbyteriaanse kerken in Zuid-Korea die ontvankelijk zijn voor het charismatische werk van de Geest: “Deze kerken groeien het hardst.”

²¹ Boersma, *Tegendraads gereformeerd*, 249.

²² Graafland, *Gereformeerden op zoek naar God*, 194-198; Graafland, “Heilige Geest en charisma in de reformatorische traditie” (HDC doos 18), 7-17. Afzonderlijke namen uit dit rijtje noemt hij ook op zeer veel andere plekken.

Schriftgetuigenis over de gaven van de Geest.²³ Toch is het uiteindelijk vooral zijn eigen lezing van de Bijbel geweest die zijn openheid voor de bijzondere charismata heeft veroorzaakt.²⁴ Juist door het letterlijk nemen van de Bijbel ontdekte hij de dogmatische vooringenomenheid en contextuele gebondenheid van Calvijn, en daarmee ook de armoede van hemzelf en de gemeentes in de gereformeerde traditie.²⁵

4.1.3 Ontwikkeling

Voordat we ons verder verdiepen in Graaflands opvattingen zelf, beantwoorden we hier nog kort de vraag naar een eventuele ontwikkeling in Graaflands theologiseren inzake de bijzondere charismata.²⁶ Hoewel Graafland zich al vroeg in zijn jeugd heeft bezig gehouden met bevinding, kwam de interesse naar de gaven van de Geest in toenemende mate pas in een “later stadium”.²⁷ Wanneer dat exact is geweest, is niet precies te zeggen. Dit is onder meer te wijten aan het feit dat veel (handgeschreven) preken uit het archief van het HDC niet gedateerd zijn. Feit is wel dat Graafland al ver vóór zijn academische carrière schrijft en preekt over de bijzondere charismata.²⁸ Daar is hij feitelijk niet meer mee opgehouden tot het einde van zijn leven.²⁹ Deze redelijk constante openheid blijkt eveneens uit de min of meer chronologische schets door dominee Geuze van Graaflands ontmoeting met “dochter charismatica”,³⁰ op basis waarvan Graafland zelf concludeert dat hij al geruime tijd zijn “charismatische belangstelling” koestert: “In dat opzicht blij ik de jaren door tamelijk consistent te zijn.”³¹ Die consistentie schrijft Graafland zelf toe aan zijn lezing van de Bijbel.³² Na grondig onderzoek concludeer ik daarom dat er in Graaflands *openheid* voor de bijzondere charismata *geen* ontwikkeling is te bespeuren. Dat ligt subtiel anders voor zijn *opvattingen* over de bijzondere charismata. Zonder op de zaken vooruit te willen lopen, denk ik dat Graafland wel enige ontwikkeling heeft laten zien in zijn visie op het al dan niet essentiële karakter van de bijzondere Geestesgaven. Ik wil dit hier slechts kort noemen, maar zal dit in subparagraaf 4.2.4 verder uitwerken. Tot slot is er uiteraard ook sprake van een toename van reflectie inzake de bijzondere charismata, waardoor hij in latere publicaties (zoals *Gereformeerden op zoek naar God* en *Gedachten over het ambt*, respectievelijk uit 1990 en 1999) uitgebreider ingaat op zijn opvattingen over de charismata. Laten we ons na deze inleidende beschouwingen nu op die eigenlijke opvattingen richten.

²³ Graafland, College over NGB art. 11 (HDC doos 47), [55](#).

²⁴ Graafland, “Dan zullen zij weten...”, 99. Vgl. Geuze, “Ds. G. Boer en dr. C. Graafland”, 15.

²⁵ Graafland, “Dan zullen zij weten...”, 99.

²⁶ Ik bespreek de vraag naar ontwikkeling bij Graafland hier al, omdat ik meen dat ik hiermee eventueel wantrouwen ten opzichte van mijn notenapparaat, waarin ik niet-chronologisch allerlei verschillende bronnen citeer, weg hoop te nemen.

²⁷ Graafland, “Bevinding en charisma”, 81.

²⁸ Zie bijv. het artikel “De Heilige Geest en de kinderdoop” dat in 1963 al in *Theologia Reformata* gepubliceerd wordt, als Graafland nog maar net predikant is in Veenendaal. Eveneens uit zijn Veenendaalse periode stamt een Pinksterpreek over Hand. 2:1-13 (HDC doos 5-49).

²⁹ Vgl. Graafland, “Woord vooraf”, 9-10 (2004!). Vgl. De Heer, “Spiegel & spanningsbron”, 86.

³⁰ Geuze, “Samen met alle heiligen”, 150-156.

³¹ Graafland, “Dan zullen zij weten...”, 99.

³² Graafland, “Dan zullen zij weten...”, 99.

4.2 De bijzondere charismata in het algemeen

4.2.1 Inleiding

Wat zijn de opvattingen van Graafland inzake de bijzondere charismata? Dat is de vraag die ons nu bezighoudt, maar meteen al een probleem oplevert. Graafland heeft namelijk niet echt op één specifieke plek systematisch uiteengezet wat zijn opvattingen over dit thema zijn.³³ Dat deed hij bewust niet. Graafland trof in de Bijbel namelijk een “grote beweeglijkheid” aan als het gaat om het spreken over gemeente en gemeentewerk (waar de charismata toe behoren).³⁴ Daaruit vloeide zijn beduchtheid voor methodisme voort, dat zijns inziens het gevaar loopt de Geest te veel op te sluiten in bepaalde systemen.³⁵ Dat laatste zou indruisen tegen zowel de vrijheid van de Geest, alsook tegen het geheime karakter (“arcanum”) van het werk van de Geest, dat “moet worden eerbiedigd”.³⁶ Uiteindelijk is kennis over het werk van de Geest geen analytische kennis, maar “ervaringskennis”.³⁷ Ondanks die overtuigingen heeft Graafland er in zijn verschillende publicaties toch nog redelijk veel over geschreven. Die pennenvruchten willen wij hier op systematische wijze bijeen brengen, waarbij we beginnen met een kort gesprek tussen Graafland en de Bijbelse gegevens (4.2.2), vervolgen met de relatie tussen de Geestesgaven en het bredere werk van de Geest (4.2.3) en eindigen met de vraag naar het al dan niet essentiële karakter van de Geestesgaven (4.2.4).

4.2.2 De bijzondere charismata in de Bijbel

Het doel van dit hoofdstuk is ermee gediend om te beschrijven hoe Graafland in algemene zin is omgegaan met de Bijbelse gegevens aangaande de doelgroep, het doel, het karakter en de diversiteit van de geestesgaven (vgl. 2.2). Ik wil echter niet het risico lopen te vervallen in een uitvoerige herhaling van zaken die we min of meer in hoofdstuk 2 reeds aan de orde hebben gesteld. Daarom wil ik er hier slechts zeer beperkte aandacht aan besteden. Aan de wat algemene statements in deze subparagraaf wordt later meer inkleuring gegeven als we de bijzondere gaven nader bezien (4.3). Ten eerste is de *doelgroep* van de bijzondere charismata volgens Graafland de gemeente van Christus, waarmee direct is gezegd dat de bijzondere charismata niet zijn voorbehouden aan ambtsdragers.³⁸ Ten tweede stelt Graafland dat het *doel* van de bijzondere gaven is “om God in Christus te verheerlijken en

---

³³ Graafland was sowieso enigszins beducht voor al te veel systematisering, vgl. bijv. Boersma, *Tegendraads gereformeerd*, 78, 188, 250. Overigens zijn er wel wat systematische bronnen over de charismata, maar om een goed beeld te krijgen van Graaflands opvattingen zullen we de verschillende bronnen complementair moeten hanteren.

³⁴ Graafland, *Gedachten over het ambt*, 332.

³⁵ Graafland, “Hoe staan wij als kerk tegenover de opwekkingsbeweging”, 176; Graafland, “Het luisterend kennen van God”, 22.

³⁶ Graafland, “Het luisterend kennen van God”, 37-38. Zie ook Graafland, “Pinksteren, het feest der vervulling”, 52; Graafland, “Pneumatische en psychische aspecten in de geloofsbeleving” (HDC doos 20), [7-8](#).

³⁷ Graafland, “Het luisterend kennen van God”, 37.

³⁸ Graafland, *Gedachten over het ambt*, 307.

om de ander te dienen, om toegerust te zijn in de dienst des Heeren.”³⁹ De bijzondere charismata hebben zogezegd een verticale en een horizontale gerichtheid. Ten derde zegt Graafland over het *karakter* van de gaven dat het niet gaat om “persoonlijke waardigheden”,⁴⁰ maar inderdaad om *genadegaven*. Zo noemt hij de gaven ergens “geconcretiseerde genade”.⁴¹ Ten vierde benadrukt Graafland voortdurend de *diversiteit* en “veelkleurigheid” van de bijzondere charismata.⁴² Dat de Geest aan alle gelovigen gaven schenkt, is namelijk niet “nivellerend” bedoeld.⁴³ “De Geest werkt niet als een confectiebedrijf”, maar werkt op een persoonlijke wijze.⁴⁴

4.2.3 Relatie tot het bredere werk van de Geest

Naast bovengenoemde zaken spraken wij in subparagraaf 2.3.1 eveneens over het onderscheid tussen de vrucht en de gaven van de Geest. In deze subparagraaf willen we onder andere bij dit onderscheid iets uitvoeriger stilstaan. Graafland onderscheidt in het werk van de Geest drie concentrische cirkels. Van binnen naar buiten gaat het om (1) de wedergeboorte, dan (2) de *vrucht* van de Geest, tot slot (3) de *gaven* van de Geest.⁴⁵ Deze onderverdeling in drie concentrische cirkels impliceert een chronologie, die begint met de wedergeboorte en eindigt met de charismata.⁴⁶ Deze voorstelling van zaken roept een tweetal vragen op. Allereerst noem ik de vraag naar de verhouding tussen de *gaven* van de Geest (3) en de *vrucht* van de Geest (2). De charismata worden door Graafland ook wel “concretisering van de vrucht van de Geest” genoemd.⁴⁷ Daarmee geeft hij meteen al aan dat de gaven onder andere dienen tot bevordering van de heiliging van een gelovige.⁴⁸ De Geest is immers de “Geest der heiligmaking”, waarmee het directe verband tussen de *gaven* en de *vrucht* gegeven is.⁴⁹

De tweede vraag is die naar het verband tussen de *gaven* van de Geest (3) en de wedergeboorte (1). Op deze vraag geeft Graafland antwoord in de lezing “Bevinding en charisma”, die hij in 1993 hield op de najaarsconventie van de Charismatische Werkgemeenschap Nederland.⁵⁰ Graafland stelt daar dat de “bijzondere, charismatische werkingen van de Geest ook *buiten* het geloof en *buiten* de wedergeboorte *konden* plaatsvinden, omdat ze meer in het verlengde lagen van de natuur dan van de

³⁹ Graafland, “De Geest en zijn gaven” (II), 8.

⁴⁰ Graafland, *Gedachten over het ambt*, 308.

⁴¹ Graafland, *Gedachten over het ambt*, 327.

⁴² Graafland, “De Heilige Geest en de gemeente in de 20ste eeuw”, 67; Graafland, *Gedachten over het ambt*, 314; Graafland, Preek over 1 Kor. 12:1-4 (HDC doos 36), [14-15](#). Vgl. Graafland, “De Heilige Geest en de kinderdoop”, 249-251

⁴³ Graafland, *Gedachten over het ambt*, 314.

⁴⁴ Graafland, Preek over Hand. 2:1-13 (HDC doos 5-49), [21-22](#).

⁴⁵ Graafland, “Dan zullen zij weten...”, 104. Graafland, *Gereformeerden op zoek naar God*, 189-190. Graafland, Preek over 1 Kor. 12:1-4 (HDC doos 36), [1-2](#). Vgl. De Heer, “Spiegel & spanningsbron”, 132.

⁴⁶ Vgl. wat Graafland elders schrijft over Rom. 12, namelijk dat het bij de opsomming van gaven daar gaat om de “*completerende* uitwerking” (cursivering GG) van wat God met zijn heil tot stand heeft gebracht, zie Graafland, *Gedachten over het ambt*, 306.

⁴⁷ De Heer, “Spiegel & spanningsbron”, 132.

⁴⁸ Graafland, Preek over Hand. 2:4a en Ef. 5:18b (HDC doos 32), [10-11](#). Vgl. Van Vlastuin, *Profetie en tongentaal*, 13.

⁴⁹ Graafland, “De Geest en Zijn gaven” (I), 7; Graafland, “De Geest en Zijn gaven” (II), 8.

⁵⁰ Zie Dekker en Westerhout in Graafland, *Geest en leven*, 80.

genade.”⁵¹ Tegelijkertijd waarschuwt hij juist uitgebreid tegen deze loskoppeling van de bijzondere charismata en de wedergeboorte (zoals de titel van de lezing al doet vermoeden), omdat een eenzijdige “charismatische geloofsbeleving het gevaar in zich heeft om te veel zich te richten op componenten in de geloofsbeleving, die best wel belangrijk zijn, maar die niet in strikte zin tot de kern van het heil zelf behoren.”⁵² Het antwoord op deze tweede vraag is dus dat er een niet-noodzakelijk, maar wel zeer wenselijk verband bestaat tussen wedergeboorte (en de “bevinding”, als zijnde “hét kenmerk van het ware geloof”)⁵³ en de bijzondere charismata.⁵⁴ Houdt dit niet-noodzakelijke verband tussen beide in dat de bijzondere charismata dus slechts een ‘toetje’ zijn ten opzichte van ‘het échte werk’ van de Geest (de wedergeboorte)?

4.2.4 Wezen of welwezen?

Eigenlijk is in de voorgaande subparagraaf deels al antwoord gegeven op die vraag naar het al dan niet *essentiële karakter* van de bijzondere charismata voor het geloofsleven.⁵⁵ Behoren de bijzondere charismata tot het *wezen* of het *welwezen* van het geloof? In tegenstelling tot de opvatting van Geuze, is Graafland van mening dat het om dat laatste gaat: de bijzondere charismata zijn niet zozeer een *wezenlijk* onderdeel als wel een *verrijking* van het geloof.⁵⁶ Mijns inziens waarborgt Graafland daarmee de mogelijkheid dat een gemeente die geen ervaring heeft met de bijzondere gaven wel de Geest zelf ontvangen kan hebben. In mijn meest kritische lezing lijkt het erop dat Graaflands opvatting over het al dan niet essentiële karakter van de bijzondere charismata mede is ingegeven door dit laatstgenoemde belang. Als Graafland immers zou stellen dat de bijzondere charismata tot het *wezen* van het geloof zouden behoren, zou daaruit volgen dat de meeste kerken in de gereformeerde traditie de Geest niet zouden hebben ontvangen. De persoonlijke worsteling die Graafland hieromtrent beschrijft, lijkt mijn kritische interpretatie hiervan te onderstrepen. Het ontberen van de bijzondere charismata maakt hem onrustig.⁵⁷

Opvallend is daarom Graaflands bewering in zijn *Gedachten over het ambt*, dat de gaven niet los verkrijgbaar zijn van de Geest, *maar de Geest óók niet los verkrijgbaar is van de gaven!*⁵⁸ Dat laatste zinsdeel is mijns inziens een stellige uitspraak, waaruit Graafland (in elk geval op die plek) geen expliciete consequenties trekt. Toch meen ik uit deze bewering te kunnen concluderen dat Graafland zich hiermee subtiel in de richting van Geuzes opvatting heeft bewogen. Als de Geest niet

---

⁵¹ Graafland, “Bevinding en charisma”, 90 (cursivering, GG).

⁵² Graafland, “Bevinding en charisma”, 93.

⁵³ Graafland, “Bevinding en charisma”, 84. Eigenlijk is de niet-gehouden preek die Graafland vlak voor zijn dood schreef een prachtige, zeer persoonlijk getinte illustratie van wat bevinding volgens hem is, zie Graafland, “Gods verborgen omgang vinden”, 168-175.

⁵⁴ Vgl. Graafland, “Het luisterend kennen van God”, 29-32.

⁵⁵ Het is overigens een vraag die Geuze eveneens aan Graafland stelt, zie Geuze, “Samen met alle heiligen”, 156-157.

⁵⁶ Graafland, “Dan zullen zij weten...”, 104; Graafland, *Gereformeerden op zoek naar God*, 185, 194; Graafland, “Bevinding en charisma”, 90, 93. Vgl. Graafland, Preek over Hand. 2:4a en 19:2 (HDC doos 3-63), [3](#).

⁵⁷ Graafland, “Dan zullen zij weten...”, 104-105.

⁵⁸ Vgl. Graafland, *Gedachten over het ambt*, 315.

los verkrijgbaar is van de gaven, zijn de gaven dus een veel essentiëler onderdeel van het geloof, dan Graafland in eerste instantie had gesteld. Dat roept opnieuw de vraag op of kerken in de gereformeerde traditie dan wel de Geest hebben ontvangen. Graafland stelt deze vraag hier echter niet expliciet aan de orde. Wat hij wel doet, is de aandacht direct richten op kerken, “die deze veelkleurigheid van gaven wel kennen en beoefenen”.⁵⁹ Ik interpreteer deze beweging als een soort oecumenische oplossing voor het “charismatisch manco” van zijn eigen traditie. De gereformeerde kerken, waarmee Graafland zich verbonden weet, kunnen (ondanks het charismatisch tekort) *toch* de Heilige Geest hebben ontvangen, *omdat* zij deel uitmaken van een wereldwijde Kerk, waarin op andere plekken wel ruimte is voor de Geestesgaven. Concluderend stel ik voorzichtig dat Graafland op dit specifieke punt dus wel enige ontwikkeling heeft laten zien in zijn standpunten inzake de bijzondere charismata (vgl. 4.1.3).

4.3 De bijzondere charismata nader bezien

Tot nu toe hebben we in dit hoofdstuk vooral in algemene zin over de bijzondere charismata gesproken. Om het tot nog toe gevonden overzicht van Graaflands opvattingen over de charismata wat concreter te maken, wil ik in deze paragraaf inzoomen op het zestal gaven die wij in hoofdstuk 2 hebben gerekend tot de bijzondere charismata. Vanwege een inhoudelijke link tussen de verschillende bijzondere gaven wil ik ze hier in drie koppels bespreken, namelijk (1) genezingen en werkingen van krachten; (2) tongentaal en de vertolking daarvan; (3) profetie en de onderscheiding van de geesten. Omdat Graafland in zijn oeuvre het meeste aandacht besteedt aan het derde koppel zal ook in deze paragraaf daar het zwaartepunt liggen.

4.3.1 Genezingen en werkingen van krachten

Allereerst kijken we kort naar wat Graafland heeft geschreven over de gaven van genezingen. Wat voor deze gave geldt, geldt *mutatis mutandis* ook voor de werkingen van krachten.⁶⁰ Aanvankelijk heb ik getracht hierover meer informatie te vinden in zijn systematische werk over de ambtsleer, getiteld *Gedachten over het ambt*. In dit boek geeft Graafland bij de bespreking van gaven in 1 Kor. 12 echter aan dat hij (vanwege zijn afbakening) niet wil in gaan op de vraag “hoe de charismata eruit gezien hebben en van welke hoedanigheid ze zijn geweest”.⁶¹ Hoewel deze afbakening uiteraard geheel legitiem is, is het opmerkelijk dat hij de gaven uit 1 Kor. 12 *niet* afzonderlijk bespreekt, terwijl hij eerder *wel* kort aandacht heeft gegeven aan alle afzonderlijke (‘gewonere’) charismata die in Rom. 12 worden genoemd.⁶² Een vergelijkbare soort “voorkeursbehandeling” vinden we in een radiomeditatie

---

⁵⁹ Graafland, *Gedachten over het ambt*, 315.

⁶⁰ Over werkingen van krachten heb ik vrij weinig teruggevonden bij Graafland. Met Boer interpreteer ik “werkingen van krachten” echter als een meer generieke term voor wonderen (“die nog geen genezingswonderen behoeven te zijn”). Zie Boer, “De gaven van de Heilige Geest”, 89-90.

⁶¹ Graafland, *Gedachten over het ambt*, 321.

⁶² Graafland, *Gedachten over het ambt*, 308-312.

over Hand. 8:4-12, waarin Graafland *wel* uitvoerig stilstaat bij de wonderdoener Simon.⁶³ Maar als hij vervolgens over de diaken Filippus komt te spreken stelt hij uitdrukkelijk dat Filippus de “betoverde wereld” van Samaria binnengaat “*alleen maar* met de prediking van Jezus Christus”.⁶⁴ Deze uitspraak is opvallend omdat Lukas in de genoemde passage ook uitdrukkelijk spreekt over genezingen.⁶⁵

Over genezing spreekt diezelfde Lukas ook in Hand. 3:1-8, waarin Petrus en Johannes een kreupel man bij de tempelpoort ontmoeten en genezen. Over deze passage heeft Graafland zowel een *meditatie* als een *preek* geschreven. Zijn *meditatie* vangt hij aan met de observatie dat velen (onder wie Calvijn) deze genezingsgeschiedenis hebben geïnterpreteerd als een complete bekeringsgeschiedenis, waarin de verlamdheid op onze zonde, en de genezing op ons “geestelijk herstel” slaat.⁶⁶ Hoewel hij deze interpretatie niet geheel wil afwijzen, meent hij toch “dat we zodoende aan de eerste waarheid van dit Schriftwoord voorbijgaan.”⁶⁷ Die “eerste waarheid” bestaat daarin dat het heil niet alleen het geestelijke, maar ook het lichamelijke of materiële betreft.⁶⁸ Ik bespeur echter in Graaflands meditatie zelf ook een vergeestelijkende tendens, waarin het lichamelijke aspect van het heil toch meer een ‘tweede waarheid’ lijkt te zijn dan een “eerste waarheid”.⁶⁹ Diezelfde tendens van vergeestelijking is te vinden in zijn *preek* over deze Bijbelpassage, waarin Graafland de verlamdheid van de kreupel man *primair* vertaald naar “de schuld van de mensheid”.⁷⁰ Toch komt Graafland tegen het einde van zijn preek over Hand. 3:1-8 ook te spreken over de fysieke werkelijkheid in deze passage. In deze preek is dat wel nog wat impliciet (“die *hele* mens [wordt] geholpen, naar *lichaam* en ziel”)⁷¹, maar op andere plekken maakt hij dit nadrukkelijker duidelijk: Gods heil heeft juist ook een lichamelijke of materiële kant.⁷²

Naast dit belangrijke punt kunnen we nog enkele andere opvattingen van Graafland over genezingen en werkingen van krachten abstraheren uit zijn oeuvre. Ik noem ze hier kort. Allereerst wijst Graafland herhaaldelijk op de *precariteit van de thematiek*. Het controversiële optreden van evangelisten zoals Johan Maasbach en Billy Graham, maar toch ook het gebrek aan wonderen in klassieke kerken, maken deze thematiek gevoelig.⁷³ Ten tweede verbindt Graafland het bijzondere charisma van genezing expliciet met Jezus’ *gebod tot naastenliefde*, doordat we hiermee oog hebben

---

⁶³ Graafland, “Vrij en blij”, 127-128.

⁶⁴ Graafland, “Vrij en blij”, 129 (cursivering GG).

⁶⁵ Vgl. Hand. 8:6-7: “tekenen”, “bij velen die onreine geesten hadden, gingen die er onder luid schreeuwen uit”, “veel verlamden en kreupelen werden genezen”.

⁶⁶ Graafland, “Pinksteren concreet”, 118.

⁶⁷ Graafland, “Pinksteren concreet”, 118.

⁶⁸ Graafland, “Pinksteren concreet”, 118-119, 122-123.

⁶⁹ O.a. Graafland, “Pinksteren concreet”, 120: “En wordt zo deze man niet het beeld van de mens zonder God; de mens die niet meer weet hoe erg hij eraan toe is...”

⁷⁰ Graafland, Preek over Hand. 3:1-8 (HDC doos 3-83), [9](#), maar vgl. ook 2, 3, 5.

⁷¹ Graafland, Preek over Hand. 3:1-8 (HDC doos 3-83), [9](#) (cursivering GG).

⁷² Vgl. Graafland, Preek over Hand. 5:12 (HDC doos 32), [5-6](#); Graafland, “Het luisterend kennen van God”, 24; Graafland, “Pneumatische en psychische aspecten in de geloofsbeleving” (HDC doos 20), [11](#).

⁷³ Graafland, Preek over Hand. 3:1-8 (HDC doos 3-83), [11-12](#); Graafland, Preek over Hand. 5:12 (HDC doos 32), [7](#).

voor de totale (dus ook fysieke) nood van onze naaste.⁷⁴ Daarmee verwijt Graafland de gereformeerde gezindte feitelijk een gereduceerd geloofsbegrip. “Bij ons gaat alles alleen via de mond en via onze woorden”, terwijl “het evangelie in deze jonge gemeente [de kerk uit Handelingen, GG] handen en voeten kreeg.”⁷⁵ Ten derde blijkt uit de genoemde bronnen niet heel duidelijk *wie* de gaven van genezingen of werkingen van krachten kunnen ontvangen *als gave*,⁷⁶ maar wel wie de *effecten* van deze bijzondere charismata kunnen ontvangen. Tekenen en wonderen zijn niet voorbehouden aan gelovigen, maar werden verricht “onder het volk”, waarmee een zeer brede spanwijdte wordt aangeduid.⁷⁷ Tegelijkertijd vinden de tekenen en wonderen wel plaats in de voorhof van de tempel, waaruit Graafland, ten vierde, opmaakt dat het praktiseren van deze bijzondere charismata in nauwe samenhang zou moeten gebeuren met de ‘gewone’ *eredienst*.⁷⁸ Ten vijfde blijkt uit Graaflands preken dat een randvoorwaarde voor genezing *geloof in de Naam van Jezus* is.⁷⁹ Uiteindelijk is het immers Jezus Christus zelf die geneest.⁸⁰ Tot slot concludeert Graafland dat het *doel van genezing* de lof van God is.⁸¹

4.3.2 Tongentaal en vertolking van tongen

In dit onderdeel zullen we kijken naar de opvattingen van Graafland over het tweede koppel van bijzondere charismata, namelijk tongentaal en de vertolking daarvan. We hebben reeds gezien dat Graafland in zijn boek over de ambtsleer niet nader ingaat op de bijzondere charismata afzonderlijk. Het enige wat hij daar wel over tongentaal zegt, is dat deze gave “niet zo tot de kerntaken behoort, dat het welzijn van de gemeente ervan afhangt”, in tegenstelling tot andere gaven die “zo essentieel zijn en het hart van de gemeente zozeer raken, dat ze in de gemeente een structurele rol spelen.”⁸² De gave van tongentaal (en daarmee verbonden de gave van uitlegging daarvan) moet blijkbaar niet overschat worden. Daartegenover vindt Graafland dat deze gaven ook niet *onderschat* moeten worden.⁸³ Sterker nog, hij worstelt met het feit dat hij deze gave zelf niet heeft ontvangen.⁸⁴ Maar wat houdt deze gave dan precies in volgens Graafland?

---

⁷⁴ Graafland, Preek over Hand. 3:1-8 (HDC doos 3-83), [2-3](#).

⁷⁵ Graafland, Preek over Hand. 5:12 (HDC doos 32), [2-3](#).

⁷⁶ In de meditatie “Pinksteren concreet” lijkt het er namelijk op dat Graafland deze charismata expliciet verbindt met de ambten (pag. 123). Mijns inziens heeft dit echter vooral te maken met de doelgroep van dit artikel (“prekende en preekmakende dominees”, pag. 122) dat oorspronkelijk in *Theologia Reformata* verscheen. Wat mij betreft is hier dus niet uit te concluderen of Graafland deze charismata wil voorbehouden aan de ambtelijke dienst.

⁷⁷ Graafland, Preek over Hand. 5:12 (HDC doos 32), [6-7](#).

⁷⁸ Graafland, Preek over Hand. 5:12 (HDC doos 32), [8-11](#).

⁷⁹ Graafland, Preek over Hand. 3:1-8 (HDC doos 3-83), [9](#). Precies dat gebrek aan geloof in het bijzondere is volgens Graafland ook de reden dat het er “zo weinig bijzonder” aan toe gaat in de kerk, zie Graafland, Preek over Hand. 5:12 (HDC doos 32), [2](#).

⁸⁰ Graafland, Preek over Hand. 3:1-8 (HDC doos 3-83), [1, 9](#). Vgl. Graafland, “Pinksteren concreet”, 120.

⁸¹ Graafland, Preek over Hand. 3:1-8 (HDC doos 3-83), [12-13](#).

⁸² Graafland, *Gedachten over het ambt*, 329

⁸³ Graafland, Preek over Hand. 2:3 (HDC doos 32), [11-12](#).

⁸⁴ Graafland, Preek over Hand. 2:3 (HDC doos 32), [13-14](#). Vgl. Graafland, “Dan zullen zij weten...”, 104-105.

Uit de preken van Graafland worden enkele zaken duidelijk over zijn visie op de gave van tongentaal. Allereerst maakt Graafland duidelijk dat de beoogde *ontvangers* van tongentaal de gehele gemeente betreft, en dus niet alleen de ambtsdragers of voorgangers.⁸⁵ Ten tweede blijkt het bij de gave van tongentaal te gaan om een soort *extra* ten opzichte van het geloof. Graafland stelt namelijk dat wij (net als de discipelen) *wel* wedergeboren kunnen zijn, *zonder* dat wij de “Pinkstertong” hebben ontvangen.⁸⁶ Ten derde maakt Graafland duidelijk dat het in tongentaal – en daarbij verwijst hij naar 1 Kor. 12 en 14 – gaat om een “tong die de grote daden van God *verkondigt*. Een tong, die zó het geheimenis van Gods liefde *vertolkt*, dat ook nog hele gewone mensen dat kunnen verstaan. En een tong, waarmee u God *aanbidt* en verheerlijkt, zelfs zo dat het uw gewone woorden overstijgt.”⁸⁷ Tongentaal heeft dus te maken met getuigen, verkondigen en aanbidden.⁸⁸ Kortom, tongentaal heeft een missionaire, kerygmatische en doxologische functie. Met die doxologische functie is, ten vierde, direct een criterium gegeven om te beoordelen of tongentaal inderdaad van de Geest afkomstig is. Die beoordeling was ooit in Korinthe nodig, omdat het spreken in een onverstaanbare taal ook in *heidense* cultussen gebeurde.⁸⁹ En ook onze tijd vraagt om onderscheidingsvermogen.⁹⁰ Hét criterium dat Paulus volgens Graafland daarbij geeft is de verheerlijking van Jezus: als Jezus in een uiting van de Geest verheerlijkt wordt, als Hij beleden wordt als Kurios, is het van de Heilige Geest. Als Jezus vervloekt wordt, of als een spreker van tongentaal *zichzelf* verheerlijkt, is het niet van de Geest.⁹¹

4.3.3 Profetie en onderscheiding van de geesten

Tot slot zijn er de gaven van profetie en de onderscheiding van de geesten. In dit kader valt de ondertitel van het boek *Gedachten over het ambt* op, die luidt: “Och, of al het volk des Heeren profeten waren...!” Deze keuze suggereert mijns inziens een congregationalistisch getinte ecclesiologie (“al het volk”, zie verder par. 5.3) alsook een hoge waardering van het charisma profetie.⁹² Die waardering blijkt eveneens uit de vele plaatsen waar Graafland over profetie schrijft. Om te beginnen geeft hij aan wat profetie volgens hem *niet* is. Profetie is niet identiek aan acties van politieke of sociale aard. In een (handgeschreven) preek over Hand. 2:2a stelt Graafland dat “beproeving van de geesten of zij uit God zijn” hoognodig is in zijn dagen, want “er zijn er velen, die de Heilige Geest menen te kunnen terugvinden in de links-politieke acties en revoluties, die er

⁸⁵ Graafland, Preek over Hand. 2:3 (HDC doos 32), [15](#). Vgl. Graafland, “Pinksteren, het feest der vervulling”, 52.

⁸⁶ Graafland, Preek over Hand. 2:3 (HDC doos 32), [7-8](#). Vgl. ook 4.2.4.

⁸⁷ Graafland, Preek over Hand. 2:3 (HDC doos 32), [12-13](#). Vgl. Graafland, “De vervulling met de Heilige Geest”, 68-69.

⁸⁸ Vgl. Graafland, Preek over Hand. 2:3 (HDC doos 32), [6, 9](#). Vgl. voor het missionaire ook Graafland, Preek over Hand. 2:1-13 (HDC doos 5-49), [21](#); Graafland, *Gereformeerden op zoek naar God*, 187.

⁸⁹ Graafland, Preek over 1 Kor. 12:1-4 (HDC doos 36), [3-6](#).

⁹⁰ Graafland, Preek over 1 Kor. 12:1-4 (HDC doos 36), [8](#).

⁹¹ Graafland, Preek over 1 Kor. 12:1-4 (HDC doos 36), [10-16](#).

⁹² Deze relatief hoge waardering van dit charisma is mijns inziens op minimaal twee manieren verklaarbaar. Allereerst geeft Paulus zelf ook prioriteit aan de gave van profetie (1 Kor. 14:1-25). Ten tweede is de relatieve openheid voor de gave van profetie breder aanwijsbaar in de gereformeerde traditie, zoals bijvoorbeeld bij A Brakel (vgl. Graafland, “Bevinding en charisma”, 92).

momenteel overal in de wereld zijn op te merken.”⁹³ Daar ageert Graafland tegen op basis van het transcendente karakter van de profetische gave. Herhaaldelijk benadrukt hij dat de Geest van God *van boven* komt.⁹⁴ Hoewel profetie dus niet *identiek* is aan politieke of sociale acties, zou Graafland overigens niet ontkennen dat profetie wel een inhoudelijk *verband* kan hebben met dergelijke ontwikkelingen.⁹⁵

Bovengenoemde ontkenning brengt ons bij de vraag wat profetie dan *wel* is. Volgens Graafland is het bijzondere charisma van de profetie niets anders dan wat door de hele Schrift heen gezien wordt als profetie: “het bekend maken van Gods wil en woord vooral met het oog op de actuele situatie en de toekomst.”⁹⁶ Uiteraard kan deze definitie slaan op de “gewone” verkondiging, waarin de predikant met hulp van de Geest Gods Woord probeert te vertalen naar de actualiteit. Toch is niet *alle* prediking automatisch ook profetisch.⁹⁷ Het criterium om prediking te toetsen op profetisch gehalte is “dat zij het oude Woord op zo’n *nieuwe wijze* doorgeeft, dat het ook metterdaad met profetische kracht en gezag tot de gemeente komt en de gemeente daardoor tot ootmoedige gehoorzaamheid wordt gebracht die verwondert.”⁹⁸ Hiermee is meteen de noodzaak van toetsing van de prediking gegeven (onderscheiding der geesten!).⁹⁹ Graafland geeft hiervan overigens een Bijbelse illustratie in zijn meditatie over Hand. 18:26, waarin Aquila en Priscilla Apollos aanspreken op een tekort in zijn prediking.¹⁰⁰ Toch wil Graafland, in tegenstelling tot Calvijn, profetie niet ‘reduceren’ tot de ‘gewone’ bediening van het Woord.¹⁰¹ Paulus onderscheidt in 1 Kor. 12:28 en Ef. 4:11 niet voor niets profeten van apostelen, herders en leraars. Bovendien treffen we in het boek Handelingen voorbeelden van profeten aan, die niet te scharen zijn onder de ambtelijke Woordbediening, zoals Agabus en de dochters van Filippus.¹⁰² Naast deze Bijbels-theologische argumenten noemt Graafland ook kerkhistorische argumenten, onder andere verwijzend naar de *Verklaring van de Openbaring aan Johannes* van Wilhelmus à Brakel alsook de tijdredes van prof. G. Wisse en ds. G.H. Kersten.¹⁰³ Uit al deze voorbeelden concludeert Graafland dat er naast profetische Woordbediening dus ook een andere

⁹³ Graafland, Preek over Hand. 2:2a (HDC doos 6-50), [11](#). Vgl. Graafland, “De H.G. in onze tijd” (HDC doos 16), [4](#), en ook Graafland, *Waarom nog gereformeerd?*, 51-66, waarin Graafland duidelijk maakt hoe dergelijke opvattingen het gevolg zijn van een barthiaanse “veralgemenisering van het heil”, waarbij uiteindelijk geldt dat God met de *mens* samenwerkt om het heil, het Koninkrijk van God, te realiseren.

⁹⁴ Graafland, Preek over Hand. 2:2a (HDC doos 6-50), m.n. [8-11](#).

⁹⁵ Vgl. Graafland, “Dan zullen zij weten...”, 100-101, waarin hij spreekt over een profetie van Geuze, die onder andere betrekking had op de “schuld van de kerk tegenover Israël en tegenover de Derde Wereld, concreet: onze oude koloniën.”

⁹⁶ Graafland, *Gedachten over het ambt*, 323; Vgl. Graafland, “De gave van profetie”, 107-108.

⁹⁷ Graafland, “De gave van profetie”, 106-107.

⁹⁸ Graafland, “De gave van profetie”, 107 (cursivering GG),

⁹⁹ We raken hier overigens aan een uiterst actueel thema. Het Cornelis Graafland Centrum (CGC) wijdt er één van haar drie onderzoeksgebieden aan: “Profetie en profetische prediking: verkondiging van de bijbelse boodschap in deze tijd.” Zie Gereformeerde Bond, “Over het Cornelis Graafland Centrum”, s.d., <https://gereformeerdebond.nl/cornelis-graafland-centrum/over-het-cornelis-graafland-centrum/>.

¹⁰⁰ Graafland, “Een rijke prediking en toch een arme prediking”, 75-79. Graafland noemt de feedback van Aquila en Priscilla op Apollos’ prediking inderdaad expliciet “de gave van het onderscheiden der geesten” (pag. 79).

¹⁰¹ Graafland, *Gedachten over het ambt*, 323.

¹⁰² Graafland, “De gave van profetie”, 109, 113.

¹⁰³ Graafland, “De gave van profetie”, 110.

vorm van profetie bestaat. Er bestaan drie verschillen tussen deze beide vormen van profetie, die betrekking op zowel vorm als inhoud. In de eerste plaats heeft de laatstgenoemde vorm van profetie in tegenstelling tot de ambtelijke Woordverkondiging niet primair het karakter van Schriftuitleg. Ten tweede gaat het bij de laatstgenoemde vorm van profetie “op een min of meer nieuwe, concrete openbaring van God”. Tot slot is er bij de niet-ambtelijke profetie vaak, maar niet altijd, een verband met de roeping van Evangeliedienaren, die de voortgang van de verkondiging hebben te behartigen.¹⁰⁴

Naast het verschil tussen de ambtelijke Woordverkondiging en de andere vorm van profetie wijst Graafland ook op een verschil tussen Oudtestamentische en Nieuwtestamentische profetie. Hoewel er zeker overeenkomsten bestaan tussen die beide – beide hebben Christus als centrale boodschap¹⁰⁵ – zijn er ook belangrijke verschillen. Allereerst neemt Oudtestamentische in tegenstelling tot Nieuwtestamentische profetie een “heilshistorische positie in”, vanwege haar verwijzende functie naar de komst van Christus.¹⁰⁶ Ten tweede mogen wij Nieuwtestamentische in tegenstelling tot Oudtestamentische profetie *niet* zien “als het eigen onfeilbaar en dus absoluut gezaghebbend Woord van God”.¹⁰⁷ Graafland citeert dan ook herhaaldelijk de “apostolische relativering” van Paulus: “Wij profeteren ten dele.”¹⁰⁸ Daarom moet ook deze vorm van Nieuwtestamentische profetie, net als de ambtelijke Woordverkondiging, getoetst worden door de gemeente, die de gave van onderscheid heeft ontvangen. In de vorige subparagraaf hebben wij reeds gezien dat het belangrijkste criterium om de oorsprong van bepaalde uitingen te beoordelen de verheerlijking van Jezus Christus is, die nauw samenhangt met de oerbelijdenis van de christelijke kerk (Jezus is Heer). In het kader van de toetsing van profetieën maakt Graafland dit criterium iets algemener: “Zijn zij [profetieën, GG] in overeenstemming met het Woord van God dat al geopenbaard is?”¹⁰⁹ Hoewel dit in theorie misschien als een duidelijke en goed gereformeerde maatstaf klinkt, blijkt deze toetsing in de praktijk wel erg ingewikkeld. Ook Graafland sluit zijn ogen daar niet voor.¹¹⁰ De lastigheden mogen echter niet verhinderen dat de gave van profetie in de gemeente beoefend wordt. Overigens geeft Graafland ook van deze vorm van “onderscheiding der geesten” (zonder dat hij het zelf door heeft?) een illustratie als hij een profetie die dominee M.D. Geuze heeft ontvangen, uitgebreid toetst.¹¹¹

¹⁰⁴ Deze drie verschillen noemt Graafland in “De gave van profetie”, 113-114. Voor het derde verschil verwijst hij naar de profetie van Agabus, die Paulus bekendmaakt wat hem in Jeruzalem te wachten staat, en naar de profetie van Paulus over Timotheüs.

¹⁰⁵ Graafland, “De gave van profetie”, 105.

¹⁰⁶ Graafland, “De gave van profetie”, 103-104.

¹⁰⁷ Graafland, “De gave van profetie”, 105-106.

¹⁰⁸ 1 Kor. 13:9. Vgl. Graafland, “Dan zullen zij weten...”, 103; Graafland, “De gave van profetie”, 111.

¹⁰⁹ Graafland, “De gave van profetie”, 115.

¹¹⁰ Graafland, “De gave van profetie in deze tijd” (HDC doos 24), [8-9](#).

¹¹¹ Voor de oorspronkelijke profetie, zie Geuze, *Samen op weg in het licht van de Heilige Schrift*, 45-47. Voor Graaflands reactie hierop, zie Graafland, “Dan zullen zij weten...”, 100-103 en ook Graafland, “De gave van profetie in deze tijd” (HDC doos 24), [1](#). Voor andere reacties hierop, vgl. bijv. Van der Graaf, “Om de gave en de toetsing der profetie”, 2-3; Marchall e.a., “Reacties op boodschap ds. M. D. Geuze”, 5-7; Van Oordt, “Bijdrage aan de bezinning op ‘De Boodschap voor het Samen-op-Weg-Proces’”, 8; Van der Kraan, “Reactie op ‘Boodschap voor SoW-proces’”, 15. Vgl. ook Graafland, “Dan zullen zij weten...”, 100-103.

Enigszins voorzichtig sluit Graafland zijn artikel over profetie af met een retorische vraag: “Maar het is juist het lezen en verstaan van de profetische woorden van de Schrift in hun gerichtheid op ons heden en onze toekomst, dat ons met [des] te groter verlangen naar die dag doet uitzien. Zou dat laatste niet een van de belangrijkste drijfveren van de Geest kunnen zijn, die de gemeente brengt tot een echte vernieuwing, een opwekking door en in de Geest?”¹¹² Het is deze vraag waarmee Graafland in ieder geval profetie, maar wellicht ook de andere bijzondere charismata in een eschatologisch kader plaatst. De Geest “steekt met Zijn verlangen de gemeente aan” en zo is Hij “eindtijdsgave” bij uitstek.¹¹³ Profetie is voor Graafland niet slechts een gave van het verleden, maar juist een gave met het oog op de Toekomst.

4.4 Deelconclusie

In zijn aandacht voor de bijzondere charismata is Graafland beïnvloed door bredere ontwikkelingen binnen de theologie en biografische, pastorale en missionaire factoren. Invloed van andere theologen rondom deze thematiek is vrij basaal, omdat hij zich vooral geïnspireerd wist door zijn eigen lezing van de Bijbel. Dat laatste maakt zijn *openheid* ten aanzien van de bijzondere charismata ook redelijk constant, hoewel er wel een subtiele verschuiving aanwijsbaar is als het gaat om zijn opvatting over het al dan niet essentiële karakter van de Geestesgaven. Waar hij zich de bijzondere charismata aanvankelijk voorstelde als een soort “plus” in het werk van de Geest, ziet hij later in dat de Geest toch niet los verkrijgbaar is zonder de gaven. Daarmee is meteen gezegd dat de bijzondere charismata voor Graafland (idealiter) niet op zichzelf staan, maar verband houden met het bredere werk van de Heilige Geest in wedergeboorte en heiliging. Over de bijzondere Geestesgaven afzonderlijk spreekt Graafland niet altijd even uitgebreid. Vooral de gave van profetie (en daarmee verbonden de gave van onderscheiding der geesten) mocht op zijn belangstelling rekenen. Deze (eschatologisch gekleurde) gave definieerde hij als “het bekend maken van Gods wil en woord vooral met het oog op de actuele situatie en de toekomst.” De gave van tongentaal (en de vertolking daarvan) bracht hij in verband met de missionaire, kerygmatische en doxologische taak van gelovigen in deze wereld. De gave van genezing (en breder: werkingen van krachten), tot slot, was voor Graafland voornamelijk een uiting van het feit dat het totale heil van God ook een materiële kant behelst. Nu we een antwoord hebben op de vraag wat de opvattingen van Graafland zijn over de bijzondere charismata, kunnen we deze opvattingen in gesprek brengen met de traditie waarbinnen hij zich beweegt. Dat doen we in het volgende hoofdstuk.

---

¹¹² Graafland, “De gave van profetie”, 118.

¹¹³ Graafland, “Het verlangen van de Geest”, 159-164.

5. Charismatisch gereformeerd?

Tot nu toe hebben we in dit onderzoek drie onderscheiden paden bewandeld. Allereerst hebben we een Bijbels-theologische route afgelegd om een beeld te krijgen van hoe er in de Bijbel gesproken wordt over de bijzondere charismata (hoofdstuk 2). Vervolgens hebben we gekeken hoe er in de gereformeerde traditie door enkele auteurs is nagedacht over deze bijzondere charismata (hoofdstuk 3). Daarna hebben we geluisterd naar één recente, gereformeerde stem, namelijk die van Graafland, om te ontdekken hoe hij over de bijzondere charismata nadacht (hoofdstuk 4). In dit hoofdstuk willen we al deze verschillende draden als het ware aan elkaar weven door Graafland in gesprek te brengen met de gereformeerde traditie. De structuur van het gesprek in dit hoofdstuk wordt aangereikt door de factoren die we in hoofdstuk 3 hebben gevonden als belangrijke thema's die een link hebben met opvattingen over de bijzondere charismata, respectievelijk contextualiteit, openbaringsleer, ecclesiologie, soteriologie en pneumatologie. Dit denkbeeldige gesprek willen we voeren aan de hand van de deelvraag: *Op welke manier verhoudt Graafland zich tot belangrijke stemmen binnen de gereformeerde traditie over de bijzondere charismata?*

5.1 Contextualiteit

5.1.1 Inleiding

In hoofdstuk 2 hebben we gezien dat de *context* van de verschillende theologen van invloed is geweest op hun opvattingen over de bijzondere charismata. Daarom kunnen we niet voorbij gaan aan de contextualiteit van opvattingen over bijzondere charismata. Het gesprek tussen Graafland en de gereformeerde traditie met betrekking tot deze contextualiteit bevat impliciet twee facetten, die door elkaar heen lopen. In deze paragraaf is enerzijds aandacht voor de wijze waarop Graafland de contextualiteit van de opvattingen van andere theologen uit de gereformeerde traditie analyseert. Anderzijds proberen we ook te reconstrueren op welke manier hij met het contextuele karakter van *zijn eigen* opvattingen omgaat.

5.1.2 Context en Bijbeltekst

Om te beginnen stellen we vast dat Graafland inderdaad oog had voor de contextuele factor die van invloed is geweest op de opvattingen van de in hoofdstuk 2 genoemde theologen. Dat geldt met name voor Calvijn, met wie Graafland eigenlijk altijd in eerste instantie in gesprek was.¹ Zo wijt hij het “charismatisch manco” bij Calvijn met name aan de “kerkelijke en theologische context”, waarbinnen

---

¹ Deze methodiek, waarbij Calvijn vrijwel altijd als hét uitgangspunt diende, wordt door Op 't Hof overigens kritisch geëvalueerd in Op 't Hof, “Graafland als dogmenhistoricus”, 61-63.

Calvijn leefde en werkte.² Hoe beoordeelt Graafland de invloed van deze contextuele factor? Mijns inziens doet hij dat op tweeledige wijze. Allereerst erkent Graafland de *legitimiteit* van de contextuele factor in de vorming van theologische standpunten. Mijns inziens kan Graafland dit doen, doordat hij ervan overtuigd is dat *Gods openbaring zelf* (in de Schrift) óók tijdgericht is.³ Die tijdgerichtheid moeten we niet opvatten als een “historische gebondenheid”, maar wel als een “historische concretisering van de Waarheid Gods”.⁴ Als God Zijn Waarheid concretiseert in een hele specifieke context (namelijk de Bijbelse tijd), dan ligt daar op zijn minst toch ook ruimte voor ons om onze theologische opvattingen vorm te geven in gesprek met onze eigen specifieke tijd en context. Kerkhistorisch gezien heeft de gereformeerde traditie dat ook altijd gedaan: zij heeft zich voortdurend uitgekristalliseerd “in de confrontatie met andersdenkenden”.⁵ Kortom, het feit dat Calvijns standpunt over de bijzondere charismata mede is ingegeven door zijn *contextbepaalde* confrontatie met de dopersen in zijn tijd is dus niet per definitie problematisch, maar is een illustratie van het feit dat ons theologiseren nooit in het luchtledige plaatsvindt, maar met een specifieke context verbonden is en moet worden. In een korte dogmatische formule gegoten, kan men stellen dat de *(Bijbel)tekst* de *context* niet mag negeren.

Het wordt echter problematisch – en dat is het tweede - als de context de doorslaggevende rol krijgt in plaats van de Schrift. Om bij ons genoemde voorbeeld te blijven: hoewel het gevaar van “dweperij” (Calvijns verwijt aan de dopersen) inderdaad “lang niet denkbeeldig” is, moet anderzijds óók erkend worden dat “de Schrift ons een duidelijk beeld tekent van een gevarieerd en royaal charismatisch geestesleven”.⁶ Dit citaat leidt mij er toe om te concluderen dat (vice versa) óók de *context* de *(Bijbel)tekst* niet mag negeren. De contextuele factor is volgens Graafland namelijk negatief te beoordelen in zoverre zij gaat *heersen over de Schrift* die idealiter dé (gereformeerde) norm voor onze theologische opvattingen is.⁷ In antwoord op de vraag hoe Graafland de verschillende contexten van de genoemde gereformeerde theologen verdisconteert in zijn evaluatie van hun standpunten, stellen wij daarom dat Graafland enerzijds wijst op de *waarde* van de contextuele factor, maar anderzijds ook op de *beperktheid* ervan.⁸ Wij gaan juist dan in het spoor van “onze vaders”, wanneer wij “het verstaan van de Schriften in *onze* tijd opnieuw vertolken, in *onze* situatie, met *onze* vragen en noden en dwalingen en uitdagingen, *maar dan wel in volstrekte overgave aan het solum Verbum*, het Goddelijke Woord en dat alleen.”⁹

² Graafland, *Gereformeerden op zoek naar God*, 185-186. Graafland noemt deze contextuele factor “de beslissende” factor (pag. 186). Vgl. Graafland, “De gave van profetie”, 116; Graafland, “Reformatorisch – Evangelisch” (HDC doos 18), 19; Graafland, “Heilige Geest en charisma” (HDC doos 18), 8.

³ Graafland, “Nog steeds gereformeerd?!”, 204; Graafland, *Waarom nog gereformeerd?*, 44.

⁴ Graafland, *Waarom nog gereformeerd?*, 44.

⁵ Boersma, *Tegendraads gereformeerd*, 109, 252; Zie ook: Graafland, *Waarom nog gereformeerd?*, 28-33, 96.

⁶ Graafland, *Gereformeerden op zoek naar God*, 188.

⁷ Graafland, *Gedachten over het ambt*, 313. Vgl. De Heer, “Spiegel & Spanningsbron”, 159.

⁸ Graafland, “De Heilige Geest en de gemeente in de 20ste eeuw”, 63.

⁹ Graafland, “Nog steeds gereformeerd?!”, 205-206 (cursivering GG). Vgl. Graafland, *Waarom nog gereformeerd?*, 12-33.

5.1.3 De contextuele factor in Graaflands eigen theologie

Met het hierboven gevondene meen ik eveneens een duidelijk principe te hebben gevonden, dat Graaflands omgang met contextualiteit in zijn eigen theologische opvattingen kenmerkt. Enerzijds draagt Graaflands theologie namelijk een hoog actualiteitskarakter,¹⁰ waarbij de maatschappelijke en theologische context een belangrijke stem heeft in Graaflands keuze voor bepaalde thema's alsook zijn uiteindelijke opvattingen over die thema's. Voorbeelden hiervan zijn de oproep tot bezinning binnen de Gereformeerde Bond op het thema 'vrouw en ambt',¹¹ zijn voortdurende polemiek tegen de moderne theologie,¹² en zijn reactie op de Zuid-Afrika-kwestie.¹³ Tegelijkertijd construeert Graafland zijn opvattingen niet slechts in gesprek met zijn *context*, maar vindt er voortdurend een dialoog met (of: toetsing aan) de Schrift plaats. Voor Graafland is dit een authentiek gereformeerde houding. Niet voor niets noemt hij Calvijn een "contextueel denkend theoloog".¹⁴ En niet voor niets ziet hij de Nadere Reformatie als een "actualiseringsbeweging", die eveneens beïnvloed werd door de theologische context toen en daar.¹⁵

Als we dit voor Graafland authentiek gereformeerde principe toepassen op ons hoofdthema, de bijzondere charismata, kunnen we wellicht ook een begin van een antwoord geven op de vraag die dr. W. Dekker in een lezing op het Symposium Cornelis Graafland (2021) heeft gesteld. Dekker was benieuwd naar hoe Graafland aan zou hebben gekeken tegen de "slagschaduw" van het subjectivisme van de tegenwoordige belevingscultuur die de aandacht voor de bijzondere charismata mede heeft beïnvloed.¹⁶ Mijns inziens zou Graafland de legitimiteit van deze invloed willen erkennen.¹⁷ De belevingscultuur *zal* en *mag* de aandacht voor bijzondere charismata in onze tijd inderdaad beïnvloeden.¹⁸ Tegelijkertijd zal die door de belevingscultuur aangewakkerde aandacht voor de bijzondere charismata altijd getoetst moeten worden aan het Woord. Is er bijvoorbeeld in de Schrift eveneens sprake van een dergelijke nadruk op de individuele beleving? Zo ja, hoe is de verhouding tussen het subjectieve en het objectieve van de Godsopenbaring in de Schrift? Zonder dat ik die vragen hier uitgebreid wil behandelen, denk ik dat hiermee wel duidelijk is gemaakt op welke manier

---

¹⁰ Vgl. Boersma, *Tegendraads gereformeerd*, 139, 141, 174, 188-189, 242, 246. Kunz, "Cornelis Graafland: gereformeerd, op zoek naar God" (toespraak, zie bibliografie).

¹¹ Boersma, *Tegendraads gereformeerd*, 67.

¹² Boersma, *Tegendraads gereformeerd*, 100-106.

¹³ Boersma, *Tegendraads gereformeerd*, 131-137.

¹⁴ Graafland, "Bevinding en charisma", 94. Vgl. ook Graafland, "Nog steeds gereformeerd", 206-207, waar Graafland allerlei voorbeelden noemt van het contextbepaalde karakter van Calvijns theologie.

¹⁵ Graafland, "De Heilige Geest en de gemeente in de 20ste eeuw", 60-61.

¹⁶ Dekker, "De ontwikkeling in het denken van Graafland over het werk van de Heilige Geest", YouTube video, 58:23-59:14, lezing tijdens Symposium Cornelis Graafland op 28 mei 2021, gepost door "KokBoekencentrum TV", 28 mei 2021, <https://youtu.be/Uj1tiY9u-K8?t=3503> (geraadpleegd 17 mei 2022).

¹⁷ Vgl. Graafland, *Waarom nog gereformeerd*, 101; Graafland, "De Heilige Geest en de gemeente in de 20ste eeuw", 60-61. Overigens heeft ook Van der Kooi aandacht besteed aan de vraag hoe we de belevingscultuur in pneumatologisch verband moeten waarderen. Hij komt eveneens tot een relatief positieve conclusie hieromtrent, zie Van der Kooi, *Tegenwoordigheid van Geest*, 92-104.

¹⁸ Feitelijk zou de kerk volgens Graafland namelijk zelfs op *elke* ontwikkeling moeten inspelen, al is deze nog zo bedenkelijk, vgl. Graafland, *Waarom nog gereformeerd?*, 12.

Graafland de context (in deze casus: de belevingscultuur) verdisconteren zou in zijn theologische opvattingen. Uit dit gesprek tussen Graafland en de gereformeerde traditie concluderen we daarom dat Graafland uiterst genuanceerd spreekt over de contextualiteit van theologische opvattingen (over de bijzondere charismata). Het contextbepaalde karakter van vroegere opvattingen alsook het contextbepaalde karakter van zijn eigen opvattingen over de bijzondere charismata maakt zowel de *waarde* als de *beperkte* daarvan uit. Tegelijkertijd wil dit contextbepaalde karakter niet zeggen dat alles volledig vloeibaar en relatief wordt. Het vaste ankerpunt is de onveranderlijke Schrift, die wij niet moeten *aanpassen* aan, maar wel moeten *inpassen* in onze eigen specifieke context.¹⁹

5.2 Schrift en openbaring

5.2.1 Inleiding

De terughoudendheid met betrekking tot de bijzondere charismata in de gereformeerde traditie had, ten tweede, te maken met het grote accent op de Schrift. God laat zich kennen in Zijn Woord. Wordt het puur gereformeerde *sola Scriptura* niet ernstig gerelativeerd als naast Gods openbaring in het geschreven Woord bijvoorbeeld ook nog allerlei profetische uitingen van de Geest op hoge waarde worden geschat? Moeten we dit soort openbaringsbronnen met een sterk ervaringselement juist niet diep wantrouwen, omdat de ervaring, zoals we bij Calvijn lezen, nooit op één lijn staat met de Schrift?²⁰ Dat deze vragen niet slechts tot het verleden van de gereformeerde traditie behoren (zoals we die in hoofdstuk 2 hebben onderzocht), blijkt wel uit de moeite die Van der Graaf (maar ook anderen) had(den) met de profetie van dominee Geuze rondom *Samen op Weg*.²¹ Kortom, de vraag is nog steeds actueel en relevant voor de gereformeerde traditie in de context van vandaag. Past Graaflands openheid voor bijzondere charismata eigenlijk wel in een gereformeerde openbaringsleer?²²

5.2.2 Sola scriptura vraagt om tota Scriptura

Om te beginnen kunnen we stellen dat Graafland mét zijn gereformeerde voorgangers onverkort wil vasthouden aan de belijdenis dat God zich openbaart in Zijn Woord. De Schrift is de “bron” én het “criterium” voor de geloofswaarheid.²³ Uitdrukkelijk wijst Graafland op het gevaar van een “soort modern reveil van die oude doperse beweging”, waarbij men *zonder het Woord* wil leven bij het “licht

---

¹⁹ Vgl. Graafland, *Gereformeerden op zoek naar God*, 71.

²⁰ Vgl. hfd. 2.1.1; Runia, “Spiritualiteit bij Calvijn”, 170.

²¹ Graafland, “Dan zullen zij weten...”, 100. Zie ook noot 111 op pag. 56 (par 4.3.3).

²² Vgl. Van de Beek, *Lichaam en Geest van Christus*, 479-480, die stelt dat de “meer op expressie en zichtbaarheid gerichte traditie” van de Rooms-Katholieke Kerk gemakkelijker ruimte kon bieden aan de bijzondere charismata, dan “het strikt aan het woord en horen gebonden protestantisme”.

²³ Graafland, *Waarom nog gereformeerd?*, 34-50; Graafland, “Het luisterend kennen van God”, 16.

van de Geest”.²⁴ Het *sola Scriptura* dat de gereformeerde traditie altijd heeft hooggehouden, is dus ook voor Graafland een belangrijk uitgangspunt. Tegelijkertijd brengt juist deze belijdenis (*sola Scriptura*) ons tot de erkenning van bijzondere charismata.²⁵ De Schrift bevat namelijk een grote veelkleurigheid, die door de Reformatie niet in alle opzichten volledig is ontdekt.²⁶ Graafland verwijt de gereformeerde traditie dat zij de Reformatie te veel is gaan verabsoluteren, waarbij zij alleen nog maar probeert om de orthodoxe leer te verdedigen, zonder op zoek te gaan naar “nieuwe rijkdommen”.²⁷ Eén van de gevolgen van die verabsolutering van de Reformatie is dat de gereformeerde traditie geen oog meer heeft gehad voor de “rijke verscheidenheid in de werkingen, vruchten en gaven van de Geest.”²⁸ Volgens Graafland vraagt het *sola Scriptura* echter om het *tota Scriptura*.²⁹ Daarmee wil hij zeggen dat het niet te verantwoorden is als we bepaalde gegevens uit de Schrift onderbelichten of negeren. Als de Schrift dus bijvoorbeeld spreekt over de bijzondere gave van profetie, mogen we die gave niet zo maar onder het mom van ons *sola Scriptura* negeren, maar moeten we die gave juist onder het mom van ons *sola Scriptura* aanvaarden! Daarom is het *sola Scriptura* van de gereformeerde openbaringsleer niet *in strijd* met aandacht voor de bijzondere charismata, maar juist *in lijn* daarmee.

5.2.3 Andere openbaringsbronnen?

Toch is het probleem hiermee nog niet volledig uit de lucht. Want zijn de bijzondere charismata niet een ontkenning van het gereformeerde *sola Scriptura*? Wie op basis van de Schrift gelooft dat Gods Geest openbaringen wil geven door middel van bijvoorbeeld profetie, geeft hiermee immers aan dat er naast het Woord van God ook andere openbaringsbronnen bestaan. Feitelijk draai ik de rollen hiermee precies om. Nu zijn het immers niet de gereformeerde theologen die met hun *sola Scriptura* Graaflands openheid voor de bijzondere charismata kritisch bevragen. Nu bevraagt Graaflands openheid voor de bijzondere charismata de gereformeerde theologen die zo hameren op het *sola Scriptura*. In antwoord op deze vraag zou ik willen stellen dat Graaflands openheid voor de bijzondere charismata en het *sola Scriptura* van de gereformeerde traditie ook op deze manier elkaar niet uitsluiten, omdat Graafland er juist op wijst dat bijzondere uitingen van de Geest (zoals een profetisch woord) altijd *getoetst moeten worden aan het Woord*.³⁰ Hieruit blijkt onder meer dat het gereformeerde *sola Scriptura* niet moet worden opgevat als een *ontkenning* van andere openbaringsbronnen naast de Schrift, maar vooral als een *prioritering* van de Schrift als de uiteindelijk beslissende stem. Oorspronkelijk was het *sola Scriptura* immers vooral een stelling tegen de canonisering van de Rooms-Katholieke kerkelijke traditie, die ten koste ging van het gezag van de

---

²⁴ Graafland, “Leven met God in deze tijd” (HDC doos 9-24), [4-5](#). Vgl. Graafland, *Kinderen van één moeder*, 31-32.

²⁵ Graafland, “Dan zullen zij weten...”, 100.

²⁶ Graafland, “De Heilige Geest en de gemeente in de 20ste eeuw”, 62.

²⁷ Graafland, “De Heilige Geest en de gemeente in de 20ste eeuw”, 62-65.

²⁸ Graafland, “De Heilige Geest en de gemeente in de 20ste eeuw”, 67.

²⁹ Graafland, *Gedachten over het ambt*, 306.

³⁰ Graafland, “De gave van profetie”, 115; Graafland, “De Heilige Geest en de gemeente in de 20ste eeuw”, 64.

Schrift.³¹ Daarom volgt uit het *sola Scriptura* mutatis mutandis juist ook dat wij, gereformeerden, ons ontdoen van alle *gereformeerde* “rompslomp, die wij met onze gereformeerde *traditie* hebben aangebracht”.³²

5.2.4 De verhouding tussen Woord en Geest

Tot slot is het van belang om binnen het kader van ons gesprek over de gereformeerde openbaringsleer nog te wijzen op de *verhouding* tussen Woord en Geest. In één van zijn artikelen wijst Graafland op de twee tegengestelde bewegingen die de lutherse respectievelijk gereformeerde traditie hebben gemaakt met betrekking tot dit thema.³³ De lutherse traditie heeft zich gaandeweg steeds meer bewogen in de richting van een *samenvallen* van Woord en Geest (de Geest werkt *per verbum*: dóór het Woord), terwijl er in de calvinistische traditie juist steeds meer oog is gekomen voor de *zelfstandige* werking van de Geest (de Geest werkt *cum verbo*: mét het Woord).³⁴ Zodoende is de verhouding tussen Woord en Geest in de gereformeerde visie te typeren als een “twee-eenheid”, waarbij er altijd een spanning blijft bestaan tussen de eenheid en de tweeheid van Woord en Geest.³⁵ Hoewel Graafland deze constatering doet in een ander verband, en hieraan dus ook geen conclusies verbindt met betrekking tot de charismata, denk ikzelf dat hiermee ook enige openheid voor de bijzondere charismata geboden wordt.³⁶ In Zijn *zelfstandige* werk, dat niet geheel samenvalt met het Woord, kan de Heilige Geest zich immers ook bedienen van bijzondere genadegaven, die Hij uitdeelt aan gelovigen.

5.3 Ecclesiology

5.3.1 Inleiding

Een derde gespreksthema tussen Graafland en de gereformeerde traditie is ecclesiologisch van aard. Past openheid voor de bijzondere charismata wel binnen een gereformeerde ecclesiology? Bij deze

---

³¹ Vgl. Graafland, *Waarom nog gereformeerd?*, 94-96.

³² Graafland, “De Heilige Geest en de gemeente in de 20ste eeuw”, 59 (cursivering GG).

³³ Graafland, “Luthers leer van Woord en Geest in relatie tot het gereformeerd protestantisme”, 207-248.

³⁴ Graafland, “Luthers leer van Woord en Geest in relatie tot het gereformeerd protestantisme”, 228-230. Overigens wijst Graafland er wel op dat de lutherse traditie slechts één lijn, die we bij Luther tegenkomen, eenzijdig heeft doorgetrokken. “Er is namelijk ook duidelijk bij Luther een andere lijn op te merken, waarin Woord en Geest van elkaar worden onderscheiden” (pag. 210). De Latijnse termen in de hoofdtekst komen uit Graafland, College over NGB art. 11 (HDC doos 47), [62](#). Vgl. verder Graafland, “Reformatorisch – Evangelisch” (HDC doos 18), [19](#); Graafland, “Heilige Geest en charisma in de reformatorische traditie” (HDC doos 18), [1-2](#); Van der Kooi, *Tegenwoordigheid van Geest*, 43-44; Wentsel, *De Heilige Geest, de Kerk en de laatste dingen*, 318.

³⁵ Graafland, College over NGB art. 11 (HDC doos 47), [61](#).

³⁶ Vgl. Graafland, “Leven bij de Bron” (HDC doos 20), [7](#). Alleen op deze plaats lijkt Graafland wél een impliciete link te leggen tussen de zelfstandige plaats van de Geest in de reformatorische traditie en het open staan voor de bijzondere Geestesgaven.

vraag komt allereerst de vraag op naar de verhouding tussen de eerste Pinkstergemeente in Handelingen en de kerk nu. Zoals we hebben gezien trekt Calvijn met zijn “hermeneutische sleutel” namelijk een denkbeeldige streep tussen de eerste periode van de Kerk en de Kerk in zijn dagen (par. 3.1.1). Dat is echter een streep die Johan Herman Bavinck *niet* wil trekken (par. 3.2.3). Hoe denkt Graafland over de verhouding tussen de kerk toen en de kerk nu (par. 5.3.2)? Een tweede ecclesiologisch gesprekstema betreft de vraag of aandacht voor de bijzondere charismata past binnen een klassiek-gereformeerde ambtsleer (par. 5.3.3).

5.3.2 Discontinuïteit en continuïteit

In antwoord op de eerstgenoemde ecclesiologische vraag stelt Graafland allereerst dat een directe vergelijking tussen toen en nu riskant is, aangezien een dergelijke vergelijking zeer regelmatig aanleiding heeft gegeven aan sektarische groepen om de actuele status quo van gevestigde kerken overmatig te bekritisieren en vervolgens een eigen kerk te stichten.³⁷ Ik interpreteer deze stelling als een impliciete erkenning van een zekere discontinuïteit tussen de eerste christengemeente en de Kerk nu: de Kerk toen en de Kerk nu zijn blijkbaar niet zo maar op één lijn te zetten om ze vervolgens te vergelijken. Anderzijds kunnen we die discontinuïteit ook zo sterk benadrukken, dat we vervallen in een ander gevaar, namelijk dat wij onze huidige kerkelijke status quo helemaal niet meer bevragen. Dan wijzen we zo sterk op de verschillen tussen de vroegchristelijke kerk en de kerk in onze dagen, dat we daarmee allerlei zegeningen (lees: bijzondere charismata) die God in die beginperiode van de Kerk heeft geschonken links laten liggen.³⁸ Idealiter bestaat er dus zowel discontinuïteit als continuïteit tussen de eerste christengemeente in Jeruzalem en onze gereformeerde kerken. De discontinuïteit bestaat daarin dat de christengemeente in Jeruzalem op een bepaalde manier altijd anders zal blijven dan onze eigen gereformeerde kerken, simpelweg vanwege de kerkhistorische positie die beide innemen. Tegelijkertijd is er idealiter (!) ook sprake van continuïteit tussen toen en nu. De term *idealiter* verdient een uitroepeteken, omdat er in de vergelijking tussen de Kerk toen en de Kerk nu allerlei zaken blijken te zijn die wij (ten dele) missen, maar waar wij wel naar moeten streven. Om dicht bij ons thema te blijven noem ik slechts één voorbeeld: de bijzondere charismata.

Herhaaldelijk wijst Graafland op de inconsequentie van hen die teksten over de bijzondere charismata als tijdgebonden beschouwen (als alleen geldend voor de eerste periode van de kerkgeschiedenis), terwijl diezelfde mensen op andere gebieden juist heftig fulmineren “tegen het tijdgebonden verklaren van bepaalde Schriftwoorden, bijvoorbeeld als het over de vrouw gaat.”³⁹ Wat

---

³⁷ Graafland, Preek over Hand. 5:12 (HDC doos 32), [1](#).

³⁸ Graafland, Preek over Hand. 5:12 (HDC doos 32), [1-2](#).

³⁹ Graafland, “Bevinding en charisma”, 94; vgl. Graafland, *Gedachten over het ambt*, 323. De validiteit van Graaflands vergelijking op dit punt hangt af van het feit onder welke noemer de genoemde thema’s worden ondergebracht. Van de thematiek “vrouw en ambt” is het wel ongeveer duidelijk dat het een *ecclesiologisch* thema betreft. Als de bijzondere charismata in deze zelfde (ecclesiologische) categorie vallen, is Graaflands punt over de tijdgebondenheid mijns inziens alleszins valide. Wie de bijzondere charismata echter heilshistorisch benadert (en niet ‘slechts’ ecclesiologisch), kan met een zeker recht beargumenteren waarom hij of zij

Graafland betreft moeten we in alle gevallen überhaupt voorzichtig zijn met het tijdgebonden verklaren van bepaalde Bijbelpassages.⁴⁰ Als wij daarom in de Bijbel lezen over bijzondere Geestesgaven, dienen wij dit niet slechts met ontzag gade te slaan, maar mogen wij ook verlangen om op diezelfde manier Kerk te mogen zijn. De voornaamste vraag die we in deze paragraaf aan de orde stellen, komt hiermee nog in een iets ander licht te staan, doordat we nu niet meer alleen vragen naar de verhouding tussen toen en nu, maar ook vragen naar de eventuele mogelijkheid om bijzondere charismata te integreren in een gereformeerde ambtsvisie. Kom je met aandacht voor de bijzondere charismata niet automatisch in een congregationalistische kerkvisie terecht, die een gereformeerde waardering voor het bijzondere ambt sterk relativeert?⁴¹

5.3.3 Ecclesiologische flexibiliteit

In antwoord op deze vraag kan ik inderdaad niet ontkennen dat Graafland congregationalistische trekjes heeft. In feite relativeert Graafland een gereformeerde ambtsvisie met haar hoge waardering van het bijzondere ambt op verschillende manieren. Allereerst relativeert hij de *Bijbels-theologische* basis voor een gereformeerde ambtsvisie. Zo luidt het allereerste kopje van het eerste hoofdstuk uit *Gedachten over het ambt* als volgt: “De Schrift spreekt niet over hét ambt”.⁴² In deze eerste alinea maakt Graafland duidelijk dat zowel het woord ambt alsook een ambtelijke kerkstructuur niet te vinden is in de Bijbel. Ook stelt hij in een Pinksterpreek dat de “ambtelijke beperking” in het werkkerrein van de Geest met Pinksteren wordt opgeheven. Dat wil zeggen dat de Geest wordt uitgestort op “alle vlees” en de bijzondere charismata dus niet aan ambtsdragers zijn voorbehouden.⁴³ Ten tweede relativeert hij de ‘hoge’ gereformeerde ambtsvisie ook op *kerkhistorische wijze*, doordat hij wijst op congregationalistische tendensen in de eigen gereformeerde traditie. Die tendensen vindt hij met name in de piëtistische stroming met haar grote nadruk op de gemeente en het conventikel, waarin de ambtsdrager niet zo’n belangrijke rol speelt.⁴⁴ Zowel deze Bijbels-theologische als kerkhistorische opmerkingen resulteren, ten derde, in *systematisch-theologische overwegingen*, die eveneens congregationalistisch-getint lijken te zijn. Zo ontkent hij bijvoorbeeld “elke scheiding, elk

---

Bijbelpassages over de bijzondere charismata *wel* tijdgebonden leest, in tegenstelling tot passages over de positie van de vrouw in de gemeente. Het moge overigens duidelijk zijn dat Graafland zich op vele plekken heeft uitgesproken als voorstander van de vrouw in het ambt. Opmerkelijk vind ik daarom een passage uit een lezing die hij eind jaren '60 begin jaren '70 gehouden moet hebben, waarin hij over de toelating van de vrouw tot het kerkelijk ambt (in de Nederlands Hervormde Kerk) stelt dat het ingaat tegen het Bijbelse getuigenis, zie “Graafland, “Leven met God in deze tijd” (HDC doos 9-24), [5](#). Vgl. ook par. 6.4 in deze thesis.

⁴⁰ Graafland, *Waarom nog gereformeerd?*, 43-44. Graafland, “De gave van profetie in deze tijd” (HDC doos 24), [5-6](#).

⁴¹ Vgl. de inleiding van par. 4.3.3. In dit verband doel ik met de term “congregationalistisch” niet zozeer op de exclusieve nadruk op de plaatselijke gemeente t.o.v. bovenplaatselijk gezag (het aspect dat primair de betekenis van congregationalisme bepaalt). Hier doel ik met deze term vooral op een ambtsvisie, waarbij het ambt als functioneel en opkomend vanuit de gemeente wordt verstaan (waarmee het episcopale en/of presbyteriaal-synodale ambtsvisies sterk relativeert), vgl. Koffeman, *Het goed recht van de kerk*, 138, 150.

⁴² Graafland, *Gedachten over het ambt*, 15.

⁴³ Graafland, Preek over Hand. 2:17-18 (HDC doos 1-22), [3](#).

⁴⁴ Graafland, “Reformatorisch – Evangelisch” (HDC doos 18), [23-24](#).

‘tegenover’ van gemeente en wat wij ‘ambt’ noemen.”⁴⁵ Elders stelt Graafland: “Nee, een gemeente die leeft, is zelf ambtsdraagster, zij draagt het ambt der gelovigen.”⁴⁶

Met deze voorbeelden denk ik met recht te kunnen concluderen dat Graaflands ecclesiologie congregationalistische trekjes heeft. Tegelijkertijd blijft Graafland in zijn werken toch voortdurend (in positieve zin) spreken over de ambten. Zo stelt hij onder andere dat het gewone ambt en het bijzondere van de Geest nooit als vijandig tegenover elkaar gesteld moeten worden.⁴⁷ Bovendien verwijt hij opwekkingsbewegingen zelfs een verwaarlozing van de kerkelijke ambten.⁴⁸ Uit dit alles concludeer ik dat Graafland toch geen congregationalist genoemd kan worden.⁴⁹ Al met al komt zijn bespreking over de charismata en de ambten op mij over als een worsteling tussen een gereformeerde (presbyteriale) en evangelische (congregationalistische) kerkvisie.⁵⁰ Omdat de vraag naar congregationalistisch gedachtegoed bij Graafland te ver afwijkt van mijn afgebakende onderzoeksthema, zou ik nader onderzoek naar de ecclesiologie van Graafland van harte willen aanbevelen (vgl. par. 6.4). Wat hier voor ons onderzoek relevant is om op te merken, is dat openheid voor de bijzondere charismata op zijn minst wel congregationalistische accenten impliceert. In hoeverre de bijzondere charismata te integreren zijn in een gereformeerde ecclesiologie is daarom mede afhankelijk van de flexibiliteit en corrigeerbaarheid van de gereformeerde ecclesiologie. Het lijkt erop dat die ecclesiologische flexibiliteit volgens Graafland groot zou moeten zijn. Enerzijds omdat hij stelt dat “de Schrift op verschillende momenten ook verschillende gegevens aanreikt over de gemeente”.⁵¹ Anderzijds omdat hij stelt dat de reformatorische beweging in essentie “niets anders en niets meer [heeft] willen zijn dan een vernieuwingsbeweging in en van de kerk, die haar wilde terugvoeren tot wat ze oorspronkelijk geweest was en altijd weer moet worden en zijn, namelijk de Kerk van het Woord.”⁵² Met deze twee redenen zou de gereformeerde bereidheid tot een eventuele ecclesiologische reformatie gegeven moeten zijn. *Ecclesia reformata quia semper reformanda*, geldt immers nog altijd.

---

⁴⁵ Graafland, *Gedachten over het ambt*, 307-308, 320, 328.

⁴⁶ Graafland, “Pinksteren, het feest der vervulling”, 52.

⁴⁷ Graafland, Preek over Hand. 8:4-25 (HDC doos 32), [11](#). Zie ook: Graafland, “Openbaring en verkondiging” (HDC doos 20), [11](#).

⁴⁸ Graafland, “Hoe staan wij als kerk tegenover de opwekkingsbeweging?”, 167; Graafland, “Pinksteren, het feest der vervulling”, 53.

⁴⁹ Overigens lijkt het stempel ‘congregationalist’ hem - in een ander verband, namelijk als het gaat over de verhouding tussen de landelijke en plaatselijke kerk - ook enigszins te irriteren, zie Graafland, “Kinderen van één moeder” (HDC doos 20), [2, 5, 8](#).

⁵⁰ Is deze worsteling misschien één van de aspecten waarover Graafland nog niet is uitgedacht? Vgl. Graafland, *Gedachten over het ambt*, 332, waar hij stelt dat zijn “gedachten nog niet in het stadium van een zodanige afronding zijn gekomen.”

⁵¹ Graafland, *Gedachten over het ambt*, 325, vgl. 332.

⁵² Graafland, “Nog steeds gereformeerd?!”, 201-202.

5.4 Soteriologie

5.4.1 Inleiding

Onvermijdelijk bevat het gesprek tussen Graafland en de gereformeerde traditie ook soteriologisch-gekleurde vraagstukken. Op basis van hoofdstuk 3 denk ik dat drie soteriologische subthema's hier van belang zijn. Allereerst moet het gaan over de wedergeboorte, die in de gereformeerde traditie toch vrijwel altijd is gezien als het belangrijkste werk van de Geest. Ten tweede gaat het gesprek kort over het geestelijk karakter van het heil. Tot slot is ook de meer theologisch-antropologische vraag naar de rol van de mens in het heil een belangrijk gesprekspunt.

5.4.2 Wedergeboorte

Allereerst hebben we gezien dat de gereformeerde traditie vaak de nadruk heeft gelegd op het begin van de heilsweg, namelijk de wedergeboorte (vgl. bijv. 3.1.2 en 3.2.2).⁵³ Leidt aandacht voor bijzondere charismata niet af van waar het in de kern van heil om gaat, namelijk dat de mens opnieuw geboren wordt? Ook hier spreekt Graafland zeer genuanceerd. Allereerst erkent hij het gevaar dat charismatische geloofsbeleving zich te veel zou kunnen focussen op “componenten in de geloofsbeleving, die best wel belangrijk zijn, maar die niet in strikte zin tot de kern van het heil [= de rechtvaardiging van de goddeloze, GG] zelf behoren.”⁵⁴ Tegelijkertijd behoeft deze kritiek zelf ook weer correctie. Graafland wijst er namelijk op dat de gereformeerde nadruk op de wedergeboorte en de innerlijke beleving daarvan een eenzijdige nadruk is.⁵⁵ Het heil “heeft wel zijn inzet in de goddelijke aanraking en vernieuwing van de wedergeboorte, maar krijgt zijn inhoud pas goed, wanneer het leven uit Christus wordt ontvouwd. De weg tot Christus is er voor om te komen tot het leven uit Christus, uit zijn volheid door de Geest.”⁵⁶ Hiervan is Graafland overigens al vroeg in zijn loopbaan overtuigd. Als hij namelijk afscheid neemt van de hervormde gemeente in Veenendaal, verwijt hij de gemeente een gebrek aan “echte vroomheid”. Men vraagt zich te veel af hoe men straks zalig kan worden, en te weinig hoe men nu moet leven voor God.⁵⁷ Volgens Graafland moeten we dus geen wig drijven tussen het *begin* van Gods heilswerk en het *vervolg* ervan, maar we moeten die beide juist *samen* als zijnde “het héle heil” ter sprake brengen in de gemeente.⁵⁸ Kortom, de gereformeerde traditie zou moeten laveren tussen het ‘Scylla’ van een eenzijdige charismatische geloofsbeleving en het ‘Charybdis’ van een eenzijdige nadruk op het begin van het heilswerk van de Geest. De Geest schenkt niet *alleen*

---

⁵³ Deze nadruk is overigens mede historisch te verklaren door de strijd met de humanisten en de remonstranten, vgl. Graafland, “Heilige Geest en charisma in de reformatische traditie” (HDC doos 18), [3-4](#).

⁵⁴ Graafland, “Bevinding en charisma”, 92-94. Op pag. 93 stelt Graafland dat de rechtvaardiging van de goddeloze het hart van het heil is.

⁵⁵ Graafland, “Nog steeds gereformeerd?!”, 203; Graafland, “Bevinding en charisma”, 94-95; Graafland, “De doop met de Heilige Geest” (HDC doos 21), [8-9](#); Vgl. ook Graafland, *Gereformeerden op zoek naar God*, 115-117, 158-159.

⁵⁶ Graafland, “Gods gemeente en Gods verduistering”, 23.

⁵⁷ Graafland, Preek over 1 Thess. 5:23 (HDC doos 2-40), [6-7](#). Vgl. Boersma, *Tegendraads gereformeerd*, 94.

⁵⁸ Graafland, “Gods gemeente en Gods verduistering”, 23.

vergeving, maar ook niet *alleen* gaven. De Geest schenkt ze beide.⁵⁹ En óók in de gereformeerde traditie is daar op zekere momenten oog voor geweest.⁶⁰

5.4.3 Het geestelijke karakter van het heil

Aandacht voor de bijzondere charismata werpt echter nog een tweede soteriologische vraag op. In de gereformeerde traditie ligt een sterke nadruk op het geestelijke karakter van het heil. Had Herman Bavinck niet gezegd dat de Geest “werkmeester” is van “*geestelijk* leven” (vgl. 3.2.2)? Hoewel de bijzondere charismata inderdaad *geestelijke* gaven zijn, hebben ze toch juist ook een heel aardse en stoffelijke component. Het meest duidelijke voorbeeld daarvan is het bijzondere charisma van genezing, waarbij alle aandacht uitgaat naar het fysieke lichaam van de mens. Doen we daarmee recht aan het geestelijke karakter van het heil? Met deze vraag stuiten we opnieuw op een kritische evaluatie van de gereformeerde traditie door Graafland. Volgens hem heeft Calvijn, beïnvloed door zijn Rooms-Katholieke en doperse fronten, te weinig oog gehad voor dit hele fysieke aspect van het heil.⁶¹ Daardoor is er een sterk “dualisme” (en/of: “platonisme”) in de gereformeerde traditie geslopen.⁶² Dit dualisme uit zich bijvoorbeeld in een onderscheid tussen het zaligmakende geloof (het zogenoemde “bijzondere werk” van de Geest, gericht op geestelijke zaken) en een zogenaamd “wondergeloof” dat niet zaligmakend en misleidend zou zijn.⁶³ Deze dualistische visie doet echter geen recht aan de gevarieerdheid van Gods heil, die ook een heel lichamelijk aspect impliceert (vgl. 4.3.1). “Daarom moeten wij niet te spoedig vluchten in het geestelijke, want de Geest wil ook te maken hebben met het lichaam en het lichamelijke.”⁶⁴ In feite is Graaflands argumentatie op dit punt vergelijkbaar met die uit de vorige subparagraaf. Graafland wil recht doen aan het “volle heil”, waarbij dus niet alleen het *begin*, maar ook het *vervolg* van Gods heilswerk, en niet alleen het geestelijke, maar ook het lichamelijke karakter van dat heil aandacht krijgt.⁶⁵

5.4.4 De rol van de mens in het heil

De derde en laatste vraag houdt verband met de theologisch-antropologische vraag naar de rol van de mens in het heil. In haar diepste kern gaat het bij deze vraag om de verhouding tussen God en mens,

---

⁵⁹ Vgl. Graafland, “Bevinding en charisma”, 95.

⁶⁰ Dat de gereformeerde traditie gaandeweg meer oog kreeg voor die *beide* aspecten, komt volgens Graafland doordat de *ordo salutis* steeds meer gestructureerd werd, waardoor de verzegeling van de Geest (die bij Calvijn nog samenviel met de schenking van het geloof) steeds meer een *apart stadium* was in het totale heilswerk van de Geest. Vgl. Graafland, “Heilige Geest en charisma in de reformatorische traditie” (HDC doos 18), [3-6](#); Graafland, “Reformatorisch – Evangelisch” (HDC doos 18), [19-20](#).

⁶¹ Graafland, “Nog steeds gereformeerd?!”, 206.

⁶² Graafland, “Nog steeds gereformeerd?!”, 206-207; Graafland, “Pinksteren concreet”, 119.

⁶³ Graafland, “Heilige Geest en charisma in de reformatorische traditie” (HDC doos 18), [9](#); Graafland, *Gereformeerden op zoek naar God*, 192-193.

⁶⁴ Graafland, “Pinksteren concreet”, 118. Vgl. ook Graafland, *Gereformeerden op zoek naar God*, 176-177, 185.

⁶⁵ Overigens heeft die ‘aardse’ component van het heil niet alleen betrekking op bijzondere charismata, maar valt bijvoorbeeld ook te denken aan recht en gerechtigheid *in deze wereld*, vgl. Graafland, *Gereformeerden op zoek naar God*, 115-117; Graafland, “Het luisterend kennen van God”, 24-25.

waarbij er twee opvattingen mogelijk zijn: “concurrentie-denken” en “compagnons-denken”.⁶⁶ De klassiek-gereformeerde traditie kenmerkt zich door een ‘pessimistische’ mensvisie, waarbij de mens door de verdervende kracht van de zonde een concurrent van God is (“concurrents-denken”). Nu is het in deze subparagraaf de vraag of we die klassiek-gereformeerde notie kunnen blijven belijden, of dat we ons meer in de richting van een soort “compagnons-denken” moeten bewegen, aangezien de mens, die begiftigd wordt met bijzondere charismata toch een zekere rol lijkt te krijgen in het heil dat God teweeg brengt. In tegenstelling tot bij de vorige twee soteriologische vragen (5.4.2 en 5.4.3) lijkt Graafland op dit punt niet echt correctie te willen aanbrengen in de gereformeerde theologie. Hij stelt namelijk “dat er juist meer ernst moet worden gemaakt met onze totale zondigheid”.⁶⁷ De mens is ten diepste een concurrent van God. God rechtvaardigt namelijk *goddelozen*. En de Geest werkt niet in mensen die uit zichzelf al “enige vruchten kunnen opbrengen”, maar hij kiest de “dorre en de dode, de onvruchtbare mens”.⁶⁸ Kortom, Graafland doet geen water bij de wijn als het gaat om het ‘pessimistische’ mensbeeld van de gereformeerde traditie.

Tegelijkertijd stelt hij dat we eveneens écht ernst zouden moeten maken “met de totale verzoenende en vernieuwende genade in Christus.”⁶⁹ Dat wil zeggen dat we naast erkenning van onze eigen doodsheid ook recht moeten doen aan de charismatische vernieuwing die de Geest wil geven. Die vernieuwing impliceert onder andere dat de Geest ons wil inschakelen in Zijn heilswerk, bijvoorbeeld door middel van de bijzondere Geestesgaven.⁷⁰ De bijzondere charismata zijn zagezegd echt een herscheppings- (en géén scheppings) categorie. Daarbij geldt: “Die Geest werkt wel zonder onze hulp, in de verdienstelijke zin althans, *maar die Geest werkt niet buiten ons om.*”⁷¹ Openheid voor de bijzondere charismata doet dus niets af aan het klassiek-gereformeerde concurrentie-denken, maar maakt tegelijkertijd ernst met “de totaal vernieuwende genade van God in Jezus Christus, waardoor de mens als Gods vijand wordt tot zijn kind, van concurrent wordt tot verbondspartner van God, door het geloof.”⁷² Wel blijft Graafland benadrukken dat onze rol vooral een receptief karakter draagt. Uiteindelijk gaat het bij de totstandkoming van Gods heilsplan niet om wat de mens op kerkelijk of geestelijk terrein allemaal verricht,⁷³ maar hangt alles af van de Heilige Geest die – en dat markeert Graafland voortdurend – van *boven* komt en *dóór* ons heen werkt.⁷⁴

⁶⁶ Vgl. Graafland, *Waarom nog gereformeerd?*, 68-71.

⁶⁷ Graafland, *Gereformeerden op zoek naar God*, 196-197. Vgl. ook Graafland, “Heilige Geest en charisma in de reformatorische traditie” (HDC doos 18), [16-17](#).

⁶⁸ Graafland, Preek over Ezech. 47:1-12 (HDC doos 7-40), [14](#). Vgl. ook Graafland, “Pneumatische en psychische aspecten in de geloofsbeleving” (HDC doos 20), [8](#).

⁶⁹ Graafland, *Gereformeerden op zoek naar God*, 197-198.

⁷⁰ Graafland, “Gods gemeente en Gods verduistering”, 24.

⁷¹ Graafland, Preek over Hand. 2:1-13 (HDC doos 5-49), [11](#). Vgl. ook Vgl. ook Graafland, “Weet jij, dat jij de Heilige Geest bezit?”, 272.

⁷² Graafland, *Waarom nog gereformeerd?*, 71.

⁷³ Vgl. o.a. Graafland, “Ik kerk bij een Bonder”, 67-69: “We moeten de machteloosheid weer leren beoefenen. (...) Maar het gaat erom, dat we vanuit onze leegheid in deze wind gaan staan en ons erdoor laten meenemen” (pag. 69).

⁷⁴ Graafland, “Gods gemeente en Gods verduistering”, 24; Graafland, Preek over Hand. 2:1-13 (HDC doos 5-49), [13-14](#); Graafland, Preek over Hand.2:2a (HDC doos 6-50), [8-10](#); Graafland, Preek over Hand. 2:4a en Ef.

5.5 Pneumatologie

5.5.1 Inleiding

Hoewel er al heel veel over de Geest is gezegd, zijn er toch nog bepaalde pneumatologische thema's onbesproken gebleven. In deze paragraaf wil ik er twee noemen. De eerste betreft de gereformeerde nadruk op de eenmaligheid van Pinksteren (vgl. 3.2.1 en 3.4). De tweede betreft de vraag naar de verhouding tussen pneumatologie en psychologie.

5.5.2 De eenmaligheid van Pinksteren

Net zoals de reformatoren fel hebben geageerd tegen de Roomse mis, die impliceert dat Christus opnieuw gekruisigd wordt, ageerde men ook tegen een eventuele herhaalbaarheid van Pinksteren. Zijn daarom de tekenen en wonderen (bijzondere charismata) die met dat eerste Pinksterfeest gepaard gingen ook niet unieke tekenen voor alleen die eerste Pinkstergemeente in Jeruzalem? Graaflands reactie op deze vraag is kenmerkend voor zijn wijze van theologiseren. Zorgvuldig weegt hij de waarde van eventuele tegenargumenten af om vervolgens tot een genuanceerde visie te komen. Dat doet hij ook in dit verband als hij instemt met die gereformeerde nadruk op de eenmaligheid van Pinksteren.⁷⁵ Hij stelt zelfs expliciet dat de tekenen die op de eerste Pinksterdag zijn gegeven (de gedreven wind, vurige tongen, vreemde talen van de apostelen), nooit meer zijn herhaald.⁷⁶ Tegelijkertijd – en daar is Graaflands kritische en scherpe oog weer – kan deze gereformeerde nadruk ook fungeren als een smoes om de eigen geestelijke armoede in bescherming te nemen en om vervolgens verder niets bijzonders meer te verwachten.⁷⁷ Dan vergeten we dat die *eenmalige* gebeurtenis toen en daar in Jeruzalem betekent dat de Geest “voor eens en voor altijd aan de gemeente geschonken is”.⁷⁸

Daarmee is meteen gezegd dat Pinksteren niet alleen iets eenmaligs is, maar in zekere zin ook een “doorgaand gebeuren”.⁷⁹ In feite herhaalt de *heilsgeschiedenis* zich namelijk in de persoonlijke *geloofsgeschiedenis* van de mens.⁸⁰ Graafland bedoelt hiermee dat de vervulling met de Heilige Geest niet alleen gebeurde op die eerste Pinksterdag, maar dat de Geest hiermee doorgaat, zodat ook wij hier en nu vervuld kunnen worden met de Heilige Geest. Het belangrijkste argument hiervoor vindt hij in de Bijbel zelf, waarin voortdurend gesproken wordt over herhalingen van de vervulling met de Heilige

---

5:18b (HDC doos 32), [2-3](#). Graafland, Preek over Hand. 2:33 (doos 1-6), [2-4](#). Vgl. ook Graafland, Preek over Hand. 4:31 (HDC doos 32), [13](#).

⁷⁵ Graafland, Preek over Hand. 4:31 (HDC doos 32), [14](#); Graafland, Preek over Hand. 2:4a en Ef. 5:18b (HDC doos 32), [4](#).

⁷⁶ Graafland, Preek over Hand. 2:1-13 (HDC doos 5-49), [4](#); Graafland, Preek over Hand. 2:2a (HDC doos 6-50), [3](#); Graafland, “De doop met de Heilige Geest” (HDC doos 21), [5](#).

⁷⁷ Graafland, “Gods gemeente en Gods verduistering”, 20.

⁷⁸ Graafland, Preek over Hand. 4:31 (HDC doos 32), [14](#).

⁷⁹ Vgl. Graafland, “Pinksteren, een doorgaand gebeuren”, 60-65.

⁸⁰ Graafland, *Waarom nog gereformeerd?*, 89.

Geest.⁸¹ Kortom: “Het eerste Pinksterfeest is dus wel niet voor herhaling vatbaar. Maar het vervuld worden met die Pinkstergeest is wel voor herhaling vatbaar.”⁸² En die vervulling impliceert een toename van de vrucht van de Geest, alsook een delen in de gaven van de Geest.⁸³ Wat Graafland betreft is deze ‘herhaling’ van het Pinkstergebeuren niet alleen *mogelijk*, maar ook zeer *noodzakelijk*: “Zelf heb ik de gedachte, dat er primair iets anders nodig is. Namelijk, dat de Geest ons weer met onze ziel, oren en ogen op de Schriften drukt. En dat daardoor een nieuwe dageraad aanbreekt, die de theologie en de prediking en het leven der gemeente en dus ons aller persoonlijk leven een nieuwe gedaante en een nieuwe kracht verleent. Eigenlijk een vernieuwd Pinksteren.”⁸⁴

5.5.3 Pneumatologie en psychologie

Dat brengt mij bij het tweede pneumatologische thema dat ik tot slot kort wil bespreken. Want hoe kunnen we nu onderscheiden dat de “nieuwe gedaante” en de “nieuwe kracht” die vervulling met de Geest met zich mee brengt inderdaad *van de Geest* is? Feitelijk gaat het hier dus om de vraag naar de verhouding tussen de pneumatologie en de psychologie. Deze vraag staat zeker niet los van het gesprek tussen Graafland en de gereformeerde traditie. Zo was Calvijn bijvoorbeeld niet bepaald onder de indruk van de Geestesuitingen van de dopersen, omdat hij hun bijzondere ervaringen ten diepste zag als “gewoon menselijk”.⁸⁵ Ook hebben we bij A Brakel een sterk wantrouwige houding gezien ten opzichte van charismatische praktijken, die wel de schijn van een goddelijke oorsprong kunnen hebben, maar soms in wezen niets meer zijn dan “natuurlijke en geesteloze bevatting” (A Brakel, vgl. 3.1.2). Een vergelijkbare voorzichtigheid vinden we bij Graafland. Het is immers een feit dat het “charismatische leven” niet alleen specifiek christelijk is, maar ook wordt gevonden bij andere (antieke) religies.⁸⁶ Toch mag dit gegeven ons niet brengen tot een ontkenning van het charismatische leven *uit de Heilige Geest*.⁸⁷ Maar waar ligt dan precies het criterium om te onderscheiden tussen het Geestelijke en het vleselijke?

Volgens Graafland ligt dit criterium in de vrucht van de Geest.⁸⁸ Een bijzondere gebeurtenis of gave is alleen afkomstig van de Geest, als de *gave* gepaard gaat met de *vrucht*, die hét criterium is voor het authentieke geloof.⁸⁹ Zodoende zien we ook hier het nauwe verband tussen de charismata en de

---

⁸¹ Graafland, “Pinksteren, een doorgaand gebeuren”, 60-61; Graafland, “Het luisterend kennen van God”, 30; Graafland, “De vervulling met de Heilige Geest”, 66-71; Graafland, Preek over Hand. 4:31 (HDC doos 32), [14-15](#); Graafland, Preek over Hand. 2:4a en Ef. 5:18b (HDC doos 32), [4-5](#).

⁸² Graafland, Preek over Hand. 4:31 (HDC doos 32), [15](#).

⁸³ Graafland, “Pinksteren, een doorgaand gebeuren”, 64.

⁸⁴ Graafland, “Nog steeds gereformeerd?!”, 208. Vgl. ook Graafland, “Leven bij de Bron” (HDC doos 20), [10](#), waar Graafland in het kader van het spreken over een dergelijke vernieuwing stelt dat er ook wat gevraagd wordt van de predikanten zelf.

⁸⁵ Vgl. Graafland, “Bevinding en charisma”, 90.

⁸⁶ Graafland, College over NGB art. 11 (HDC doos 47), [57-58](#); Vgl. Graafland, Preek over 1 Kor. 12:1-4 (HDC doos 36), [3-4](#).

⁸⁷ Graafland, “De doop met de Heilige Geest”(HDC doos 21), [10](#).

⁸⁸ Graafland, College over NGB art. 11 (HDC doos 47), [58-59](#).

⁸⁹ Graafland spreekt in dit verband over de *syllogismus practicus*, waarmee hij zich weer middenin in de klassiek-gereformeerde theologie bevindt, zie Graafland, College over NGB art. 11 (HDC doos 47), [60-61](#).

heiliging (vgl. 4.2.3). Op haar beurt is de heiliging weer verbonden met het geloof in de Naam van Jezus. Zodoende valt de scheidslijn tussen de pneumatologie en de psychologie *uiteindelijk* in hoe de Naam van Jezus Christus ter sprake komt.⁹⁰ Het is precies de maatstaf die Paulus ooit eens opschreef: “Niemand die door de Geest van God spreekt, zegt: Jezus is een vervloekte. Ook kan niemand zeggen: Jezus is Heere, dan door de Heilige Geest.”⁹¹ De grenslijn tussen het natuurlijke (psychologie) en het Geestelijke (pneumatologie) ligt in essentie in Christus zelf, want de Geest is de Geest van Christus.⁹²

5.6 Deelconclusie

In dit hoofdstuk hebben we de verschillende lijnen van ons onderzoek proberen samen te brengen aan de hand van de deelvraag: *Op welke manier verhoudt Graafland zich tot belangrijke stemmen binnen de gereformeerde traditie over de bijzondere charismata?* Het eerste gespreksonderwerp was contextualiteit, waarbij we tot de conclusie kwamen dat Graafland hier genuanceerd mee omgaat. Hij erkent de legitimiteit en zelfs de waarde van contextuele invloed op theologische opvattingen van andere theologen en hemzelf, maar wijst eveneens op de beperktheid die deze contextualiteit met zich mee brengt. Het tweede gespreksthema was openbaringsleer. Hier concludeerden wij uit het gesprek tussen Graafland en de gereformeerde traditie dat het *sola Scriptura* niet in tegenspraak, maar juist in lijn was met aandacht voor de bijzondere charismata, omdat de Schrift zelf spreekt over de bijzondere charismata. Uiteindelijk blijft de Schrift wel dé norm, waaraan bijzondere uitingen van de Geest getoetst zullen moeten worden. Met betrekking tot de ecclesiologie, ten derde, hebben we gezien dat de verhouding tussen de Kerk toen en de Kerk nu idealiter getypeerd kan worden door discontinuïteit en continuïteit. Ondanks de verschillende posities in de kerkgeschiedenis moet er ook een bepaalde mate van verlangen zijn om ons kerkelijk leven geïnspireerd door het charismatisch leven van de eerste christengemeenten te mogen inrichten. Dit vergt echter wel enige ecclesiologische flexibiliteit in gereformeerde kerken.

Het vierde gespreksthema was de soteriologie, waarbij Graafland voortdurend wees op de volheid en gevarieerdheid van het heil. Hij verwijt de gereformeerde traditie een eenzijdige focus op zowel het *begin* alsook op het *geestelijk karakter* van het heil. In dat licht zijn de bijzondere charismata juist een positieve correctie op de gereformeerde traditie. Minder correctie behoeft de gereformeerde theologische antropologie, die de zondigheid van de mens benadrukt, als er anderzijds maar ook voldoende aandacht blijft voor het vernieuwende werk van de Geest, die ons charismatische vernieuwing wil schenken. Tot slot was er aandacht voor pneumatologische vraagstukken. Met betrekking tot het eerste pneumatologische gespreksthema concluderen we dat Graafland wil voorkomen dat de terechte gereformeerde nadruk op de eenmaligheid van Pinksteren aandacht voor de bijzondere charismata (als gevolg van vervulling met de Heilige Geest) blokkeert. Met betrekking tot

---

⁹⁰ Graafland, Preek over 1 Kor. 12:1-4 (HDC doos 36), [9-15](#).

⁹¹ 1 Kor. 12:3

⁹² Vgl. Graafland, “Pneumatische en psychische aspecten in de geloofsbeleving” (HDC doos 20), [9](#).

het tweede thema concluderen we dat Graafland de spanning tussen het psychologische en pneumatologische voelt, maar tegelijkertijd wijst op dé maatstaf om die twee te kunnen onderscheiden: de wijze waarop Jezus Christus ter sprake komt. Kortom, de verhouding tussen Graafland en de gereformeerde traditie inzake de bijzondere charismata is er een van continuïteit en correctie. Graafland wil zo lang mogelijk blijven denken in de “lijn der vaderen”, tenzij diezelfde lijn Bijbelse herijking behoeft.

6. Conclusie

6.1 *Samenvatting en conclusie*

In de voorgaande hoofdstukken hebben wij stap voor stap geprobeerd een antwoord te vinden op de vraag: Op welke manier verhoudt Graafland zich tot belangrijke stemmen in de gereformeerde traditie over de bijzondere charismata, in het kader van een gereformeerde visie op de bijzondere charismata in de context van vandaag? Onze zoektocht naar antwoorden zijn we begonnen met een Bijbels-theologische verkenning (hoofdstuk 2), waarbij we bijzondere charismata uiteindelijk hebben gedefinieerd als door de Heilige Geest aan de gemeente gegeven genadegaven met een divers maar bovennatuurlijk karakter, die ten dienste staan van de opbouw van de gemeente, en waarvan de volgende gaven Bijbelse voorbeelden zijn: de gaven van onderscheiding van de geesten, vertolking van tongen, profetie, tongentaal, genezingen en het werken van krachten. Vervolgens hebben we gezien dat er over deze bijzondere Geestesgaven veel verschillende opvattingen bestaan (hoofdstuk 3) binnen de gereformeerde traditie. Waar Calvijn de bijzondere charismata heeft beperkt tot de begintijd van de Kerk, was er voor iemand als Molenaar juist reden om te stellen dat de bijzondere charismata ook vandaag nog gegeven worden aan de Kerk. Het verschil in opvattingen hebben we geprobeerd te verklaren aan de hand van vijf verschillende kernwoorden (context, openbaringsleer, ecclesiologie, soteriologie, pneumatologie).

In hoofdstuk 4 hebben we de opvattingen van Graafland bestudeerd. We ontdekten bij hem een redelijk stabiele, op de Bijbel gebaseerde openheid voor de bijzondere charismata, mits die gaven ook een nauw verband blijven behouden met het bredere werk van de Geest (wedergeboorte en heiliging). In ons onderzoek naar Graaflands visie op de bijzondere charismata afzonderlijk deden we interessante observaties, die mede relevantie hebben voor de kerkelijke praktijk vandaag de dag (zie volgende paragraaf). Tot slot hebben we in hoofdstuk 5 de opvattingen van Graafland over de bijzondere charismata in gesprek gebracht met de gereformeerde traditie. In dit laatste hoofdstuk vonden we, in antwoord op onze hoofdvraag, dat Graaflands verhouding tot belangrijke stemmen in de gereformeerde traditie over de bijzondere charismata een uiterst genuanceerde verhouding van *continuïteit* en *correctie* is. De eerste term, continuïteit, vormt de grondtoon. Op verschillende plekken zien we Graafland zich impliciet én expliciet aansluiten bij de gereformeerde traditie. Deze aansluiting is allereerst mogelijk vanwege de veelkleurigheid die Graafland in de gereformeerde traditie bespeurt. Zo is aandacht voor het charismatische leven uit de Geest écht niet on-gereformeerd, als we bijvoorbeeld letten op de piëtistische lijn binnen de gereformeerde traditie. Maar Graaflands aansluiting bij de gereformeerde traditie is niet arbitrair, alsof hij alleen aansluit bij stromingen die charismatische openheid vertonen. Graafland stemt namelijk veelvuldig in met expliciete kernovertuigingen die breed gedragen worden in deze traditie, zoals het gereformeerde *sola Scriptura*, de gereformeerde erkenning van de eenmaligheid van Pinksteren en de gereformeerde nadruk op het

belang van de wedergeboorte. Tegelijkertijd durft Graafland deze gereformeerde traditie kritisch te bevragen en waar nodig te corrigeren. Graafland wil de gereformeerde traditie namelijk niet dusdanig verabsoluteren, alsof de complete Bijbelse rijkdom volledig door de Reformatie zou zijn ontdekt. We concluderen daarom dat Graafland inzake zijn opvattingen over de bijzondere charismata zo lang mogelijk wilde blijven denken in de “lijn der vaders”, tenzij diezelfde lijn Bijbelse herijking behoeft.

6.2 Handreikingen voor een gereformeerde visie op de bijzondere charismata

Toch is de hoofdvraag met het bovenstaande nog niet volledig beantwoord. Het gesprek tussen Graafland en de gereformeerde traditie had namelijk als doelstelling om ook handreikingen te vinden voor een gereformeerde visie op de bijzondere charismata in de context van vandaag (vgl. 1.1.1). In deze paragraaf wil ik daarom op basis van dit Graaflandonderzoek nog kort enkele lijnen trekken naar de actuele kerkelijke praktijk.

6.2.1 Eerste handreiking: een contextuele theologie

Allereerst maakten wij uit het gesprek tussen Graafland en zijn gereformeerde voorgangers inzake contextualiteit op dat de Bijbeltekst onze actuele context niet mag negeren (en vice versa). Mijns inziens impliceert deze stelling dat de gereformeerde theologie zich in haar opvattingen over de bijzondere charismata dus meer zou moeten laten gezeggen door de behoeften, ontwikkelingen en fronten in onze tijd. Dat vraagt allereerst om een duidelijke contextanalyse: wat vraagt onze theologische en maatschappelijke context eigenlijk? Zonder dat ik deze vraag hier volledig kan beantwoorden, denk ik dat het duidelijk is dat onze context onder meer wordt gekenmerkt door pluriformiteit, individualisering, democratisering en ook een hernieuwde belangstelling voor transcendentie. In feite heeft elk van deze contextuele aspecten een raakvlak met onze visie op de bijzondere charismata. De vraag is: hoe kan de gereformeerde theologie op het terrein van de bijzondere charismata inspelen op deze contextuele aspecten, zodat haar boodschap, het Evangelie, een *landingsbaan* heeft, voor zowel kerkgangers als de mensen buiten de kerk? Uiteraard kan ik dit niet voor elk van deze aspecten uitwerken, maar in een van de volgende subparagrafen (6.2.3) beschrijf ik één voorbeeld van een poging om recht te doen aan onze context. Eerst beschrijf ik echter nog een andere handreiking (6.2.2).

6.2.2 Tweede handreiking: een Bijbelse pneumatologie

In het kader van een gereformeerde visie op de bijzondere charismata is het, ten tweede, van belang dat de belijdenis van de Schrift als bron en criterium voor alle geloofswaarheid centraal blijft staan. Het bron-zijn van de Schrift houdt in dat de gereformeerde traditie de gegevens over de bijzondere charismata niet kan negeren, maar moet integreren in haar theologie. Het criterium-zijn houdt in dat zowel de *opvattingen óver* de bijzondere charismata, alsook de *inhoud ván* de bijzondere charismata getoetst moeten worden aan het Woord. Met betrekking tot het eerste (opvattingen óver de bijzondere

charismata) denk ik dat de gereformeerde theologie zich zou moeten kenmerken door een nadruk op het transcendente karakter van de bijzondere gaven. De Geest komt van bóven. Het gaat bij de bijzondere charismata dus ook echt om *genadegaven*, niet om menselijke vaardigheden óf louter maatschappelijke ontwikkelingen van sociale of politieke aard. Dit transcendente karakter onderstreept meteen ook het belang van *gebed* om bijzondere charismata. We kunnen het als gereformeerde theologen of kerkgangers niet zelf ‘regelen’, maar dienen ons te realiseren dat we afhankelijk zijn van de Heilige Geest. Met betrekking tot het tweede (de inhoud ván de bijzondere charismata) zou ik willen stellen dat een gereformeerde visie op de bijzondere charismata ook altijd het belang van toetsing zal benadrukken (onderscheiding van geesten). Een profetie die bijvoorbeeld overduidelijk in tegenspraak is met de Schrift komt niet van de Geest. Al met al meen ik dat het gesprek tussen Graafland en de gereformeerde traditie ons kan leren dat een expliciete erkenning van het *sola Scriptura* de gereformeerde theologie ons helpt te komen tot zowel een Bijbelse *erkenning* als een Bijbelse *begrenzing* van de bijzondere charismata.

6.2.3 Derde handreiking: een heroverwogen ecclesiologie

Onze derde handreiking in het kader van een gereformeerde visie op de bijzondere charismata vandaag bestaat in een oproep tot ecclesiologische herbezinning, specifiek een bezinning op de traditionele ambtsleer in de gereformeerde theologie. Een dergelijke herbezinning kan namelijk helpen om, bijvoorbeeld in de eredienst, ruimte te scheppen voor de bijzondere charismata en zodoende tegelijkertijd meer recht te doen aan de huidige maatschappelijke context. Ik zal dit kort toelichten. Op dit moment is er in de meeste gereformeerde kerken sprake van een traditionele ambtsleer, waarbij vrijwel alleen mensen met een bijzonder ambt (letterlijk) ‘de (ere)dienst uitmaken’. Tegelijkertijd nemen we in de maatschappij (buiten de kerk) op veel terreinen een vergaand proces van democratisering waar. Deinstitutionalisering vindt plaats, mensen worden steeds mondiger en autoriteitsbesef neemt af. Deze contextuele factor stelt de traditionele ambtsleer tot op zekere hoogte ter discussie. Vragen deze maatschappij-brede ontwikkelingen immers niet van de kerk dat zij meebeweegt in deze ontwikkeling? Is een grotere spreiding van de kerkelijke taken binnen en buiten de eredienst niet veel passender in onze tijd, dan de wijze waarop dit nu geregeld is volgens de traditionele ambtsleer?

Op het moment dat we deze ecclesiologische herbezinning durven te doen, *op basis van* deze contextuele factor (democratisering), is het echter van belang dat we daarbij niet alléén het gesprek aangaan met die context, maar ook met de Schrift (vgl. 6.2.2). We hebben gezien dat Graafland op basis van de Schrift de traditionele scheiding tussen het bijzonder ambt en het ambt aller gelovigen relateert. Bovendien heeft hij aangetoond dat de Bijbel niet een eenduidig voorschrift geeft voor één specifieke ambtsvisie. Mijns inziens is er daarom Bijbels gezien inderdaad ruimte voor een meer ‘gedemocratiseerde’ kerkstructuur. Daarmee ben ik terug bij ons voornaamste thema, want door dit proces van ecclesiologische herbezinning kan er ook meer ruimte komen voor de bijzondere

charismata. Want in plaats van de voorbede door een ambtsdrager te laten doen, zou zo nu en dan in de eredienst ook een gemeentelid met de gave van genezing gevraagd kunnen worden om de voorbede te verzorgen. Ook zou er zodoende in de eredienst spreektijd kunnen worden geboden aan een gemeentelid, dat meent een profetie voor de gemeenschap te hebben ontvangen. Naar mijn overtuiging wordt er op deze manier meer recht gedaan aan de charismatische veelkleurigheid in de Bijbel. Overigens hecht ik eraan te onderstrepen dat mijn bovengenoemde (ecclesiologische) conclusies niet per se gedeeld behoeven te worden. Deze subparagraaf is vooral bedoeld om ecclesiologische herbezinning, als zijnde één van de handreikingen uit het gesprek tussen Graafland en de gereformeerde traditie, aan te bevelen, in het kader van een gereformeerde visie op de bijzondere charismata.

6.2.4 Vierde handreiking: een evenwichtige soteriologie

De vierde handreiking die volgt uit het gesprek tussen Graafland en de gereformeerde traditie is de soteriologische nadruk op het *volle* heil. In het kader van een gereformeerde visie op de bijzondere charismata is het van belang dat de gereformeerde theologie twee eenzijdigheden voorkomt. Allereerst moet er niet alleen aandacht zijn voor het *begin* van het heilswerk van de Geest, maar ook voor het *vervolg* ervan. Met andere woorden: niet alleen de wedergeboorte, maar ook de heiliging, het volle leven uit de Geest, moet aan bod komen. Ten tweede is het van belang dat wordt gerespecteerd dat het heil niet alleen geestelijk is, maar ook een hele fysieke component heeft. God wil niet alleen ‘geestelijke genezing’ (vergeving van zonden) schenken, maar we mogen ook bidden om lichamelijke genezing van ziekten. Mijns inziens is het van belang dat deze overtuigingen op een evenwichtige manier worden geïntegreerd in de verkondiging van het Evangelie, zodat er in de spiritualiteit van gemeenteleden ook ruimte ervaren wordt om bezig te zijn met bijzondere charismata.

6.2.5 Vijfde handreiking: een profetisch getuigenis

Opvallend was dat Graafland de bijzondere charismata voortdurend ook in verband heeft gebracht met de missionaire taak van de kerk. Voor hem hadden de bijzondere Geestesgaven alles te maken met een positieve uitstraling naar de wereld buiten de kerk. De vijfde handreiking die ik hier daarom wil noemen is daarom dat een gereformeerde visie op de bijzondere charismata ook een missionaire component heeft. Dat betekent niet zozeer dat gereformeerde kerken allerlei genezingscampagnes of profetiecurssussen op touw hoeven te zetten. Wel betekent het dat gemeenteleden in gereformeerde kerken door prediking en pastoraat worden gestimuleerd hun eigen (bijzondere) gaven te ontdekken, zodat ze elk op hun eigen manier ook kunnen bijdragen aan de opbouw en verspreiding van Gods Koninkrijk. In het bijzonder denk ik dat er in onze tijd behoefte is aan profeten, die de tijd weten te duiden en voor de waarheid op durven komen. Bijna had ik de term waarheid tussen aanhalingstekens geplaatst, vanwege de pretentieuze lading die het woord in de postmoderniteit draagt. Niettemin denk ik dat zowel mensen binnen als mensen buiten de kerk toe zijn aan mensen die met profetisch gezag

durven op te komen voor de waarheid, te midden van een wereld vol *fake news*, complottheorieën en misleiding. Juist in de coronacrisis hebben we gezien dat niet alleen meer de kerk of de politiek, maar nu ook de wetenschap op velerlei manieren gewantrouwd wordt. Mijns inziens zou het een zegenrijke ontwikkeling zijn als de (gereformeerde) kerken hun leden inspireren om de eigen bijzondere gaven te ontdekken, waardoor er onder andere profeten zullen opstaan, die een profetisch geluid laten horen in deze verwarrende tijden – niet omdat zij de wijsheid in pacht hebben, maar omdat ze zich laten leiden door de Geest van bóven.

6.3 Evaluatie

Over het algemeen denk ik dat de gehanteerde methoden die gebruikt zijn bij dit onderzoek adequaat en behulpzaam waren om tot een beantwoording van onze hoofdvraag te komen. Niettemin zijn er ook zaken die voor verbetering vatbaar zijn. Allereerst geldt dat dit onderzoek een veelheid aan theologen en theologische terreinen heeft aangeraakt. Hoewel ik daarmee een relatief breed spectrum van de gereformeerde theologie in kaart heb gebracht, heb ik daarmee ook maar zeer beperkte ruimte gehad om al die theologen en thema's aan bod te laten komen. Met name de hoofdstukken 3 en 5 kregen hierdoor een enigszins globaal karakter. Met betrekking tot hoofdstuk 3 heb ik bijvoorbeeld niet altijd alle (meditatieve) werken uit het oeuvre van de besproken theologen kunnen raadplegen, is de historische context niet altijd verdisconteerd en zijn de nuances in de opvattingen wellicht niet helemaal volledig uit de verf gekomen. Hoewel ik meen een zo betrouwbaar en transparant mogelijke weergave van de daar besproken theologische opvattingen te hebben gegeven, heb ik de afzonderlijke theologen hiermee niet volledig recht kunnen doen. Bovendien zijn er ook vragen te stellen bij mijn selectie van gereformeerde theologen in hoofdstuk 3. De lijst is allesbehalve volledig en met recht had ik daar ook nog andere theologen aan bod kunnen laten komen. De keuzes die ik gemaakt heb, heb ik toegelicht in hoofdstuk 1, maar zijn inderdaad aanvechtbaar.

De globaliteit van hoofdstuk 3 heeft op zijn beurt weer gevolgen gehad voor hoofdstuk 5, waarin een veelheid aan thema's aan bod is gekomen. Ook hier heb ik niet elk afzonderlijk thema uitputtend kunnen bespreken en alle literatuur van Graafland kunnen verwerken. Zo heeft Graafland bijvoorbeeld veelvuldig geschreven over een gereformeerde hermeneutiek. Als ik al die bronnen had kunnen raadplegen had ik wellicht een vollediger beeld kunnen schetsen van vraagstukken over context of Schriftleer in relatie tot de bijzondere charismata. Door de tijdslimiet, de beperkte ruimte en de veelheid aan besproken thema's heb ik dit echter niet kunnen doen. Een ander gevolg van de inhoudelijke link tussen hoofdstuk 3 en 5 is dat ik bij de keuze van gespreksthemata in hoofdstuk 5 gebonden was aan de in hoofdstuk 3 genoemde weerstanden tegen de bijzondere charismata. Automatisch is deze gebondenheid ook beperkend geweest. Zo had ik bijvoorbeeld ook aandacht kunnen besteden aan de vraag of de bijzondere charismata wel in een *gereformeerde spiritualiteit* passen, maar aangezien dit thema in hoofdstuk 3 door geen enkele theoloog expliciet aan de orde is gesteld, heb ik dit in hoofdstuk 5 achterwege gelaten.

Tot slot is een kritische evaluatie van mijn benadering van de gereformeerde traditie mogelijk. De *diachrone* diversiteit in de gereformeerde traditie is enigszins aan bod gekomen in hoofdstuk 3. Maar naast diachrone diversiteit is er ook sprake van *synchrone* diversiteit. De theologie van bijvoorbeeld de Gereformeerde Gemeenten is op bepaalde punten anders dan die van de Christelijke Gereformeerde Kerken of de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt. Bepaalde opvattingen die ik in de voorgaande hoofdstukken voor gereformeerd heb laten doorgaan, zullen per kerkgenootschap hun eigen accenten en nuances hebben gekregen. Met een relatief basale definitie van ‘gereformeerde traditie’ heb ik deze synchrone veelkleurigheid wellicht niet voldoende tot zijn recht laten komen. Ondanks dit alles hoop ik dat de genoemde hoofdstukken niet als oppervlakkig zullen worden beschouwd en hoop ik eveneens lezers te inspireren tot een verdere doordenking van de verschillende deelterreinen, mede met het oog op de eigen kerkelijke denominaties.

6.4 Aanbevelingen

Wetenschappelijk onderzoek impliceert altijd beperkingen. Ten dele heb ik deze beperkingen al geformuleerd in de paragraaf over mijn afbakening. Gaandeweg het onderzoek kwamen er echter enkele specifieke thema’s voorbij, die ik van harte wil aanbevelen voor nader onderzoek.

6.4.1 Het ‘profetische gehalte’ van Graaflands theologie

Allereerst heb ik in mijn voorwoord voorzichtig gesteld dat Graafland wellicht zelf een profetische gave heeft gehad. Deze opmerking betrof een wat algemene conclusie op basis van alles wat ik van Graafland gelezen heb, maar ik heb het binnen de kaders van dit thesisproject niet uitgebreid kunnen uitwerken. Mijns inziens nodigt dit uit tot nader onderzoek. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan een onderzoek naar zijn visie op de vorming van de Protestantse Kerk in Nederland, waar Graafland een uitgesproken mening over had. Nog interessanter is wetenschappelijk onderzoek naar het profetisch gehalte in Graaflands preken. Eventuele criteria voor dergelijke preekanalyses worden bijvoorbeeld geboden door dr. C.M.A. van Ekris (*Making see*, 2018), die overigens ook betrokken is bij het Cornelis Graafland Centrum (CGC). Mijns inziens bestaat de waarde van dergelijk onderzoek niet alleen in het ‘levend houden’ van de theologische erfenis van Graafland, maar draagt zo’n systematische analyse ook bij aan de wetenschappelijke reflectie op profetische prediking – iets wat de kerk, misschien juist wel in de huidige tijd, hard nodig heeft. Die noodzaak wordt wellicht enigszins geïllustreerd door de spreekwoordelijke stof, die opwaarde naar aanleiding van een preek in 2021 door een Gereformeerde Bondspredikant over een hoofdstuk uit het Bijbelboek Openbaring. In deze preek werd de link gelegd tussen het beest uit Openbaring 13 en de Great Reset van het World Economic Forum. Waarom was deze preek *wel* of juist *niet* profetisch? Welke criteria zijn hier van toepassing? Mijns inziens kan een analyse van Graaflands preken op profetisch gehalte tot op zekere hoogte helpen bij de bezinning op dit soort actuele vragen.

6.4.2 Vrouw en ambt in relatie tot de bijzondere charismata bij Graafland

Een tweede aanbeveling betreft de thematiek ‘vrouw en ambt’. Ik heb ontdekt dat Graaflands opvattingen over de bijzondere charismata raakvlakken hebben met dat onderwerp. Zijn roep voor méér aandacht voor de bijzondere charismata bleek hier en daar namelijk óók een pleidooi om *zodoende* binnen de kerk méér recht te doen aan de gaven en talenten van vrouwen. Hoewel ik hiermee globaal de verbindingslijn tussen beide thema’s geschetst heb, heb ik niet heel gedetailleerd kunnen onderzoeken op welke manier deze thema’s bij Graafland met elkaar verbonden zijn. Het moge duidelijk zijn dat Graafland voorstander was van de vrouw in het ambt. Dat blijkt onder andere uit de vele pagina’s die Boersma in zijn biografie aan Graaflands opvattingen hierover wijdt. In mijn eigen onderzoek heb ik echter ontdekt dat deze opvattingen een ontwikkeling hebben doorgemaakt. Graafland bleek aanvankelijk fel tegenstander van de vrouw in het ambt te zijn (vgl. hoofdstuk 5, noot 39). Mijn vragen hierbij zouden zijn: wanneer is Graaflands opvatting hierover veranderd? In hoeverre is deze ontwikkeling beïnvloed door de keuze van zijn dochter om predikante te worden?¹ Maar vooral: op welke manier heeft zijn openheid voor de bijzondere charismata invloed gehad op die opvattingen? Ook hier gaat het niet slechts om een historische interesse naar Graaflands theologie. Mijns inziens kan een dergelijk onderzoek namelijk verder helpen in de actuele bezinning op de vrouw in het ambt in klassiek-gereformeerde kerken.

6.4.3 De ecclesiologie van Graafland

Ten derde beveel ik nader onderzoek naar Graaflands ecclesiologisch gedachtegoed aan. Specifiek doel ik hierbij op wat ik in dit onderzoek ‘congregationalistische trekjes’ heb genoemd. Welke uitwerking heeft de integratie van bijzondere charismata in een gereformeerde theologie op de kerkelijke structuur? Impliceert zijn openheid voor de bijzondere charismata inderdaad ook een congregationalistische kerkvisie bij Graafland? Zo ja, op welke manier zou deze visie bij Graafland dan precies vorm krijgen? Eerder in dit hoofdstuk heb ik gepleit voor ecclesiologische herbezinning met het oog op een legitieme plaats van de bijzondere charismata in de gereformeerde theologie. Mijns inziens kan theologisch onderzoek naar Graaflands ecclesiologie mede input leveren voor een dergelijke ecclesiologische herbezinning.

6.4.4 De bijzondere charismata en het sacrament van de doop bij Graafland

Een laatste aanbeveling betreft vragen rondom het verband bij Graafland tussen de bijzondere charismata en de doop. Hoewel ik verschillende bronnen heb geraadpleegd die aan beide thema’s raken (zoals een lezing, getiteld “De doop met de Heilige Geest”, of het artikel “De Heilige Geest en de kinderdoop”) heb ik niet expliciet onderzoek gedaan naar de wijze waarop deze thema’s bij

---

¹ Een familielid van Graafland merkte in een persoonlijk telefoongesprek met mij (7-6-2022) op, dat Graaflands verandering inderdaad beïnvloed zou zijn door de keuze van zijn dochter. Graafland zelf lijkt dit echter te ontkennen, vgl. Boersma, *Tegendraads gereformeerd*, 203.

Graafland met elkaar verbonden zijn. Te denken valt aan vragen, zoals: Ontvangt een kind, dat gedoopt wordt in de Naam van de Vader, de Zoon én *de Heilige Geest*, ook al de vervulling met de Heilige Geest en ontvangt het kind wellicht daarmee ook al één of meer Geestesgaven? Hoe is de verhouding tussen de waterdoop en de doop met de Heilige Geest? Is het ontvangen van de doop een voorwaarde om ook te kunnen delen in de gaven die de Geest geeft? Mijns inziens draagt een dergelijk onderzoek zowel bij aan evenwichtigere pneumatologie in de gereformeerde traditie (waarin ook het charismatische element een plek wordt gegeven), alsook aan een goed verstaan van de gereformeerde sacramentstheologie. Deze en de andere drie genoemde onderzoeksvoorstellen zijn wat mij betreft van harte aanbevolen. Wie zich met Graafland zal gaan bezighouden, zal zich in elk geval zeker niet gaan vervelen. Met een knipoog zeg ik, tot slot: of dat laatste óók profetisch is, dát is aan de lezer.

7. Dankwoord

De zucht van verlichting die ik sla na het afronden van het maandenlange masterthesistraject, is eveneens een zucht van dankbaarheid. In dit dankwoord wil ik enkele personen bedanken die me op welke manier dan ook geholpen hebben bij de uitvoering van deze scriptie. In de eerste plaats denk ik daarbij uiteraard aan prof. dr. W.H.Th. Moehn voor de begeleiding bij deze masterscriptie. Ik dank hem voor het op weg helpen aan het begin van de scriptie, voor alle tijd die hij in mij gestoken heeft, de gesprekken, de feedback en zijn grote enthousiasme. Altijd, ook als zijn week al volgepland was met allerlei andere activiteiten, reageerde hij erg snel op mijn e-mails, waardoor de vaart er voldoende in bleef zitten. Herhaaldelijk heb ik me gerealiseerd dat ik met mijn masterthesisonderzoek eigenlijk één van zijn voorgangers bestudeerd hebt. Wie weet wordt er in de toekomst nog eens een scriptie geschreven over zijn werk in het kader van de geschiedenis van het gereformeerd protestantisme!

Eveneens een hartelijk woord van dank aan prof. dr. G. van den Brink, die net als bij mijn bachelorscriptie de tweede beoordelaar wilde zijn. Dat was mij een grote eer, omdat hij mij, zonder dat hij het waarschijnlijk zelf weet, op de één of andere manier altijd bijzonder geïnspireerd heeft als theoloog. Dat heeft niet alleen te maken met zijn enorme theologische kennis (alleen al getuige de *Christelijke dogmatiek*), maar ook met zijn durf én kunde om complexe vraagstukken bij de kop te grijpen en op heldere wijze te behandelen. Ondanks dat alles heb ik hem, in het handjevol colleges dat ik jaren geleden bij hem volgde, leren kennen als een professor die zijn studenten volkomen serieus neemt en ze verder wil helpen. Overigens ben ik hem vooral ook dankbaar voor het aanreiken van de naam Graafland, die ik anders waarschijnlijk nooit had bestudeerd in dit thesistraject.

Naast de directe begeleiders bedank ik ook de docenten van Masterthesis 1, dr. L.A. Werkman en prof. dr. A. Goudriaan. Vooral laatstgenoemde weet (samen met prof. dr. Moehn) van de stress die ik had aan het begin, toen ik op het allerlaatste moment wilde switchen van scriptiethema. Ik ben erg dankbaar voor zijn tijd en het meedenken, vooral aan het begin, maar ook later in het scriptietraject. Behalve *docenten* ben ik uiteraard ook dankbaar voor de feedback die ik van *studenten* kreeg tijdens de sessies in Masterthesis 1. Een hartelijk woord van dank ook aan allerlei anderen, die via de e-mail korte of langere vragen van mij wilden beantwoorden. Ik noem de namen van dr. W. Dekker, ds. H. Westerhout, ds. M.D. Geuze, ds. H.B. Graafland (dochter van Graafland), dr. C.M.A. van Ekris, Jasmijn Vervloet (HDC) en Peter en Maria Donk (neef en nicht van Graafland). Mijn ouders ben ik dankbaar voor de geweldige thuisbasis waar ik geconcentreerd aan mijn scriptie kon werken. Ik bedank Jaap van Vliet hartelijk voor het lenen van boeken bij een universiteitsbibliotheek die mij veel te ver weg was en Kees Guijt voor zijn regelmatige voorbode voor mij.

Tot slot bedank ik de heilige God van Israël, mijn hemelse Vader – niet uit gewoonte of opgeklopte vromigheid, maar wel omdat ik me in de afgelopen maanden (en breder in de afgelopen zes jaar van theologiestudie) vaak gerealiseerd heb dat ik elke ademtocht van Hem gekregen heb. Dat

geloof is niet onaangevochten en soms verlang ik naar een veel merkbaarder aanwezigheid van Hem in mijn persoonlijk (geloofs)leven alsook breder in de samenleving. Als theoloog ben ik zo nu en dan misschien te vergelijken met zo'n verspieder, die wel grote druiventrossen uit Eskol met zich meestorst (Num. 13:23-26), maar, onderweg naar het volk met een boodschap over het beloofde land, voorop moet lopen. Dan kan het zo maar zijn dat die verspieder slechts woestijn voor zich ziet. Droge grond en kale vlaktes. Totdat hij ineens van plek mag verwisselen met iemand anders, waardoor hij achterop mag lopen en zodoende zicht krijgt op de grote vruchten die voor hem hangen. Druiventrossen als bewijzen van het goede dat in het verschiet ligt. Ondanks dat zo'n 'verspieder' dus *niet altijd* zicht heeft op de 'druiventrossen' die God geeft, dank ik Hem tóch op deze plek voor het schenken van vruchten, die ik tijdens mijn thesistraject mocht plukken. Moge Hij geven dat die vruchten niet alleen theorie, maar ook levende realiteit mogen worden, zowel voor mijzelf als voor vele andere *gereformeerden op zoek naar God*. Heilige Geest van God, vul opnieuw ons hart!

8. Bibliografie

8.1 Primaire bronnen van Graafland

8.1.1 Gepubliceerd materiaal

- Graafland, C. „Alleen synthese van evangelischen en oecumenischen kan crisis van Godsverduistering bezweren.” *Idea* 10, nr. 4/5 (september 1989): 16-19.
- Graafland, C. „Bevinding en charisma.” In *Geest en leven*, door W. Dekker en H. Westerhout, 81-95. Utrecht: Kok, 2021.
- Graafland, C. „Bijbel en belijdenis over de kerk.” *Radix* 13, nr. 3 (juli 1987): 95-107.
- Graafland, C. „Dan zullen zij weten, dat er een profeet in het midden van hen geweest is.” In *Verantwoord gereformeerd. Een voortgezet gesprek.*, door C. Graafland, 93-105. Zoetermeer: Boekencentrum, 1995.
- Graafland, C. „De bediening van de Geest.” In *Geest en leven. Preken en opstellen over de Heilige Geest.*, door C. Graafland, red.: W. Dekker en H. Westerhout, 156-168. Utrecht: KokBoekencentrum, 2021.
- Graafland, C.. „De continuïteit en actualiteit van de gereformeerde theologie.” *Rijksuniversiteit Utrecht*. Kampen: Kok, 1972. 1-25.
- Graafland, C. „De gave van profetie.” In *Geest en leven. Preken en opstellen over de Heilige Geest.*, door C. Graafland, red.: W. Dekker en H. Westerhout, 102-118. Utrecht: KokBoekencentrum, 2021.
- Graafland, C. „De Geest en zijn gaven. De Verhouding Woord en Geest (I).” *De Waarheidsvriend* 66, nr. 47 (november 1978): 7.
- Graafland, C. „De Geest en zijn gaven. De Verhouding Woord en Geest (II).” *De Waarheidsvriend* 66, nr. 48 (december 1978): 8.
- Graafland, C. „De Heilige Geest en de gemeente in de 20ste eeuw.” In *Het werk van de Heilige Geest en de gemeente*, door C.C. van Andel et al., 56-68. Amersfoort: Echo, 1986.
- Graafland, C. „De Heilige Geest en de kinderdoop.” *Theologia Reformata* 6, nr. 4 (1963): 239-254.
- Graafland, C. „De vervulling met de Heilige Geest.” In *Geest en leven. Preken en opstellen over de Heilige Geest.*, door C. Graafland, red.: W. Dekker en H. Westerhout, 65-71. Utrecht: KokBoekencentrum, 2021.
- Graafland, C. „Een late Pinksteren.” In *Geest en leven. Preken en opstellen over de Heilige Geest.*, door C. Graafland, red.: W. Dekker en H. Westerhout, 71-75. Utrecht: KokBoekencentrum, 2021.
- Graafland, C. „Een reformatorsche visie op de Kerk.” *Kontekstueel* 2, nr. 5 (april 1988): 9-17.

- Graafland, C. „Een rijke prediking en toch een arme prediking.” In *Geest en leven. Preken en opstellen over de Heilige Geest.*, door C. Graafland, red.: W. Dekker en H. Westerhout, 75-79. Utrecht: KokBoekencentrum, 2021.
- Graafland, C. *Gedachten over het ambt*. Zoetermeer: Boekencentrum, 1999.
- Graafland, C. *Gereformeerden op zoek naar God*. Kampen: De Groot Goudriaan, 1990.
- Graafland, C. „Gods gemeente en Gods verduistering.” *Kontekstueel* 6, nr. 3 (januari 1992): 16-24.
- Graafland, C. „Gods verborgen omgang vinden.” In *Geest en leven. Preken en opstellen over de Heilige Geest.*, door C. Graafland, red.: W. Dekker en H. Westerhout, 168-175. Utrecht: KokBoekencentrum, 2021.
- Graafland, C. „Het luisterend kennen van God.” In *Geest en leven. Preken en opstellen over de Heilige Geest.*, door C. Graafland, red.: W. Dekker en H. Westerhout, 11-45. Utrecht: KokBoekencentrum, 2021.
- Graafland, C. „Het verlangen van de Geest.” In *De Geest verlangt naar meer. Over de vervulling met de Heilige Geest en Zijn gaven.*, door G. Boer en C. Graafland, red.: M.D. Geuze, 159-164. Nunspeet: Huis van Gebed, 2007.
- Graafland, C. „Hoe staan wij als kerk tegenover de opwekkingsbeweging?” *Op weg* 12, nr. 8 (april 1973): 163-178.
- Graafland, C. „Ik kerk bij een Bonder.” In *Wat vindt u van de kerkdienst?*, door G. Dekker e.a., 64-71. Wageningen: Zomer & Keuning, 1971.
- Graafland, C. *Kinderen van één moeder: Calvijns visie op de kerk volgens zijn Institutie*. Kampen: Kok, 1989.
- Graafland, C. „Luthers leer van Woord en Geest in relatie tot het gereformeerd protestantisme.” In *Luther en het gereformeerd protestantisme*, door W. Balke c.s., 207-248. Den Haag: Boekencentrum, 1982.
- Graafland, C. „Nieuw zicht op gereformeerde spiritualiteit.” *De Waarheidsvriend* 89, nr. 16 (april 1991): 11-12.
- Graafland, C. „Nog steeds gereformeerd?!” *Wapenveld* 34, nr. 6 (november-december 1984): 201-209.
- Graafland, C. „Over God durven spreken.” In *Geest en leven. Preken en opstellen over de Heilige Geest.*, door C. Graafland, red.: W. Dekker en H. Westerhout, 119-125. Utrecht: KokBoekencentrum, 2021.
- Graafland, C. „Pinksteren concreet.” In *De Geest verlangt naar meer. Over de vervulling met de Heilige Geest en Zijn gaven.*, door G. Boer en C. Graafland, red.: M.D. Geuze, 118-125. Nunspeet: Huis van Gebed, 2007.
- Graafland, C. „Pinksteren, een doorgaand gebeuren.” In *Geest en leven. Preken en opstellen over de Heilige Geest.*, door C. Graafland, red.: W. Dekker en H. Westerhout, 60-65. Utrecht: KokBoekencentrum, 2021.

Graafland, C. „Pinksteren, het feest der vervulling.” In *Geest en leven. Preken en opstellen over de Heilige Geest.*, door C. Graafland, red.: W. Dekker en H. Westerhout, 46-60. Utrecht: KokBoekencentrum, 2021.

Graafland, C. „Vrij en blij.” In *Geest en leven*, door C. Graafland, red.: W. Dekker en H. Westerhout, 125-130. Utrecht: KokBoekencentrum, 2021.

Graafland, C. *Waarom nog gereformeerd?* Kampen: Kok, 1973.

Graafland, C. „Weet jij, dat jij de Heilige Geest bezit?” *Op weg* 9, nr. 17 (mei 1970): 269-272.

8.1.2 Ongepubliceerd materiaal

Graafland, C. „College over NGB art. 11.” *HDC doos 47*, s.d.: 1-64.

Graafland, C. „De doop met de Heilige Geest.” *HDC doos 21*, 1965: 1-14.

Graafland, C. „De gave van profetie in deze tijd.” *HDC doos 24*, 1995: 1-9.

Graafland, C. „De H.G. in onze tijd.” *HDC doos 16*, s.d.: 1-4.

Graafland, C. „Heilige Geest en charisma in de reformatorische traditie van Nederland in verleden en heden.” *HDC doos 18*, s.d.: 1-17.

Graafland, C. „Kinderen van één moeder.” *HDC doos 20*, mei 1994: 1-8.

Graafland, C. „Leven bij de Bron.” *HDC doos 20*, 1993: 1-13.

Graafland, C. „Leven met God in deze tijd.” *HDC doos 9-24*, s.d.: 1-17.

Graafland, C. „Openbaring en verkondiging.” *HDC doos 20*, s.d.: 1-17.

Graafland, C. „Pneumatische en psychische aspecten in de geloofsbeleving.” *HDC doos 20*, s.d.: 1-12.

Graafland, C. „Preek over 1 Kor. 12:1-4.” *HDC doos 36*, s.d.: 1-16.

Graafland, C. „Preek over 1 Thess. 5:23.” *HDC doos 2-40*, 1968: 1-15.

Graafland, C. „Preek over Ezech. 47:1-12.” *HDC doos 7-40*, s.d.: 1-21.

Graafland, C. „Preek over Hand. 2:1-13.” *HDC doos 5-49*, 1963-1968: 1-22.

Graafland, C. „Preek over Hand. 2:17-18.” *HDC doos 1-22*, 1968-1972: 1-16.

Graafland, C. „Preek over Hand. 2:2a.” *HDC doos 6-50*, 1968-1972: 1-11.

Graafland, C. „Preek over Hand. 2:3.” *HDC doos 32*, s.d.: 1-16.

Graafland, C. „Preek over Hand. 2:33.” *HDC doos 1-6*, s.d.: 1-17.

Graafland, C. „Preek over Hand. 2:4a en 19:2.” *HDC doos 3-63*, 1966: 1-14.

Graafland, C. „Preek over Hand. 2:4a en Ef. 5:18b.” *HDC doos 32*, s.d.: 1-14.

Graafland, C. „Preek over Hand. 3:1-8.” *HDC doos 3-83*, s.d.: 1-13.

Graafland, C. „Preek over Hand. 4:31.” *HDC doos 32*, s.d.: 1-16.

Graafland, C. „Preek over Hand. 5:12.” *HDC doos 32*, 1993-2004: 1-22.

Graafland, C. „Preek over Hand. 8:4-25.” *HDC doos 32*, ca. 1973: 1-13.

Graafland, C. „Reformatorisch - Evangelisch.” *HDC doos 18*, 1989: 1-24.

8.1.3 Tabel oorspronkelijke publicaties

Titel	Oorspronkelijke publicatie	Jaartal
Bevinding en charisma	Lezing: <i>Charismatische Werkgemeenschap Nederland</i>	1993
De bediening van de Geest	Preek: Gouda	2000
De gave van de profetie	Lezing: <i>Luisteren naar wat God vandaag tot de gemeente zegt en Opwekking</i>	1992
De vervulling met de Heilige Geest	Artikel: <i>De Waarheidsvriend</i>	1992
Een late Pinksteren	Artikel: <i>De Waarheidsvriend</i>	1986
Een rijke prediking en toch een arme prediking	Artikel: <i>De Waarheidsvriend</i>	1986
Gods verborgen omgang vinden	Preek: Gouda (nooit uitgesproken)	2004
Het luisterend kennen van God	Boek: <i>Luisterend leven</i>	1971
Over God durven spreken	Radio-overdenking: <i>Woord op zondag (NCRV)</i>	1985
Pinksteren concreet	Artikel: <i>Theologia Reformata</i>	1964
Pinksteren, een doorgaand gebeuren	Artikel: <i>De Waarheidsvriend</i>	1972
Pinksteren, het feest der vervulling	Preek: Woerden	1958-1963
Vrij en blij	Radio-overdenking: <i>Woord op zondag (NCRV)</i>	1985

8.2 Secundaire bronnen over Graafland

Boersma, A. *Tegendraads gereformeerd. Biografie prof. dr. Cornelis Graafland*. Utrecht: Kok Boekencentrum, 2021.

Bok, P. de. „De Here is lankmoedig.” *Uit & thuis. Over wonen, reizen en gezond ouder worden.*, februari 2001: 40-45.

Boot, N.M. „Kun je als gereformeerde nog wel „missionair” zijn?” In *Uitdagend gereformeerd. Reacties op prof. dr. C. Graafland.*, door C.G. Graafland, H.B. Graafland en A.J. Zoutendijk, 118-127. Zoetermeer: Boekencentrum, 1993.

Brink, G. van den, en C. van der Kooi. *Christelijke dogmatiek*. Zoetermeer: Boekencentrum, 2012.

Dekker, W. “De ontwikkeling in het denken van Graafland over het werk van de Heilige Geest”, YouTube video, 58:23-59:14, lezing tijdens Symposium Cornelis Graafland op 28 mei 2021, gepost door “KokBoekencentrum TV”, 28 mei 2021, <https://youtu.be/Uj1tiY9u-K8?t=3503> (geraadpleegd 17 mei 2022).

- Geuze, M.D. „Ds. G. Boer en dr. C. Graafland.” In *De Geest verlangt naar meer. Over de vervulling met de Heilige Geest en Zijn gaven.*, door G. Boer en C. Graafland, red.: M.D. Geuze, 12-16. Nunspeet: Huis van Gebed, 2007.
- Geuze, M.D. „Samen met alle heiligen.” In *Uitdagend gereformeerd. Reacties op prof. dr. C. Graafland.*, door C.G. Graafland, H.B. Graafland en A.J. Zoutendijk, 143-158. Zoetermeer: Boekencentrum, 1993.
- Graafland, C. „Woord vooraf.” In *Profetie. Onmisbaar voor de christelijke gemeente.*, door M.D. Geuze, 9-10. Hoornaar: Gideon, 2004.
- Graafland, H.B. „Bij mijn vader thuis.” In *Uitdagend gereformeerd. Reacties op prof. dr. C. Graafland.*, door C.G. Graafland, H.B. Graafland en A.J. Zoutendijk, 9-16. Zoetermeer: Boekencentrum, 1993.
- Heer, J.M.D. de. *Spiegel & spanningsbron: Opiniëvorming in reformatorische kerken over de evangelische beweging en de charismatische vernieuwing.* Houten: Den Hertog, 2018.
- Hof, W.J. op 't. „Graafland als dogmenhistoricus.” In *Uitdagend gereformeerd. Reacties op prof. dr. C. Graafland.*, door C.G. Graafland, H.B. Graafland en A.J. Zoutendijk, 49-68. Zoetermeer: Boekencentrum, 1993.
- Kooi, C. van der. *Tegenwoordigheid van Geest. Verkenningen op het gebied van de leer van de Heilige Geest.* Kampen: Kok, 2006.
- Kunz, A.J. *Cornelis Graafland: gereformeerd, op zoek naar God.* 26 augustus 2021.
<https://gereformeerdebond.nl/de-waarheidsvriend/artikelen/cornelis-graafland-gereformeerd-op-zoek-naar-god/> (geopend april 5, 2022).
- Mensink, A.J. „Toch niet zo tegendraads.” *De Waarheidsvriend*, augustus 2021: 12-13.
- Ouweneel, W.J. *Godsverlichting. Een weg tot spiritualiteit en gemeenschapsopbouw. De evocatie van de verduisterde God.* Amsterdam: Buijten & Schipperheijn, 1994.
- Tichelaar, B. „Ik ben misschien een dwarsligger, maar toch voel ik me in de Bond thuis.” *Koers* 24, nr. 16 (augustus 1993): 12-16.
- Verboom, W. „Om het verbond.” In *Uitdagend gereformeerd. Reacties op prof. dr. C. Graafland.*, door C.G. Graafland, H.B. Graafland en A.J. Zoutendijk, 92-105. Boekencentrum: Zoetermeer, 1993.
- Wentsel, B. *De Heilige Geest, de kerk en de laatste dingen. De persoon en het werk van de Heilige Geest. Dogmatiek deel 4a.* Kampen: Kok, 1995.
- Wisse, M. „Kleine encyclopedie van de theologie.” *Protestantse Theologische Universiteit* (intern), 30 september 2020: 1-14.

8.3 Overige literatuur

- Bauer, W., en F.W. Danker. *A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature.* Chicago: University of Chicago Press, 2002.

- Bavinck, H. *Gereformeerde dogmatiek*. Vol. III. Kampen: Kok, 1929.
- Bavinck, H. *Gereformeerde dogmatiek*. Vol. IV. Kampen: Kok, 1930.
- Bavinck, J.H. *Ik geloof in de Heilige Geest*. Den Haag: Voorhoeve, 1963.
- Beek, A. van de. *Lichaam en Geest van Christus. De theologie van de kerk en de Heilige Geest*. Zoetermeer: Meinema, 2012.
- Berkhof, H. *Christelijk geloof*. Nijkerk: Callenbach, 1990.
- Biesbroek, G. „De gaven en vrucht van de Geest.” In *Het werk van de Heilige Geest en de gemeente*, door C.C. van Andel et al., 39-47. Amersfoort: Echo, 1986.
- Boer, G. „De gaven van de Heilige Geest.” In *De Geest verlangt naar meer. Over de vervulling met de Heilige Geest en Zijn gaven.*, door G. Boer en C. Graafland, red.: M.D. Geuze, 75-104. Nunspeet: Huis van Gebed, 2007.
- Brakel, W. à. *Redelijke Godsdienst*. Leiden: Donner, 1893.
- Brink, G. van den, en C. van der Kooi. *Christelijke dogmatiek*. Zoetermeer: Boekencentrum, 2012.
- Calvijn, J. *Institutie of onderwijzing in de christelijke godsdienst*. Vertaler: C.A. de Niet. Houten: Den Hertog, 2009.
- . *Uitlegging op den Eersten en Tweeden Zendbrief van Paulus aan de Corinthiërs*. Vertaler: A.M. Donner. Goudriaan: De Groot, 1972.
- Ekris, C.M.A. van. *Making see. A Grounded Theory on the Prophetic Dimension in Preaching*. Zürich: Lit Verlag, 2018.
- Fee, G.D. „Gifts of the Spirit.” In *Dictionary of Paul and his Letters*, door G.F. Hawthorne en R.P. Martin, 339-347. Downers Grove (IL): InterVarsity Press, 1993.
- Gereformeerde Bond. *Over het Cornelis Graafland Centrum*. sd. <https://gereformeerdebond.nl/cornelis-graafland-centrum/over-het-cornelis-graafland-centrum/> (geopend mei 24, 2022).
- Geuze, M.D. *Samen op weg in het licht van de Heilige Schrift*. Leiden: Groen, 1995.
- Graaf, J. van der. „Om de gave en de toetsing der profetie. De boodschap van ds. M.D. Geuze.” *De Waarheidsvriend* 82, nr. 44 (november 1994): 2-3.
- Koffeman, L.J. *Het goed recht van de kerk. Een theologische inleiding op het kerkrecht*. Kampen: Kok, 2009.
- Kooi, C. van der. *Tegenwoordigheid van Geest. Verkenningen op het gebied van de leer van de Heilige Geest*. Kampen: Kok, 2006.
- Kraan, P. van der. „Reactie op "Boodschap voor SoW-proces".” *Reformatorisch Dagblad*, 20 oktober 1994: 15.
- Krusche, W. *Das Wirken des Heiligen Geistes nach Calvin*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1957.
- Kuyper, A. *Het werk van den Heiligen Geest*. Vol. I. Amsterdam: Wormser, 1888.

- Marchall e.a., G.W. „Reacties op boodschap ds. M. D. Geuze.” *De Waarheidsvriend* 82, nr. 44 (november 1994): 5-7.
- Molenaar, D.G. *De doop met de Heilige Geest*. Kampen: Kok, 1963.
- Oordt, P.G.W.J. van. „Bijdrage aan de bezinning op 'De Boodschap voor het Samen-op-Weg-Proces!'.” *De Waarheidsvriend* 82, nr. 45 (november 1994): 8.
- Ouweneel, W.J. *De Geest van God. Ontwerp van een pneumatologie*. Vaassen: Medema, 2007.
- Runia, K. *Op zoek naar de Geest*. Kampen: Kok, 2000.
- Runia, K. „Spiritualiteit bij Calvijn.” In *Spiritualiteit*, door W. van 't Spijker, W. Balke, K. Exalto en L. van Driel, 169-185. Kampen: De Groot Goudriaan, 1993.
- Stuhlmacher, P. *Biblische Theologie des Neuen Testaments. Band 1. Grundlegung. Von Jesus zu Paulus*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2005.
- Vlastuin, W. van. *Profetie en tongetaal. De gaven van de Geest en de gereformeerde traditie*. Houten: Den Hertog, 2006.
- Wentsel, B. *De Heilige Geest, de kerk en de laatste dingen. De persoon en het werk van de Heilige Geest. Dogmatiek deel 4a*. Kampen: Kok, 1995.

9. Bijlagen

9.1 Ongepubliceerde fragmenten uit lezingen en preken van Graafland

In deze bijlage zijn (met toestemming) uitgebreide citaten gepubliceerd uit het archiefmateriaal van Graafland dat te vinden is in het HDC. Deze citaten zijn gekozen, omdat ze bepaalde beweringen of conclusies in mijn hoofdtekst onderbouwen. Voor de helderheid licht ik hieronder in punten kort toe op welke manier ik de teksten heb weergegeven:

- *Selectieve correctie.* Over het algemeen heb ik zo veel mogelijk de tekst en typografie van Graafland overgenomen, zoals afkortingen (bijv. “Pi” i.p.v. Pinksteren). Oude spelling heb ik gehandhaafd (bijv. “jalours”), maar daadwerkelijke typfouten heb ik gecorrigeerd (bijv. “voormheid” > “vroomheid”).
- *Cursivering.* Woord(groep)en die ik cursief heb afgedrukt, betreffen bijschrijvingen met de pen door Graafland.
- *Doorhalingen.* Indien Graafland in zijn eigen tekst zinnen of woorden heeft doorgestreept, heb ik deze zinnen (indien mogelijk) toch overgenomen en met een doorhaling weergegeven.
- *Onleesbaar.* Ik noteer [~] als ik een of meer woorden niet kan lezen. Aan het aantal tildes is te zien om hoeveel onleesbare woorden het gaat.
- *Haken.* Wat ik tussen vierkante haken ([...]) heb geplaatst, zijn mijn eigen toevoegingen aan de tekst (als Graafland bijvoorbeeld een woord is vergeten).
- *Rankschikking.* De citaten zijn gerangschikt volgens de doosnummers in het HDC.

Hand. 2:33 (HDC 1-6)

Pagina 2-4 – De Geest komt van boven

Tegen die achtergrond moeten wij dus onze tekst bezien. Want daarin staat het met zovele woorden, dat Pinksterfeest niet van beneden afkomt, niet v.d. mens uit, maar van bovenaf. Pinksteren is een daad v. God, Pinksteren is een heilsfeit. En al de heilsfeiten zijn daden v. God. Dat geldt v. Kerstfeest en van Paasfeest, en v.d. Hemelvaartsdag, dat geldt ook van Pinksteren. Pinksteren komt van God. Want de Geest komt van God. Dat is de hoofdstrekking v. onze tekst. En daarmee is tevens haar actualiteit gegeven. Want ik dacht, dat het nog zo is, dat dit feest v. God wordt uitgemaakt voor een menselijke zaak.

[...]

Ik denk aan wat de moderne theologie propageert. Zij zegt *nl.* ook, dat het geloof iets menselijks is. Het is geen godgeleerdheid meer, *theologie*, maar leer v.d. mens, *antropologie*. Het gaat niet meer om de Geest die van boven komt, maar om de menselijke geest. En de religie *is er* niet meer om God te

verheerlijken, maar om de mens beter *en gelukkiger, wijzer*, te maken. Dezulken vieren vandaag wel pinksteren, maar als zij dan over de Geest spreken, dan bedoelen zij daarmee de geest v.d. mens.

→ Terug naar [5.4.4.](#)

Pagina 15 – Pneumatologische armoede

Waar is het aan te merken, dat het vandaag Pinksteren is. Wel, a.h. drukke verkeer, a.d. vele ongelukken, die er gebeuren, a.d. stoffige files, a.d. volle winkels, en a.d. volle campings. Maar is dat Pinksteren? Waar blijkt het in de kerk uit, dat het Pinksteren is? Waar is de Geest te zien en te horen en waar zijn de mensen te zien en te horen, die v.d. Geest getuigen? Ach, zo zou ik nog wel even door kunnen gaan. Ik moet het u helaas toestemmen, dat het droevig gesteld is. En wat is eraan te doen? Ach, gem., is dat juist niet het wanhopige, dat de kerk zoveel doet, activiteiten zijn er op allerlei gebied, maar het lijken meer stuiptrekkingen te zijn, tekens v.e. naderende dood, dan bewijzen van echt gezond, geestelijk leven. Ach, ik weet het niet. Maar dit staat vast: dat wij opnieuw een schreeuwende behoefte hebben aan een vernieuwd Pinksteren. Je hoeft waarlijk nog geen lid v.d. Pinkstergemeente te zijn om dat toch te erkennen. Wie zou dat durven te ontkennen? Er is een ontstellende armoede a.d. H. Geest.

→ Terug naar [4.1.1.](#)

Hand. 2:17-18 (HDC 1-22)

Pagina 1 – Wie de jeugd heeft, heeft de toekomst

Wie de jeugd heeft, heeft de toekomst. Als dat waar is, lijkt er voor de kerk niet zo veel toekomst meer in te zitten. Steeds minder jongeren zijn er in de kerkdiensten te vinden. Steeds minder jongeren doen belijdenis *van hun geloof*. Het heeft er alle schijn van, dat de kerk een aflopende zaak gaat worden. Als we zulke feiten constateren, is het wel [een] verrassend woord, dat er in onze tekst te lezen staat. Daarin wordt nl. gezegd, dat het bij de komst v.d. Geest behoort, dat ook de jonge garde zich aandient. Zonen en dochters zullen profeteren en jongelingen zullen gezichten zien. De komst v.d. Geest geeft a.d. kerk *wel* toekomst. De Geest zal er voor zorgen, dat de belijdenis v. Gods Naam ook in de volgende geslachten gehoord zal worden.

→ Terug naar [4.1.1.](#)

Pagina 3 – Over alle vlees

~~Er was dus~~ Een uiterste beperktheid *dus* in het werkkerrein v.d. Geest [ten tijde van het O.T.]. En wij weten *dat* die beperking soms wel eens ~~gevoeld werd~~ als een ondragelijke last *gevoeld werd*. Mozes heeft ~~dit eronder b.v. heel goed gevoeld~~ *geleden*. Dat kunnen we lezen in Num. 11:29. Als daar een paar mannen v.h. volk gaan profeteren, dan zijn er, die dit aan Mozes doorgeven, min of meer met de suggestie dat Mozes daar toch eigenlijk een stokje voor moest steken. Want zoiets behoorde toch niet, dat zo maar gewone mensen gingen profeteren. Dat was iets, dat alleen aan de officiële ambten was

toegestaan. Maar dan is het juist Mozes, die op dat moment ~~voelt~~ de last v. deze beperktheid *voelt*, en die dan *uitroept*: och dat al het volk profeten waren. Dat is *ten diepste* ~~een~~ de roep om Pinksteren. ~~Een roep~~ Dat is de roep om de opheffing van de ~~beperkingen~~ *beperktheid*, ~~een~~ de roep om die ~~uitgieting~~ *uitstorting* v.d. Geest over alle vlees.

En die ~~is dan~~ *is* op Pinksteren ~~inderdaad~~ in vervulling gegaan. Want toen is niet alleen de nationale beperking opgeheven. Zodat ook de andere volken in het heil gingen delen. Maar toen is ook de ambtelijke beperking opgeheven. Zodat al het volk nu met die Geest vervuld werd en door de kracht v.d. Geest profeten zijn geworden.

→ Terug naar [5.3.3](#).

Pagina 11 – Surrogaat-extase

Uw zonen en uw dochters zullen profeteren en uw jongelingen zullen gezichten zien. Daar zit iets v.h. bijzondere in: Profeteren en gezichten zien... het doet me zelfs ergens denken aan de extatische klederdracht en gewoonten v.d. hippies. Dat zijn toch vaak ook jongeren, die op hun wijze profeteren en op hun wijze gezichten zien. Daarom beminnen zij de extase, in de drugs en de sex en in hun bepaalde muziek. Zou ik er ver naast zijn, als ik zeg, dat dit heel dicht deze vervulling v.d. Geest naderbij komt, maar *dat het er helaas* toch precies naast zit. Het lijkt er véél op, maar *het is er een caricatuur van*. Het is een surrogaat-profetie en een surrogaat-extase, bij gebrek aan beter. En toch hebben deze jongeren ons iets te zeggen. Ze hebben ons iets te verwijten. Hun gedrag, hun manier v. leven vertelt ons, dat zij bij ons volwassenen iets missen. Zij missen bij ons de warmte, het gevoel, de fantasie, de extase. Of moet ik zeggen: zij missen bij ons de Geest, de Pinkstergeest. Want daarnaar zijn ze op zoek. Alleen zoeken zij 't helaas op het verkeerde adres, en daarom komen zij ook verkeerd uit. Maar zij zoeken iets wezenlijks, wat wij ouderen hun hebben onthouden, omdat wij zelf de Geest niet bezitten.

→ Terug naar [4.1.1](#).

1 Thess. 5:23 (HDC doos 2-40)

Pagina 6-7 – Het gebrek aan en belang van de heiliging

Maar ik moet u toch wel zeggen, dat ik eraan geleden heb, dat er in onze gemeente zoveel rechtzinnigheid wordt gevonden, en zo weinig echte vroomheid. *En dat ik eraan lijd, is niet zo belangrijk, maar dat God eraan lijd... en dat doet Hij. God lijd a/d kerk, ook hier.* Er wordt ~~wel eens~~ niet voor niets gesproken over Veense vroomheid. Dat is een woord, waar een luchtje aan zit. Daar haalt men *letterlijk* de neus voor op. Dat is geen best teken. *Een beetje minder Veense vroomheid en heel veel meer bijbelse vroomheid zou de Here niet onwelkom zijn. Hoe komt 't dat juist dat laatste zo weinig wordt gevonden?* Ik dacht, dat het ook daardoor komt, dat men ~~zich~~ altijd ~~doed~~ staart op de vraag, hoe kan ik *straks* behouden worden, staat het *wel* goed met me als ik sterf, en dat men ~~zo heel~~ *veel* te weinig zich bekommert om de vraag: hoe leef ik nu, in de praktijk van ~~mijn leven~~ *elke dag*.

Leef ik nu tot de eer van God. Niet alleen op zondag maar ook in de week. De heiliging komt in de gemeente schromelijk tekort. En als ~~u nu eens daar naast legt~~ *we daarmee* het getuigenis v.d. Schrift *vergelijken, de woorden* v.d. H. Jezus en v. Paulus *en van de apostelen*, dan merkt u, dat het juist daarom gaat. Zonder heiligmaking zal niemand God zien. Daartoe heeft God ons geroepen, *zegt Petr.*, opdat wij zijn deugden zouden verkondigen, met onze woorden en met ons leven. Zou dat niet de reden zijn waarom de buitenstaanders op ons helemaal niet jalours zijn? ~~Wordt~~ *En is het niet verdrietig dat zo* de eer van God door ons ~~niet geweldig~~ wordt tekort gedaan? Daarom wil ik daar voor de laatste maal nog uitdrukkelijk *op wijzen*: gem., zult u er aan denken, dat het ~~daarom~~ gaat om de heiliging v.d. gemeente en van uw persoonlijk leven. Dat u en ik *zo* leven en handelen en spreken en denken en met onze naaste omgaan, dat God erdoor groot gemaakt wordt. En zult u eraan denken, dat dat *veel* belangrijker is dan ~~veel~~ *alle* rechtzinnigheid, en ~~zwaarigheden~~ *en tradities bij elkaar*.

→ Terug naar [5.4.2.](#)

Hand. 2:4a en 19:2 (HDC doos 3-63)

Pagina 3 – Wel bekeerd, maar toch slechts klein geloof

Dat is immers toch ook het grote verschil van vóór *Pi.* en óp *Pi.* Vóór *Pi.* werkte de *G.* ook op aarde. Vóór *Pi.* bracht God ook mensen tot gel. en bek. Maar op *Pi* zelf komt de *G.* zélf op aarde. Dan gaat hij niet alleen op aarde werken, maar dan gaat hij ook op aarde wonen, i/d gem. en i/d harten der gelov. En dat wonen v/d *G.* zelf i/hun hart, daar vraagt *Pls.* hier nu naar. Dat bedoelt hij als hij zegt: “Hebt gij de H.G. ontv.?” Dat veronderstelt dus de mogel. dat je bekeerd bent en toch de H.G. niet hebt ontv. Dat is toch wel een schokkende zaak.

→ Terug naar [4.2.4.](#)

Hand. 3:1-8 (HDC doos 3-83)

Pagina 1 – Jezus geneest

Dit verhaal uit Hand. 3 lijkt veel op de verhalen, die wij kennen uit de Ev. Het enige verschil is, dat in de Ev. Jezus degene is, die de genezingen verricht, terwijl het hier de ap. zijn. Of dat nu een wezenlijk verschil is, valt nog te betwijfelen. We zullen zodadelijk zien, dat Petr. en Joh. ook hier spreken en handelen i/d Naam v. Jezus. Ze doen het tenslotte niet zelf, maar Jezus doet het door hen.

→ Terug naar [4.3.1.](#)

Pagina 2-3 – Naastenliefde

En u weet wel, dat wij dan meteen het eind *ook* naar onszelf verkrijgen – omdat we hier levensgroot voor de vraag komen te staan, hoe het dan wel met òns staat, die ook de weg naar de tempel, gelukkig, nog weten te vinden, die ook ernst willen maken met de Dienst v. God. Maar hoe staan wíj dan t.o. de ellende, die vanuit onze wereld ons v. alle kanten aangrijnst. Lopen wij daar ook met vrij veel gemak

aan voorbij? Zijn ook wij daar zo al aan gewend geraakt, dat wij er geen last meer van hebben dat het ons *niet meer* aanklaagt, dat we er niet meer ondersteboven van raken. Dan mag er toch echt wel een [~ ~ ~ ~], *onze ernst, en onze rechtzinnigheid*. Want u hebt het toch zojuist wel gehoord wat God v. ons wil: Gij zult de Here, uw God, liefhebben, bovenal. Dat is het 1e gebod. Maar het 2e, daaraan gelijk is: gij zult uw naaste, d.i. vooral uw naaste, die in nood is, liefhebben, als uzelf.

→ Terug naar [4.3.1](#).

Pagina 9 – De diepste diepte van de menselijke nood én de kracht in Jezus' Naam

Maar de kerk kan alleen maar helpen, als ze “alles “geeft – d.i. de totale redding v. lichaam èn ziel. *En dat* i/d Naam van J. Chr.

Dat “alles”, daar gaat het om. De kerk mag niet tevreden zijn met een gedeeltelijke oplossing v.d. nood, *b.v. alleen maar een sociale oplossing*. Want God zelf en Chr. zelf zijn daar niet tevreden mee. Zij hebben deze nood gepeild tot in haar diepste diepte, en wàt kwam er toen al niet *a.h. licht*. Toen bleek, dat achter de nood v.d. mensheid de schuld v.d. mensheid ligt. En dáár is God op ingegaan. Daar heeft Hij wat aan gedaan. Daar heeft Hij alles aan gedaan, toen Hij zijn Zoon zond v/d wereld om onze schuld te boeten en onze straf te dragen, en onze dood te sterven, en zo het waarachtige leven [~] te verwerven.

Zo diep ziet God de nood v. deze wereld. *Die nood kan niet met “iets” opgelost worden*. En daarom, als er dan zo'n ellendige door God geholpen wordt, dan helpt hij hem meteen radicaal. Dan wordt die hele mens geholpen, naar lichaam en ziel. Die man ontvangt v. God alles. En dat geschiedt dus i/d Naam v. J. Chr.

Dat is nu ook wel duidelijk, dat de Naam v. J. Chr. hier niet bij kan worden gemist. Want dat er voor deze kreupele redding is, is te danken aan J. Chr. Wij hebben 't al gezegd, waarom. *Daarom heb ik ook Jes. 53 voorgelezen*. Omdat Hij al onze smarten gedragen heeft, en al onze ziekten op zich heeft genomen. *Omdat* de straf die ons de vrede aanbrengt, op Hem *is geweest*. En *omdat* door zijn striemen ons genezing is geworden. Daarom heeft de Naam v. J. Chr. wonderdoende, vernieuwende, genezende en reddende kracht.

→ Terug naar [4.3.1](#).

Pagina 11-12 – Bewondering en jaloersheid

Ik heb [~] dit gedeelte v.h. verhaal met diepe bewondering gelezen, gem. Diepe bewondering voor het geloof v. Petr. en Joh. Zij spraken nl. niet alleen i/d Naam v. J. Chr. Maar zij geloofden er zelf ook in. U zult zeggen: ja, maar dat spreekt toch vanzelf. Was 't maar waar. Maar het is helaas maar al te vaak niet waar. En dan kijk ik niet naar anderen. Maar dan kijk ik naar mezelf. Als ik als predikant toch eens werkelijk zelf geloofde in wat ik i/d Naam v. J. aan de gem. verkondig, *geloofde dat dat ook gebeuren zal*, gem. dan zouden er toch ook hier [~] wonderen geschieden.

Maar dat is 't nu juist. Wij zèggen vaak wel: de Naam v. J. Chr. vermag alles. Maar geloven wij 't nu ook. Geloof u 't. En geloof ik het. Kijk, vanuit die achtergrond heb ik dit gedeelte met, ja, wat moet ik zeggen, met jaloursheid gelezen. Want die disc. geloven 't wel. Dat blijkt nl. heel duidelijk, doordat zij de daad bij 't woord voegen. Zij zèggen: i/d Naam v. J. Chr. sta op en wandel, en meteen grijpt Petr. zijn rechterhand en richt hem op. Want ja, nu gaat het gebeuren, daar is Petr. van overtuigd – nu gebeurt het. Want hij geloofde i/d Naam v. J. en daarom gelooft hij ook in zijn eigen woord, dat i/die Naam is gesproken. Petr. woorden zijn ook daden. Met dat hij 't zegt, doet Petr. 't. En dan gebeurt het ook: want terstond worden zijn voeten en enkels vast.

Geweldig, vindt u niet. Ik weet wel dat ik hier op een gevoelig terrein kom. Ik denk a. Joh. Maasbach, die juist rondom Pi. met zijn Pinksterprotest [~] weer v. zich heeft doen horen. Dat is ook de man v.d. gebedsgenezing. Ik weet dat hij door velen veroordeeld wordt. Ik voor mij ben er *een beetje* voorzichtig mee. Bij al deze dingen moet ik vaak a.h. woord v. J. zelf denken: als hij zegt: wie niet tegen mij is, is voor mij.

Maar waar ik wel heel zeker van ben is, dat ik jaloers ben op allen die met kinderlijk vertrouwen het wagen. Het werkelijk helemaal wagen met de Naam v. J. Chr. en die daar, nee weer niet “iets”, maar die daar “alles” van verwachten. Alles voor alle noden op alle terreinen v.h. leven. Niets, maar dan ook niets uitgezonderd.

Zo was het met deze ap. *Petr. en Joh.* en dus bid ik tot God: O God geef me er iets – geef me er veel van v. dat geloof, dat vertrouwen. Geef me veel fiducia in Uw Naam. En als we daar allen meer *om baden en meer* van hadden, dan zou u zien, wat er ging gebeuren. Dan konden wij de kreupelen en de [~] en de gedetineerden en de prostituees niet zo makkelijk meer voorbij lopen. Maar dan gingen we *ontmoeten* om ze waarachtig te helpen i/d Naam v. J. Chr. En dan zou het blijken, dat J. Chr. nog dezelfde is.

→ Terug naar [4.3.1.](#)

Pagina 12-13 – De reactie van de genezen kreupele

Hier, in Hand. 3, worden niet alleen woorden gesproken, maar ook daden verricht. En die lopen uit op een totale genezing v. deze man. Let op dat woordje „totaal”. Daar bedoel ik nl. mee dat hij niet alleen lich. maar ook geestelijk een ander, nieuw mens werd. Want hij gaat er bij wandelen en springen – als een levende demonstratie, hoe afdoende hij nu geholpen is. Zelfs geen massage of loopcursus komt er bij te pas. Hij springt er meteen op los, dat het een lieve lust is. Maar wat doet hij ermee – met zijn gezonde benen en zijn dartele sprongen. Wel, hij ging ermee de tempel in. Wandelende, springende, en lovende God. Kijk, dat is het teken v/d totale redding, die God met de mens op het oog heeft.

→ Terug naar [4.3.1.](#)

Hand. 2:1-13 (HDC doos 5-49)

Pagina 4 – De tekenen op de eerste Pinksterdag zijn nooit meer herhaald

Wat is eigenlijk de betekenis van deze tekenen? Duidelijk is, dat zij alleen er geweest zijn op dit eerste Pinksterfeest. Zij zijn nooit daarna meer herhaald. Wij kunnen dus niet verlangen, dat deze tekenen herhaald worden, het zij in ons persoonlijk leven, of ook in de gemeente. Nee, tekenen heeft de Geest alleen gegeven op die 1^e Pinksterdag. En waarom, wel omdat aan deze uitwendige zichtbare tekenen te zien zou zijn, dat de Geest, die onzichtbaar is, er nu is.

→ Terug naar [5.5.2.](#)

Pagina 11 – De Geest werkt dwars door ons heen

Die Geest werkt wel zonder onze hulp, in de verdienstelijke zin althans, maar die Geest werkt niet buiten ons om. Zeer bepaald niet. Maar zijn werk gaat dwars door ons heen. Hij wekt immers dat leven in ons. En dat leven is werkelijk helemaal voluit leven, met zijn blijdschap en zijn smart, met zijn lach en zijn tranen, met zijn vreugde en zijn pijnen, met zijn hoogtepunten en zijn dieptepunten.

→ Terug naar [5.4.4.](#)

Pagina 13-14 – De Geest komt van boven

En dan ook nog: het kwam uit de hemel. Dus niet vanuit de aarde, niet van beneden uit, niet uit ons, maar v. boven af, van God af. M.a.w. daar komt de mens met zijn vingers niet aan. Dit doet God. Zoals Hij ook het voorhangsel v.d. tempel deed scheuren, toen Jezus op Golgotha de Geest gaf. Het scheurde van boven naar beneden. Dat deed niet de mens, ook niet de hogepriester, maar dat deed God. De verzoening is zijn werk. De toegang tot zijn gemeenschap is zijn werk. En nu is het ook die uitstorting v.d. Geest, die schenking v.h. nieuwe leven, zijn werk. Dat kunnen wij onszelf niet geven, dat kunnen wij ook niet anderen geven, maar dat geeft God ons.

→ Terug naar [5.4.4.](#)

Pagina 21 – Een taal voor alle volken

Tongen van vuur. Dat slaat natuurlijk ook op die bijzondere tongentaal, die zij straks gaan spreken. Bij de Geest hoort de taal, het Woord, dat bestemd is voor alle volken.

→ Terug naar [4.3.2.](#)

Pagina 21-22 – De Geest werkt persoonlijk

De Geest werkt niet als een confectiebedrijf, alles uit een snit, alles één tout même. Nee, de Geest komt tot zeer velen, op die eerste Pinksterdag, maar hij doet het zeer persoonlijk, d.w.z. Hij respecteert het individuele. Zij krijgen allen de vurige tong. Zij gaan straks ook allen van Gods grote daden getuigen. Maar ieder op zijn wijze, met zijn eigen gave en zijn eigen inbreng.

→ Terug naar [4.2.2.](#)

Hand. 2:2a (HDC doos 6-50)

Pagina 3 – De eenmaligheid van Pinksteren

Nu is deze uitstorting v.d. G. maar één keer ~~gebeurd~~ geschied. En daarom zijn ook de tekenen, die daarmee gepaard gingen, slechts één keer voorgekomen. Maar toch ervaart iedere waarachtige gelovige i. zijn leven dit moment *weer opnieuw als een gebeurtenis, wanneer* de Geest zijn leven binnenkomt. Dat gaat over 't algemeen veel minder opvallend toe dan hier in Hand. 2, *maar* het gaat ook *dán* om een gebeurtenis. Ook dan is 't niet een projectie of een droom of een [~] v. inbeelding, maar ook dan geschiedt het. Het is een feit, het is een *werkelijkheid*. De komst v/d G. in ons leven is een gebeurtenis.

→ Terug naar [5.5.2.](#)

Pagina 11 – De Geest moet niet verward worden met linkse politiek

Beproof de geesten of zij uit God zijn. Dat is in onze tijd ook weer heel erg nodig. Omdat diezelfde doperse geest momenteel weer bijzonder fel de kop op steekt. Nu niet zozeer i/d vorm v.h. persoonlijk geloven, als wel i/d beschouwingen over de wereld en de geschiedenis. Er zijn er *b.v.* velen die de H.G. menen te kunnen terugvinden i/d links-politieke acties en revoluties, die er momenteel overal i/d wereld zijn op te merken. Pas hoorde ik nog *via de radio* een getuigenis v.e. conferentie in Parijs v. christenen, die meenden dat de acties van de [~ ~ ~] een zichtbaar bewijs leverde v/d aanwezigheid v.d. H.G. in *dat deel* v/d wereld. En zo wordt ook 't [~] beoordeeld. Kijk, dat is [~], naar mijn [~ ~ ~ ~] om de H.G. te verwarren met de eigen linkse politieke geest. En door deze heilloze verwarring wordt de kerk momenteel overspoeld. Ook dan moeten we weer zeggen: De Geest komt uit de hemel.

→ Terug naar [4.3.3.](#)

→ Terug naar [5.4.4.](#)

Ezech. 47:1-12 (HDC doos 7-40)

Pagina 14 – Het werkterrein van de Geest

Overzien wij nu de loop van deze stroom, dan is de conclusie dat zij zich kronkelt door een dor, onvruchtbaar gebied, dat zijn climax vindt in de dode Zee, waar werkelijk helemaal niets kan groeien, waar zelfs niets en niemand kan leven, omdat alles doortrokken is door het zout en de zwavel. U denkt misschien nu: wat eigenaardig, dat deze stroom nu juist deze koers neemt. Zou ze niet beter een andere kant uit hebben kunnen gaan. Daar waar het wel vruchtbaar is, waar wel wat groeien kan. Dan zou zij nog de vruchtbaarheid daarvan kunnen verhogen. Ja inderdaad, dat schijnt veel raadzamer te zijn. En toch, nee, deze stroom kiest zijn eigen weg. En hij kiest de onvruchtbaarheid, de dorheid. Hij kiest dat tot zijn werkterrein, waar de dood heerst.

En dan moet ik zeggen: ja, dat is nu bewijs van de vrijmacht des Geestes. Waar die begint te werken, daar kiest hij niet het vruchtbare uit, niet die mensen en die volken, die in zichzelf reeds enige

vruchten kunnen opbrengen, maar dan kiest hij uit de dorre en de dode, de onvruchtbare mens, die dood is door de misdaden en de zonden.

→ Terug naar [5.4.4.](#)

Leven met God in deze tijd (HDC doos 9-24)

Pagina 4-5 – De doperse vrees voor een papieren paus

Nu moeten wij om te beginnen toch wel even met nadruk ~~zeggen~~ *vaststellen*, dat God zich inderdaad alleen openbaart door zijn Woord en Geest. U weet wellicht, dat er *ook* alle eeuwen door geweest zijn, die dit ontkend hebben. Die niet ontkend hebben, dat God zich ~~door zijn Geest~~ openbaart, maar wel, dat God zich door zijn Woord, uitsluitend door zijn Woord heeft geopenbaard. In de tijd van de hervorming zijn die mensen er *zelfs* zeer velen geweest. Zij worden Dopers genoemd. Dat waren mensen, die zeiden: de Roomse kerk heeft haar Paus in Rome, die alles voor het zeggen heeft. Daar zijn wij nu van verlost. Maar laten wij ~~ons~~ nu weer niet onder een nieuw juk ~~brenge~~ gebracht worden door de Bijbel als enig *gezaghebbend* richtsnoer te gaan houden, want dan wordt dat voor ons een nieuwe Paus, *nu* geen levende, maar een papieren. ~~En dan krijgt die alles voor het zeggen.~~ Dan zitten wij *weer* onder de dwang van een uitwendige autoriteit. Nee, zo zeiden die dopers, we moeten God vrij laten, en wij moeten de H. Geest vrij laten. Die waait nl. waarheen Hij wil. Wij moeten Hem niet binden aan het Woord. De Geest gaat zijn eigen weg, en die wijst ook ons zijn eigen weg, ~~al is dat en dat kan zelfs~~ een weg zijn, die ~~soms~~ in strijd is met het getuigenis van het Woord. Deze mensen leerden dus, dat er ~~wel~~ een *directe en onmiddellijke* relatie bestaat tussen God en mens. En dat *daarom* het Woord en ook de kerk *als verkondiger v. dit Woord* niet absoluut noodzakelijk zijn. Nu is de tijd v.d. dopers al lang voorbij, maar dit verschijnsel als zodanig is niet voorbij. Afgezien nog v.h. feit, dat er de eeuwen door, en tot op de heilige dag, vooral in zeer mystieke kringen mensen gevonden worden, die z.g. leven bij het licht v.d. Geest, en daarbij het Woord heel goed kunnen missen, afgezien nog daarvan, beleven wij nu in onze tijd eigenlijk een soort modern reveil van die oude doperse beweging, met name juist in de vooruitstrevende flanken v.d. kerk.

→ Terug naar [5.2.2.](#)

Pagina 5 – Graafland als tegenstander van de vrouw in het ambt

Want je staat er versteld van hoe gemakkelijk men de H. Geest spant voor allerlei nieuwe ideeën en verschijnselen, die zich momenteel aan ons voordoen. (...) Toen nu al weer enkele jaren geleden in de Hervormde kerk de vrouw in het ambt werd ingevoerd, is dat o.a. met deze argumentatie geschiedt, dat men in de emancipatie van de vrouw een werk v.d. H. Geest mocht zien, en dat het a.d. H.G. te danken is, dat het nu zo ver is gekomen, dat ook de vrouw tot het kerkelijke ambt wordt toegelaten. Hier werd dus iets als ik het zo mag zeggen, in de schoenen v.d. H. Geest geschoven, dat n.b. heel duidelijk tegen het getuigenis van het Woord van God ingaat, omdat de Schrift ons een heel andere plaats a.d. vrouw in de gemeente toekent. Dit is je reinste doperdom. Zij het dan in een modern gewaad.

→ Terug naar [5.3.2.](#)

De H.G. in onze tijd (HDC doos 16)

Pagina 4 – Moderne ontwikkelingen zijn niet identiek aan het werk van de Geest

We zien dus toch de Geest a/h werk. In deze wereld. We zien hem niet zozeer in die zin *a.h. werk* dat de ontwikkeling der dingen, de positieve ontvouwing is v. wat de Geest met deze wereld voor heeft. Eerder *merken wij het* t.o. gestelde, nl. dat deze wereld zoals hij reilt en zeilt zich rijp maakt voor het oordeel.

→ Terug naar [4.3.3.](#)

Heilige Geest en charisma in de reformatorische traditie van Nederland in verleden en heden (HDC doos 18)

Pagina 1-2 - Calvijs aandacht voor het eigen werk van de Geest

Om te beginnen blijft het kenmerkend voor Calvijs theologie, dat de persoon en het werk van de Geest daarin een belangrijke eigen plaats inneemt. Een typerend gegeven in dit verband is, dat hij in zijn Institutie komt tot een trinitarische indeling van de stof, en dan daarin een ~~eigen~~ *apart* boek (boek III) besteedt aan het werk van de Geest. Het eerste hoofdstuk van Boek III geeft daarvan de verklaring. Enerzijds laat Calvijn daarin zien, dat de Geest onlosmakelijk met Christus verbonden is. Hij is de Geest van Christus, die Christus zelf toerust tot zijn ambtelijk werk, en die door Christus wordt geschonken aan de verkorenen. De H. Geest is in wezen Christus zelf, de levende Christus die door zijn Woord en Geest werkt in zijn gemeente en in de harten van zijn gelovigen. Toch tegelijkertijd legt Calvijn behalve op de eenheid van Christus en de Geest ook nadruk op het onderscheid tussen beiden. Want direct aan het begin van Boek III, reeds in de titel van het eerste hoofdstuk wijst Calvijn erop, dat Christus en zijn heil ons alleen ten voordeel is, door de verborgen werking des Geestes. Christus is voor ons zonder nut, zolang Hij buiten ons is en wij van Hem gescheiden zijn. Hij moet de onze worden en in ons wonen, en dat is het specifieke werk van de Geest, die het geloof werkt in onze harten, waardoor wij Christus, die ons door het evangelie wordt aangeboden, omhelzen, waardoor het geschiedt, dat wij Christus en al zijn goederen genieten.

→ Terug naar [5.2.4.](#)

Pagina 3-5 – De ordo salutis, de nadruk op de wedergeboorte, de verzegeling met de Geest

Nu is het in het licht van onze thematiek belangrijk om op te merken, dat deze concentratie bij Calvijn in het werk van de Geest tegelijkertijd een beperking inhoudt. Ik bedoel dit in die zin, dat het werk van de Geest in de realisering van het heil zich tamelijk exclusief richt op het geloof in Christus, tot zaligheid. Het gaat erom, dat wij behouden worden, dat wij in de hemel komen en in de zaligheid

zullen delen. Daarop is het werk van de Geest geconcentreerd. Terwijl, als wij de vraag stellen, of de Geest ook te maken heeft met de ontplooiing van het christenleven in deze wereld en dan vooral in deze zin, dat de Geest de gemeente en de gelovige toerust met zijn bijzondere charismata, opdat zij zo waarlijk tot Gods eer en vruchtbaar voor de mensheid in deze wereld zou leven, dan merken wij, dat Calvijn daar geen bijzondere aandacht aan wijdt, er geen eigen plaats aan toekent. Hij spreekt er alleen over in het kader van de heiliging, waardoor de gelovigen tot Gods eer in deze wereld leven. Maar ook dan valt de grootste aandacht erop, dat zij pelgrims zijn in de wereld, en op weg zijn naar het toekomstige leven. Dat de toerusting met de gaven van de Geest ook een eigen betekenis heeft voor het hier en nu, voor deze wereld in deze tijd, dat komt bij Calvijn toch wel in de schaduw te staan. En de oorzaak daarvan ligt in het feit, dat Calvijn het werk van de Geest vrijwel geheel en al concentreert in de schenking en onderhouding van het geloof in Christus tot behoud van de gelovigen zelf.

Nu behoeven wij daarover geen oordeel te vellen, in die zin, dat wij zouden uitmaken, of het hier om een stukje rijkdom of een stukje armoede bij Calvijn zou gaan. Wel willen wij erop wijzen, dat in de latere reformatorische traditie men toch naar een “meer”, een “plus” van de Geest gezocht heeft in het leven van de christelijke gemeente en van de gelovigen. Die verandering treedt op, wanneer het werk van de Geest duidelijker wordt gestructureerd op de wijze van een *ordo salutis*, een orde van het heil. Bij Calvijn is die eigenlijk nog niet of nauwelijks te vinden. Bij hem concentreert zich het heil in Christus, geconcretiseerd in de duplex gratia van rechtvaardiging en heiliging. Na Calvijn, in de Gereformeerde Orthodoxie waaiert deze duplex gratia uit in een heilsorde, waarin de toepassende daden van de Geest zich steeds meer vermenigvuldigen, zodat de tweevoudige genade wordt tot een vier, vijf of zesvoudige genade. Wij denken dan aan de bekende reeks van de keten des heils, die begint met de roeping *en dan verder gaat met de* wedergeboorte, bekering, geloof, rechtvaardiging, heiliging en tenslotte de verheerlijking. En als deze heilsordelijke structuur in het applicatieve werk van de Geest eenmaal is aangebracht, dan zien wij dat ook de accenten gaan verschuiven. Stond in de Reformatie, vooral bij Luther, maar ook nog bij Calvijn de rechtvaardiging centraal, na hem zien wij, dat het accent verschoven wordt van de rechtvaardiging naar de wedergeboorte. Natuurlijk heeft dat zijn contextuele oorzaken gehad. In de strijd vooral met het humanisme, later met de Remonstranten, ging het om de vraag, wie er begint met de realisering van het heil in de mens. Is dit God of is het de mens? Bij de Remonstranten was het uiteindelijke antwoord, dat dit de mens is, zij het dank zij God. Maar daartegenover gingen de Gereformeerden met des te groter nadruk leren, dat het God en God alleen is. Vandaar, dat in de Dordtse Leerregels er zelfs 2 hoofdstukken zijn ingeruimd voor de wedergeboorte, terwijl daarin de rechtvaardiging niet *of* nauwelijks meer aan de orde komt. Dus er komt een tamelijk exclusieve aandacht voor de wedergeboorte, d.w.z. voor het begin van het geloof, als het werk van de Geest bij uitstek.

[...]

Toch is dit maar één kant van de zaak. Er is ook een andere kant. Door de uitwaaiing van het heil in het toepassend werk van de Geest kwamen er ook meer mogelijkheden om het werk van de Geest

nader te nuanceren en te spreiden over de hele geloofsgeschiedenis van de gemeenten en de gelovigen. We zien die ontwikkeling optreden bij de Puriteinen, waar in de heilsketen een schakel wordt toegevoegd, die wordt aangeduid als de verzegeling met de H. Geest. Zij komt te staan na de heiliging en vóór de verheerlijking, en vormt de laatste schakel in de geloofservaring van de christen in dit leven. En in dat begrip “laatste” ligt dan tevens de gedachte van “hoogste” opgesloten.

We zien hier het verschil met Calvijn duidelijk. Bij Calvijn is de verzegeling van de Geest gelijk aan de schenking van het geloof, waardoor de gelovige het heil in Christus zich toeëigent. Deze verzegeling is er dus gelijk al aan het begin en ligt in het wezen van het geloof als zodanig opgesloten. Vandaar dat Calvijn deze verzegeling al in zijn geloofsdefinitie opneemt. Maar bij de Puriteinen krijgt deze verzegeling een eigen plaats en komt dan niet aan het begin te staan, behoort ook niet tot het wezen van het geloof als zodanig, maar vormt min of meer *eindpunt en hoogtepunt* in de latere groei en ontwikkeling van het geloof en krijgt daarmee enigszins het karakter van een extra, een plus, wat wel genoemd is het welwezen van het geloof, niet het wezen, maar het welwezen, de bloeigestalte, de volkomen rijpe, uitgegroeide en tot ontwikkeling gekomen gestalte van het geloof.

→ Terug naar [5.4.2](#).

Pagina 8 - Contextualiteit in Calvijns pneumatologie

Wij merkten reeds op, dat er bij Calvijn de concentratie van het werk van de Geest ligt op het geloof, in de duplex gratia van de rechtvaardiging en heiliging. Dat had tot gevolg, dat hij voor de extra, laat staan voor de buitengewone charismatische aspecten van de Geest weinig of geen oog had. Dat was ook wel te begrijpen, omdat het juist in zijn dagen de Dopers waren, die daar heel veel belangstelling voor hadden. Vooral voor het bijzondere, het eigene van de Geest, dat zelfs min of meer los van het Woord kwam te staan. Van de weeromstuit is Calvijn voor dit ~~bijzondere~~ *buitengewone* werk van de Geest erg beducht geweest en houdt *hij* zich er niet mee bezig of wijst *hij* het zelfs af, en richt zich alleen tot wat het eigenlijke, zaligmakende werk van de Geest *is*, direct verbonden met Christus en direct verbonden met de belofte van het Evangelie, het Woord van God.

→ Terug naar [5.1.2](#).

Pagina 9 – Waar geloof en wondergeloof

Als het over het charismatische gaat, dan is men onder de Gereformeerden altijd geneigd geweest te denken aan het fantastische van de secten, die wel heel bijzonder voor de dag kwamen, maar waarvan men dan altijd meende: het lijkt wel bijzonder, maar het is niet echt. Het is niet het ware, zaligmakende werk van de Geest dat hierin zich openbaart. Daarmee kom ik tot een tendens in de reformatorische traditie, die van grote betekenis is geweest. Men is namelijk altijd heel erg beducht geweest voor geloofsuitingen, die niet het ware, maar het schijn geloof naar voren brengt en dus niet door de H. Geest, maar door de leugengeest of door de menselijke geest *is zijn* gecreëerd. Daarnaast kende men de onderscheiding tussen het algemene werk en het bijzondere werk van de Geest. Tot het

laatste rekende men het zaligmakende werk van de Geest, met als centrale inhoud de schenking van de vergeving der zonden en de wedergeboorte, uitlopend op het eeuwige leven. Maar tot het eerste werden niet alleen de gewone gaven gerekend, die een mens heeft ontvangen, maar ook de buitengewone. De laatste werden óf beschouwd als behorend tot het algemene werk van de Geest, waarin dan tevens de notie van niet-zaligmakend en dus niet werkelijk waardevol voor het heil lag opgesloten. Óf men beschouwde ~~het~~ *ze* als behorend tot het valse of ingebeeld geloof, dat niet door de H. Geest werd gewerkt, maar product was van de mens zelf. In het laatste geval rekende men dan deze bijzondere uitingen tot het z.g. wondergeloof. Dat was een geloof, waardoor men wonderlijke dingen verrichtte of wonderlijke ervaringen had, maar die voor het echte delen in het heil geen enkele betekenis hadden. Integendeel. Dit wondergeloof is een vorm van schijn geloof, zoals ook het tijdgeloof dat is, *en heeft een misleidende uitwerking*.

Uit het bovenstaande wordt duidelijk, dat in dit klimaat aan de charismata van de Geest, en dan met name de bijzondere charismata geen belangrijke betekenis kon worden toegekend, en dat dit tot gevolg had, dat deze charismata in dit geestelijke klimaat *niet* tot bloei kwamen, *ja, zelfs als verdacht werden beschouwd*.

→ Terug naar [5.4.3](#).

Pagina 16-17 – Een te negatief mensbeeld i.r.t. de bijzondere charismata?

Een kritisch element daarbij is vooral, dat men in charismatische kring een te optimistische visie op de mens en de zonde aanwezig ziet, waardoor de reformatorische radicaliteit van totale zondigheid en totale genade van God wordt verzwakt. Ik denk hierbij aan de kritische opmerkingen van de Gereformeerde Bondstheoloog S. Meijers op de jongste publicatie van J. Veenhof over Nieuwe vormen van spiritualiteit (November 1988). Veenhof signaleert daarin dat in de calvinistische traditie een onvermogen tot zelfvertrouwen en daarom ook tot zelfexpressie is gegroeid, onder de druk van de prediking van de onbekwaamheid tot enig goed. Hij pleit ervoor, dat er een nieuwe vorm van prediking zal ontstaan, waarin de menselijke communicatie volledig tot haar recht zal kunnen komen. Veenhof gaat *daarbij* ervan uit, dat de eenzijdige belijdenis van de zondigheid van de mens de creativiteit van de mens doordrukt. Vandaar zijn kritiek op de klassiek-reformatorische prediking. Meijers daarentegen meent, dat juist de prediking van Gods vrije genade tot rechtvaardiging van de goddeloze door het geloof in Christus de weg baant tot werkelijke vernieuwing van de mens, doordat hij als goddeloze met God verzoend door de Geest wordt toegerust met zijn gaven om waarlijk vruchtbaar te zijn voor God en de mensen. *De Waarheidsvriend*.

Als deze kritiek terecht is, en niet alleen voor Veenhof maar voor de hele charismatische beweging zou gelden, dan zou de kritische terughoudendheid in de rechterflank van de Gereformeerde Gezindte niet ten onrechte zijn. Maar de vraag is, of het ook niet mogelijk is om juist vanuit een integrale belijdenis en beleving van Gods vergevende en vernieuwende genade in Christus te komen tot een charismatische vernieuwing van de gemeente. En zou het ook niet kunnen zijn, dat omdat het eerste zo

weinig gevonden wordt, het leven uit de rechtvaardiging, daarom ook het tweede zo vaak afwezig is (de charismatische vernieuwing)?

→ Terug naar [5.4.4.](#)

Reformatorisch – Evangelisch (HDC doos 18)

Pagina 1 – Vervreemding onder (jonge) gemeenteleden

Eén van die vragen zal ons vandaag in het bijzonder bezighouden, namelijk hoe wij als Gereformeerden, en dan met name Hervormd-Gereformeerden hebben te staan tegenover de evangelische stromingen, die in onze tijd steeds duidelijk komen opzetten. De urgentie van deze vraagstelling wordt ~~mede en misschien wel~~ in belangrijke mate bepaald door het feit, dat wij een groeiend aantal gemeenteleden, ~~en dan~~ met name onder de jongeren, in de evangelicale richting zich zien bewegen. In vele gevallen nog wel in deze vorm dat men ook nog meeleeft met de gemeente, waartoe zij totnu toe behoord hebben, zij het dan met een toenemende reserve, maar toch ook vaak ontwikkelt het zich langzaam maar zeker in de richting van een vervreemding, die eindigt in een vaarwel zeggen van het gemeentelven, dat men vóór die tijd vaak met liefde hen getrouwheid heeft beleefd.

→ Terug naar [4.1.1.](#)

Pagina 19 – Calvijns aandacht voor het eigen werk van de Geest

Overigens is het verrassend, dat het juist onze eigen traditie is, die in dit opzicht ons een stimulans geeft om over de volheid van de Pinkstergeest vruchtbaar na te denken. We zouden dan opnieuw op Calvijn kunnen wijzen, die niet voor niets de theoloog van de H. Geest is genoemd. In onderscheid met Luther heeft Calvijn in zijn Institutie een apart boek geschreven over de H. Geest en zijn werk, weliswaar direct in aansluiting op het werk van Christus, maar tegelijk toch ook in een duidelijke onderscheiding daarvan. Dat mag toch verwachting geven, dat Calvijn dan ook oog gehad heeft voor het eigen en volle werk van de Geest.

→ Terug naar [5.2.4.](#)

Pagina 19 – Contextualiteit in Calvijns pneumatologie

Dat zouden we niet willen ontkennen, maar er heeft zich in de omgeving van Calvijn iets voorgedaan, dat toch wel remmend hierop heeft ingewerkt. We wezen er al op. Die dopers, die gingen er met de H. Geest vandoor, desnoods zonder het Woord. En zij beriepen zich op de gaven van de Geest, die zij belangrijker vonden dan het leven uit het Woord. En dat heeft veel kwaad gedaan. Want vooral toen Calvijn zag, waarop dit uitliep (denk aan het avontuur van Münster) is hij ontzaglijk geschrokken. En in reactie daarop heeft hij alles op alles gezet om de Geest te binden aan het Woord en aan het geloven in het Woord. Daarom als Calvijn spreekt over het getuigenis van de Geest en over de verzegeling met de Geest, dan zegt hij: dat is niets anders dan persoonlijk geloven in het Woord, tot vergeving en

vernieuwing, rechtvaardiging en wedergeboorte. En als het dan ging over die bijzondere gaven van de Geest, daaromheen... dan zag hij al direct dat dopers[e] gevaar. En dus zei hij: dat was aan het begin zo, later niet meer, nu in ieder geval niet meer. Zo heeft Calvijn het werk van de Geest geconcentreerd, en ik denk dat we toch ook moeten zeggen, gereduceerd tot de rechtvaardiging en de wedergeboorte. Ook wanneer het gaat over de verzegeling met de H. Geest. Er zit dus een duidelijke contextuele factor in Calvijns pneumatologie.

→ Terug naar [5.1.2](#).

Pagina 19-20 – Spreiding in de heilsorde

Door die heilsorde kwam er nl. ook een grotere spreiding in het netwerk van de Geest. B.v. in deze zin, dat het niet slechts bestond uit de dupliciteit van de ene genade in wedergeboorte en rechtvaardiging, maar de spreiding ging verder: roeping, wedergeboorte, bekering, geloof, rechtvaardiging, heiliging, aanneming tot kinderen, verzegeling met de H. Geest, verheerlijking. Dus o.a. ook een eigen plaats van de verzegeling met de H.G., nu niet meer samenvallend met wedergeboorte, *geloof* en rechtvaardiging, maar een eigen plaats innemend, nl. daar en dan, wanneer het geloof tot zijn volle ontplooiing wordt gebracht door de Geest, ook in de vernieuwing en toerusting van de mens als mens Gods.

Nu, dat aspect zien wij later bij de Puriteinen en ook in de Nadere Reformatie o.a. bij W. à Brakel zich *verder* ontwikkelen. En nog verder doorgetrokken tot in onze eeuw, komen wij deze aparte verzegeling met de H.G. ook tegen in de prediking van ds. I. Kievit, die in dat verband dan uitdrukkelijk spreekt over de Pinksterervaring, die min of meer de climax vormt in het werk van de Geest in Gods kinderen, namelijk wanneer Hij zelf persoonlijk met al zijn gaven en schatten het hart en het totale leven gaat vervullen.

[...]

Ik heb het vermoeden, dat er in de vroeger gereformeerd-piëtistische traditie veel meer charismatisch leven gevonden werd dan wij nu weten en denken. In ieder geval zou ik willen zeggen, dat als wij ook nu weer oog krijgen voor de grotere en charismatische rijkdom van de Geest en daarom verlegen raken, wij niet bang hoeven te zijn, dat wij buiten het geref. spoor terecht zijn gekomen.

→ Terug naar [5.4.2](#).

Pagina 23-24 – Congregationalistisch denken bij Graafland?

Een te grote nadruk op het algemeen kerkelijke lijkt me dus niet origineel reformatorisch. Zij is veel meer opgekomen in de daarop volgende orthodoxie. Dat geldt trouwens ook van de ambtelijke toerusting van de kerk. Bij Calvijn krijgt het ambt een grote plaats, maar wel geheel in dienst van dit Woordgebeuren van de Geest. Later is het ambt weer op zichzelf komen te staan, en krijgt het een eigen aristocratisch gewicht. Maar dan is het ook de tijd, waarin het Piëtisme daarop reageert met zijn grote nadruk op de gemeente en het conventikel als gemeenschap van de gelovigen, waar niet de

ambtsdrager gezag uitoefent, maar degene, die door de Geest geleid en geoefend is. Welnu, die tweeslag treffen wij nog steeds onder ons aan. Als u het mij vraagt, zou ik graag de nadruk willen leggen op de laatste lijn, omdat ik meen, dat de kerk momenteel door haar ambtelijke topzwaarte dreigt weg te ~~kwijnen~~ *zinken*, en ik de aanwezigheid van de Geest vooral zie aan de basis, daar waar het Woord wordt verkondigd, geloofd en gelééfd.

→ Terug naar [5.3.3](#).

Kinderen van één moeder (HDC doos 20)

Pagina 2, 5, 8 – Graafland ontkent congregationalist te zijn

Als v.d. Graaf zegt: Graafland congregationalist. Niet juist. Ik wil Calvijn hierin volgen. En de hele klassieke geref. traditie. *NGB*.

[...]

Risico: weer verwijt v. congregationalisme. Onjuist. Al gezegd: congregationalisme heeft 2 kenmerken: reactie op een landelijke overheersing v.d. kerk. En beklemtoning autonomie v.d. plaatselijke gemeente. Mijn Anliegen is: spreken vanuit het wezen v.d. kerk. Wat maakt de kerk tot kerk.

Mijn vraag: waarom komt dit bij mensen als V.d. Graaf als congregationalistisch over? Mij dit meerdere malen publiekelijk verweten.

[...]

Verwijt: Gereformeerden-hater. Onjuist. Zoals mijn z.g. congregationalist-zijn vertekening is, zo ook dat.

→ Terug naar [5.3.3](#).

Leven bij de Bron (HDC doos 20)

Pagina 2-3 – Geestelijke doodsheid in de kerk

Toen ik me wat meer ging verdiepen in wat ik vanavond tot u zou moeten en willen zeggen, kwam mij het eerst de profetie van Jesaja 44:3 in gedachten. Ik zal water gieten op de dorstigen en stromen op het droge. Dat sprak mij aan. De dorstigen. Het staat er in een persoonlijke vorm en in het meervoud. En: het droge. Dat ~~staat in het~~ *is* enkelvoud, en onzijdig, algemeen, onpersoonlijk. Is dat niet het beeld van de kerk? Zowel het droge als de dorstigen. ~~Of~~ Misschien wel meer het droge, het uitgedroogde, het dorre dan de dorstigen. Het eerste is passief, wijst op doodsheid en ingezonkenheid *of machteloze onbeweeglijkheid* en op het *onpersoonlijke*, algemene. *Dat is* het meest kenmerkende. Ja, zo is het inderdaad. Want er is veel doodsheid en dorheid in de kerk, met name in het rechtzinnige deel ervan. En het ergste ervan is, denk ik, dat men het niet in de gaten heeft of het niet erkennen wil. En dat lukt ook zo goed, omdat het soms best wel lijkt alsof er leven is. Er wordt in ieder geval veel leven gemaakt. Maar dan gaat het er doorgaans over, hoe slecht het bij anderen is, hoe ver het met de kerk

heen is, ~~bij anderen~~, maar eigen nood, eigen dorheid, eigen geestelijke versuffing en zelfvoldaanheid, daar heeft men geen erg in, daar heeft men het ook niet moeilijk mee. En toch zijn dat juist tekenen van deze droogheid en dorheid. Zij typeren de kerk, onze kerk, vandaag.

→ Terug naar [4.1.1](#).

Pagina 3 – Sombere geluiden, maar toch geen pessimisme

En *daarom* als ik vanavond wat sombere geluiden laat horen, moet u niet denken, dat dat voortkomt uit een pessimisme of droefgeestigheid. Nee, dan wordt dit alles toch gedragen door het geloof in de beloften van God. O.a. in deze machtige belofte: Ik zal water gieten op de dorstigen en stromen op het droge. Laten wij in die belofte blijven geloven, laten wij erop blijven pleiten, laten wij erop hopen en eruit leven en zo toch, ja, vóórtgaan en doen wat onze hand vindt om te doen, ook nu. Want de Geest des Heren Heren is op ons.

→ Terug naar [Woord vooraf](#).

Pagina 4 – Nijdig de kerk uit

Ik zat een paar weken geleden óók in de kerk, want ik zit iedere zondagavond, nadat ik zelf ~~alleen maar~~ zondagmorgen *gepreekt heb*, in de kerk. Want daar moeten wij het toch zoeken, nietwaar, en zo nu en dan vinden wij het daar ook. Vinden wij daar God in zijn tastbare en verrassende aanwezigheid, en *we vinden daar* natuurlijk ook de gemeente. Daarom ben ik nooit afwezig, ook al kom ik wel eens hartstikke nijdig de kerk uit, omdat de dominee er weer met zijn pet naar gegooid heeft.

→ Terug naar [Woord vooraf](#).

Pagina 7 – Speciale plaats van de Heilige Geest in de reformatorische traditie

Ik denk, dat dat óók tot de rijkdom van onze reformatorische traditie behoort, dat de Heilige Geest daarin zo'n speciale plaats heeft gekregen. Dat is bij Calvijn al zo en dat heeft zich in de Nadere Reformatie voortgezet. Daarom kan ik het zo moeilijk begrijpen, dat zovele reformatorische christenen zo bunzig ervoor zijn om van die Geest nog méér te ontvangen, niet alleen in zijn zaligmakende werk, maar ook in zijn vruchten en gaven. Daar moesten wij toch als reformatorische christenen juist heel erg verlegen om zijn.

→ Terug naar [5.2.4](#).

Pagina 8 – Weinig uitstraling

Wat ik tenminste onder ons constateer, onder predikanten en studenten, is, dat zij, ja zij zijn bekeerd, zij zijn kinderen van God, daar twijfel ik niet aan. Maar zij zijn nog zo ingekapseld door wat de Schrift noemt de eerste beginselen, bekering, *zondenkennis*, geloof. Natuurlijk heel erg belangrijk en nodig tot zaligheid. Daar gaat het mij niet om. Waar het me wel om gaat, is, dat er zo weinig groei, zo weinig verdieping, *zo weinig zekerheid*, zo weinig uitstraling, zo weinig vervulling van de Geest is. Zo weinig waarachtige christelijke ~~vrede en~~ vrijheid en blijdschap en openheid *naar de ander* wordt *er* gevonden.

Want zij missen nog steeds de volle doorwerking van de Pinkstergeest. En het *meest* schrijnende van dit gemis is, dat zij het niet missen. Vrienden, denk niet, dat ik het nu over een ander heb. Ik heb het ook over mezelf. Ik denk zo vaak en ik bid ook zo vaak, o Geest, vervul toch ook mijn hart en heel mijn leven. Doe mij ~~teeh-ook~~ delen in de volheid van uw gaven en vruchten, laat ~~teeh~~ ook mijn leven iets mogen uitstralen van uw goddelijke liefde.

→ Terug naar [4.1.1](#).

Pagina 10 – Vernieuwing impliceert ook eigen verantwoordelijkheid

Als ik zo velen tegenwoordig hoor spreken over de noodzaak van een opwekking en dat we daarom moeten bidden, dan proef ik er ~~bij-velen~~ *soms* uit, maar ik kan me vergissen, ik hoop, dat ik me vergis, maar ik kan me toch niet aan de indruk onttrekken. Ik proef er dan ~~bij-velen~~ *soms* uit een nostalgisch verlangen naar vroeger. Een opwekking: dan stromen de kerken weer vol. Dan is de prediking weer in trek. Maar verder kan alles gelijk blijven. Verwacht u zo'n opwekking? Zodat onze traditionele preken rustig traditioneel en tijdloos kunnen blijven en dat dan de kerken toch weer vol zullen lopen? Vergeet dat maar. Verwacht u een opwekking in die zin, dat u rustig kan blijven doorgaan met op een middagje uw preek in elkaar te flansen, een paar opmerkingen noteren of een schetsje in elkaar zetten en het dan daarmee wagen en dan denken dat de kerk weer bij u vol zal gaan lopen *en dat er dan veel zegen onder uw bediening zal vallen?* Denkt u daaraan als u aan een opwekking denkt? Vergeet dat maar. Als ons bidden om een opwekking niet gepaard gaat met een ~~hele~~ concrete vernieuwing en bekering van ons hele doen en laten, met name als predikanten, dan blijft het een farce. Want één ding ben ik steeds duidelijker gaan zien, en dat is, dat de Geest middellijk werkt. Weet u, wanneer er een opwekking komt? Als u en ik anders gaan preken, beter, gewoon beter, bijbelser, krachtiger, verzorgder, directer, dieper, indringender, vitaler. Dan heeft de Geest tenminste het middel voorhanden om zijn vernieuwend werk te gaan beginnen. Maar zolang u denkt, dat alles nieuw moet worden, maar dat u zelf gewoon op de oude voet door kunt gaan, nogmaals, dan kunt u het wel vergeten, dat er ooit een opwekking zal komen. Dat klinkt wat hard. Maar zo is het niet bedoeld. Ik zei het al, ik vind het zo verdrietig, dat wij ondanks al ons roepen om een opwekking nog zo rijk en verrijkt zijn in onszelf, ook als predikanten en dat we al het erop aankomt aan geen ding gebrek menen te hebben, en niet weten, niet door hebben, dat we zo arm zijn en blind.

→ Terug naar [5.5.2](#).

Openbaring en verkondiging (HDC doos 20)

Pagina 11 – Ambt en charisma

Ik begrijp wel, dat we hier te maken hebben met de oude spanning tussen ambt en charisma. Zoals u weet, zijn er, die dit spanningsveld ook in de Schrift zelf indragen en dan een ontwikkeling zien van het door de Geest gevulde charisma naar het meer kerkelijk-sacramenteel gevulde ambt. Het lijkt me een beetje geforceerd om dit zo te stellen. Maar in ieder geval is het wel in de geschiedenis van de

kerk van het begin af aan tot op de huidige dag *toe* een spanningsrelatie gebleven. In onze tijd concreetiseert zich deze spanning in de nogal koele verhouding tussen het appellerend en inspirerend getuigenis van de door de Geest vervulde opwekkingsman en de strak liturgisch-kerkelijk en dogmatisch gestructureerde prediking van de predikant-theoloog-ambtsdrager. Dat zijn ook in onze tijd in toenemende mate twee verschillende werelden aan het worden. In de wereld van de eerste vinden wij de Geest voorop staan, de vervulling met de Geest, het charismatisch *verstaan en* vertolken van de Schrift, de inspiratie en het appel, de opwekking en het getuigenis, met een directe en gemakkelijke manier van omgaan met de Schrift, gepaard met een onomstotelijke zekerheid. En in de wereld van de ander vinden wij de wetenschappelijke opleiding, de theologie met haar vele schillen, het Schriftonderzoek naar wetenschappelijke, *critische* maatstaven, de dogmatiek, de ambtelijke vergaderingen, de kerk, de gemeente, enz.

Ik heb altijd het idee, dat als wij in de kerk staan, voluit, *en* toch een behoorlijke scheut piëtisme hebben meegekregen, *wij*, in dit opzicht ons niet voor één gat willen laten vangen. Dat komt wel voor, namelijk daar, waar, men in een strak dogmatisch confessionalisme zijn orthodoxie beleeft in de kerk. Daar is weinig van de opwekking te vinden, waarschijnlijk omdat er weinig van de Heilige Geest te vinden is. Maar ik heb nu vooral op het oog die gezindheid, ik weet niet of ik kan spreken van een gezindte, die voluit wil staan in de ambtelijk gestructureerde kerk en gemeente, ook wat de prediking betreft (en dat sluit dus ook in: wetenschappelijke opleiding, theologie, sacrament, verbond, enz.), maar die tegelijk in dit alles open staat naar een vervuld worden met de Geest, omdat het diepe besef leeft, dat al deze dingen alleen maar werkelijk functioneren, gezaghebbend functioneren, als zij gevuld, beter is om te zeggen, vervuld zijn met de Geest van God, die de Geest is van Christus en van het Woord.

→ Terug naar [5.3.3](#).

Pneumatische en psychische aspecten in de geloofsbeleving (HDC doos 20)

Pagina 7-8 – Het ondoorgrondelijke karakter van het werk van de Geest

Het is niet voor niets, dat Calvijn altijd sprak van de verborgen werking van de Geest. Het blijft toch eigenlijk altijd een geheimenis. Zoals het leven zelf een mysterie is, dat in zijn wezen niet te doorgronden is, zo ook het leven uit de Geest. Daar komt bij, dat dit leven uit en door de Geest een geloofsleven is en blijft. Het blijft ergens ongrijpbaar voor de empirische onderzoeker. Het gaat niet buiten ervaring om, ook niet buiten het gevoel om, en toch is het niet van daaruit te grijpen en te analyseren. Ook van de Geest en zijn werk geldt het: ik geloof in de H. Geest. Dat is veel betekend voor prediking en pastoraat. Want wij zijn juist altijd weer zozeer geneigd om dit werk v.d. Geest zichtbaar en definieerbaar en systematiseerbaar te maken. Wanneer wij het werk v.d. Geest tot een systeem maken, verliezen wij het oog ervoor, dat het een geloofswerk blijft.

→ Terug naar [4.2.1](#).

Pagina 8 – Het tegenover van het werk van de Geest

In de eerste plaats wil ik dan wijzen op het tegenover van het werk van de H. Geest t.o.v. de mens. De Geest sluit zich aan de ene kant aan bij de mens, nl. in zoverre hij zijn materiaal vindt in de geest en de ziel van de mens. Misschien kunnen wij hier spreken van een formeel aanknopingspunt. De mens is, ook na de zondeval, mens gebleven. Hij is psychisch ontvankelijk voor de inwerking en de inwoning van de Geest. In zoverre bestaat er continuïteit, harmonie tussen de mens en de Geest, *het psychische en het pneumatische*. Maar materieel is het zo, dat de Geest alleen in de mens werkt op de wijze van de wedergeboorte. Hij sluit niet aan op het reeds voorhandene, maar Hij brengt juist een totale vernieuwing tot stand. Wij denken hier niet alleen aan het bijbelse woord wedergeboorte, maar ook aan de tegenstellingen: dood-leven, duisternis-licht. Practisch wil dit zeggen, dat de Geest dus nooit zo werkt, dat ons ik, ik bedoel dat in zedelijke zin, gehandhaafd blijft, of verlengd wordt. Waar het geestelijke leven dient om de mens op welke wijze dan ook interessant te maken, daar is kennelijk de Geest afwezig. Het psychische leven pur [sang] is egocentrisch. Het door de Geest gewerkte leven is theocentrisch.

→ Terug naar [5.4.4.](#)

Pagina 9 – Het christocentrische karakter van het werk van de Geest

Dat brengt ons tot het tweede, dat de Geest nooit met een eigen geestelijke inhoud tot en in de mens komt, maar altijd en alleen maar met Christus. De Schriftwoorden daarvoor kent u. Jezus zegt: Hij zal het uit het mijne nemen, en u verkondigen. Die zal mij verheerlijken. De H. Geest werkt niet alleen nooit buiten Christus om, maar Hij werkt ook nooit boven Christus uit. Ook hier ligt een criterium, dat van bijzonder groot belang is. De uitwassen worden daardoor als niet-pneumatologisch bepaald. En uitwassen zijn mogelijk naar alle zijden. De cultus van de H. Geest in de Pinksterbeweging kan zo'n uitwas worden. Ik zeg niet, dat het is, maar het gevaar is acuut aanwezig. Er kan een uitwas zijn naar de schepping en de cultuur. Dan gaat men de Geest overal in ontdekken, m.n. ook in de ontwikkelingsgang der geschiedenis, op grond waarvan men zelfs belangrijke theologische beslissingen neemt. Maar ook is die uitwas mogelijk in de richting van de bevinding, waarin men dan buiten Christus om heel veel kan beleven. Het christocentrische van de werking des Geestes geeft een kritische zuiverende gerichtheid in het geloofsleven.

→ Terug naar [5.5.3.](#)

Pagina 11 – Het heil moet niet spiritualistisch opgevat worden

Het heil wordt wel innerlijk ervaren, maar daarmee is het nog niet verinnerlijkt. Het heil heeft evenzeer met het lichaam en het stoffelijke, met de wereld en de geschiedenis en de cultuur te maken. Het spiritualisme is zeer gekant tegen de H. Geest, of nog beter misschien omgekeerd.

→ Terug naar [4.3.1.](#)

De doop met de Heilige Geest (HDC doos 21)

Pagina 5 – De eenmaligheid van Pinksteren

Het Pinksterfeest is immers een factum, in de heilsgeschiedenis, een gebeuren, niet alleen van persoonlijke, maar van heilshistorische betekenis, evenzeer als dit *het* geval is bij de geboorte, het sterven, de opstanding en de hemelvaart van Christus. Hier op Pinksteren wordt de Kerk gebracht in haar laatste stadium tussen de tijden, als een eschatologische grootheid. Dat is het unieke, onherhaalbare van Pinksteren. Vandaar dat ook in de Bijbel de tekenen van de uitstorting van de H. Geest, de windvlaag en de verdeelde tongen als van vuur, alleen in Hand. 2x genoemd worden. Dit gebeuren staat geheel op zichzelf, *zij het* behoort tot de fundamentele en als zodanig onherhaalbare heilsdaden van God.

→ Terug naar [5.5.2](#).

Pagina 8-9 – Blijven steken in de eerste beginselen

Wij mogen dus *in ieder geval* niet ontkennen, dat vooral in dit opzicht de vervulling met de H. Geest in de kerk aanwezig is geweest. Ik dacht, zonder nu chauvinistisch te willen zijn, dat ook hier blijkt hoe schriftuurlijk gebonden de gereformeerde religie is, en dat zij juist daarom bewaard is gebleven voor al te grote eenzijdigheid, hoewel wel meteen erkend moet worden, dat het geloofsleven der gemeente vaak ver beneden dit niveau bleef. Vandaar de menigvuldige klacht onder de oude schrijvers, en ook b.v. van Ds. Kievit. Het is vooral in de prediking van de laatste een bijna stereotype uitdrukking: „wat wordt dit tegenwoordig weinig meer onder ons beleefd,” en ook zegt hij, en dat is veel beteken[en]d: „wat wordt dit tegenwoordig weinig onder ons gepreekt”. Onder ons. Daar bedoelde hij zeer bepaald de Geref. Bondsprediking mee.

En ik dacht terecht. Want wij moeten toch wel erkennen, dat ook nu nog veler prediking, juist uit Geref. Bondskringen, niet verder komt dan wat Hebr. 6 noemt de eerste beginselen, nl. de bekering en de wedergeboorte en de kennis der zonde. Daar blijft menigeeen in steken, met als gevolg, dat ook de gemeente, die week in week uit door deze prediking gevoed wordt, in deze eerste beginselen blijft steken, waardoor a.h.w. de Geest niet zijn kans krijgt om krachtig door te werken, en de geloofszekerheid en blijdschap, en de levensheiliging zo weinig onder ons gevonden worden.

Het lijkt me daarom bijzonder nuttig en nodig, dat wij vanavond ons afvragen, hoe het met ons staat, in onze prediking en ook in ons pastoraat. Ik heb wel eens de indruk, dat vele predikanten en ook ambtsdragers wel er op bedacht zijn, dat toch vooral het stuk de[r] ellende niet verzwegen zal worden, als dat er niet dik in ligt, dan is het niet goed. Maar dat zij blijkbaar weinig erop gericht zijn, of de Geest d.w. in diepste zin zeggen Christus en de Vader wel met al zijn schatten en gaven, en in zijn volle kracht gepredikt wordt. Dat is de armoede van onze prediking en van onze gemeenten, en daarom ook van veler individueel geloof. De Geest kan niet aan bod komen.

→ Terug naar [5.4.2](#).

Pagina 10 – Begrijpelijke beduchtheid, maar waken voor ontkenning van de bijzondere charismata

Wij moeten erkennen, dat althans meerdere van deze genadegaven voor ons een vreemde zaak zijn, ons onbekend. En dat niet alleen. Maar de meesten van ons staan er ook argwanend tegenover, als er ergens deze gaven wel gevonden worden. Denk aan de tongentaal en de profetie en de gaven der genezing. Ik weet wel, dat deze argwaan ook wel een oorzaak heeft. In de geschiedenis is meerdere malen gebleken, dat wat onder het mom van de H. Geest doorging vaak was of werd een vorm van geestdrijverij. Denk aan de doperse beweging. En zelfs van dichtbij hebben wij dit ervaren, dat allerlei bevindingen als werk van de Geest werd[en] versleten, vaak heel bijzondere dingen, ook op het vlak van de profetie, waarachter toch meestal meer een zieke geest school dan de H. Geest. Dat die beduchtheid er dus is voor die bijzondere gaven van de Geest is dus wel te begrijpen, maar toch mag ons dat niet tot de andere ontsporing leiden, dat wij dit bijzondere, deze genadegaven van de H. Geest zouden ontkennen. Wij hebben het recht niet te menen, dat de H. Geest nu niet meer deze gaven zijn gemeente schenkt. Integendeel. Ik geloof, dat er alle reden is om de H. Geest te bidden, of hij ook nu en onder ons met deze gaven wil werkzaam zijn.

→ Terug naar [5.5.3](#).

De gave van profetie in deze tijd (HDC doos 24)

Pagina 1 – Onterechte ophef over de profetie van ds. Geuze

Er wordt in deze tijd veel over profetie gesproken. Niet alleen in charismatische of pinksterkringen, maar ook steeds meer in kringen van de Geformeerde Gezindte. Het opvallende daarbij is, dat dit niet beperkt blijft tot een spreken over profetie, maar dat er ook profetie wordt beoefend in de praktijk. Er worden profetische boodschappen ontvangen en doorgegeven. Toen dat nog niet zo lang geleden ook binnen traditioneel-gereformeerde kring plaatsvond, was dat wel even schrikken. Ik denk dan aan de profetische boodschap van ds. M.D. Geuze, gereformeerde Bondspredikant in Noorden (Z.H.). Het was een profetische boodschap, die hij rechtstreeks van God ontvangen had en die betrekking had op het SOW-gebeuren in de kerken. Opmerkelijk waren toen de vele reacties, die daarop loskwamen. Kennelijk had deze profetie een schokreactie teweeg gebracht. Op zichzelf is dat heel merkwaardig. Want eigenlijk zou zo'n schokreactie toch niet nodig zijn? De Bijbel spreekt immers op zoveel plaatsen over de gave van de profetie, zowel in het Oude als in het Nieuwe Testament. Een kerk of gemeente of een individuele gelovige, die uit en naar de Schrift leeft, mag dus weten, dat deze gave er is. Welnu, dan hoeft er toch niet zo geschokt te worden gereageerd, als blijkt, dat deze gave ook nu nog in de gemeente aanwezig is en in de praktijk wordt gebracht? Dat dit toch gebeurde, is wellicht het bewijs ervan, dat de gemeente niet zo bijbels leeft. Althans in dit opzicht niet.

→ Terug naar [4.3.3](#).

Pagina 5-6 – De Schrift heeft geldingskracht voor alle tijden

Het verschil betreft niet alleen de erkenning van het goddelijk gezag van de Schrift als zodanig, maar hoe men de Schrift leest en vooral hoe men wat de Schrift zegt laat gelden als bron en norm van Gods openbaring ook voor heden. Dus eigenlijk gaat het daarbij toch om een vorm van Schriftgezag. Het gezag van de Schrift voor het heden is hier namelijk voluit in het geding. Daarmee komen wij tot de eigenlijke vraag, die zich aan ons voordoet, als wij ons uitspreken over de gave der profetie in deze tijd. In feite betreft het wat men in de theologie noemt een hermeneutische vraagstelling. Het gaat er immers om, of we wel of niet geloven, dat wat de Schrift zegt over de gaven van de Geest in de gemeente ook nu nog onverkort van kracht is. In wezen zijn er dan slechts twee mogelijkheden. Of wij verklaren die Schriftgedeelten die daarover gaan voor tijdgebonden. Want in feite is dat toch een voor tijdgebonden verklaren van een deel van de Schrift, als we menen, dat wat de Schrift over de profetische gave van de Geest zegt wel geldingskracht heeft gehad voor de jonge christelijke gemeente maar daarna niet meer, terwijl de Schrift zelf dit met geen woord aangeeft. Of wij geloven, dat zoals alle woorden van de Schrift ook deze woorden alle eeuwen door tot op vandaag toe blijvend geldig en normatief zijn, en dat wij op grond daarvan geloven, dat de Geest ook nu met zijn bijbelse gaven werkt in de gemeente. Wij voor ons willen met overtuiging het laatstgenoemd verstaan van de Schrift toevallen. Volgens ons ligt dit opgesloten in het geloof, dat wel alle vlees is als het gras, dat vergaat, maar dat het Woord van onze God blijft bestaan tot in eeuwigheid (Jes. 40). Ook hier geldt het lied van de Reformatie: ‘Gods Woord houdt stand in eeuwigheid en zal geen duimbreed wijken.’

→ Terug naar [5.3.2](#).

Pagina 8-9 – De lastigheid van het toetsen van profetie

Er wordt vaak gezegd, met name ook door hen, die heel positief de profetische gave in het heden erkennen en zelfs practiseren, dat het nodig is, dat de profetieën getoetst worden door de gemeente. Die toets houdt in, dat men positief kritisch de concrete profetieën onderzoekt op hun bijbels gehalte. Zijn ze in overeenstemming met de Schrift? Zo ja, dan is de profetie authentiek en hebben wij ze als een woord van God te aanvaarden. Zo niet, dan moet ze als zodanig worden afgewezen. De moeilijkheid is echter, dat men dan voor de vraag komt te staan, wat het inhoudelijk betekent, dat een profetie in overeenstemming met de Bijbel is. Hoe is dit uit te maken, als het b.v. om een concrete profetie gaat, die een toekomstig gebeuren in het heden doorgeeft? Maar ook geldt dit bezwaar als het om iets gaat, dat een goddelijke belichting of beoordeling van een presente situatie bedoelt aan te geven, die als zodanig in de Schrift niet voorkomt. Het blijkt dan bepaald niet eenvoudig te zijn om het bijbels gehalte ervan vast te stellen. Maar stel, dat dit toch mogelijk is, dan nog blijft het de vraag, of de betreffende ‘profeet’ werkelijk namens God heeft gesproken. Want men kan ook een boodschap doorgeven, die op zich niet tegen de Schrift ingaat, maar die toch niet van God vandaan komt, maar uit de (gelovige) mens zelf opkomt. Want ook de geest van oprechte gelovigen kunnen creatief zijn op een wijze, die toch meer vanuit hen zelf dan vanuit de Geest van God ~~opkomt~~ te verklaren is. Welke

maatstaf moet dan worden aangelegd om tot zekerheid dienaangaande te komen? Het is dus niet zo eenvoudig. Dat moet ons ertoe brengen om voorzichtig met deze gave van de profetie om te gaan, zowel bij onszelf als ook in relatie tot anderen. Maar tegelijk mag ons dit niet verhinderen om te beseffen, hoe rijk en hoe nodig het is om deze gave te bezitten.

→ Terug naar [4.3.3.](#)

Hand. 2:3 (HDC doos 32)

Pagina 6, 9 – Het doel van tongentaal

O, denk ik dan bij mij zelf, en dat denken is een gebed, o mocht zo ook nu de Geest tot ons komen als een vurige tong, als een sprekende Geest, d.m.v. mensen tongen, v.e. dienaar v.h. Woord en v.e. getuigend christen en v.e. lofprijzende gemeente. Dan wordt het Pinksteren, dan wordt het opnieuw echt Pinksteren.

(...)

Ziet u, dat betekenen die tongen als van vuur i.d. 1^e plaats. Daarom zien wij ook, dat die disc. wel in dat huis die Geest ontvangen, maar dan vervolgens dat huis uitgaan, naar de tempel, de straten op en dat zij dan te midden v.h. volk, v.d. massa, want het *was* heel druk in Jeruzalem met heel veel buitenlanders, en te midden v. die massa gaan zij Gods grote daden verkondigen. Dat is nu de vrucht van die andere tong, die Pinkstertong, die vurige tong v.d. Geest.

→ Terug naar [4.3.2.](#)

Pagina 7-8 – Wel wedergeboren, toch geen tongentaal ontvangen

Een andere tong. En zijn spraken met andere tongen. Ja, zegt u: maar die disc. over wie het hier gaat, die waren toch al wedergeboren, en die waren toch al kinderen v.d. Here *voordat het Pi. werd?* En nu staat er van hen toch óók hier, dat zij spraken met andere tongen. Ja precies. Dat hebt u goed gezien. En dat wijst ons nu meteen op een nog nadere betekenis hiervan. Want het is óók zo, dat ook al kennen wij de Here, net als die disc. en al dienen wij hem en vrezen wij Hem, dat *'t dan toch zo kan zijn, dat wij dan toch nog niet deze, als ik het zo mag zeggen, deze Pinkstertong hebben ontvangen.* Denk maar a. de disc. zelf.

→ Terug naar [4.3.2.](#)

Pagina 11-12 – Twee eenzijdigheden m.b.t. tongentaal

En dan noemt ~~hij~~ Pls ook *nog* de gave v.d. tong, v.d. taal v.d. tong. En dat is dan toch nog iets anders *dan wat we [~] lezen in Hand. 2.* Dat is een gave *v/d Geest*, waardoor wij niet met onze woorden zozeer, maar op een andere, *[~] veel directer* wijze, met onze tong God verheerlijken en aanbidden. En Pls zegt dan: je moet niet vervallen in de eenzijdigheid om te denken, dat die gave nu het een en al is. Zo dachten sommigen in die Cor. gemeente. En die lieten zich er dan op voorstaan, dat zij die gave hadden en anderen niet. Dat is helemaal verkeerd zegt Pls. *Ook nu een gevaar. Tegen [~ ~]* Maar je

moet anderzijds ook niet denken: die gaven v.d. tong [zijn] helemaal niet belangrijk *of zelfs [~] niet meer bestaan. Andere eenzijdigheid – even onbijbels.* Nee, want dan miskennen we ook de Geest, die véle gaven schenkt, en o.a. ook die gave v.d. tong, *v/d taal v.d. tong.* En nu denk ik, dat wij tot dat deel v.d. chr. gemeente behoren *die vooral gevaar lopen in die laatste eenzijdigheid te vervallen [~],* die ook deze gave helemaal vergeten zijn. Velen weten niet eens, dat ze er is. En onbekend maakt natuurlijk ook hier onbemind.

→ Terug naar [4.3.2.](#)

Pagina 12-13 – God aanbidden met gewone woorden overstijgende taal

Heeft de Geest u ook een andere tong gegeven? Een tong, die de grote daden v. God *met een [~ ~ ~ ~]* verkondigt. Een tong, die zó het geheimenis v. Gods liefde vertolkt, dat ook nog hele gewone mensen dat kunnen verstaan *en daarvan ophoren.* En een tong, waarmee u God aanbidt en verheerlijkt, zelfs zo dat het uw gewone woorden overstijgt.

→ Terug naar [4.3.2.](#)

Pagina 13-14 – Een persoonlijke worsteling met de ontbering van tongentaal

Ik moet erkennen, dat ik totnutoe die laatste gave v.d. H.G. nog niet heb ontvangen. Hoewel ik er *vroeger* Hem menig keer om gebeden heb. Want ik zou zo graag, juist in mijn persoonlijk gebed de Here willen prijzen, willen aanbidden, en juist dan stuit [ik] op de armoede v. mijn woorden, waardoor alles zo beperkt blijft. En ook mijn hart er vaak zo weinig in mee komt. O en als die Geest nu ook die tong wil geven. Dat zou toch heerlijk zijn. Dan zou in mijn leven de Here meer tot zijn eer komen en dan zou mijn hart verruimd worden, en ik denk, dat ik dan ook vrijmoediger zou zijn in het spreken over de Here met en tot anderen. Maar nogmaals, die gave heeft de H.G. mij totnutoe niet geschonken. Ja, Hij is ook vrij om dat te doen en niet te doen. Want Hij is God, soeverein in al zijn weg en werk. En misschien zou ik met die gave wel de verkeerde kant opgaan, net als die gelovigen in Cor. En toch verlang ik er *wel* naar. *Daarom houdt het mij ook nu weer bezig.* En daarom vraag ik ook aan u: Hebt u die gave v.d. Pi tong ~~nog niet~~ ontvangen *of ook niet. Net als ik. Want zij is er ~~toch~~ wel.* En de Geest hééft toch gaven om *ze* uit te delen. Ik sprak nog niet zolang geleden een predikant, een G.B. predikant, een eenvoudige [~] man, die in zijn eenvoud mocht zeggen, dat de Geest hem die gave had geschonken. En ik wil eerlijk erkennen, dat ik jalours op hem was.

→ Terug naar [4.3.2.](#)

Pagina 15 – De ontvangers van tongentaal

Nog één ding. We hebben het nu vanmorgen zo over die Pinkstergeest en die Pinkstertongen gehad, tongen als van vuur. En nu zou het kunnen zijn dat u denkt: ja maar dat was natuurlijk alleen voor de apostelen bestemd. Zij werden gemaakt door de Geest tot apostolische getuigen v. Christus. Nou dat is ~~natuurlijk wel~~ *inderdaad* waar. Daarom is het vooral Petrus, van wie wij dit Pinkstergetuigenis *straks* te horen krijgen. Maar het [is] *toch* niet helemaal waar. Want niet alleen de disc. waren daar bijeen,

maar het was een schare v. 120 zielen, *hele gewone kinderen v. God*. En nu lezen wij, dat zij allen vervuld werden met de H.G. en dat zij allen begonnen te spreken met andere tongen, en die tongen als van vuur door hen gezien worden, ~~dan zien zij ook dat~~ *dat waren verdeelde tongen, zodat* zij zaten op een ieder van hen. Hoort u: op een ieder van hen. Dus niet alleen op de hoofden v. *Petrus of v.d.* apostelen, maar van allen. *Dus* kort samengevat, dus v.d. hele Pinkstergemeente. En dat is ook iets, dat een boodschap, een Pinksterboodschap bevat voor ons. Het is een grote zegen, als wij tot een gemeente mogen behoren, waarvan de voorgangers en de ambtsdragers mannen zijn, die vervuld zijn v.d. Geest en die spreken mogen met andere tongen. Maar nog rijker is het, als dat niet alleen v.d. voorgangers en v.d. ambtsdragers mag gelden, maar v.d. hele gemeente. V.d. oudste tot de jongste. Dat heeft de Geest *toen ook* gedaan. En *dat* wil Hij nog doen. Ook nu, ook hier.

→ Terug naar [4.3.2.](#)

Hand. 2:4a en Ef. 5:18b (HDC doos 32)

Pagina 2-3 – De Geest komt van boven

De H.G. ontvangen, vervuld worden met de H.G., Pinksterfeest doen worden, is niet ons werk. We denken dat wel eens. Daarom leven wij ~~soms~~ *veel* zo krampachtig. ~~Daarom~~ *We* wringen ~~wij~~ ons ~~soms~~ dan in alle hoeken en gaten om maar de Geest in ons leven binnen te halen. Daar kunnen wij soms krampachtig vroom voor doen of krampachtig wettisch voor gaan leven of krampachtig ernstig gaan worden of krampachtig ons blij ~~voor~~ gaan maken. Maar dan zijn wij zelf aan het werk. En dan wordt ons leven *inderdaad* een kramp. En wat er eer ook mee denken te bereiken, nooit zullen wij bereiken, dat wij dan ook werkelijk met de Geest vervuld worden. Nee, want daar leent de Geest zich niet voor. Hij laat zich niet plaatsen in het verlengde v. onze vroomheid en onze ernst en onze volbrenging v.d. wet of onze *eigengemaakte* opgewektheid. Als de Geest komt, komt Hij van boven. Als de Geest komt, wordt hij door Chr. gezonden. Als de Geest komt, dan geldt het: En zij werden allen met de H.G. vervuld.

→ Terug naar [5.4.4.](#)

Pagina 4-5 – Eénmalige uitstorting, herhaalbare vervulling met de Geest

Want het is natuurlijk wel waar, dat het hier om een bevel gaat, een oproep. Het blijft ~~duidelijk~~ overeind staan, dat de gemeente door Pls wordt opgeroepen: wordt vervuld met de Geest. Maar dat is niet in tegenstelling met wat er staat in Hand. 2. Dat sluit er juist heel goed op aan. ~~En dan moet u nu even goed luisteren.~~ Want toen in ~~Hand. 2~~ op dat 1^e Pi. feest. door Chr. de Geest werd uitgestort in de gemeente, en zij allen met die Geest vervuld werden, toen is ~~inderdaad~~ die Geest ~~ook uit de hemel neergedaald in de gemeente op aarde.~~ Dat is toen gebeurd eens en voor altijd is toen de Geest in de gemeente op aarde komen wonen. Vandaar, dat wij zeiden: dit is *gebeurd, dat is* een heilsfeit. En die heilsfeiten gebeuren maar eenmaal. Die hoeven maar eenmaal te gebeuren, want in dat ene feit wordt

het heil voor eens en voor altijd gerealiseerd. Zoals ~~ook~~ Chr. *toch ook* maar éénmaal geboren is en eenmaal gestorven is, en eenmaal opgestaan is en eenmaal ten hemel is gevaren? Welnu, zo wordt de Geest ook maar éénmaal uitgestort. En dat is op dat eerste Pi. feest gebeurd. Daarvan getuigt dit Hand. 2. *Dus: Hier is* dit vervuld worden is ~~dit~~ het directe gevolg v.d. uitstorting v.d. Geest zelf. Maar nu is het u misschien ook wel eens opgevallen, dat als je zo het boek v.d. Hand. verder leest, je telkens wéér tegenkomt, dat zij vervuld werden met de H.G. In Hand. 4 b.v. en in Hand. 10. Het herhaalt zich ~~kenmerklijk~~, *niet dat uitstorten v/d Geest maar wel 't vervuld worden met de Geest*. Hoe zit dat dan? Wel, laat ik het zo eenvoudig mogelijk weergeven. Toen de Geest op het eerste Pi. feest werd uitgestort, ging dat ~~meteen tegelijkertijd~~ met zo'n kracht en in zo'n overvloedige mate toe, dat die Pi. gemeente meteen ook met die H.G. vervuld werden. ~~D.w. heel eenvoudig zeggen:~~ Toen zij die Geest ontvingen, ontvingen zij hem *meteen zo overvloedig*, dat zij helemaal vol v. de Geest werden. Zij werden er ~~helemaal vol van~~ helemaal vervuld van. *Geest – zonder lidwoord. Wat betekent dat?* Dan moet u er maar aan denken, hoe wij soms ook vol kunnen zijn van iets, dat wij hebben meegemaakt. Een kind is jarig, en krijgt een heel mooi cadeau van ~~haar~~ zijn vader en moeder, en nu is dat kind er vól van. *Opa – oma – binnenkomst – [~] – geluk*. Hij is er helemaal van vervuld. Welnu, op Pi gaf Chr. a. zijn gemeente het cadeau, het geweldige geschenk v.d. Geest, en dat is voor die disc. zo overweldigend, dat zij *er* vol van zijn, zij zijn er vervuld van. Van die Geest. Ziet u, dat gebeurt in Hand. 2. Maar nu, ~~krijgen wij dit~~ *verder i/d Hand. Hoe gaat 't dan?* Wel: Die Geest is uitgestort, eens en voor altijd. Die *Geest* gaat nooit meer van zijn gemeente weg. Dat heeft de H.J. ons duidelijk beloofd. Maar dat vol zijn v. die Geest, ~~dat vervuld zijn v.d. die Geest~~. Nee, dat blijft niet altijd. Dat zakt daarna ook weer weg, min of meer. De Geest blijft wel altijd in de gemeente wonen, maar dat vervuld-zijn met de Geest, ~~ja~~, dat is niet permanent. Dat is eigenlijk alleen op de hoogtepunten v.h. geloof en v.h. gemeentelieven.

→ Terug naar [5.5.2.](#)

Pagina 10-11 – Vervulling en heiliging

Nu heb ik zojuist al *even* gezegd, waaruit die vervulling bestaat. D.i. *dus hier* niet de wedergeboorte en de bekering, en dat is zelfs niet het geloven in Chr. tot vergeving der zonden. Maar als ik het zo mag zeggen: die vervulling met de H.G. dat is een gebeuren, dat plaatsvindt in de heiliging, in de praktijk v.h. christelijke leven. Dat komt zowel in Hand. 2 als in Ef. 5 duidelijk naar voren. Want in onze eerste tekst lezen wij: En zij werden allen vervuld met de H.G. en begonnen te spreken met andere talen, gelijk de H.G. hen gaf uit te spreken.

[...]

En nu is het zo opmerkelijk, dat wij dit telkens weer terugvinden. In Hand. 4 precies zo. En zij werden vervuld met de H.G. en zij spraken het Woord Gods *met vrijmoedigheid*. Hoort u. Wéér dat vrijmoedig spreken. En nu Ef. 5. Ja, daar *is 't ook* weer hetzelfde. Maar dan als oproep: Wordt vervuld

met de H.G., sprekende onder elkander met psalmen en lofzangen en geestelijke liederen, zingende en psalmende den Here in uw hart.

→ Terug naar [4.2.3.](#)

Hand. 4:31 (HDC doos 32)

Pagina 13 – De Geest overvalt ons

De Geest, zegt Jezus, is als de wind. Hij waait waarheen Hij wil en ik zou er ook bij willen zeggen, en Hij waait wanneer Hij wil en je hoort zijn geluid en je voelt zijn kracht. Maar het is een soevereine kracht. Een kracht, die wij niet kunnen *tegenhouden*, *maar die wij ook niet zelf ontketenen* ~~maar die~~ Wij *kunnen de kracht v/d Geest alleen kunnen ontvangen* ~~waar~~. Wij *worden er* het voorwerp van, ~~worden~~ op onverwachte en ongedachte momenten. Zoals een aardbeving op zijn onverwachtst komt, zo komt ook de Geest, puur als verrassing. Hij overkomt ons. Ik zou bijna zeggen: Hij overvalt ons. *Want* er worden veel overvallen gepleegd in onze tijd. ~~Maar dat is dan~~ om te roven en om te gijzelen en te stelen. Om de mensen arm te maken. *Ja, dat is waar*. Maar de Geest pleegt ~~ook~~ overvallen, niet om te roven en te stelen, maar om zich weg te schenken. Niet om te gijzelen, maar om te bevrijden, niet om de mens arm te maken, maar om hen rijk te maken in de H.J. Chr.

→ Terug naar [5.4.4.](#)

Pagina 14-15 – De eenmaligheid en herhaalbaarheid van Pinksteren

Als wij Pi. feest vieren, en wij lezen dat, dat zij allen vervuld werden met de H.G., dan denken wij bij onszelf: ja, dat was toen, en dat is eenmaal gebeurd. Daar hoeven wij niet meer op te rekenen. U hebt daarin voor een deel gelijk. Want die bijzondere uitstorting v.d. Geest is *inderdaad* eenmaal op dat eerste Pi. feest geschied. En dat geschiedt niet meer voor een tweede keer. Want dat hoeft niet meer voor een tweede keer te geschieden. De Geest is nl. eens en voor altijd a.d. gemeente geschonken. En de H.J. heeft de belofte eraan verbonden, dat deze Geest tot in eeuwigheid niet meer van zijn gemeente zal scheiden. De Geest is er dus *al*, gem. Heel concreet *ook hier* in deze gemeente, ~~heel dichtbij ons~~. U hoeft niet ver te zoeken, ~~maar~~ Hij is ook vanmorgen dicht bij u, nu en hier, in en door de verkondiging v.h. Woord, want daaraan heeft de Geest zich toch willen verbinden. Daarom mag u zijn komst nu invoeren *nu het Woord verkondigd wordt*, u mag zijn komst nu verwachten. Zeg het maar met de dichter v. Ps. 130: Ik blijf de Heer, en zeg nu dan maar, ik blijf de Geest verwachten, mijn ziel wacht ongestoord. Want de Geest staat voor u klaar om ook in uw leven voor het eerst of opnieuw intocht te houden en uw leven voor het eerst of opnieuw vol te maken met zichzelf en met al zijn gaven.

Dat doet Hij ~~ook~~ hier *nl. ook* in onze tekst, en, en dat is het tweede wat ik zou willen zeggen, hij doet het hier weer opnieuw. Opnieuw worden zij vervuld met de H.G. Dat waren zij op die eerste Pidag ook al. Maar nu worden zij het opnieuw. Het eerste Pi. feest is dus wel niet voor herhaling vatbaar. Maar het vervuld worden met de Pi. Geest is wel voor herhaling vatbaar. Al is het dan wel op een enigszins andere wijze. Maar daar ga ik nu niet verder op in. Wat wij vooral willen zeggen, is, dat dat

vol worden v.d. Geest voor herhaling vatbaar is, gem. Dat doet de Geest één keer. maar Hij wil het ook nog eens doen en nog eens. Want het komt in Hand. meerdere malen ~~ter sprake~~ voor dat ze met de H.G. werden vervuld.

→ Terug naar [5.5.2.](#)

Hand. 5:12 (HDC doos 32)

Pagina 1-2 – Twee eenzijdigheden

Ik besef, dat het enigszins riskant is om een vergelijking te maken tussen toen en nu. Meestal is dat gedaan door sektarische groepen, die de kerk van nu gingen meten aan de kerk van toen. En dan natuurlijk altijd tot de conclusie kwamen, dat het met de kerk van nu droevig gesteld is. En dat zij dáárom recht hadden om zich ~~van de kerk~~ af te scheiden en zelf een nieuwe kerk te gaan ~~vormen~~ stichten, die wel a.h. oorspronkelijke ideaal zou beantwoorden. Nu, zoiets zijn wij vanmorgen in ieder geval niet van plan. Maar er is ook een andere eenzijdigheid. Die komt juist v.d. kant v.d. gevestigde kerken. *Want* die zeggen dan: ja maar zoals het in het begin toeging, zó moet je het nu niet meer verwachten. Want tóén moest de kerk nog helemaal beginnen, en dáárom gaf God aan haar zulke bijzondere mogelijkheden en krachten. Maar nú is de kerk een gevestigde kerk geworden. Nu is het dus anders. Bijzondere dingen ~~mag je~~ gebeuren nu niet meer ~~verwachten~~. Nu gaat alles veel gewoner toe. Een gewone gemeente, die samenkomt in een gewone kerk, en met elkaar gewone kerkdiensten houdt, waarin een gewone dominee voorgaat. En zo gaat alles gewoon toe. Niemand kijkt daar meer van op. Zo hóórt het nu eenmaal. Zo wil God het. Dat is precies de andere kant. Maar ik denk dat dát toch ook een beetje eenzijdig is. Ik voel daar eigenlijk een verkapte verontschuldiging in, waarom het momenteel zo weinig bijzonder en dus ook zo weinig aantrekkelijk meer toegaat in de gemeente.

→ Terug naar [4.3.1.](#)

→ Terug naar [5.3.2.](#)

Pagina 2-3 – Het Evangelie kreeg handen en voeten

Ik vind het zo bijzonder, dat hier over de handen v.d. ap. wordt gesproken. Niet *alleen* door hun monden *dus*, maar *ook* door hun handen waren zij boodschappers van God en van zijn genade. Ook staat er niet, *hier althans niet*, dat die boodschap werd overgedragen door hun prediking, maar door vele tekenen en wonderen, die *door hen gedáán werden*. *Hun prediking was ook een kwestie van dóén*. U voelt wel: hier zitten wij eigenlijk direct al midden in ons probleem. Want zojuist zeiden wij, dat het bij ons allemaal gewóón toegaat. Nu, dat gewone, wil zeggen, dat die wonderen en tekenen er bij ons in ieder geval niet meer bij zijn. En die handen óók niet. Bij ons gaat alles alleen via de mond en via onze woorden. Onze kerkdiensten zijn Wóórd-diensten geworden. En we staan erop, dat dit ook zo blijft. Maar oorspronkelijk was dat dus kennelijk nièt zo. Toen werd er natuurlijk óók gepredikt. Dat kunnen wij in Hand. ook duidelijk zien. Maar *die prediking geschiedde* niet alleen *door* woorden. Er werden óók wonderen en tekenen verricht. Niet alleen de monden *van* de ap., maar ook *hun* handen

stonden in dienst v.h. Ev. Trouwens, zij werkten nog veel méér met hun handen. We lezen ook telkens, dat zij iemand de handen oplegden. Evangelieverkondiging en gemeenteopbouw was voor hen ~~niet alleen een zaak van de mond maar niet minder ook~~ ook een zaak v.d. handen. Je zou kunnen zeggen, dat het evangelie in deze jonge gemeente handen en voeten kreeg. En dat lijkt me heel belangrijk. Nog steeds.

→ Terug naar [4.3.1.](#)

Pagina 4-6 – Gods heil heeft ook een materiële kant

Het doet me denken aan de evangelist Osborn, die een aantal jaren geleden op het Malieveld in Den Haag predikte en ook wonderen v. genezing verrichtte. Ik ben er zelf toen een keer naar toe geweest. En ja, het is niet mijn stijl, maar ik was toch wel ~~diep~~ onder de indruk ervan. Niet zozeer van Osborn, maar vooral van het gelóóf van die zieke mensen, die het erop waagden om ondanks hun verlamdheid op hun benen te gaan staan. Ik werd *erdoor* in contact gebracht met een facet v.h. evangelie, dat ik vóór die tijd eigenlijk nog nooit had ontdekt. En dat liet me bepaald niet onberoerd.

Nu ja, gem., wij kunnen wel gemakkelijk op al die mensen afgeven, maar wat doen wij dan met zo'n Schriftgedeelte als dit? Laten wij eerlijk zijn: wij doen er helemaal niks mee. *We slaan het over.* Of we vergeestelijken alles en zeggen: nee, dat lichamelijke, dat moet je niet letterlijk nemen. Het gaat erom, dat door deze wonderen en tekenen het gelóóf werd versterkt. En nu moeten we gewoon die lichamelijke kant laten vallen. Want dat is nu *eenmaal* niet meer zo. Maar dat tweede, het geloof en de versterking daarvan, dat moeten wij aanhouden. En dat gebeurt nu dus niet meer door wonderen en tekenen, maar gewoon door de prediking en dan ook nog door de sacramenten. Méér niet.

Voelt u, dat dat toch niet kan? Dat dat te weinig is. Dat dat geen recht doet aan het volle evangelie. Nu, dat wil ik maar zeggen. En hoe wij dan daarop moeten reageren? Nou, het zou al heel wat zijn, als onze reactie een gebed is. Een gebed tot de levende God, tot de krachtige ~~Pi-G.~~ *levenwekkende Geest*, en dat wij Hem belijden onze armoede, ~~onze schraalheid~~, ons verzwakken en inperken v.h. evangelie en dat we Hem aanroepen om ook nu zijn kracht tot ~~genezing~~ vernieuwing en bevrijding te tonen: in de gemeente en via de gemeente in de wereld, deze *ellendige* wereld, die bloedt uit duizend echte wonden.

→ Terug naar [4.3.1.](#)

Pagina 6-7 – Mensenmassa's

U merkt dat ik de boog nogal wijd span. Ik haal vanmorgen de hele wereld erbij. Maar dat doet in zekere zin onze tekst ook. Want er staat, dat er door de handen der apostelen vele tekenen en wonderen gedaan werden onder het vólk. Dus niet beperkt tot de eigen groep, *alleen* de gelovigen, nee, het gebeurde onder het volk. Trouwens u moet er eens op letten, gem. hoe brééd ons tekstgedeelte de spanwijdte trekt v.h. evangelie. Want in het volgende vs. wordt opnieuw over het volk gesproken. Het volk hield hen in grote achting. En dan weer een vs. verder, vs. 14, wordt gesproken over

menigten (meervoud!) v. *mannen en vrouwen*. En in vs. 16: opnieuw de menigte. Merkt u, hoe massaal het toegaat. Lucas is trouwens hier al *ermee* opgehouden, de storm van nieuwe lidmaten v.d. gemeente te tellen. Eerst had hij er 3000 geteld, toen 5000, *alleen mannen*,. Nu heeft [hij] het over menigten. Want er is geen tellen meer aan. Wat een massale beweging moet dat zijn geweest.

Dat is ook weer zoiets, waar wij een beetje beducht voor zijn. Toen een aantal jaren geleden Billy Graham het olympisch stadion vol preekte, waren er velen, die erop afgaven. Veel te massaal, zeiden zij. En dat verzet tegen het massale is na die tijd alleen nog maar toegenomen. Als de jongerendag v.d. EO 23 000 jonge mensen trekt, dan halen velen de neus ervoor op. Ja, alsof het ideaal zou zijn, wanneer er 30, 40, hooguit 80 mensen in de kerk zitten. Soms krijg je ook van predikanten de indruk, dat zij denken: hoe minder, hoe liever. Maar dat is niet in de lijn van Handelingen. Daar wordt het volk bij het evangelie betrokken. En daar zijn ze erop uit, dat de menigten worden aangesproken en door het evangelie worden bereikt. En daar zou ik het ook graag op willen houden.

→ Terug naar [4.3.1](#).

Pagina 9 – In de buurt van de tempel

In de eerste plaats moeten wij er dan nog weer even op letten, dat het dus ging om een voorhof v.d. tempel. Ze bleven dus als chr. gemeente in de directe nabijheid v.d. tempel. Zij gingen niet apart vergaderen. Ver v.d. tempel verwijderd, op een afgelegen plek ergens, laat ik maar zeggen, in een buitenwijk v. Jer. Nee, dáár, waar zij altijd als behorende tot het Joodse volk hun godsdienstig centrum gehad hadden, waar ook de offers werden gebracht, waar de cultus werd gevierd, dáár kwamen zij nu óók samen. Hieruit zijn wij, dat zij dus de band wilden vasthouden met de eredienst zoals zij die totnutoe samen met het volk hadden gevierd. Zij wilden zich niet isoleren. Zij wilden er juist bij horen, bij blijven horen. En daar zat een diepe gedachte achter. Daar zat nl. het geloof achter, dat hun christelijke eredienst, en *dus heel* hun christelijk geloof ten diepste door en door *Isr.* was, dat dat niets anders was dan de vervulling v.d. O.T.sche eredienst. Ze wilden niet iets nieuws brengen. Zij wilden de vervulling brengen, waarnaar het hele Oude verbond had uitgezien.

→ Terug naar [4.3.1](#).

Pagina 21 – De uitstraling van de kerk

Nou, wat dacht u, onze jongens en meisjes, die in een wereld groot worden, waar zulke immense problemen zijn, wat dacht u, dat die nog fiducia hebben in het christendom, dat wij ten toon spreiden? Dat kunnen wij toch niet van hen verlangen. *Wij hebben er toch een puinhoop v. gemaakt*. Wij maken het er toch naar, als zij zo'n kerk vaarwel zeggen. Dus ja...

Die Jeruzalemse gemeente dwingt enerzijds ontzag af *bij de mensen*. En anderzijds heeft zij een onweerstaanbare aantrekkingskracht. *Ja, want* de mensen dachten: dáár moeten wij toch eigenlijk zijn. Die mensen hebben wat wij niet hebben, en wat wij toch niet kunnen missen. Want zie eens hoe ze leven en hoe ze met elkaar omgaan. Hier heerst de liefde. En waar is die elders in de wereld te vinden?

En ja, hoe is dat bij ons? Bij ons zien de mensen *vaak* het t.o. gestelde. En daarom denken zij over ons ook ~~precies~~ het t.o. gestelde. Nu zeggen de mensen: *Dáár* moet je niet zijn. Want die mensen doen niet anders dan ruzie maken met elkaar. En de *één* weet het nog beter dan de ander en de *één* meent het nog ernstiger te moeten nemen dan de ander. Maar zij rusten niet of ze moeten elkaar het nest hebben uitgevochten. Triest hè, dat het zo is. En dan hebben zij het over ons, hoor. Het is ~~toch ook~~ onze schuld, gem., ja onze schuld ~~is het~~. Dat we *dát* eens zouden gaan zien en erkennen. Want dan vindt er ook schuldbelijdenis plaats. En dan vindt er ook bekering plaats, persoonlijke en gemeentelijke bekering, ja, die is nodig, hard nodig.

→ Terug naar [4.1.1.](#)

Hand. 8:4-25 (HDC doos 32)

Pagina 11-12 – Ambt en charisma staan niet vijandig tegenover elkaar

Ik weet wel, dat er altijd neiging bestaat om het gewone ambt en het bijzondere v.d. Geest t.o. elkaar te stellen, en te menen, dat die twee maar heel weinig met elkaar te maken hebben, zelfs ergens vijandig t.o. elkaar staan. Ook bijbelgeleerden zijn er *zelfs*, die dit denken. En die de bijbel ook zo verklaren. Maar ook gewone gemeenteleden zijn er, die denken: ach, die dominee of die ouderling, en die gewone wekelijkse verkondiging en de sacramenten, die hebben als het erop aan komt maar heel weinig te betekenen, nee, die Geest komt op een bijzondere manier. Heel apart en heel opvallend. Maar het is niet waar, gem. U vergist u. En als u op deze *bijzondere* manier de komst v.d. Geest verwacht, dan wacht u tevergeefs. En dan moet u ook *nog* uitkijken, dat u zich niet iets gaat inbeelden. Want het gevaar is niet denkbeeldig, dat als men dan *toch* meent op die bijzondere manier de Geest te hebben ontvangen, buiten het Woord om en buiten het apostolisch ambt om, dat men in feite dichter bij Simon de Tovenaar dan bij Filp. en de apostelen zich ophoudt. Ook dat kan *nl.* een betovering zijn. Daarom is het zo uitermate belangrijk, dat wij dit goed zien, dat de Geest wil komen in ons leven langs de weg v.d. ambtelijke bediening.

→ Terug naar [5.3.3.](#)

1 Kor. 12:1-4 (HDC doos 36)

Pagina 1-2 – De inwoning van de Geest

Op Pinksteren is de Geest uitgestort op alle vlees. Concreet betekent dit, dat de Geest woning is gaan maken in de gemeente, d.w. o.a. zeggen in de harten der gelovigen. Maar *waar* bestaat die inwoning van de Geest nu uit? Welk heil ligt daarin opgesloten? Het blijkt, dat de Schrift daarop een meervoudig antwoord geeft. I.d. eerste plaats brengt de Geest mensen tot het geloof. Dat zien wij al direct op de 1^e Pinksterdag gebeuren. Mensen worden door de ontdekkende prediking v. Petrus verslagen in hun harten. Zij *belijden hun zonden* en komen tot bekering. Zij gaan in Jezus geloven. Zij *delen in zijn vergeving* en worden toegevoegd tot de gemeente, die zalig wordt. Het werk v.d.

Pi[nkster]geest bestaat dus allereerst daaruit, dat mensen *zalig worden*. Dat zij worden wedergeboren en gaan leven in gehoorzaamheid a.d. Here.

Maar in het vervolg v.h. N.T. lezen wij ook v.d. vrucht v.d. Geest. Als de Geest eenmaal woont in ons hart, en ons gebracht heeft tot waarachtige vernieuwing des levens, dan komt die vernieuwing ook tot openbaring. Dan wordt de vrucht daarvan gezien. Over die vrucht spreekt Pls. o.a. in Gal. 5, en hij noemt dan: liefde, blijdschap, vrede, lankmoedigheid, zachtmoedigheid, enz. Wij zouden zeggen: al die kenmerken, die het christelijke leven vertoont, worden hier door Pls. toegeschreven aan de Geest. Dat zijn geen vruchten v. eigen akker, maar dat is alleen dank zij de inwoning v.d. Geest.

Maar nu treffen wij in onze tekst nog een derde categorie aan, die óók met het werk v.d. Geest wordt verbonden. Dat zijn wat onze tekst noemt: de gaven van de Geest.

→ Terug naar [4.2.3.](#)

Pagina 3-4 – Tongentaal kwam ook bij de heidenen voor

Kennelijk bracht dat in die gemeente ~~enige~~ *nogal* verwarring. Er waren er *enerzijds*, die daar zo van onder de indruk waren, dat zij dachten: die mensen, die in tongen spreken, dat zijn eigenlijk alleen ~~de~~ echte ~~volwassen~~ christenen. En die gedachte koesterden kennelijk ook de mensen, die in tongen spraken zelf ook van zichzelf. Zij lieten zich daarop duidelijk vóórstaan. Maar anderen reageerden daar weer heel anders op. Zij werden erdoor uit hun balans gebracht. Het bracht hen in verwarring. Want hun bekwam de angstige gedachte, dat het wel eens helemaal niet de H. Geest kon zijn, waardoor deze mensen in tongen spraken, maar een dwaalgeest of een heidense geest, zelfs een antichristelijke geest. En als dat waar was, dan was dat verschijnsel v.h. spreken in tongen juist een negatief gegeven, waardoor de gemeente niet werd gebouwd, maar juist werd bedreigd. Die gedachte kwam mede daarom bij hen op, omdat zij vroeger, toen zij nog meededen aan de heidense godsdienstoefeningen, m.n. de griekse mysteriëncultus, ook dergelijke mensen waren tegengekomen, die op een min of meer extatische wijze een onverstaanbare taal spraken, en op deze manier de mensen ~~ertoe~~ brachten tot verering v.d. goden ~~te komen~~. Welnu, dan zouden zij met dit verschijnsel v.h. spreken in tongen weer midden in het heidendom beland zijn. En dat was hun grote *zorg* ~~probleem~~.

→ Terug naar [4.3.2.](#)

→ Terug naar [5.5.3.](#)

Pagina 8 – Actuele, extatische ervaringen buiten het christendom om

Ik zei zojuist: Bij de meesten van ons zal die tegenstelling tussen vroeger en nu niet zo opvallend zijn. En toch... Ja, weet u, waaraan ik denken moest, toen ik hier zo mee bezig was. Aan het Popfestijn, dat ook *juist* met Pi gehouden werd, ergens in Limburg, geloof ik. Het regende pijpestelen, en toch waren 1000den jongeren op komen dagen, Want dit gebeuren moesten zij meemaken. En a.d. beelden die werden doorgegeven, kon je zien, hoe ook dáár de extase een geweldige rol speelt. Ze worden door die muziek opgezweept. Zij raken buiten zichzelf, zij beleven op hun manier ook een enorme [~] prikkel, een stukje *zalig gevoel*, zaligheid op hun wijze, *een gesecculariseerd Pinksteren. Een wereld*

Pinksteren. Ja, en dan... waar loopt het op uit? Op de leegte, *verstomming*, op het zwijgen. *Na de kiek komt de kater*. Want ze krijgen geen echt antwoord op hun vragen. Zij worden *door deze moderne afgoden, omdat ook dat met al hun geknetter stomme afgoden zijn*, uiteindelijk aan hun lot overgelaten, en zij vallen terug in de doofheid v. hun bestaan. Deze heidense extasecultus is toch ook in onze wereld nog springlevend. Of juist vandáág weer heel sterk opnieuw. 1000den *mensen, ouderen en jongeren, wagen* vergapen zich eraan. Maar ook vinden wij het terug in de stadions, i.d. voetbalwedstrijden. En op een nog veel intensere ~~zin~~ wijze in de drugs en de *sex [en] alcohol*. Allemaal vormen v. extatische belevingen, waarin een mens voor een moment een stukje zaligheid beleeft, maar waar de leegte het laatste is, waar alles op uitloopt.

→ Terug naar [4.3.2](#).

Pagina 10 – De norm voor onderscheiding

Want daar draait alles om, nl. dat niemand, die door de Geest Gods spreekt, Jezus een vervloeking noemt. En niemand kan zeggen Jezus de Here te zijn dan door de H.G. Dáár valt dus de beslissing. Als we dit plaatsen i.d. context v. die Cor. gemeente, dan wil Pls ermee zeggen: U moet niet afgaan op dat bijzondere spreken in tongen als zodanig. Dat bijzondere verschijnzel moet u er niet toe brengen om te denken: dat en dat is zo bijzonder en dat brengt ons zo in vervoering. Dat moet wel v.d. Geest zijn. Maar ook niet het omgekeerde. Ook niet denken: dat is extatisch, dat lijkt wel op wat we vroeger in de heidense cultus meemaakten, dus weg ermee. Nee, niet het bijzondere verschijnzel op zich is doorslaggevend, maar wat er gezegd wordt op deze wijze. En dan is er maar één ~~criterium~~ maatstaf: nl. hoe J. Chr. ter sprake komt.

→ Terug naar [4.3.2](#).

→ Terug naar [5.5.3](#).

Pagina 14-15 – Verscheidenheid in gaven

U moet niet denken, dat dit spreken in tongen het een en het al is, dat de Geest te geven heeft. O nee, want er zijn vele gaven, zegt Pls in vs. 4 en er is een grote verscheidenheid daarin. Allemaal zijn het *dus gaven v.d. Geest, v.d. ene Geest, die Chr. verheerlijkt*.

→ Terug naar [4.2.2](#).

College over NGB art. 11 (HDC doos 47)

Pagina 55 – Invloed van Bavinck en Molenaar

Laat ik beginnen met te stellen, dat de boodschap v.d. Pinksterbeweging m.i. een grote en onmisbare waarheid bevat, wanneer zij onze neus gedrukt heeft op de werkelijkheid v.d. Geest, en op de noodzakelijkheid en vruchtbaarheid voor de gemeente en de christen om deze Geest te bezitten en uit de kracht v.d. Geest te leven. [...] Persoonlijk ben ik daarvan vooral ~~door aangesproken~~ overtuigd, toen ik het boekje gelezen had v. wijlen prof. J.H. Bavinck, *Ik geloof i/d H.G (z.j.)*, en ook van Ds.

Molenaar, *De doop met de H.G. (1963)*. Ik moet zeggen, dat toen vooral mijn ogen opengegaan zijn voor het Schriftgetuigenis, dat in dit opzicht toch onweersprekelijk duidelijk is.

→ Terug naar [4.1.2](#).

Pagina 57-58 – Het charismatische leven is niet louter specifiek-christelijk

Daarbij komt dan het gevaar, dat de charismata op een menselijke wijze worden geforceerd, en het twijfelachtig wordt, of hier nu de Geest v. God of de mens zelf a.h. werk is. Dat dit niet denkbeeldig is, wijst het feit uit, dat deze bijzondere geestesuitingen overal voorkomen in de antieke religies. Wat door *vele* Pinkstergemeenten, *en eigenlijk toch ook al door de gemeente v. Cor. vroeger, nu* juist als hét specifieke gezien wordt van het werk v.d. Geest, blijkt, *i/d godsdienstgeschiedenis*, een vrij algemeen religieus verschijnsel te zijn geweest. Ik kan hier verwijzen naar het art. v. Carl. A. Keller in de bundel *Erfahrung und Theologie des H. Geistes over Enthusiastisches Transzendenzerleben in den nichtchristlichen Religionen* (S. 49 f.f.) *die dat met de stukken aantoot*. Hij besluit dit artikel met de volgende belangrijke vraag. Het, *wat hij noemt*, enthusiastisches Erleben in de Bijbel en het enthusiastisches Erleben in de wereld der niet-bijbelse religies zijn fenomenologisch identieke verschijnselen. Hoe is dit feit theologisch te verklaren? Moet dit worden gezien als een aanpassing van de Openbaring aan algemeen-menselijke behoeften en ervaringen? Of is dit een indicatie, die ons wijst in de richting, dat de macht, die in de buitenbijbelse religies werkzaam is te maken heeft met diezelfde macht v.d. Geest, die in de bijbelse religie werkzaam is?

Het is goed om deze twee vragen diep tot ons te laten doordringen. Toch ben ik geneigd om nog een andere richting uit te denken. ~~Nøeh~~ *Niet* in de richting v.d. aanpassing v.d. bijbelse openbaring a.e. algemeen religieus beleven, dat wij ook buiten het christelijke geloof aantreffen. Ook zou ik niet zozeer willen denken aan een universele werking v.d. Geest, die op deze wijze tot uiting komt. Maar ik zou meer in deze richting willen denken, dat wij in de eerste plaats door dit feit eraan herinnerd worden, dat dat charismatische leven blijkbaar niet zo uitzonderlijk is, en zeker niet zo specifiek-christelijk als het op het eerste gezicht lijkt.

→ Terug naar [5.5.3](#).

Pagina 58-59 – De vrucht van de Geest als criterium of we leven uit de Geest

Als Pls zegt in Rom. 8:14, dat zij die door de Geest geleid worden kinderen van God zijn, dan lijkt het me niet juist om dan allereerst te letten erop of de charismata aanwezig zijn. Veeleer zou dan gelet moeten worden op wat Pls noemt de vrucht v.d. Geest in Gal. 5 vs. 22: De vrucht van de Geest is liefde, blijdschap, vrede, lankmoedigheid, vriendelijkheid, goedheid, trouw, zachtmoedigheid, zelfbeheersing. Het is opmerkelijk, dat Pls in deze vrucht v.d. Geest wel de functie legt v.e. criterium. Want hij stelt deze vrucht v.d. Geest t.o. de vrucht v.h. vlees. Vgl. vs. 19. Hier valt dus de beslissing of we uit de Geest leven of uit het vlees leven. En datzelfde vinden wij niet als het in 1 Cor. 12 en 14 gaat

over de charismata. We hebben hier dus duidelijk met een verschillend niveau v.h. werken v.d. Geest te doen.

→ Terug naar [5.5.3.](#)

Pagina 60-61 – Syllogismus practicus en syllogismus mysticus

Het is dan ook een voluit schriftuurlijke lijn, die de Reformatie gevolgd heeft, toen zij ook op die praktische godsvrucht de nadruk liet vallen, zoals b.v. de H. Cat. vr. 86 doelt, als zij zegt, dat wij ~~uit~~ *op grond van* de vruchten ~~v.h. geloof~~ (en dan bedoelt zij daarmee de vruchten der heiligmaking) de zekerheid v.o. geloof en ons deelhebben a. Chr. mogen opmaken. In de theologie noemt men dat de syllogismus practicus. Men besluit tot de waarachtigheid v. zijn geloof op grond van de praktische vruchten daarvan. [...] Later is men meer op de toer gegaan v.d. z.g. syllogismus mysticus. Toen ging men steeds meer werken met innerlijke kenmerken, toen grondde men de waarachtigheid v.h. geloof steeds meer op de innerlijke ervaringen. Maar het is toch wel duidelijk geworden, dat dit een wankel grond blijft.

→ Terug naar [5.5.3.](#)

Pagina 61 – Woord en Geest, een twee-eenheid

Wat wij boven gezegd hebben, [is] dat wij het werk v.d. Geest nooit mogen losmaken v.h. Woord. Niet dat Geest en Woord hetzelfde zijn. *Spanning twee-eenheid*. Maar zij hebben wel alles met elkaar te maken.

→ Terug naar [5.2.4.](#)

Pagina 62 – Per verbum en cum verbo

Toch moeten wij niet zo ver gaan, dat wij Woord en Geest met elkaar gelijkstellen. Vgl. Luther *en de lutherse theologie*. Maar wij moeten Luthers *Anliegen* wel goed verstaan. Per verbum is waar. Maar wij moeten het wel aanvullen met het cum verbo van Calvijn. Daarmee [is] ruimte gegeven voor het eigen werk v.d. Geest in het mensenhart. Dat eigen werk v.d. Geest is niet los v. zijn werk in het Woord en dus niet los v.h. Woord zelf. Maar ~~het is daarbij nodig~~ *het eigene v/d Geest daarin is*, dat de Geest ons hart opent, ons verstand verlicht, zodat het door de Geest vervulde Woord ingang vindt in onze harten. Het zijn eigenlijk de twee handen v.d. Geest, ~~die in elkaar grijpen~~ *waarmee Hij in ons met het Woord werkt*, en die niet zonder elkaar te denken zijn.

→ Terug naar [5.2.4.](#)

9.2 Verklaringenblad

Algemene gegevens

Naam student	Gerco Guijt
Titel masterthesis	Charismatisch gereformeerd. <i>Een systematisch-theologisch gesprek tussen prof. dr. C. Graafland en de gereformeerde traditie over de bijzondere charismata.</i>

Verklaring van originaliteit

Hierbij verklaar ik dat bovengenoemde masterthesis uit origineel werk bestaat. De thesis is het resultaat van mijn eigen onderzoek en is alleen door mijzelf geschreven, tenzij anders aangegeven. Waar informatie en ideeën uit andere bronnen zijn overgenomen, wordt dat expliciet, volledig en op passende wijze vermeld in de tekst of in de noten. Een bibliografie is bijgevoegd.

Plaats	Katwijk
Datum	17 juni 2022
Ondertekening	

Toestemmingsverklaring

Hierbij stem ik ermee in dat bovengenoemde masterthesis na goedkeuring beschikbaar wordt gesteld voor opname in de bibliotheekcollectie en dat de metadata beschikbaar worden gesteld aan externe organisaties en/of door de PThU worden gepubliceerd. Verder verleen ik (de bibliotheek van) de PThU wel toestemming voor het opnemen van de volledige tekst in een via internet of anderszins openbaar toegankelijke database. (Deze toestemming betreft alleen de openbaarmaking van de masterthesis, zonder verdere overdracht of inperking van het auteursrecht van de student.)

Plaats	Katwijk
Datum	17 juni 2022
Ondertekening	

9.3 Datamanagementplan

Algemene gegevens

Naam student	Gerco Guijt
Namen scriptiebegeleiders	Prof. dr. W.H.Th. Moehn Prof. dr. G. van den Brink
Datum	18-5-2022
Versie	2

Algemene gegevens over het onderzoek

Werktitel onderzoek	De bijzondere charismata bij prof. dr. C. Graafland
Korte omschrijving van onderzoek en methoden	De aard van het onderzoek is bronnenonderzoek naar de theologie van prof. C. Graafland. Hierbij zal voornamelijk van primair materiaal, maar daarnaast ook van secundair materiaal gebruik gemaakt worden.
Typen onderzoeksdata	In dit onderzoek wordt zowel gepubliceerde als ongepubliceerde literatuur bestudeerd. Het ongepubliceerd materiaal bestaat uit (handgeschreven) preken, meditaties, collegedictaten en lezingen. Deze bronnen heb ik geraadpleegd in het archief van het Historisch Documentatie Centrum. De geraadpleegde doosnummers zijn 1 t/m 9, 15, 16, 18 t/m 21, 23, 24, 27, 29 t/m 36, 39 t/m 41, 43 t/m 47, 50. In verband met een embargo is mij de toegang tot doosnummers 10 t/m 12, 26, 42 geweigerd. Overige doosnummers (de lijst loopt t/m 51) heb ik niet gereserveerd omdat de inhoud ervan mijns inziens niet relevant was voor mijn onderzoek.
Periode dataverzameling	De dataverzameling vindt plaats vanaf week 10 tot en met week 24.

Technische aspecten

Hard- en software	Met betrekking tot hardware wordt er alleen gebruik gemaakt van een laptop (tekstverwerking, dataopslag) en een mobiele telefoon (scannen). Met betrekking tot software wordt er gebruik gemaakt van Microsoft Word, Adobe Acrobat DC, OneDrive en CamScanner.
Bestandsformaten	De bestandsformaten zijn .docx en .pdf.

Omvang van de data (MB)	Ca. 600 MB (zowel getypte als gescande data).
Opslag data tijdens onderzoek	Er is geen sprake van privacygevoelige informatie, aangezien ik in de archieven van het HDC alleen openbaar toegankelijke bronnen heb kunnen raadplegen. Daarom konden mijn bronnen opgeslagen worden in de cloud (OneDrive). Als back-up kunnen zowel aantekeningen voor de scriptie als de scriptiehoofdstukken zelf worden opgeslagen op een externe harde schijf. Bovendien worden conceptversies verstuurd via de e-mail en gedeeld op Blackboard.
Opslag data na afloop onderzoek	Na afloop van het onderzoek zal de data opgeslagen blijven op mijn eigen laptop.

Verantwoordelijkheden

Beheer data gedurende het onderzoek	Gerco Guijt
Beheer data na afloop onderzoek	Gerco Guijt

Juridische en ethische aspecten

Eigenaar data	Gerco Guijt
Privacygevoelige data	Nee.
Hoe worden zaken als veilige opslag en toestemming van betrokken personen en/of organisaties geregeld?	N.v.t.

Beoordeling scriptiebegeleider

×	Goedgekeurd
	Niet goedgekeurd, omdat:
Naam	Prof. dr. W.H.Th. Moehn
Plaats	Groningen
Datum	16 juni 2022
Handtekening	